

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Baiba Mūze

BIBLIOTĒKU ELEKTRONISKIE KATALOGI UN TO KVALITĀTE

Promocijas darbs

Filoloģijas doktora grāda iegūšanai

Komunikāciju zinātnes

Bibliotēkzinātnes apakšnozarē

Rīga, 2007

Atslēgvārdi:

**BIBLIOTĒKAS;
KATALOĢIZĀCIJA;
MAŠĪNLASĀMĀ DATU APSTRĀDE;
ELEKTRONISKIE KATALOGI;
DARBĪBAS RĀDĪTĀJI;
KVALITĀTE;
AUDITS**

Saturs

ATTĒLU SARAKSTS	6
TABULU SARAKSTS	8
IEVADS.....	10
1. BIBLIOTĒKU KATALOGU IZVEIDES UN IZMANTOŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI	34
1.1. BIBLIOTĒKZINĀTNES KONCEPCIJAS PAR INFORMĀCIJAS KVALITĀTĪVU ORGANIZĒŠANU KATALOGOS.....	34
1.2. BIBLIOTĒKU KATALOGU VĒRTĪBA AKSILOĢIJAS KONCEPTUĀLĀS TEORIJAS INTERPRETĀCIJĀ	46
1.3. SISTĒMU, VĒRTĪBAS UN EKONOMIKAS TEORIJAS KĀ PAMATS KATALOGU VĒRTĪBAS UN KVALITĀTES NOTEIKŠANAI	52
2. AUDITS LATVIJAS ELEKTRONISKO KATALOGU KVALITĀTES UN VĒRTĪBAS NOTEIKŠANAI.....	63
2.1. AUDITA TEORĒTISKI KONCEPTUĀLAIS PAMATOJUMS.....	63
2.2. AUDITA METODOĻĢIJA	71
2.3. AUDITA REZULTĀTU ANALĪZE.....	80
2.3.1. Katalogu kopīgais raksturojums	80
2.3.2. Katalogizācija	88
2.3.2.1. Katalogizācijas speciālistu kvalifikācija.....	88
2.3.2.2. Datu apstrāde	94
2.3.2.3. Mašīnlasāmo ierakstu analīze	97
2.3.3. Katalogu izmantošana	113
2.3.3.1. Katalogu pieejamība	113
2.3.3.2. Meklēšanas iespējas.....	118
2.3.3.3. Atlasītās informācijas izmantošana.....	125
2.3.3.4. Ziņas par izdevumu atrašanās vietu	127
2.3.4. Sistēmas iespējas un parametru konfigurēšana.....	131
2.3.5. Katalogi lietotāju skatījumā	133
2.4. KATALOGU KVALITĀTES NOVĒRTĒJUMS	142
2.4.1. Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma.....	142
2.4.2. Pētījuma rezultātu kopsavilkums	145
2.4.2.1. Problēmas katalogu veidošanā un izmantošanā.....	146
2.4.2.2. Kopīgais novērtējums	151
2.5. PRIEKŠLIKUMI KATALOGU KVALITĀTES PILNVEIDOŠANAI	159
3. TEORĒTISKI KONCEPTUĀLAIS MODELIS "KATALOGA KVALITĀTE UN TĀS PILNVEIDE".....	169
3.1. KATALOGA BŪTĪBA	169
3.2. KATALOGA KVALITĀTE UN VĒRTĪBA	171

3.3. NORMATĪVIE DOKUMENTI KATALOGA VEIDOŠANAI	172
3.4. KVALITATĪVAS DATU APSTRĀDES PRINCIPI	174
3.5. KATALOGA KVALITATĪVĀ NOVĒRTĒŠANA	175
3.6. KRITĒRIJI KVALITĀTES NOTEIKŠANAI	178
3.7. SISTĒMISKĀ PIEEJA	183
3.8. KVALITĀTI IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	184
3.9. KVALITĀTES ATTĪSTĪBA	186
NOBEIGUMS	189
CITĒTIE AVOTI	194
BIBLIOGRĀFIJA	208
PIELIKUMI	219
<i>PIELIKUMS Nr. 1</i>	221
<i>Audīta empīriskā bāze</i>	221
<i>PIELIKUMS Nr. 2</i>	223
<i>Galveno bibliotēkzinātnes teoriju un atziņu HRONOLOĢIJA par katalogiem un katalogizāciju</i>	223
<i>PIELIKUMS Nr.3</i>	225
<i>Aptaujas anketa BIBLIOTĒKĀM par katalogu veidošanu</i>	225
<i>PIELIKUMS Nr.4</i>	229
<i>Aptaujas anketa KATALOGIZĒTĀJIEM par piedalīšanos kataloga veidošanā</i>	229
<i>PIELIKUMS Nr.5</i>	232
<i>Aptaujas anketa LIETOTĀJIEM par katalogu izmantošanu</i>	232
<i>PIELIKUMS Nr.6</i>	237
<i>APTAUJAS ANKETA EKSPERTIEM</i>	237
<i>PIELIKUMS Nr.7</i>	240
<i>Tabula ar mainīgajiem ierakstu analīzei</i>	240
<i>PIELIKUMS Nr.8</i>	241
<i>Katalogu novērošanas datumi</i>	241
<i>PIELIKUMS Nr.9</i>	242
<i>Katalogu pieejamība</i>	242
<i>PIELIKUMS Nr.10</i>	243
<i>Atšķirības MARC ierakstos vienam un tam pašam izdevumam</i>	243
<i>PIELIKUMS Nr.11</i>	245
<i>Latvijas bibliotēku kopkataloga likums 4.nodaļa</i>	245
<i>PIELIKUMS Nr.12</i>	246
<i>Meklējumu vēstures piemēri</i>	246
<i>PIELIKUMS Nr.13</i>	247
<i>Meklēšanas kritēriji bibliotēku elektroniskajos katalogos (grafiski)</i> ..	247
<i>PIELIKUMS Nr.14</i>	248
<i>Meklēšanas kritēriju salīdzinājums katalogos</i>	248
<i>PIELIKUMS Nr.15</i>	249

<i>Meklēšanas kritēriju ranžējums</i>	249
PIELIKUMS NR. 16	250
<i>Vērtības iezīmēšana atlasītajos ierakstos</i>	250
PIELIKUMS NR. 17	251
<i>Saites ieraksta skata formā</i>	251
PIELIKUMS NR. 18	253
<i>Izvadformas piemēri</i>	253
PIELIKUMS NR. 19	255
<i>Izdevumu atrašanās vietas atspoguļojums katalogos</i>	255
PIELIKUMS NR. 20	256
<i>Katalogizētāju priekšlikumi</i>	256
<i>(procentuāli)</i>	256
PIELIKUMS NR. 21	257
<i>Bibliotēkās plānotie uzlabojumi</i>	257
PIELIKUMS NR. 22	259
<i>Katalogizētāju piedalīšanās tālākizglītības pasākumos (kopumā)</i> ...	259
PIELIKUMS NR. 23	260
<i>Daļība tālākizglītībā pa katalogizētāju grupām</i>	260
PIELIKUMS NR. 24	261
<i>Tālākizglītība pa pieredzes grupām</i>	261
PIELIKUMS NR. 25	263
<i>Kontentanalīzes rezultātu tabula</i>	263
IZMANTOŠANA	270
PIELIKUMS NR. 26	275
<i>Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma</i>	275
PIELIKUMS NR. 27	276
<i>Novērtēšanas sistēma (ar kodiem)</i>	276
PIELIKUMS NR. 28	277
<i>Latvijas katalogu problēmas (Ekspertu vērtējums)</i>	277
PIELIKUMS NR. 29	279
<i>Galvenās problēmas (grafiski)</i>	279
PIELIKUMS NR. 30	280
<i>Katalogu izmantošana (aptaujas rezultāti)</i>	280
PIELIKUMS NR. 31	281
<i>Katalogi ekspertu vērtējumā</i>	281
PIELIKUMS NR. 32	284
<i>Katalogu kopīgais novērtējums</i>	284
<i>(ar kodiem)</i>	284
PIELIKUMS NR. 33	287
<i>Kopīgais novērtējums</i>	287

Attēlu saraksts

1.attēls. Pētniecības elementu sakarības.	13
2.attēls Induktīvā un deduktīvā pieeja pētījumā	22
3.attēls. Č.Katera definēto kataloga funkciju un elementu saistība.	36
4.attēls. Lietotāja darbības kataloga izmantošanā.	39
5.attēls. Kataloga ierakstu funkcionālo prasību salīdzinājums Č.Katera teorijā un FRBR modeli.	40
6.attēls. Auditi informācijas un zināšanu pārvaldībā.	44
7.attēls. Audita veikšanas shēma.	75
8.attēls. Pētījumā analizēto bibliotēku dalījums pa reģioniem.	81
9.attēls. Pētījumā analizēto bibliotēku veidi.	82
10.attēls. Ierakstu sadalījums pa bibliotēku veidiem.	83
11.attēls. Ierakstu skaits elektroniskajos katalogos.	84
12.attēls. Kopējais ierakstu skaits procentos pa dokumentu veidiem.	85
13.attēls. Ierakstu skaits sadalījumā pa dokumentu veidiem bibliotēkās.	85
14.attēls. Katalogizētāju sadalījums pa bibliotēku veidiem.	87
15.attēls. Savas un kolēģu kvalifikācijas salīdzinošais vērtējums.	90
16.attēls. Katalogizētāju pieredze.	92
17.attēls. Dalība tālākizglītībā sadalījumā pa izglītības veidiem.	93
18.attēls. Retrospektīvās konversijas metode.	95
19.attēls. Kataloga kopīgā rediģēšana (procentos).	97
20.attēls. Lietotāju un lietotāju-bibliotekāru vērtējums par kļūdām ierakstos.	99
21.attēls. Katalogizācijas speciālistu vērtējums par kļūdām ierakstos.	100
22.attēls Piezīmju veidi un daudzums ierakstos	110
23.attēls. Apsīšu Jēkaba "Bagāti radi" elektroniskās versijas ieraksts Valmieras integrētās bibliotēkas kopkatalogā.	111
24.attēls. Anotācija V.Ģeģeres grāmatai par saldumu rūpnieku Vilhelmu Ķuzi Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogā.	112
25.attēls. V.Gribačas-Valteres grāmatas "Ēvalds Valters" sīktēls Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogā.	112
26.attēls. Informācija par Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga pieejas ierobežojumu.	114
27.attēls. Katalogu pieejamība	115
28.attēls. Informācija par katalogu Jelgavas zinātniskās bibliotēkas tīmekļa vietnē.	117
29.attēls. Pirmajās trīs pozīcijās iekļautie meklēšanas kritēriji.	122
30.attēls. Filtru izvēlne Valsts nozīmes kopkataloga lietotājiem sistēmā ALEPH 500	124
31.attēls. Kļūdaina bibliogrāfiskā apraksta forma Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā.	126
32.attēls. Informācija par izdevuma atrašanās vietu.	128
33.attēls. Bibliotēku plānotā pilnveide.	133
34.attēls. Elektronisko katalogu nozīmība informācijas izguvē.	135
35.attēls. Novērtējums katalogu attāļajai izmantošanai.	135
36.attēls. Katalogu izmantošanas mērķi.	136

37.attēls. Katalogu izmantošanas biežums.....	137
38.attēls. Lietotāju prasmju pašnovērtējums par katalogu izmantošanu.	137
39.attēls. Meklēšanas veidu izmantošana.....	139
40.attēls. Meklēšanas kritēriju izvēles secība.	140
41.attēls. Ekspertaptaujā iegūtais vērtējums.	152
42.attēls. Katalogu STIPRUMS un VĀJUMS.....	157
43.attēls. Katalogu ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS un DRAUDI	158
44.attēls. Bibliotekāru priekšlikumi katalogu kvalitātes uzlabošanai.	160
45.attēls. Katalogizētāju plānotais katalogu kvalitātes uzlabošanai.	161
46.attēls. Jaunu zināšanu un izpratnes radīšanas modelis.	170
47.attēls. Kataloga veidošanas un pilnveides sistēma atbilstoši lietotāju vajadzībām.....	171
48.attēls. MARC ieraksta modelis atbilstoši Č.Katera koncepcijai un FRBR modelim.....	175
49.attēls. Kataloga kvalitātes kontroles cikls.	177
50.attēls. Kataloga veidošanā un izmantošanā iekļauto elementu sistēma.....	183

Tabulu saraksts

1.tabula Pētījuma koncepcijas teorētiskais pamatojums	60
2.tabula. Ierosinājumi turpmākajiem pētījumiem.....	79
3.tabula Auditā iekļauto bibliotēku sadalījums pa reģioniem un veidiem	80
4.tabula Kataloģizētāju izglītība (sadalījums pa bibliotēku veidiem)	89
5.tabula Kataloģizētāju izglītība (sadalījums pa bibliotēku veidiem)	91
6.tabula Analizēto ierakstu sadalījums pa izdevumu veidiem	98
7.tabula MARC ierakstu analizē iekļautie elementi	101
8.tabula. Atšķirīgas personvārda formas Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē	104
9.tabula. Personvārda oriģinālformas nekonsekventa atspoguļošana Ventspils kopkataloga ierakstos	105
10.tabula. Trūkstošie papildu apraksti personvārdiem.	106
11.tabula. Atšķirīgi UDK indeksi un priekšmeti viena izdevuma ierakstos	107
12.tabula. Priekšmetu lauki ierakstos	108
13.tabula Kritēriju vērtību izvēlne	123
14.tabula. Fondu apzīmējumi izdevumu atrašanās ziņās.	129
15.tabula Saites Ventspils un Liepājas kopkatalogu sākumlapā	130
16.tabula Anketēšanas rezultāti par plānotajiem pasākumiem katalogu pilnveidei	134
17.tabula Lietotāju biežāk izmantotā palīdzība	138
18.tabula Pieprasījuma ierobežošanas veidi	139
19.tabula Kopsavilkums par katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēmu	143
20.tabula Katalogu kvalitātes novērtēšanas rezultātu skala	144
21.tabula Kataloģizētāju uzrādītās problēmas	147
22.tabula Lietotāju minētās problēmas katalogu izmantošanā	148
23.tabula Katalogu kvalitātes kopīgais novērtējums	154
24.tabula Lietotāju priekšlikumi katalogu pilnveidošanai	161
25.tabula Priekšlikumu kopsavilkums	162
26.tabula Katalogu veidošanu un izmantošanu regulējošie normatīvie dokumenti	172
27.tabula Kritēriji kataloga kvalitātes noteikšanai atbilstoši FRBR	180
28.tabula Kvalitāti ietekmējošās sakarības starp sistēmas elementiem	184

Saīsinājumu saraksts

AACR2	Anglo-American Cataloguing Rules (2nd edition) (Angļu-amerikāņu katalogizācijas noteikumi, 2.izdevums)
BIS	Bibliotēku informācijas sistēma
FRBR	Functional Requirements for Bibliographic Records (Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem)
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions (Starptautiskā bibliotēku asociāciju un institūciju federācija)
ISBD	International Standard Bibliographic Description (Starptautiskais standartizētais bibliogrāfiskais apraksts)
ISO	International Standard Organization (Starptautiskā standartu organizācija)
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LU	Latvijas Universitāte
LVS	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas standarts" (bijusī "Latvijas Valsts standarts")
MARC	Machine Readable Cataloguing (Mašīnlasāmā katalogizācija)
OPAC	Online Public Access Catalog (Tiešsaistes publiskās pieejas katalogs)
RDA	Resource Description and Access (Resursa apraksts un pieeja)
SERVQUAL	Service Quality of Academic Libraries (Akadēmisko bibliotēku pakalpojumu kvalitāte)
SPSS	Statistic Package for Social Science (Statistikas pakotne sociālajām zinātnēm)
TQM	Total Quality Management (Vispārējā kvalitātes vadība)
UDK	Universālā decimālā klasifikācija
UKMARC	Machine Readable Cataloguing Format of United Kingdom (Apvienotās Karalistes mašīnlasāmās katalogizācijas formāts)
UKOLN	UK Office for Library Networking (Apvienotās Karalistes Bibliotēku tīkla aģentūra)
VVBIS	Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma
XML	eXpandable marked language (Paplašināmās iezīmēšanas valoda)

Ievads

Informācijas organizēšanas un izmantošanas kvalitāte īpaši svarīga ir periodā, kad veidojas informācijas sabiedrība – *“cilvēces ilgtspējīgas attīstības process, kuru veicina augošā zināšanu pārvaldība, kurā sabiedrība veidojas un attīstās kā augsti izglītotu indivīdu kopiena un kurā zināšanu ekonomika sekmē visas sabiedrības un ikviena indivīda dzīves līmeņa celšanos”* (59, 1.lpp.). Valsts attīstībā arvien nozīmīgāka *“kļūst sabiedrības spēja radīt jaunas zināšanas, izmantot tās ikvienā darbībā, sekmējot tautsaimniecības attīstību un vispārējā dzīves līmeņa celšanos”* (59, 99.lpp.). Latvijas informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādņēs atzīts, ka viens no mērķiem ir nodrošināt bagātīgu informācijas pakalpojumu klāstu un to saturu, piedaloties arī bibliotēkām digitālo resursu un citu publiski pieejamu zināšanu krātuvju izveidē (27). Informācijas sabiedrības veidošanā bibliotēkām ir stratēģiska loma, jo *“tās veicina sabiedrības identitātes nostiprināšanu, ekonomikas attīstību, mūžizglītību un kultūras daudzveidību”* (62). Bibliotēka ir zināšanu ieguves avots, kas *“lietotājiem padara viegli un ātri pieejamas visu veidu zināšanas un informāciju”* (37). Bibliotēku uzdevums ir piedāvāt jaunus un kvalitatīvus informācijas pakalpojumus, lai sabiedrībai radītu priekšnoteikumus ekonomisko un sociālo uzdevumu izpildei, nodrošinot informācijas pieejamību un iespēju informāciju transformēt zināšanās. Valsts integrētās informācijas sistēmas sekmīgā nodrošināšanā ir svarīgi, lai katrs tās ietvaros nodrošinātais pakalpojums būtu kvalitatīvs un katra izpildītājinstītūcija tanī skaitā bibliotēka) atbildētu par tā izpildi (119).

Uz zināšanām balstītā informācijas sabiedrībā nozīmīgi ir nodrošināt ne tikai nepieciešamo informācijas infrastruktūru, bet arī zināšanas. Lai apstrādātie dati tiktu nodoti tālāk kā organizēta informācija, radītu izpratni un zināšanas, informācijas apstrādes procesā bibliotēkās svarīgi ir radīt bāzi informācijas pievienotajai vērtībai, veidojot kvalitatīvus katalogus. Kā atzinuši amerikāņu informācijas speciālisti Diāna J.Kanningama (*Diana J.Cunningham*), Marija T.Ašere (*Marie T.Ascher*) un Helena-Anna Brauna (*Helen-Ann Brown*), tad *“vērtības pievienošana informācijai ir daļa no mūsdienu bibliotēku būtības un kompetences. Informācijai tiek pievienota vērtība, nodrošinot tai ērtāku un vienkāršāku pieeju ar indeksēšanas un bibliogrāfiskās aprakstīšanas palīdzību,*

veidojot sistēmu, lai loģiskāk organizētu informāciju un vienkāršāk to varētu meklēt. Bibliotekāri līdz ar to pievieno vērtību arī savu bibliotēku krājumiem (virtuālajiem un reālajiem), palīdzot lietotājiem virzīties plašajā literatūras klāstā, sistēmās un saskarnēs un nodrošinot apmācību, uzziņu pakalpojumus un palīdzību meklēšanā" (16).

Pētījuma aktualitāte un problēmsituācija sasaucas ar Gītas Liepiņas (76) izteikto nostādni par Latvijas Informācijas brīvību un atbildību par tās kvalitāti, raksturojot zinātniskās konferences "Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas" sekcijas „Informācijas vide un tās ietekme uz identitāti un kopienas” ietvaros prezentētajos darbos skarto problemātiku. G.Liepiņa atsaucas uz profesores Skaidrītes Lasmanes atziņām: „Informācijas daudzuma, ātruma un satura robežas mūsdienās ir radikāli paplašinājušās, taču vienlaikus ar informācijas dinamiskās bezgalības pārliecinošo klātbūtni izvirzās jautājumi par tās kvalitāti. Mūsdienu informācijas ētika pieprasa vairāk domāt par kvalitātes dimensiju. Informācijas ētika ir viens no veidiem, kā regulēt mūsdienu informācijas apkaimi tā, lai tās ietekme uz privāto dzīvi un publisko sfēru būtu pēc iespējas produktīvāka un bagātinātu cilvēku un sabiedrību kopumā intelektuāli un emocionāli vai arī vismaz nodarītu pēc iespējas mazāk kaitējuma. Informācijas ētikas neatliekamo klātbūtni nosaka iespējas apzināti un neapzināti ietekmēt indivīdus un kopienas ar informācijas daudzuma, ātruma un satura starpniecību. Ja kādreiz mītiskie dievi vai pēc Napoleona kariem – politika tika atzīta par cilvēka likteņa lēmēju, tad mūsdienās tiem piepulcināma informācija, kas koncentrēta datubāzēs, informācijas tīklā un visapkārt” (69).

Temata precizējums un norobežojums

Promocijas darbā pētīta bibliotēku elektronisko katalogu kvalitāte un vērtība, pamatojoties uz mūsdienu bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes koncepcijām, sistēmu, ekonomikas un vērtību teorijām, kā arī izmantojot katalogu kvalitātes līdzšinējo pētījumu atziņas. Katalogu novērtēšana veikta, uztverot katalogu kā kompleksu izguves sistēmu, kuras izmantošanu un lietošanas vērtību ietekmē jebkura izguves sistēmā iesaistītā elementa kvalitāte un elementu savstarpējās attiecības.

Temata izpratne pamatota uz galveno terminu *kvalitāte* un *vērtība* definējumu un būtības skaidrojumu.

Kvalitāte – pazīmju, īpašību kopums, kas raksturo derīgumu, atbilstību; labums (71, 421.lpp.). Termina *kvalitāte* būtību papildina sistēma ar savstarpējām saitēm: *kvalitāte*→*mērķis*→*lietotājs*. Agrākās definīcijas terminu *kvalitāte* parasti saistīja ar derīgumu un atbilstību mērķim, mūsdienās vairāk saista ar standartatbilstību prasībām (*konformanci*) (109, 4.lpp.).

Viens no kvalitātes vadības speciālistiem A.V.Faigenbaums (A.V.Feigenbaum) 1991.gadā devis citu termina definējumu: "*Kvalitāte ir produkta vai pakalpojuma mārketingam, radīšanai un uzturēšanai piemītošo iezīmju kopums, kas nodrošina lietotāju apmierinātību*" (109, 5.lpp.).

Promocijas darbā kvalitātes noteikšana pamatojas uz abiem definējumiem – analizēts kataloga derīgums atbilstoši lietotāju vajadzībām, datu apstrādes atbilstība kataloga mērķim, standartiem¹ un citiem normatīvās bāzes noteikumiem, kā arī pēfīti bibliotēkas mārketinga un kataloga uzturēšanas principi.

Vērtība – noderīgums, nozīmīgums un vērtīgums (71, 850.lpp.). Lietošanas vērtības noteikšana pamatojas uz izmantošanas iespēju analīzi un lietotāju apmierinātību.

Lai izvirzītu galvenos kritērijus bibliotēku darbības kvalitātes un vērtības noteikšanā, promocijas darbā atbalstīta Dž.Tanna (*J.Tann*) koncepcija - atbilstoši ISO 9000 viņš noteicis šādu kritēriju atbilstības novērtēšanu:

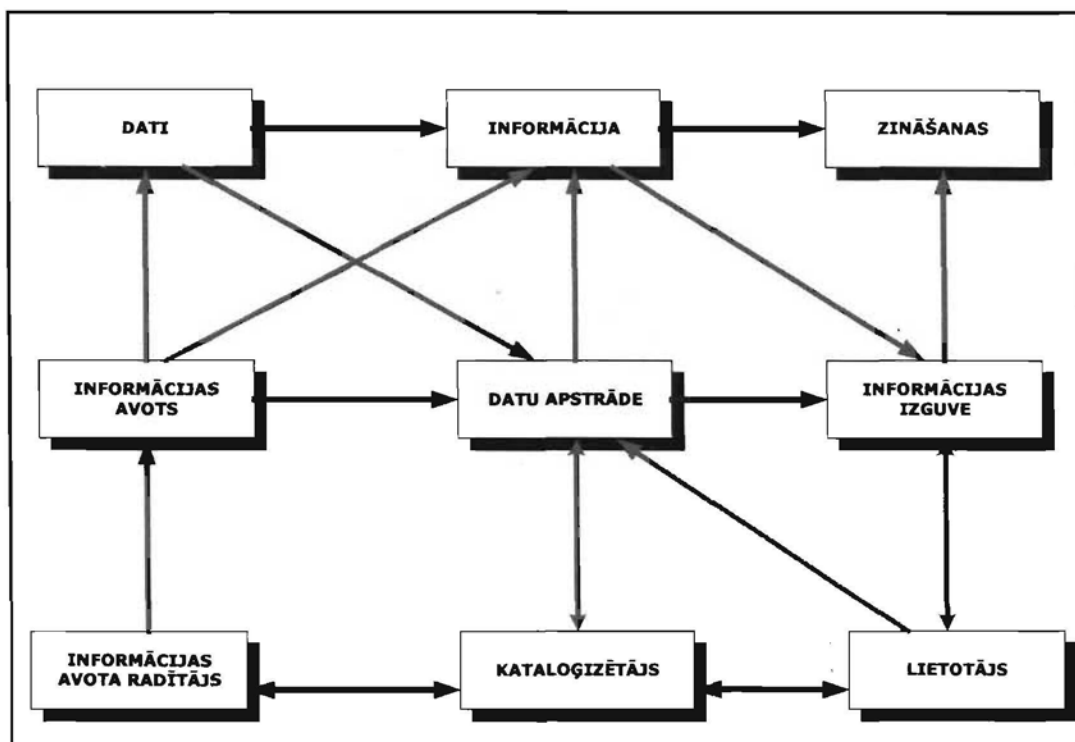
- lietotāju vajadzību apzināšana;
- pakalpojuma izstrāde atbilstoši lietotāju vajadzībām;
- nevainojuma pakalpojuma piegāde;
- laba un efektīva pakalpojuma izmantošana;
- bibliotekāra sniegtā palīdzība;

¹ **Standarts** - attiecīgas institūcijas apstiprināts dokuments, kurš izstrādāts, pamatojoties uz kopēju vienošanos, ietver vispārīgus un daudzkārt piemērojamus noteikumus, norādījumus vai dažādu veidu darbību vai to rezultātu raksturojumu un kura mērķis ir optimāli sakārtot noteiktu jomu (125).

- līdzšinējo pakalpojumu pārbaude un atfistība atbilstoši lietotāju vēlmēm, iebildumiem, ieteikumiem;
- atgriezeniskās saites princips atfistībā, pārbaudot atbilstību lietotāju vajadzībām (109, 5.-6.lpp.).

Neatkarīgi no sfēras kvalitātes jēdziens ir jēgpilns tikai tad, ja kvalitāte tiek saistīta ar lietotāju apmierinātību.

Pētījuma veikšanai izmantotas starptautiskās koncepcijas un vadlīnijas par bibliogrāfiskās informācijas organizēšanu atbilstoši lietotāju vajadzībām. Īpaša uzmanība pievērsta starptautiskajam pētījumam "Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem", kurā izstrādāts strukturēts modelis informācijas iekļaušanai un organizācijai bibliogrāfiskajos ierakstos atbilstoši katalogu ierakstu lietotāju vajadzībām (42; 115). Pētījuma koncepcijā izvirzīts mērķis novērtēt katalogu izmantojamības atbilstību FRBR modelī noteiktajām lietotāju darbībām informācijas izgūvē. Šajā pētījumā nav iekļauta ierakstu analīze, lai noteiktu atbilstību FRBR entītiņu atribūtiem un attiecībām.

1.attēls. *Pētniecības elementu sakarības.*

Temata pētniecība pamatojas uz vairākām horizontālā un vertikālā līmeņa sakarībām un elementu savstarpējo mijiedarbību (sk. 1.attēlu).

Temats pētīts, ievērojot elementu savstarpējās sakarības, bet nav veikta katra elementa detalizēta pētniecība. Turpmākajos pētījumos būtu lietderīgi pētīt, kā kataloga kvalitāti ietekmē sakarības starp atsevišķiem sistēmas elementiem (sk. arī 2.tabula. **lerosinājumi turpmākajiem pētījumiem**).

Latvijas katalogu vērtības noteikšanai pētījumā galvenā uzmanība pievērsta tikai vienam no vērtības veidiem - *lietošanas vērtībai*, jo tā ietekmē katalogu kvalitāti un nosaka katalogu derīgumu. Šajā darbā nav pēfita katalogu *maiņas vērtība*.

Bibliotēkās izmantotā *informācijas sistēma*² iekļauta pētījumā tikai no sistēmas parametru konfigurēšanas aspekta, kas ietekmē kataloga izmantošanas kvalitāti.

Problēmsituācija

Elektronisko katalogu kvalitāte un vērtība bibliotēkzinātnē ir nepietiekami pēfita. Līdzšinējos pētījumos galvenā uzmanība veltīta katalogizācijas procesam vai atsevišķiem kataloga elementiem, bet nav pēfīts elektroniskais katalogs kā gala rezultāts kopīgā sistēmā ar bibliogrāfiskās un citas informācijas organizāciju kataloga ierakstos. Nav izstrādāta katalogu novērtēšanas sistēma un katalogi nepietiekami tiek auditēti. Tādējādi nav noteikti faktori un likumsakarības, kas ietekmē katalogu izmantošanu.

Problēmsituācija, kuras risināšanai ir veikts pētījums, pastiprinājusies līdz ar mašīnlasāmo ierakstu veidošanu un katalogu izmantošanu digitālajā vidē. Mašīnlasāmās katalogizācijas metodes izmantošana saistīta ar jauniem principiem informācijas organizēšanā katalogu ierakstu veidošanas procesā, lai katalogi būtu pilnvērtīgāk izmantojami un apmierinātu informācijas sabiedrības lietotāju vajadzības. Lai gan informācijas un komunikācijas tehnoloģijas piedāvā jaunas iespējas katalogu veidošanā un izmantošanā, tomēr elektroniskie katalogi ne vienmēr nodrošina operatīvu un kvalitatīvu informācijas izguves procesu.

Viena no lielākajām mūsdienu bibliotēku pakalpojumu sistēmas pārvaldības problēmām ir konkrētās bibliotēkas lietotāju (lokālo) un visas sabiedrības

² **Bibliotēku informācijas sistēma** - lietojumprogramma, kas izstrādāta bibliotekāro procesu automatizētai veikšanai.

(globālo) informacionālo vajadzību atbalsts. Tas galvenokārt izpaužas kā konflikts starp informācijas ieguvēju vēlmēm un tās iegūšanas nodrošinātajām iespējām. Informācijas un zināšanu lomas dinamiskā pieauguma tendence šo konfliktu izvirza priekšplānā, kas izpaužas kā prasība pēc informācijas izguves augstākas kvalitātes. To var risināt ar pāreju no līdz šim dominējošās kvantitatīva rakstura bibliotēku darbības rādītāju apkopošanas uz universālu, eksaktu informācijas pakalpojumu kvalitātes un ekonomiskuma rādītāju (indikatoru, kritēriju) lietošanu informācijas pakalpojumu sistēmas objektīvā vērtēšanā, pamatojoties uz citās nozarēs jau izmantotajām kvalimetrijas³ metodēm.

Novērojot un analizējot situāciju Latvijā, konstatēta galvenā **problēma** – katalogu izmantošana ir nepilnvērtīga. To pastiprina saistītās problēmas:

- Latvijas bibliotēku elektroniskie katalogi nav auditēti un nav izstrādāti priekšlikumi to lietošanas vērtības palielināšanai;
- katalogu kvalitāti un vērtību ietekmējošie faktori nav pētīti.

Pētījumā izvirzītās problēmas mērogs ir plašs, jo tā skar plašu sabiedrības daļu – visus potenciālos elektronisko katalogu lietotājus. Līdz ar to problēmas aktualizēšanās biežums ir augsts.

Galvenie izvirzītie pētniecības jautājumi ir: *Kāpēc katalogu izmantošana nav pilnvērtīga? Kas ietekmē kataloga kvalitāti? Kā var palielināt kataloga kvalitāti?*

Problēmsituācijas risināšanai pētniecības gaitā tiek skaidrots, kas ietekmē katalogu izmantošanu - vai Latvijas bibliotēkās katalogizācijas process tiek veikts atbilstoši standartiem un citām starptautiskajām normām, kādas ir katalogu izmantošanas iespējas, vai bibliotēkas veic lietotāju vajadzību apzināšanu un iegūto rezultātu analīzi, kā arī pētīta datu apstrādē iesaistīto darbinieku kvalifikācija, integrēto informācijas sistēmu iespējas un sistēmbibliotekāru veiktā sistēmas parametru konfigurēšana.

Tā kā līdz šim Latvijas katalogu kvalitāte nav pētīta, nav noteikta arī to izmantojamība un lietotāju apmierinātība. Katalogu novērtēšana jeb audits veikts tikai retos gadījumos, analizējot atsevišķas bibliotēkas katalogu. Atšķirīgie

³ **Kvalimetrija** - zinātniska disciplīna, kas pēta dažāda veida objektu kvantitatīvās un kvalitatīvās novērtēšanas problemātiku un metodoloģiju (155, 47.lpp.).

principi katalogizācijā, darbinieku kvalifikācija un atšķirīgās iespējas katalogu izmantošanā nenodrošina visu katalogu pilnvērtīgu izmantošanu.

Šādā situācijā nav iespējama veiksmīga vienotas informācijas sistēmas izveide Latvijā, jo bibliotēku katalogiem nav vienlīdzīga kvalitāte un to lietošanas vērtība ir atšķirīga. Lai jebkuram informācijas sabiedrības loceklim būtu iespēja pilnvērtīgi izmantot katalogus un izgūt informāciju, nepieciešams pilnveidot datu apstrādi katalogizācijas procesā un katalogu izmantošanu. Atšķirību un nepilnību apzināšanai Latvijas bibliotēku katalogu ierakstos, katalogu izmantošanas iespēju noteikšanai nepieciešams veikt katalogu auditu. Iegūto rezultātu analīze dod iespēju izstrādāt teoriju par katalogu kvalitātes un vērtības palielināšanas ietekmējošiem faktoriem, kā arī izvirzīt priekšlikumus problēmsituācijas novēršanai.

Minētie problēmas aspekti nosaka pētījuma koncepciju, izvirzītās hipotēzes, kā arī pētījuma objektu, priekšmetu un mērķi.

Koncepcija

Pētījuma koncepcija definētās problēmas izpētei pamatojas uz mūsdienu bibliotēkzinātnes atziņām par datu apstrādi un informācijas organizēšanu katalogizācijas procesā atbilstoši kataloga funkcionālo prasību nodrošināšanai. Katalogizācija kā datu mērķapstrāde ir galvenais informācijas organizēšanas process, no tās kvalitātes ir atkarīga kataloga vērtība un lietotāju iespējas informācijas pilnvērtīgai izmantošanai zināšanu radīšanā. Var pievienoties Latvijas informācijas speciālista Edvīna Karnīša (59) atziņām par informācijas un zināšanu sabiedrības veidošanas principiem Latvijā, akcentējot zināšanu radīšanas iespējas.

Bibliotēkas pakalpojumu kopumam ir liela nozīme sociālajā sistēmā, kurā dota iespēja pilnveidoties jebkuram sabiedrības loceklim. No tā izriet kataloga nozīmīgā loma uz zināšanām balstītas informācijas sabiedrības veidošanā. Ja katalogizācijas procesā dati ir kvalitatīvi apstrādāti, tie veido informāciju, kas dod iespēju radīt jaunas zināšanas. Izprotot kataloga mērķus un atbilstoši tiem apstrādājot datus, iespējama pilnvērtīga informācijas izguve.

Atbilstoši starptautiskajā standartā sniegtajai bibliotēkas kvalitātes definīcijai kataloga kā pakalpojumu sistēmas sastāvdaļai lietošanas vērtība un kvalitāte ir *"raksturojums, kas izsaka bibliotēkas spēju apmierināt lietotāju*

vajadzības" (81, 13.lpp.). Pilnīgāka kataloga vērtējuma iegūšanai nepieciešams iespējami pilnīgāks analizēto sistēmas elementu kopums. Bibliotēkas kataloga kvalitāte un vērtības lielums ir atkarīgs no tā, cik pilnvērtīgs ir katalogizēšanas process, izstrādātā metodika, lietotāju vajadzību analīze, katalogizācijas speciālistu zināšanas un integrētās informācijas sistēmas iespējas.

Hipotēzes

Atbilstoši pētījuma koncepcijai ir izvirzītas šādas *hipotēzes*:

- iespējami pilnīgi izstrādāta novērtēšanas sistēma un kataloga audits nodrošina iespēju noteikt kataloga lietošanas vērtību un kvalitāti;
- Latvijas bibliotēku elektronisko katalogu izveides principi tikai daļēji atbilst starptautiskajām vadlīnijām un mūsdienu teorētiskajām koncepcijām;
- Latvijas bibliotēku elektronisko katalogu izmantošanas iespējas nepilnīgi apmierina lietotāju vajadzības.

Pētījuma gaitā definētās hipotēzes tiek pārbaudītas, veicot Latvijas katalogu auditu. Metodoloģija izstrādāta, pamatojoties uz starptautiskajām atziņām un citās valstīs veiktajiem pētījumiem. Iespējami pilnīga datu apkopošana un analīze par visiem elementiem, kas iesaistīti katalogu veidošanā un izmantošanā, un to analīze ļauj pārbaudīt izvirzītās hipotēzes.

Pētījuma objekts un priekšmets

Bibliotēku attālas pieejas elektroniskie katalogi kā pētījuma *objekts* pētīti, izmantojot sistēmiskuma principu - pētot objektu noteiktā sociālā vidē, periodā un mijiedarbībā ar citiem sistēmā iekļautajiem objektiem. Tādējādi nodrošināta pētītā objekta un ārējās vides savstarpējās mijiedarbības analīze.

Pētījuma *priekšmets* ir kataloga kvalitāti ietekmējošo faktoru kopums un savstarpējās likumsakarības:

- katalogizācijas procesa pilnvērtīga veikšana, datu apstrādes rezultātā informācijai radot pievienoto vērtību, tā ietekme uz kataloga lietošanas vērtību un kvalitāti (*atbilstība*);

- integrēto informācijas sistēmu atbalstītās iespējas un konfigurācija katalogu kvalitatīvai izmantošanai (*derīgums*).

Objekta un priekšmeta pētīšanai izvirzīti šādi pētāmo aspektu un hronoloģijas norobežojumi:

- no bibliotēzinātnes katalogizācijas teorijas viedokļa pētīta informācijas organizēšana katalogu ierakstos, lai novērtētu, cik pilnīgi un kvalitatīvi informācija tiek iekļauta mašīnlasāmajos ierakstos, tīpašu uzmanību veltot pieejas punktiem ierakstos un attiecībām bibliogrāfiskajos ierakstos;
- no bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes viedokļa analizēta katalogu izmantošana, akcentējot gan katalogā iekļautās informācijas kvalitātes, gan integrētās informācijas sistēmas nozīmi lietotāju apkalpošanā;
- pētījuma hronoloģija
 - auditēto katalogu ierakstu izveides periods - jaunākajiem dokumentiem (izdoti 2005.-2006.gadā) veidotie ieraksti, jo automatizācijas pirmsākumos mašīnlasāmā datu apstrāde nav vērtējama kā pilnvērtīga un var prognozēt, ka jaunākie ieraksti veidoti ar pilnīgākām zināšanām un lielāku pieredzi;
 - katalogu ierakstu audita periods – 2005.gada novembris-2006.gada aprīlis;
 - katalogizētāju un lietotāju aptaujas veikšanas periods – 2005.gada novembris-decembris;
 - ekspertu aptaujas veikšanas periods – 2006.gada jūlijs.

Aktualitāte un novitāte

Mūsdienu bibliotēzinātnē ir pētīti atsevišķi informācijas organizēšanas procesa elementi, kas ietekmē informācijas apstrādes kvalitāti un rada pievienoto vērtību. Nepilnīgi ir pētīta elektronisko katalogu kvalitāte kopīgā sistēmā, analizējot kvalitātes un vērtības ietekmējošos faktorus *katalogam-produktam* (ieraksti, kas raksturo katru aprakstvienību un kopumā atspoguļo

bibliotēkas krājumu) un *katalogam-pakalpojumam* (meklēšana un citas izmantošanas iespējas).

Latvijas bibliotēzinātnē elektronisko katalogu kvalitāte ir pēfīta nepietiekami. Vairākos maģistra un bakalaura darbos pēfīti atsevišķi katalogu un bibliogrāfiskās informācijas kvalitātes aspekti. Antra Indriksone un Dace Rozenberga pēfījušas bibliogrāfiskās informācijas organizēšanu katalogu ierakstos (38; 110), Skaidrīte Lazdiņa analizējusi Latvijas publisko bibliotēku reģionālo kopkatalogu kvalitāti (74), Ilze Korsaka – publisko bibliotēku novadpētniecības datubāžu izveides principus (63) un Elfas Eihenbaumas (21) bakalaura darbā pēfīta Latvijas Nacionālās bibliotēkas un citu Latvijas valsts nozīmes bibliotēku elektroniskā kataloga kvalitāte. Marlēnas Kapitonovas (58) maģistra darbā kopkatalogs aplūkots kā nozīmīgs bibliotēkas pakalpojums. Nav pēfījumu, kuros būtu analizēti katalogu izveides principi to izmantošanas kontekstā, informācijas organizēšana katalogu ierakstos un izguves iespējas, kas kopumā ietekmē kataloga lietošanas vērtību un kvalitāti.

Katalogu novērtēšana, teorētisko koncepciju un priekšlikumu izstrāde ir ļoti aktuāla periodā, kad Latvijā tiek veidota Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma. Līdz šim Latvijā nav izstrādāta teorija par katalogu vērtību ietekmējošiem faktoriem, un bibliotēku līdzšinējā prakse nenodrošina katalogu kvalitatīvu izveidi.

Atbilstoši pēfījuma aspektiem darbam ir bibliotēzinātniskā un informācijas zinātnes **novitāte**.

Darbā pirmo reizi mūsdienu bibliotēku katalogu vērtība interpretēta *aksioloģijas* konceptuālās teorijas aspektā un katalogi aplūkoti no ekonomisko teoriju viedokļa.

Katalogu lietošanas vērtība pirmo reizi pēfīta tik plašā *sistēmiskā skatījumā* - kvalitātes novērtēšanai izmantoti 40 kritēriji un ievērotas to savstarpējās attiecības.

Promocijas darbā pirmo reizi katalogu kvalitātes pēfīšana veikta mūsdienu jaunākā konceptuālā modeļa *FRBR atziņu kontekstā*.

Nozīmīgākais piensesums Latvijas *bibliotēzinātnē* ir darbā izstrādātais *teorētiski konceptuālais modelis* par katalogu kvalitāti un tās pilnveidi. Tas izstrādāts uz

priekšmetā pamatotās teorijas⁴ bāzes, kurai raksturīgi, ka tā "rodas no datu mijiedarbības datu vākšanas periodā" (65, 129.lpp.).

Novitāte ir arī izstrādātais *mašīnlasāmo ierakstu veidošanas modelis* – atbilstoši FRBR definētajām lietotāja vajadzībām informācijas izguvē izveidots ieraksta modelis, lai:

- iekļautais elementu kopums nodrošinātu katras aprakstvienības pilnīgu raksturojumu un tās identifikāciju;
- mašīnlasāmie ieraksti savstarpēji saistītā kopumā veidotu elektronisko katalogu kā izguves sistēmu atbilstoši bibliotēkzinātnē definētajām katalogu funkcijām.

Latvijas bibliotēkzinātnē nozīmīga ir izstrādātā *katalogu novērtēšanas*⁵ sistēma, vērtēšanas kritērijus⁶ iedalot trīs grupās:

- A grupa – katalogizācijas process;
- B grupa – integrētās sistēmas un kataloga izmantošanas iespējas;
- C grupa – lietotāju apmierinātība.

Informācijas zinātnes aspektā kā novitāte atzīmējamas pētījumā noteiktās likumsakarības starp izveidotā kataloga kvalitāti, informācijas organizēšanas procesā radītajiem pieejas punktiem, kataloga pieejamību un izmantošanas iespējām informācijas meklēšanas procesā, lai nodrošinātu pilnvērtīgu informācijas plūsmu.

Priekšlikumi un secinājumi par auditēto katalogu ierakstiem un katalogiem kā kopīgo informācijas izguves sistēmu ir pamats turpmākajiem pētījumiem un izstrādāti, lai novērstu nepilnības Latvijas katalogu izpētē un to pilnveidē.

⁴ **Grounded theory** (angļu valodā) – termins latviešu valodā lietots pēc A.Kropļija, M.Raščevskas grāmatas "Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs" (60).

⁵ **Novērtēšana** - objekta, notikuma, procesa vai darbības vērtības noteikšana, vadoties pēc noteiktajiem kritērijiem.

⁶ **Kritērijs** - kvantitatīvi vai kvalitatīvi izteikts rādītājs, pēc kura nosaka iespējamo lēmuma variantu lietderīgumu: efektivitāti, nepieciešamību u.c.

Pētījuma veids

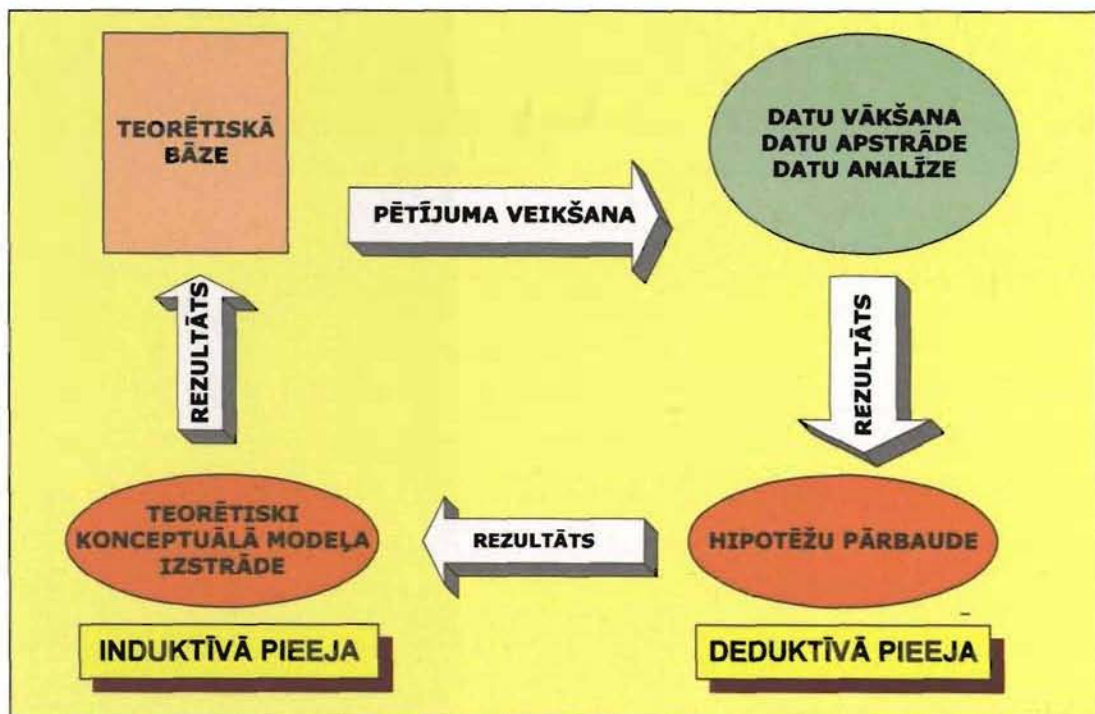
Lietišķs pētījums, kurā veikta esošās situācijas un problēmu analīze, lai uz esošo likumsakarību pamata izstrādātu katalogu kvalitātes un vērtības teorētiski konceptuālo modeli un praktiskos priekšlikumus katalogu lietošanas vērtības palielināšanai.

Empīrisks pētījums ar kvantitatīviem-kvalitatīviem novērojumiem un datu kvalitatīvo interpretāciju. Empīriskā pētījumā pēc subjektīvās atlases principa iekļautie objekti un to deskriptīvās analīzes rezultāti dod iespēju raksturot informācijas izguves un katalogu kvalitāti.

Pētījums ir *triangulārs*, jo tajā izmantotas abas pieejas – kvalitatīvā un kvantitatīvā, kā arī kombinētas dažāda veida metodes. Tas objektīvāk ļauj novērtēt pētījuma objektu – elektroniskos katalogus.

Izmantojot *deduktīvo* pieeju, dati apkopoti un analizēti atbilstoši izvēlētajām teorētiskajām koncepcijām, lai pārbaudītu un pierādītu izvirzītās hipotēzes par katalogu izveides un izmantošanas kvalitāti (sk. **2.attēls Induktīvā un deduktīvā pieeja pētījumā**).

Induktīvā pieeja izmantota, lai analizētu un vispārinātu pētījuma rezultātus. Izmantojot *induktīvo* pieeju, uz hipotēžu pārbaudes rezultātu vispārināšanas pamata izstrādāts jauns teorētiski konceptuālais modelis par katalogu kvalitāti un tās pilnveidi (sk. **2.attēls Induktīvā un deduktīvā pieeja pētījumā**).

2.attēls *Induktīvā un deduktīvā pieeja pētījumā*

Pētījuma mērķis

Pētījumam izvirzīti vairāki mērķi:

- audita rezultātā iegūt iespējami pilnīgu Latvijas nozīmīgāko katalogu raksturojumu;
- pēc raksturīgākajām pazīmēm novērtēt pētīto katalogu kvalitāti;
- izstrādāt teorētiski konceptuālo modeli par katalogu kvalitātes sistēmu.

Pētījuma mērķis realizēts sešos secīgos posmos:

- veikta teoriju un koncepciju analīze, lai atbilstoši tām izveidotu datu vākšanas modeli un struktūru;
- izstrādāta katalogu novērtēšanas kritēriju sistēma;
- apkopoti pētījuma veikšanai nepieciešamie dati;
- veikta apkopoto datu analīze un interpretācija;
- izstrādāti priekšlikumi katalogu kvalitātes pilnveidei;
- izstrādāts jauns teorētiski konceptuālais modelis.

Pētījuma uzdevumi

Mērķa sasniegšanai izvirzīti vairāki uzdevumi:

1. teoriju, koncepciju un līdzšinējo pētījumu analīze;
2. katalogu novērtēšanas kritēriju sistēmas izstrāde;
3. katalogu audita metodoloģijas izstrāde;
4. datu apkopošana katalogu ierakstos iekļautās informācijas analīzei;
5. katalogu ierakstos iekļautās informācijas kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze;
6. datu apkopošana un analīze par katalogu pieejamību;
7. katalogu izmantošanas iespēju noteikšana un analīze;
8. katalogu ierakstu un izmantošanas iespēju analīzē iegūto rezultātu interpretācija;
9. lietotāju aptauja par katalogu izmantošanas iespējām;
10. katalogizācijas speciālistu aptauja, lai noteiktu zināšanas un lietoto metodiku katalogu veidošanā;
11. ekspertu aptauja;
12. mašīnlasāmo ierakstu saīdzināšana dažādos katalogos;
13. katalogu kopīgais novērtējums atbilstoši izstrādātajai kritēriju sistēmai;
14. priekšlikumu izstrāde katalogu kvalitātes un to lietošanas vērtības palielināšanai;
15. jauna teorētiski konceptuālā modeļa izstrādāšana par katalogu kvalitātes novērtēšanu un pilnveidi.

Metodes

Bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē jebkura sociālā sistēma aplūkojama sistēmskatījumā – objektu savstarpējā saistībā un to analīze saistībā ar attīstības iespēju izstrādi. Pētījumā izmantota *sistēmiskās analīzes* metode, visus katalogu veidošanā un izmantošanā iesaistītos objektus pētot savstarpēji saistītā sociālā sistēmā. Pētījumā respektēta katra atsevišķā sistēmas elementa – dokuments, bibliotēkas katalogs, kataloga ieraksts, ieraksta elementi, informācijas pieejas punkti, lietotājs, informācijas izguves iespējas, lietotāju informacionālās vajadzības un citi sistēmas komponenti – dinamiskā attīstība noteiktā sociālajā

sistēmā un periodā. Sistēmiskā analīze nodrošina iespēju noteikt kopīgās attīstības likumsakarības.

Pētījumā ievērots *dialektiskās attīstības* princips, analizējot pretrunas starp lietotāju informacionālajām vajadzībām un to apmierināšanas nosacījumiem katalogu izmantošanā. Atbilstoši *kvalitātes un kvantitātes vienotības principam* katrs informācijas apstrādes un katalogu izmantošanas objekts un process pētīts, analizējot kvalitatīvos un kvantitatīvos rādītājus.

Kvalitātes noteikšana pētījumā veikta gan ar *kvantitatīvo, gan kvalitatīvo pieeju*. Primāro datu⁷ ieguvei izmantotas dažāda veida metodes: metroloģiskās (apkopotu un analizēti izmērāmi skaitliskie lielumi), reģistrējošās (novērošana), analītiskās (ierakstu elementu un meklēšanas iespēju kvalitatīvā analīze), ekspertmetodes un kombinētās metodes.

Pētījuma mērķa sasniegšanai un izvirzīto hipotēžu pierādīšanai izmantotas *datu vākšanas metodes* (*piemēram*, pētījuma tematiskajiem virzieniem atbilstošo teorētisko dokumentu kopuma veidošana, datu apkopošana ierakstu auditēšanai, lietotāju un bibliotekāru anketēšana) un *datu apstrādes metodes* (*piemēram*, analīze, sintēze, salīdzināšana, vērtēšana un matemātiskā statistika). Katra uzdevuma veikšanai izvēlēta piemērotākā metode.

Pētījuma metodoloģijas noteikšanai veikta teoriju, koncepciju un līdzšinējo pētījumu analīze, izvēloties dokumentu analīzes metodi. Detalizētāk par empīriskā pētījuma veikšanu sk. nodaļā **2.2. Audīta metodoloģija**.

Datu vākšanai, grupēšanai un apstrādei pētījumā izmantoti vairāku statistisko metožu (*piemēram*, atlases metodes, hipotēžu pārbaudes metodes) principi. Vairākos pētījuma posmos datu sistēmiskai apkopošanai, analīzei un interpretēšanai izvēlēta matemātiskās statistiskas metode. Dati apkopotu sociālo zinātņu pētījumiem izstrādātajā statistiskās analīzes programmā SPSS un veikta to statistiskā analīze. Apkopoto datu analīzei izmantotas gan statistiskās (*piemēram*, elementu esamība ierakstos atbilstoši funkcionālajām prasībām ierakstiem), gan kvalitatīvās analīzes metodes (*piemēram*, elementu saturiskā analīze, novērtējot to saturu, pilnību, kvalitāti).

⁷ **Primārie dati** - informācija, kas pirmo reizi tiek vākta konkrētam mērķim un konkrēta uzdevuma risināšanai.

Analīzē iegūto rezultātu interpretācijā izmantota vērtējošās pētniecības metode – salīdzināšana, veicot datu par ierakstiem un to izmantošanas iespējām salīdzināšanu ar informācijas izguves pieprasījumiem un lietotāju vajadzībām.

Katalogu pieejamības un izmantošanas iespēju noteikšanai izvēlēta novērošanas un salīdzināšanas metode. Dati apkopoti elektroniskajās tabulās un veikta kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze.

Lai noteiktu lietotāju apmierinātību ar katalogu izmantošanu, veikta aptauja un tās rezultāti analizēti programmā SPSS.

Lai noteiktu zināšanas un līdzšinējo metodiku katalogu veidošanā, veikta katalogizācijas speciālistu aptauja un iegūtie rezultāti apstrādāti SPSS.

Datu vākšanai un analīzei izmantota arī ekspertmetode - anketēti nozares eksperti⁸ un izveidots informatīvs masīvs, kas satur ekspertu individuālos novērtējumus par mašīnlasāmo katalogizāciju un katalogu izmantošanu, atspoguļo situācijas analīzi, pilnveides pasākumus, realizācijas mehānismus, mērķu prioritātes. Ekspertaptaujā iegūto datu analīzē izmantota kontenatanalīze.

Audita rezultāti analizēti, izmantojot SVID⁹ analīzi. Ar šīs metodes palīdzību noteikts bibliotēku elektronisko katalogu stiprums un vājums, kā arī attīstības iespējas lietotājiem un draudi, ja katalogu kvalitāte netiks pilnveidota.

Pētījumā paralēli primārajiem datiem izmantoti arī sekundārie dati¹⁰, ar kvalitatīvās analīzes palīdzību izmantojot citos pētījumos apkopotos datus un analīzes rezultātus jaunu atziņu izstrādē.

Teorētiski konceptuālā modeļa un priekšlikumu izstrāde veikta, izmantojot vērtēšanu un salīdzināšanu. Latvijas bibliotēku katalogizācijas principi un rezultāti salīdzināti ar teorētiskajām koncepcijām, lai izstrādātu priekšlikumus.

Teorētiskā bāze

Promocijas darba izstrādei un pētījuma veikšanai izmantota aksioloģijas konceptuālā teorija, kas vērtību teorijas pamatkategoriju vērtību aplūko kā objektu, lietu, procesu nozīmīgumu un derīgumu. Pētījumā izmantotas vērtību

⁸ **Eksperts** - kvalificēts speciālists, kura viedoklis ir nepieciešams prognozēšanas vai lēmumu pieņemšanas procesā.

⁹ **SVID** - stiprums, vājums, iespējas, draudi.

¹⁰ **Sekundārie dati** - jau esošā savāktā, dažādiem mērķiem paredzētā informācija.

teorijas atziņas par vērtību vispārnozīmīgiem principiem un par dažādu vērtību savstarpējo saistību. Izmantota sengrieķu filozofa Aristoteļa (*Aristotelēs*) atziņa par divējādām vērtībām, promocijas darbā katalogu kontekstā pēfīta tikai lietošanas vērtība.

Katalogu pētīšanai izmantotas bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes speciālistu nostādnes katalogizācijas teorijā par katalogizācijas procesu un katalogu attīstību (13). Darba koncepcijas pamatā izmantotas katalogizācijas teorijas pamatlicēja Čarlsa Katera (*Charles Cutter*) izdevumā "Rules for a dictionary catalog"¹¹ (17; 18) definētās atziņas par kataloga un tā ierakstos iekļautās informācijas funkcionalitāti. Autors katalogiem izvirzījis trīs mērķus, tādējādi atzīstot, ka informācija ierakstos iekļaujama atbilstoši katalogu mērķu nodrošināšanai. Šī koncepcija, kuru Č.Katers izstrādāja jau 19.gadsimtā, ir spēkā arī mūsdienu bibliotēkzinātnē, mainoties tikai pētniecības objektiem un papildinoties katalogizācijas metodēm.

Promocijas darbā izmantotas 20.gadsimta izcilā katalogizācijas teorijas autora amerikāņu speciālista Seimura Lubecka (*Seymour Lubetzky*) izstrādātās koncepcijas, kas nosaka katalogizācijas procesa vadlīnijas, saistot to ar katalogu izmantošanu. Jāatzīmē, ka Č.Katera un S.Lubecka idejām ir kopīgas nostādnes. Darbā izmantota nozīmīgākā monogrāfija par katalogizācijas teoriju un filozofiju "Seymour Lubetzky: Writings on the Classical Art of Cataloging" (77), kurā apkopoti visi izcilā katalogizācijas pamatlicēja Lubecka darbi un kuri nosaka ne tikai tradicionālās katalogizācijas teorētiskos principus, bet izmantojami arī katalogizācijas pētniecībā un attīstībā digitālajā vidē. Monogrāfijā iekļauti trīs fundamentālie katalogizācijas teorijai veltītie Lubecka darbi "Cataloging Rules and Principles"¹², "Code of Cataloging Rules"¹³ un "Principles of Cataloging"¹⁴.

Informācijas organizēšanas principi, akcentējot intelektuālo potenciālu un attīstot tālāk Č.Katera un S.Lubecka teoriju par katalogizāciju, raksturoti vienas no 20./21.gadsimta mijas izcilākajām katalogizācijas teorijas autores Elenas

¹¹ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Vārdnīctipa katalogu noteikumi".

¹² Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Katalogizācijas noteikumi un principi".

¹³ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Katalogizācijas noteikumu kodekss".

¹⁴ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Katalogizācijas principi".

Svenoniusas (*Elaine Svenonius*) monogrāfijā "The Intellectual Foundation of Information Organization"¹⁵ (132) un citos viņas darbos (129; 130; 131).

Izmantotas katalogizācijas teorijas speciālistes Barbaras B. Tilletas (*Barbara B. Tillet*) atziņas par mūsdienu katalogizācijas principu izmaiņām (138; 139).

Promocijas darba koncepcija pamatojas arī uz IFLA¹⁶ darba grupas izstrādātā pētījuma "Functional Requirements for Bibliographic Records"¹⁷ (FRBR), kas turpina 19.gadsimtā izvirzītās atziņas mūsdienu interpretācijā un paplašina gan katalogu funkcijas, gan izmantošanas iespējas (42; 126).

Katalogizācijas kvalitātes novērtēšanai izmantoti šobrīd vēl spēkā esošie "Angļu-amerikāņu katalogizācijas noteikumi (AACR2)" (3), jo darbs pie jauno starptautisko katalogizācijas noteikumu "RDA: Resource Description and Access"¹⁸ (54) izstrādes turpinās un pieejams tikai to projekts. Jāatzīmē AACR2 neatbilstība mūsdienu datu apstrādes filozofijai globālā tīmekļa vidē, jo noteikumi tika izstrādāti pagājušajā gadsimtā tradicionālo katalogu veidošanai. AACR2 nepilnības izraisīja nepieciešamību izstrādāt jaunus starptautiskus noteikumus, ievērojot izmaiņas katalogu iekšējā struktūrā un attāļajā izmantošanā.

Bibliogrāfisko ziņu analīze pamatojas uz šobrīd spēkā esošajiem starptautiskajiem bibliogrāfiskā apraksta standartizētajiem noteikumiem (ISBD grupas standarti), jo jaunais starptautisko noteikumu konsolidētais izdevums ir tikai projekta statusā (45).

Pētījumā izmantotas amerikāņu bibliotēkzinātnes speciālistu Martas M. Jī (*Martha M. Yee*) un Sāras Šetfordas Leinas (*Sara Shattford Layne*) monogrāfijā "Improving Online Public Access"¹⁹ (151) apkopotās atziņas, kas veltītas bibliotēku tiešsaistes publiskās pieejas katalogu OPAC²⁰ attīstībai. Tiešsaistes katalogu OPAC veidošanas filozofija raksturota arī Džozefa R. Metjūza (*Joseph R.*

¹⁵ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Informācijas organizēšanas intelektuālais pamatojums".

¹⁶ **IFLA** - *International Federation of Library Associations* (angļu valodā).

¹⁷ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem".

¹⁸ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Resursa apraksts un pieeja".

¹⁹ Izdevuma nosaukuma tulkojums latviešu valodā "Attīstot publisko tiešsaistes pieeju".

²⁰ **OPAC** - *Online Public Access Catalog* (angļu valodā).

Matthews) teorētiskajās atziņās, uzsverot informācijas organizēšanas katalogos saistību ar lietotāju vajadzībām (83; 84; 85; 86).

Lai izvēlētos vērtēšanas principus informācijas organizēšanai katalogizācijas procesā, izmantotas amerikāņu bibliotēkzinātnes speciālistes Arlenes G. Teilores (*Arlene G. Taylor*) monogrāfijā "Wynar's Introduction to Cataloging and Classification" un citos darbos (136; 137) paustās nostādnes par Bogdana Vinara (*Boghdan Wynar*) izteikto atziņu attīstību, kā arī izmantoti bibliotēku tirgzinību speciālistu Dženiferas Roulejas (*Jennifer Rowley*) un Džona Farova (*John Farrow*) uzskati (115; 116; 117).

Britu informācijas pārvaldības speciālistes Dž.Roulejas uzskats pamatojas uz atziņu, ka bibliotēkas lietotāju vajadzībām un informācijas pakalpojumu kvalitātei nepieciešama sistemātiska analīze un ir jāizprot, kuri pakalpojumi vai to aspekti lietotāju apkalpošanā dod pievienoto vērtību vai otrādi – pazemina pakalpojumu kvalitāti (115; 116; 117). Dž.Rouleja pakalpojuma kvalitāti aplūko divos aspektos – KO lietotājs saņem un KĀ saņem. Viņa uzskata, ka bibliotēkai, lai tā varētu pildīt savu misiju un funkcijas, pastāvīgi ir jānodrošina lietotājiorientēta stratēģiskā attīstība atbilstoši tehnoloģiskajām, ekonomiskajām, politiskajām un sociālajām pārmaiņām. Dž.Rouleja uzskata, ka kvalitāte, attīstība un tirgzinību pasākumi nav šķirami. Lietotāju vajadzības spēj nodrošināt tikai uz tirgu un attīstību virzīta bibliotēka.

Izmantotas Berndas Harmsena (*Bernd Harmsen*) atziņas par attālas pieejas katalogiem – tie ne tikai nodrošina pieeju bibliotēkas krājumam, bet arī dod iespēju bibliotekāriem pievienot vērtību kataloga datiem. Viņš uzskata, ka saišu iekļaušana kataloga ierakstā ir kļuvusi jau par standartu, dodot iespēju atvērt un tieši piekļūt pilntekstam vai citiem multivides resursiem. Tikpat pilnvērtīgi katalogos vajadzētu izmantot arī citas informācijas un komunikāciju tehnoloģiju piedāvātās iespējas (*piemēram, digitālo attēlu, satura rādītāju, anotāciju pievienošana*) (32).

Indiešu zinātnieka Raješa Singa (*Rajesh Singh*) uzskatos par tirgzinību kultūru bibliotēkās 21.gadsimtā dominē bibliotēkas pakalpojumu veikspējas novērtēšana - lietotāju apmierinātība, pakalpojumu kvalitāte, pievienotā vērtība pakalpojumiem (122).

Izmantotas ISO Informācijas un dokumentācijas tehniskās komitejas Kvalitātes apakškomitejas vadītājas Rozvitas Polas (*Roswitha Poll*) atziņas par

kvalitātes teorijas principu attiecināšanu uz bibliotēku darbību un tās rādītāju novērtēšanu kvalitātes sistēmas kontekstā (106; 107; 108).

Katalogu vērtības noteikšanai pētījums pamatojas uz vērtību teoriju, tās interpretāciju Fridriha Vīzera (*Friedrich Wieser*), Semjuela C.Vīvera (*Samuel C. Weaver*), J.F.Vestona (*J.F. Weston*) publikācijās, Roberta R.V.Viderkēra (*Robert R.V. Wiederkehr*) teoriju par katalogu maiņas vērtību un lietošanas vērtību (140; 142; 143; 144).

Tiešsaistes katalogu attīstības un pilnveides jautājumi pētīti, pamatojoties uz metadatu veidošanas koncepciju un uzsverot pieejas punktu un izmantošanas iespēju nozīmi. Pētījumā izmantotas Dika R.Millera (*Dick R. Miller*) un Kevina S.Klarka (*Kevin S. Clarke*) atziņas par mašīnlasāmo datu formātu attīstību, jaunu metadatu formātu (*piemēram, XML*) izmantošanu mašīnlasāmajā katalogizācijā (87). Katalogu atbilstības lietotāju vajadzībām novērtēšanai izmantotas idejas no bibliotēkzinātnes speciālistu N.E.Kaļonova (*H.E.Каленов*), Tonija Vūdala (*Tony Woodall*) pētījumiem (146; 158).

Teorētiskajai bāzei izmantotie elektroniskie resursi galvenokārt izvēlēti no autoritatīvām datubāzēm EBSCO un EMERALD, kas starptautiski atzītas kā nozīmīgāko akadēmiskās un profesionālās informācijas avotu apkopojumi bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes problemātikas pētniecībā.

Empīriskā bāze

Pētījuma empīriskie dati iegūti katalogu auditā un aptaujā ar anketēšanas metodi.

Empīriskā bāze **auditam** izvēlēta pēc subjektīvās atlases principa, tajā iekļaujot 16 Latvijas bibliotēku elektroniskos katalogus un Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumizdevumu datubāzi. Minētās bibliogrāfiskās informācijas meklēšanas sistēmas atlasītas pēc nozīmības principa.

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze ir ietverta atlases kopā, jo tā ir pamats visu Latvijas katalogu veidošanai, un līdz ar to minētās datubāzes kvalitāte būtiski ietekmē citu katalogu ierakstu kvalitāti. Nacionālās bibliogrāfijas datubāze analizēta tikai pēc tiem kritērijiem, kuri ir kopīgi izmantojami katalogu un citu bibliogrāfiskās informācijas izguves sistēmu novērtēšanā (*piemēram, datu apstrāde, meklēšanas iespējas, pieejamība*). Bibliogrāfiskā datubāze netika

analizēta pēc katalogiem specifiskiem kritērijiem (*piemēram*, izdevumu saņemšanas iespējas). Turpmāk tekstā analīzes atspoguļojumā dati par Nacionālās bibliogrāfijas datubāzi nav īpaši izcelti un kopīgā vērtējumam tie ir iekļauti atlases kopā "Katalogi".

Pētījumā iekļautie katalogi nodrošina Latvijas nozīmīgāko bibliotēku krājumu atspoguļošanu un pieejamību. Izvēlētajiem katalogiem ir galvenā nozīme lietotāju informācijā apkopojumā visas Latvijas (Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogs) vai reģionālā (rajonu galveno bibliotēku veidotie kopkatalogi vai reģionālo augstskolu katalogi) līmenī. Daži no empīriskajai bāzei izvēlētajiem katalogiem datu apkopojumā un analīzē iekļauti tikai daļēji, jo audita veikšanas laikā nebija pieejami (neatbilstoša tehniskā infrastruktūra).

Pētījuma veikšanai analizēti tikai attālas pieejas tiešsaistes katalogi, nepētot pārējās bibliogrāfiskās datubāzes, kas var tikt veidotas ar atšķirīgu mērķi un iekļaut cita veida informāciju (*piemēram*, analītiskās bibliogrāfijas datubāzes, novadpētniecības, pašvaldību dokumentu datubāzes). Vienīgais izņēmums ir Nacionālās bibliogrāfijas datubāze, kas izvēlēta tās nozīmības dēļ, jo tajā iekļauta informācija par visiem Latvijas izdevumiem, kas vienlaikus ietilpst citu bibliotēku krājumos un atspoguļojas to katalogos.

Pētījuma deskriptīvās analīzes rezultāti dod iespēju detalizēti raksturot pētījumam izvēlēto katalogu kopumu, kas uzskatāms kā nozīmīga informācijas izguves sistēma, un novērtēt, cik kvalitatīvu informāciju bibliotēku veidotajos katalogos lietotāji var iegūt par Latvijas bibliotēkās apkopotajiem krājumiem. Pētījumā analizēto katalogu saraksts sniegts Pielikumā Nr.1 ***Empīriskai bāzei izmantoto katalogu saraksts.***

Empīriskajam pētījumam dati iegūti arī no vairākām **aptaujām**, kas veiktas ar anketēšanas metodi. Empīrisko datu vākšana, apkopojšana un analīze detalizētāk atspoguļota nodaļā **2.2. Audita metodoloģija.**

Pētījuma praktiskie rezultāti un to izmantošana

Promocijas darbā atspoguļotā pētījuma rezultāti ir orientēti uz izmantošanu praksē un esošās situācijas pārveidošanu, jo pilnvērtīgas vienotās informācijas sistēmas izveide Latvijā iespējama tikai tad, ja tiek analizēta

bibliotēku katalogu līdzšinējā veidošana, analizētas esošās likumsakarības, cēloniskās sakarības un izstrādāti jauni teorētiski pamatoti principi katalogu kvalitātes palielināšanai.

Realizējot pētījumam izvirzītos mērķus un uzdevumus, ir sasniegti šādi praktiskie rezultāti:

- atbilstoši konceptuālām nostādnēm par lietotāja vajadzībām izveidots mašīnlasāmajos ierakstos iekļaujamo datu modelis (sk. 48.attēls. **MARC ieraksta modelis atbilstoši Č.Katera koncepcijai un FRBR modelim**);
- izstrādāta katalogu novērtēšanas kritēriju sistēma (sk. nodaļu **2.4.1. Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma**);
- veikts Latvijas katalogu audits - novērtēta to kvalitāte un lietošanas vērtība (sk. nodaļu **2. AUDITS LATVIJAS ELEKTRONISKO KATALOGU KVALITĀTES UN VĒRTĪBAS NOTEIKŠANAI**);
- izstrādāti priekšlikumi katalogģizācijai un Latvijas katalogu pilnveidošanai (sk. nodaļu **2.5. Priekšlikumi katalogu kvalitātes pilnveidošanai**);
- veiktais katalogu audits un tā rezultāti nodrošina pamatu turpmākajiem pētījumiem (sk. 22.tabula. **Ierosinājumi turpmākajiem pētījumiem**);
- izstrādāts teorētiski konceptuālais modelis par katalogu kvalitātes noteikšanu un pilnveidi (sk. nodaļu **TEORĒTISKI KONCEPTUĀLAIS MODELIS "KATALOGA KVALITĀTE UN TĀS PILNVEIDE"**).

Katalogu kvalitātes un izmantošanas iespēju pilnveidošana sekmēs informācijas un zināšanu sabiedrības veidošanos Latvijā.

Pētījums izmantojams turpmākajiem katalogu vērtības un kvalitātes pētījumiem. Katalogu audita modelis izmantojams citu katalogu novērtēšanai (*piemēram, Latvijas akadēmisko bibliotēku katalogu pētīšanai*), kuri netika iekļauti pētījumā. Izstrādātais audita modelis izmantojams gan jebkura kataloga novērtēšanai kopumā, gan kādas kolekcijas daļai.

Darba struktūra

Promocijas darba struktūra veidota atbilstoši izvirzītajam mērķim un tam pakārtotajiem uzdevumiem. Darba apjoms ir 190 lappuses. Darbs sastāv no ievada, trīs nodaļām un tām pakārtotām apakšnodaļām, nobeiguma. Satura izklāstā iekļauts nozīmīgāko terminu skaidrojums, kas svarīgi objekta izpētē šādu tematu kontekstā:

- o kataloga ieraksti un kvalitatīva informācijas organizēšana tajos;
- o katalogs kā izguves sistēma;
- o kataloga novērtēšana, atbilstība un kvalitāte.

Terminu definēšanai pamatā izmantots jaunākais Latvijā adaptētais starptautiskais standarts LVS ISO 5127 "Informācija un dokumentācija. Vārdnīca" (80), kurā apkopoti ar informācijas apstrādi un citiem bibliotekārajiem procesiem saistītie termini.

1.nodaļā raksturoti teorētiskie un konceptuālie aspekti, kas izvēlēti kā pamats pētījuma veikšanai - galvenās koncepcijas bibliotēzinātnē par informācijas organizēšanu katalogu ierakstos, par katalogu funkcijām, kvalitāti un atbilstību lietotāju informacionālajām vajadzībām, interpretēta katalogu vērtība aksioloģijas konceptuālās teorijas aspektā, aplūkotas sistēmu, kvalitātes un ekonomikas teoriju koncepcijas, kas izmantojamas katalogu novērtēšanai un problēmas izpētē. Nodaļas nobeigumā doti secinājumi par pētījuma teorētiskajiem un konceptuālajiem aspektiem. Tabulā uzskatāmi apkopota teorētiskās bāzes izmantošanas struktūra pētījuma veikšanai.

Apjoma ziņā lielākā ir darba **2.nodaļa** (57%), kas veltīta Latvijas katalogu auditam. Nodaļā raksturota katalogu kvalitātes noteikšanai veiktā audita metodoloģija, kas izstrādāta, pamatojoties uz teorētiskajām koncepcijām un citu speciālistu veiktajiem pētījumiem. Auditā apkopotie dati analizēti no šādiem aspektiem:

- o bibliogrāfisko datu kvalitāte;
- o kodētā un papildu informācija ierakstos;
- o informācijas sistematizēšana ierakstos;
- o katalogizācijas speciālistu kvalifikācija;
- o pieejas punkti meklēšanai;

- o meklēšanas kritēriji;
- o informācijas atlases iespējas katalogos;
- o informācijas izguves iespējas;
- o katalogu izmantošanas atbilstība lietotāju vajadzībām.

Nodaļas nobeigumā izstrādāti secinājumi par Latvijas katalogu atbilstību kvalitātes normām un lietotāju apmierināībai, kā arī sniegts katalogu novērtējums. Pamatojoties uz audita rezultātu analīzi, izstrādāti priekšlikumi Latvijas katalogu kvalitātes palielināšanai.

3.nodaļā iekļauts uz pētījuma rezultātu analīzes bāzes izstrādātais teorētiski konceptuālais modelis par katalogu kvalitātes un lietošanas vērtības, informācijas apstrādes un izguves sistēmas objektīvajām likumsakarībām, kas ir jauns pienesums Latvijas bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē.

Promocijas darba bibliogrāfisko norāžu un atsauču sistēma veidota atbilstoši Latvijā adaptētajiem starptautiskajiem standartiem LVS ISO 690 "Dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. Saturs, forma un struktūra" (78) un LVS ISO 690-2 "Informācija un dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. 2.daļa: Elektroniskie dokumenti vai to daļas" (79), izmantojot arī metodisko līdzekli "Bibliogrāfisko norāžu un atsauču sistēma" (100). Norāžu un atsauču sistēma palīdz novērtēt pētījuma teorētiskās bāzes izmantošanas pakāpi un pētījuma novitāti.

Izmantotie avoti uzrādīti darba beigās, atsevišķā sarakstā "*Citētie avoti*" iekļaujot 167 avotus, uz kuriem darbā sniegtas atsauces. Bibliogrāfisko norāžu un atsauču saistībai vienotā sistēmā atbilstoši starptautiskajam standartam izmantota numeratīvā metode. Sarakstā "*Bibliogrāfija*" uzrādītas bibliogrāfiskās norādes 122 avotiem, kas netieši izmantoti pētījuma koncepcijas, metodoloģijas un saturiskā izklāsta izveidē. Bibliogrāfiskās norādes kārtotas alfabētiskā secībā, vispirms kārtojot norādes latīņu alfabētā, tad – slāvu.

Promocijas darbam pievienoti 33 pielikumi, 50 attēli un 28 tabulas, kas papildina pētījumu.

1. BIBLIOTĒKU KATALOGU IZVEIDES UN IZMANTOŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI²¹

1.1. Bibliotēkzinātnes koncepcijas par informācijas kvalitatīvu organizēšanu katalogos

Bibliotēkzinātnē informācijas organizēšana katalogizācijas procesā un katalogu izmantošana aplūkojami ciešā saistībā ar laikmetam raksturīgo sociālās vides specifiku un attīstību, jo *"bibliotēkzinātne ir zinātnes apakšnozare, kurā pēta tradicionālās un modernās rakstītās (rokraksti, iespīestā elektroniskā informācija) informācijas funkcionēšanas likumsakarības sabiedrības sistēmā "dokuments-bibliotēka-lietotājs" (73). Promocijas darba objekts elektroniskais katalogs pēfīts kā sociālās sistēmas nozīmīgs elements, kas dod iespēju izgūt informāciju. Starptautiskajā standartā LVS ISO 5127 katalogs definēts kā "sakārtots saraksts vai bibliogrāfiskās izguves sistēma, kas nodrošina piekļuvi datiem un dokumentu adresēm vienā vai vairākos krājumos" (80, 78.lpp.).*

Promocijas darbā termins *katalogizācija* lietots plašākā nozīmē, ar to apzīmējot procesu kopumu, kas nodrošina bibliotēku katalogu veidošanu.

Datu apstrādē ietilpst vairāki procesi:

- bibliogrāfisko datu apstrāde;
- aprakstgalvas (galvenā pieejas punkta) izveide;
- indeksēšana (sistematizācija un priekšmetošana);
- anotēšana;
- atrašanās vietas apzīmējuma uzrādīšana.

Katalogizācijas procesā par bibliotēkas krājuma vienībām tiek radīta bibliogrāfiskā un papildu informācija, kā arī izveidoti pieejas punkti tai. Katalogizācija ir datu apstrāde ar noteiktu mērķi. Tas ir process, kurā dati kļūst par bibliogrāfisko informāciju un informācijai tiek radīta pievienotā vērtība. Katalogizācijas rezultātā informācija par katru aprakstvienību tiek iekļauta krājuma izguves sistēmā un tiek izveidots elektroniskais katalogs, kas nodrošina

²¹ Autores atziņu kopsavilkums par bibliotēku katalogu izveides un izmantošanas teorētiskajiem aspektiem publicēts rakstā "Informācijas kvalitatīva organizēšana bibliotēku elektroniskajos katalogos" (95) un citās publikācijās (91; 92; 93; 94; 96).

krājuma izmantošanu. Katalogizācija ir pamats, lai lietotāji varētu atrast un saņemt nepieciešamo informāciju.

Informācijas laikmeta katalogizācijas teorijas autore E.Svenoniusa ir atzinusi, ka *"informācijas pieejas sistēmas efektivitāte ir tieši atkarīga no tā, cik pārdomāti tiek veikta informācijas organizēšana"* (132).

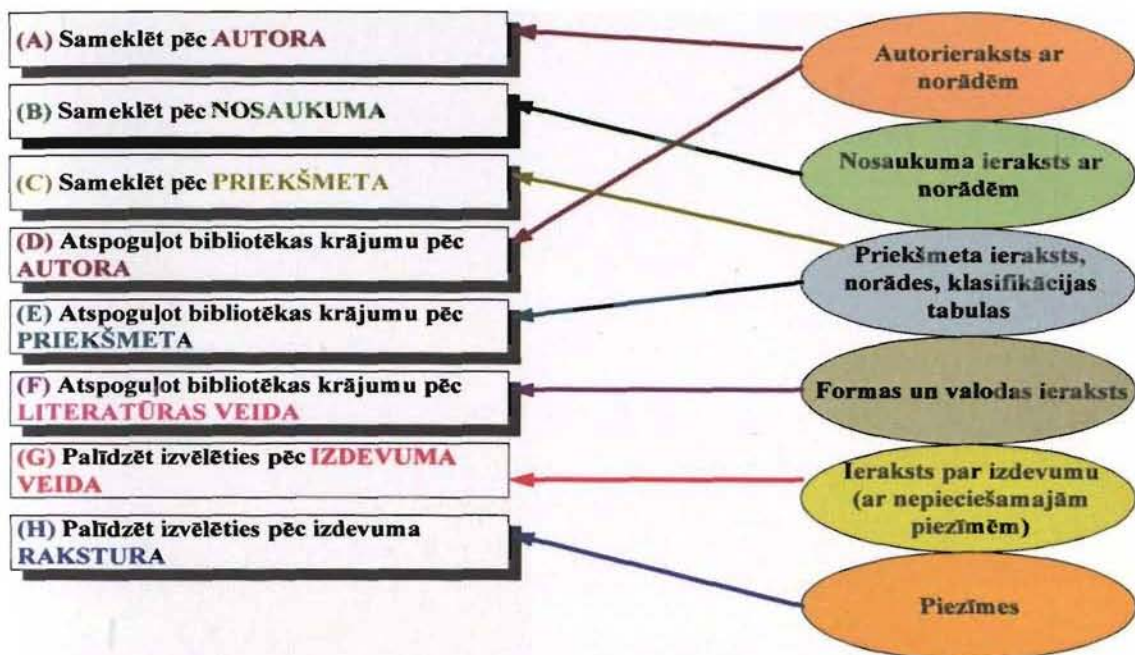
1850.gadā Antonio Panici (*Antonio Panizzi*) pirmoreiz noteica informācijas organizēšanas principus bibliotēku katalogos. Pirms simt piecdesmit gadiem izteiktās atziņas ir spēkā arī mūsdienās. Bibliotēkzinātnes katalogizācijas teorijas speciālisti Čārlzs Ami Katers (*Charles Ammi Cutter*) un Seimurs Lubeckis (*Seymour Lubetzky*) attīstījuši tālāk datu apstrādes un informācijas organizēšanas teorētiskos principus. Č.Katers izdevumā *"Rules for a Dictionary Catalog"*²² (1904) definējis trīs galvenās katalogu funkcijas (17; 18):

- **nodrošināt meklēšanu** pēc kāda no zināmajiem elementiem:
 - autora **A**,
 - nosaukuma **B**,
 - priekšmeta **C**;
- **atspoguļot** bibliotēkas **krājumu** pēc:
 - autoriem **D**,
 - priekšmetiem **E**,
 - literatūras veida **F**;
- **palīdzēt** lasītājam grāmatas **izvēlē** pēc:
 - izdevuma veida (bibliogrāfiski) **G**,
 - rakstura (daiļliteratūra vai nozaru) **H**.

Katram no definētajiem kataloga mērķiem un funkcijām Č.Katers uzrādīja elementus kataloga ierakstā, veidojot saites starp funkcijām un elementiem:

1. Autora ieraksts ar norādēm (**A** un **D**)
2. Nosaukuma ieraksts vai nosaukuma norādes (**B**)
3. Priekšmeta ieraksts, norādes, klasifikācijas tabulas (**C** un **E**)
4. Formas un valodas ieraksts (**F**)
5. Izdevuma ieraksts (ar nepieciešamajām piezīmēm) (**G**)
6. Piezīmes (**H**).

²² Izdevuma tulkojums latviešu valodā " Noteikumi vārdnīckatalogiem".

3.attēls. Č.Katera definēto kataloga funkciju un elementu saistība.

3.attēlā uzskatāmi atspoguļoti Č.Katera noteiktie principi kataloga ierakstu veidošanai atbilstoši kataloga galvenajām funkcijām. Jāatzīmē, ka kataloga galvenās funkcijas un to saistība ar elementiem ierakstā ir atbilstošas arī mūsdienu katalogizācijas praksei, tikai ierakstu veidošanas un kataloga izmantošanas iespējas ir paplašinājušās.

Nozīmīgākās izmaiņas katalogizācijas teorijā saistītas ar informācijas tehnoloģiju attīstību un izmantošanu, jo tās ietekmējušas visus trīs katalogizācijas elementus – produktu (katalogs), procesu (katalogizācija) un objektus (informācijas avoti). Pielikumā Nr.2 **Galveno bibliotēkzinātnes teoriju un atziņu hronoloģija par katalogiem un katalogizāciju** detalizētāk atspoguļota katalogizācijas teorijas attīstība, kurā apkopotās bibliotēkzinātnes speciālistu izstrādātās teorētiskās atziņas ir izvēlētas kā pamats promocijas darba koncepcijai.

Digitālā revolūcija rada jaunas nostādnes par informācijas organizēšanas principiem, kas ietekmē bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes teoriju un

praksi. Mūsdienās ir mainījusies zināšanu pārvaldības paradigma, akcentējot zināšanu nodošanu tālāk. Jaunās nostādnes ietekmē bibliotēkzinātnes attīstību, jo bibliotēka ir galvenā informācijas apstrādes un tālāknodošanas institūcija. Bibliotēkas nodrošina pamatu zināšanu radīšanai, un bibliotekāri kā informācijas apstrādes speciālisti ir atbildīgi par informācijas kvalitatīvu organizēšanu.

Bibliotēkas ir nozīmīga informācijas sistēmas komponente, kas darbojas kā saite starp dokumentiem (zināšanu avotiem) un lietotājiem (zināšanu radītājiem). Bibliotēkzinātnē informācijas organizēšana tiek aplūkota saistībā ar zinātnes filozofijas izpratni, noskaidrojot:

- KO lietotāji vēlas zināt,
- KĀPĒC lietotāji vēlas zināt,
- KĀ lietotāji vēlas saņemt un izmantot informāciju.

Katalogizācijā svarīgi ir noteikt galveno mērķi, kāpēc informācija tiek organizēta, un to saistīt ar informācijas tālāko izmantošanu. Katalogam ir jānodrošina, lai informācija zināšanu veidošanai īstajā brīdī ir pieejama katram lietotājam, kam tā vajadzīga, un lai tā ir izmantojama. 20.gadsimta 90.gados un 21.gadsimta sākuma periodā, kad dinamiski pieaug tīmeklī pieejamo elektronisko katalogu un to lietotāju skaits, bibliogrāfiskās informācijas organizēšanā tiek uzsvērti jautājumi par katalogu izmantošanas un informācijas saņemšanas iespējām.

Nozīmīgākais dokuments, kurā apkopotas atziņas par bibliogrāfiskās informācijas organizēšanu katalogu ierakstos digitālajā vidē, ir IFLA pētījums "Functional requirements for bibliographic records"²³ (42; 126). Tajā noteiktas bibliogrāfiskās informācijas funkcijas, ņemot vērā informācijas atšķirīgos formātus un nesējvides, informācijas lietojumu un lietotāju vajadzības. Tādējādi pētījums aptver *"visas bibliogrāfisko ierakstu funkcijas to visplašākajā nozīmē, t.i., tādu ierakstu funkcijas, kuri ietver ne vien aprakstošos elementus, bet arī piekļuves punktus un citus organizējošos elementus"* (126, 5.lpp.). Pētījumā iekļautas entītijas²⁴ – lietotāju galveno interešu objekti, kas iedalāmi trīs grupās:

²³ Izdevuma tulkojums latviešu valodā "Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem".

²⁴ **Entīcija** - kādam konkrētam lietojumam (sistēmai) nozīmīgs reāls vai abstrakts objekts vai šo objektu kopums (75).

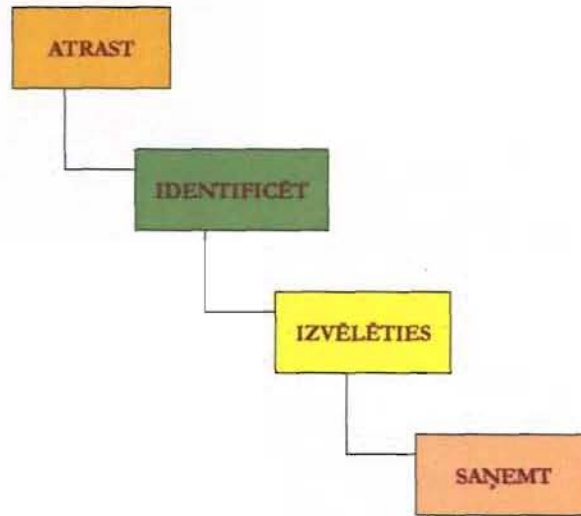
- intelektuālā vai mākslinieciskā veikuma produkti (darbs, izteiksme, manifestācija, vienība);
- atbildība par intelektuālo vai māksliniecisko veikumu, izgatavošanu, izplatīšanu vai piederību;
- intelektuālā vai mākslinieciskā veikuma subjekti (jēdziens, objekts, notikums, vieta).

Pētījuma rezultātā ir formulēta vispārēja izpratne par to, kādu bibliogrāfisko informāciju vajadzētu sniegt ierakstā un kādā mērā tā nepieciešama un atbilst elektronisko katalogu ierakstu lietotāju vajadzībām. Pētījuma veicēji ir izstrādājuši konceptuālu modeli par *"lietotājus interesējošajām entītijām, katras entītijas atribūtu un attiecību tipiem, kas darbojas starp entītijām. (..) [Pētījumam] ir lietotājoorientēta attieksme, lai analizētu datu prasības, mēģinot sistemātiskā veidā definēt, kādu informāciju lietotājs vēlas atrast bibliogrāfiskajā ierakstā un kā šī informācija tiek lietota"* (126, 6.lpp.). Ir ņemtas vērā lietotāju dažādās informācijas vajadzības un intereses izmantot informācijas avotus. Tādējādi pētījumā izceltas tās entītijas, kas ir lietotāju interešu galvenie objekti, un identificētas entītiju raksturīgākās pazīmes jeb atribūti. Pētījumā raksturotas arī attiecības starp entītijām, jo *"lietotājiem tās ir vissvarīgākās, formulējot bibliogrāfisko meklēšanas pieprasījumu, interpretējot atbildes uz meklējumiem un "navigējot" pa bibliogrāfiskajos ierakstos aprakstīto entītiju kopumu"* (126, 6.lpp.). Funkcionālo prasību izstrāde bibliogrāfiskās informācijas organizēšanai ietekmē katalogu veidošanas unificētos principus, akcentējot elektronisko katalogu funkcijas informācijas izguves aspektā.

Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem noteiktas saistībā ar darbībām, ko veic elektronisko katalogu lietotāji, meklējot informāciju un izmantojot elektronisko katalogu ierakstus. Tiek izdalītas šādas galvenās lietotāja darbības ar datiem (sk. 4.attēlu):

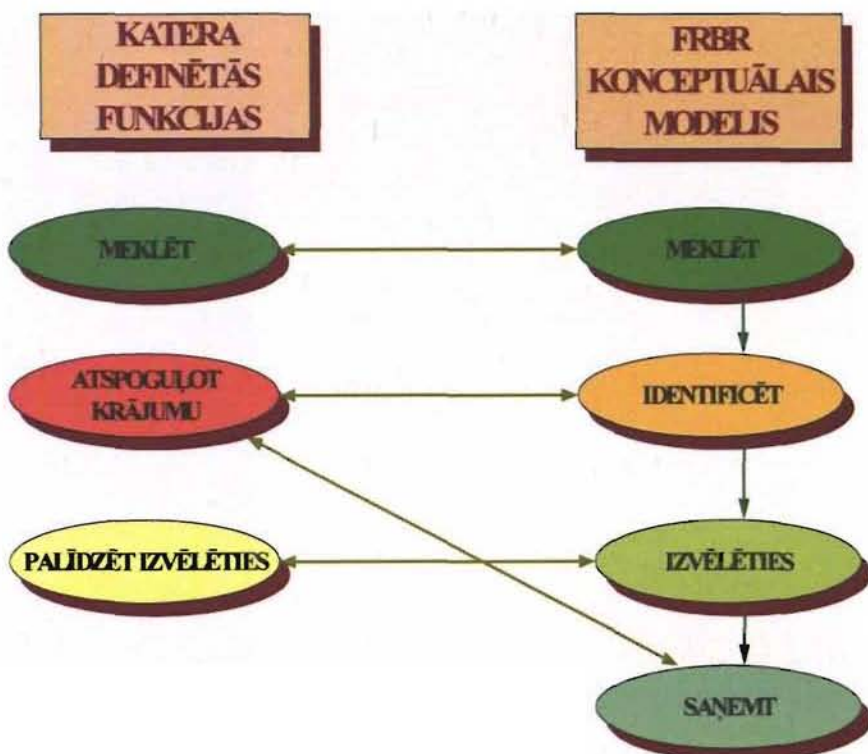
- datu izmantošana, lai ATRASTU materiālus, kas atbilst lietotāja formulētajiem meklēšanas kritērijiem;
- izgūto datu lietošana, lai IDENTIFICĒTU entītijas;
- datu izmantošana, lai ATLASĪTU un IZVĒLĒTOS lietotāja vajadzībām atbilstošās entītijas;

- datu lietošana, lai IEGŪTU vai SAŅEMTU aprakstītās entītijas vai rastu pieeju tām (126, 10.lpp.).

4.attēls. *Lietotāja darbības kataloga izmantošanā.*

Saīdzinot ar Č.Katera izvirzītajām kataloga funkcijām, funkcionālo prasību konceptuālajā modelī noteiktas tās pašas trīs prasību grupas, bet papildus iekļauta arī aprakstītās entītijas saņemšanas funkcija (sk. 5.attēlu). Tādējādi var secināt, ka informācijas organizēšanas pamatprincipi saglabājas un pirms vairāk nekā simts gadiem izstrādātās katalogizācijas teorijas idejas var attiecināt arī uz 21.gadsimta elektroniskajiem katalogiem. Tikai jāatzīmē, ka mainījušās lietotāju vajadzības, paplašinājušās informācijas apstrādes un izguves iespējas, kas ietekmē informācijas organizēšanas procesu un rodas papildu funkcijas katalogiem un to ierakstiem.

5.attēls. *Kataloga ierakstu funkcionālo prasību salīdzinājums Č.Katera teorijā un FRBR modelī.*

Katalogizācijas padziļināta izpēte mūsdienās dod iespēju papildināt līdzšinējo katalogizācijas teoriju. IFLA rekomendācijas par funkcionālajām prasībām bibliogrāfiskajiem ierakstiem izvirza jaunu entitiju-attiecību metadatu modeli informācijas avotu apstrādei, saglabājot līdzšinējās galvenās atziņas par katalogu funkcijām un papildinot ar jaunām funkcionālām prasībām katalogu veidošanai. FRBR modeļa ieviešana ir prognozējama kā katalogizācijas teorijas un prakses nozīmīgākā izmaiņa pēdējo simt gadu laikā. FRBR palīdz labāk raksturot saistību starp bibliogrāfisko raksturojumu un pašiem informācijas avotiem, ko tas apraksta. Katalogizācijas teorijas speciālisti uzskata, ka FRBR ir pāreja no tradicionālās katalogizācijas uz pilnībā jauniem principiem, kas ir piemēroti interneta videi un bibliotēku virtuālajiem katalogiem.

Līdzšinējie katalogizācijas noteikumi AACR2 neatbilst mūsdienu datu apstrādes filozofijai, jo tie veidoti tradicionālo katalogu veidošanai. Mūsdienu bibliogrāfiskās meklēšanas sistēmu galvenais mērķis ir nodrošināt informācijas izguvi. Tādējādi bija nepieciešams izstrādāt jaunajai koncepcijai atbilstošus starptautiskus katalogizācijas noteikumus RDA. Tie atbalstīs jebkura informācijas

resursa pietiekamu raksturojumu un daudzveidīgus pieejas punktus informācijas izguvē. Jaunajos noteikumos tiks integrēta FRBR modeļa noteiktās prasības katalogu ierakstiem.

Atbilstoši mūsdienu izpratnei par datu apstrādi saistībā ar informācijas izgūvi notiek izmaiņas arī standartizētajos bibliogrāfiskā apraksta noteikumos. Jaunais ISBD konsolidētais izdevums (45) atbalsta FRBR modeli noteiktās informācijas izgūves un izmantošanas prasības mašīnlasāmajiem ierakstiem.

Par katalogu veidošanu mūsdienās²⁵ dominē uzskats, ka radītās zināšanas nevar tikai apstrādāt un stacionāri glabāt, informācija ir jāizplata tālāk, lai lietotāji varētu radīt jaunas zināšanas. Atziņā izpaužas dinamiskuma aspekts - zināšanas un informācija nav fiksētas, tās ir dinamiskā attīstībā un tās nevar statistiski apkopot. Tā kā mūsdienu bibliotēku misija ir saistīta ar zināšanu radīšanu, informācijas un zināšanu organizēšanā jābūt savstarpējai koordinācijai. Informācijas zinātnē ir daudz diskusiju par galvenajiem saistītajiem elementiem:

- dati;
- informācija;
- zināšanas.

Izpratne par savstarpējām attiecībām starp trīs elementiem ļauj pilnīgāk izprast bibliotēku attīstību un darbības mērķus.

Termins *dati* bieži tiek izmantots kā sinonīms *informācijai*. Faktiski dati kā ziņas, kas kaut ko raksturo un var noderēt par pamatu secinājumam vai lēmumam, ir svarīga sastāvdaļa informācijas un zināšanu veidošanā. Informācija tiek radīta no dažādu veidu datiem - skaitļiem, vārdiem, simboliem u.c. Katalogizācijas procesā neapstrādāti dati tiek transformēti saprotamā informācijā. Mašīnlasāmajai datu apstrādei un elektronisko katalogu veidošanai bibliotēkās tiek izmantotas bibliotēku vadības jeb integrētās informācijas sistēmas.

Informāciju var definēt kā datus, kas pieejami un atveidoti saprotamā veidā - izsaka kaut ko jaunu saņēmējam, kurš līdz tam to nezināja. Tātad dati, kas apstrādāti ar konkrētu mērķi, veido informāciju, kas nodrošina iespēju radīt zināšanas. Mūsdienās informācija tiek saistīta ar izplatīšanu tālāk, pārejot no viena subjekta uz otru.

²⁵ Apzīmēts periods, sākot no 20.gadsimta 80.gadiem.

Bibliotēkām ir pienākums organizēt informāciju tā, lai tā varētu pārtapt par lietotāju zināšanām. Bibliotēku kā sociālo institūciju mērķi ir dot labumu un pilnveidot jebkuru sabiedrības locekli vai visu sabiedrību kopumā.

Informācijas apjoms dinamiski pieaug un mainās, apgrūtinot tās pārvaldīšanu un operatīvu piekļuvi. Izguvē tikai kvalitatīvi strukturētai informācijai ir vērtība. Tas izvirza uzdevumu kataloga ierakstos pilnvērtīgi organizēt bibliogrāfiskos elementus – "*datu vismazākās loģiskās vienības, kas izmantotas bibliogrāfiskajā aprakstā*" (80, 55.lpp.).

Informācijas sabiedrībā arvien lielāku nozīmi iegūst bibliotēku elektroniskie tiešsaistes publiskās pieejas katalogi jeb OPAC²⁶, kuros "*informāciju glabā automatizētas sistēmas datubāzē un kurai informācijas lietotāji var piekļūt no termināliem attālā atrašanās vietā*" (80, 87.lpp.). Elektroniskajos katalogos bibliogrāfiskie elementi tiek iekļauti mašīnlasāmajos ierakstos, kas tiek veidoti mašīnlasāmās katalogizācijas formātā MARC²⁷. Ierakstu struktūra nodrošina plašas iespējas informācijas pieejas punktu izveidē un līdz ar to arī palielina izguves iespējas. Tiešsaistes katalogu struktūrai ir raksturīga relāciju datubāzes izmantošana informācijas glabāšanai. Katra atsevišķā ieraksta dati tiek izmantoti saistībā ar citiem ierakstiem, ko nodrošina indeksi un tabulas, sasaistot ierakstus un radot daudzus pieejas punktus. Datubāzes struktūra parāda attiecību nozīmi informācijas izguves sistēmā. Attiecību attēlojums starp datiem, kas veido datubāzes struktūru, nosaka informācijas izguves iespējas.

Katrs ieraksts ir uztverams kā bibliotēkas krājuma atsevišķas vienības raksturojums visā katalogu sistēmā. Svarīgas ir kataloga ierakstu savstarpējās attiecības un saites. Saistība starp atsevišķām vienībām katalogā tiek nodrošināta, izmantojot sistēmas integritāti un autoritatīvo datņu iespējas.

Informācijas speciālists Ronalds Heglers (*Ronald Hagler*) ir definējis sešas funkcijas informācijas organizēšanā:

- identificēt visus radītos informācijas nesēja entītijas eksistences veidus;
- identificēt darbus, kuri iekļauti citos informācijas nesējos vai ir to daļas;
- apkopot informācijas entītijas visu veidu deponitārijos;
- organizēt informāciju atbilstoši standartiem;

²⁶ OPAC – **O**nline **P**ublic **A**ccess **C**atalog (angļu valodā).

²⁷ MARC – **M**achine **R**eadable **C**ataloguing (angļu valodā).

- nodrošināt galvenos pieejas punktus un radīt pievienoto vērtību; uzrādīt vienības atrašanās vietu un pieejamību (29; 30).

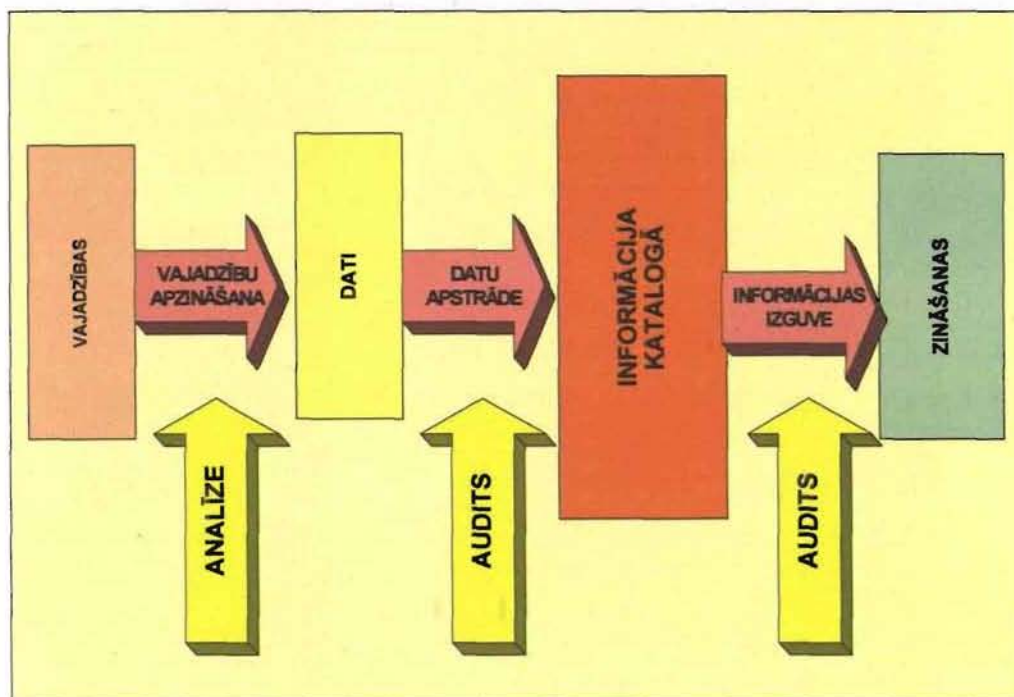
Bibliotēzinātnē ir svarīgi noteikt vadlīnijas informācijas pilnvērtīgai apstrādei un organizēšanai katalogos, lai bibliotēkas spētu sniegt kvalitatīvus informācijas pakalpojumus – *“informācijas vai ziņu glabāšana, pieejamība, apstrāde vai piegāde, lai apmierinātu konkrētu informācijas lietotāju vajadzības”* (80, 90.lpp.). Bibliotēku pakalpojumu kvalitāte tiek aplūkota saistībā ar informācijas organizēšanas efektivitāti un produktivitāti. Informācijas organizēšanas procesa un katalogu kvalitātes pētījumi veicami bibliotēkas kvalitātes sistēmas kontekstā.

“Kvalitāte ir produkta vai pakalpojuma pazīmju un raksturojumu kopums, kas attiecas uz to spēju apmierināt noteiktas vajadzības” (80, 17.lpp.). Katalogu kvalitātes un vērtības noteikšanā svarīga ir izguves sistēmas novērtēšana, nosakot meklēšanas procesa atdevi – *“atbilstīgu trāpījumu proporcija pret visiem atbilstīgiem dokumentiem”* (80, 83.lpp.). Jo pilnvērtīgāk un kvalitatīvāk informācija ir organizēta katalogu ierakstos un katalogs ir veidots kā organiska visas informācijas izguves sistēmas sastāvdaļa, jo lielākas iespējas lietotājiem atrast nepieciešamo informāciju un augstāka ir atdeve. Informāciju nepieciešams organizēt, lai to varētu izgūt.

“Izguve ir aktīvs glabāto datu selektīvas iegūšanas process. Izguves sistēma ir sistēma, kas nodrošina piekļuvi dokumentu aprakstiem, to krājuma adresēm un pašiem dokumentiem (80, 77.lpp.).

Bibliotēku katalogi ir viena no organizētas informācijas meklēšanas iespējām. Meklēšana un informācijas izguve no kataloga ir *“darbības, ko veic ar izguves sistēmu, lai iegūtu informāciju par dokumentiem. Interaktīvā meklēšana ir meklēšanas metode, kas, strādājot tiešsaistē ar izguves sistēmu, ļauj mainīt pieņemto meklēšanas stratēģiju”* (80, 81.lpp.). Lai novērtētu informācijas izguvi, jāveic pētījumi par izguves sistēmu efektivitāti un lietotās meklēšanas stratēģijas rezultātiem, nosakot *“atbilstību – sekmīga trāpījuma rezultātā iegūta dokumenta kvalitāte attiecībā uz pieprasījuma profilu”* un *“piemērotību – sekmīga trāpījuma rezultātā iegūta dokumenta kvalitāte attiecībā uz informācijas lietotāja vajadzībām”* (80, 83.lpp.). Jānovērtē gan kataloga ieraksti, gan katalogs

kopumā kā informācijas izguves sistēma, veicot informācijas organizēšanas un izmantošanas auditu un nosakot kataloga kvalitāti.

6.attēls. **Auditi informācijas un zināšanu pārvaldībā.**

6.attēlā atspoguļota shēma par datu apstrādi ar mērķi radīt informāciju, kas spēj tālāk veidot zināšanas. Lai shēmā attēlotā saikne *dati* → *informācija* → *zināšanas* darbotos pilnvērtīgi, katrā posmā jāveic novērtēšana – datu apkopošana, novērošana, mērījumi, analīze. Promocijas darbā veikts datu apstrādes un informācijas izguves audits.

Bibliotēku darba pilnveidošanai aktualizējas nepieciešamība novērtēt bibliotēku veikspējas rādītājus, veiktos procesus un piedāvātos pakalpojumus. Kvalitātes sistēmas ieviešana bibliotēkās var sekmēt tās darbu kopumā un piedāvāto pakalpojumu pilnveidošanu, kā rezultātā palielināt lietotāju apmierinātību. Darba efektivitātes uzlabošanai nepieciešama procesuālā pieeja, identificējot visus procesus, to secību un izmantotās metodes. Bibliotēku pakalpojumus un procesus var novērtēt neatkarīgā novērtēšanā jeb auditēšanā, kurā noskaidro atbilstību normām, standartiem, vadlīnijām un procedūrām.

Izvēloties piemērotāko metodi, ir iespējams noteikt kvalitāti un mērīt vērtību arī katalogam kā vienam no bibliotēkas pakalpojumiem, ar kuru cieši

saistīti daudzi citi bibliotēku pakalpojumi. Kataloga vērtējums nav normatīvs akts, kurā uzrādītas tikai saistītās normas un fiksējošs situācijas apraksts, bet tajā atspoguļojas attieksme pret vērtībām. Ja patika ir tikai subjektīva un neprasa nekādu objektīvu pamatojumu, tad vērtējums (vērtības noteikšana) pamatojas uz objektīvu atbilstību. Savukārt atbilstības objektīvai novērtēšanai ir svarīgi vērtēšanas kritēriji, to noteikšana neatkarīgi no subjektīviem principiem.

Katalogu kvalitāti ietekmē vairāki faktori, no kuriem divi nozīmīgākie priekšnosacījumi ir šādi:

- vienvēidīgi bibliogrāfisko datu apstrādes un organizēšanas noteikumi atbilstoši starptautiskajām koncepcijām saistībā ar lietotāju informacionālajām vajadzībām;
- unificēti pieejas punkti informācijai, kas tiek radīti katalogizācijas procesā.

"Pieejas, piekļuves punkts ir ikviens elements, pēc kura var meklēt un identificēt bibliogrāfisko ierakstu" (80, 56.lpp.). Katalogu ierakstos iekļautos pieejas punktus var iedalīt trīs grupās:

- galvenie pieejas punkti (aprakstgalvas);
- aprakstvienības bibliogrāfiskais raksturojums;
- novietojuma apzīmējumi.

Mašīnlasāmās katalogizācijas formātā veidoto ierakstu pieejas punktu grupas ir atbilstošas Č.Katera definētajām katalogu funkcijām un FRBR konceptuālā modeļa atziņām par ierakstu funkcionālajām prasībām. Galvenie pieejas punkti nodrošina atrašanas un izdevuma identificēšanas funkciju. Bibliogrāfiskais raksturojums palīdz lietotājam identificēt darbu, izvēlēties pieprasījumam atbilstošāko un atspoguļo krājumu. Novietojuma apzīmējumus lietotājs izmanto informācijas saņemšanai.

Lai pilnveidotu bibliotēku katalogus un izstrādātu jaunas koncepcijas katalogu kvalitātes un vērtības palielināšanai digitālajā vidē, katalogi jāpēta kā mainīgās pasaules sastāvdaļa, izvirzot galvenos pētniecības aspektus:

- katalogu organizēšanas cikls, kurā papildināmi vai iekļaujami trūkstošie posmi un kuram jā sākas un jābeidzas ar lietotāju;
- informācijas avotu saturs vērtība neatkarīgi no informācijas avota fiziskā formāta;

- katalogs kā svarīga daļa kopīgajā informācijas un zināšanu organizēšanas sistēmā;
- informācijas tehnoloģijas kā rīks, kas pilnveido galaproduktu, piedāvā jaunus formātus procesam un jaunu objektu apstrādei;
- jaunas zināšanas par katalogu veidošanas mūsdienu filozofiju katalogizētājiem kā informācijas pārvaldības speciālistiem, kas cenšas izprast lietotāju vajadzības, izziņāt meklēšanas pieprasījumu veidošanu un analizē lietotāju pieprasījumu apmierinājumu (95).

1.2. Bibliotēku katalogu vērtība aksioloģijas konceptuālās teorijas interpretācijā

Cilvēku dzīvi ietekmē noteiktas orientācijas un tieksmes. Vērtības, uz ko cilvēki tiecas un izvēles situācijā dod priekšroku, katram indivīdam var būt atšķirīgas. Katrs izvēlas, kā iegūt zināšanas un labklājību, kam dot priekšroku un kas viņam sagādā baudu.

Vērtība ir vērtību teorijas pamatkategorija, kas apzīmē objektu nozīmīgumu un derīgumu. Vērtības izsaka esamības lietu, procesu un parādību nozīmīgumu cilvēku un visas sabiedrības dzīvē. Vērtīborientācija cilvēkiem un visai sabiedrībai kopumā mainās – vienām vērtībām dod priekšroku, citas noraida.

Aksioloģija (grieķu valodā *axia* - vērtība, *logos* – mācība) ir praktiskās filozofijas mācība par vērtību dabu, to vietu realitātē un par vērtību pasaules struktūru, dažādu vērtību savstarpējo saistību, vispārnozīmīgiem principiem, kas nosaka cilvēka darbības virzību un viņa rīcības motivāciju. Aksioloģija kā filozofiskā teorija radusies 19.gadsimta beigās un 20.gadsimta sākumā. Terminu *vērtību teorija* pirmie lietoja franču filozofs Pols Lapī (*Paul Lapie*, 1902) un vācu filozofs E.Hartmanis (*E. von Hartmann*, 1908). Aksioloģijas izpratne un normas tiek attiecinātas uz priekšmetiskām (materiālām), sociālām, ētiskām un citām vērtībām.

Vērtība ir apkārtējās pasaules objektu specifiski sociāli raksturojumi, kas parāda šo objektu pozitīvo vai negatīvo nozīmi cilvēkam un sabiedrībai. Personības tieksme un reālā virzība uz tai nozīmīgiem mērķiem ir viena no vissvarīgākajām personības izpausmēm, tā balstās uz cilvēka konkrēto dzīves

pieredzi. Vērtīborientācija norāda, kā cilvēks uztver iekšējo un ārējo pasauli. Priekšmetiski objektīvās un apziņas subjektīvās vērtības (nostādnes, vērtējumi, priekšstati utt.) ir divi poli cilvēku vērtībattieksmē pret pasauli. Šajā vērtību teorijas skatījumā būtiskais ir objekta nozīme subjektam, personībai, noteiktas parādības vērtība cilvēkam, ļaužkopai, sabiedrībai (70).

Vērtību teorijas aspektā bibliotēka aplūkojama kā fenomēns un vērtību kopums, kas kalpo sociāliem mērķiem un realizē sabiedrības vajadzības. Bibliotēkas galvenā misija ir sniegt sabiedrībai informāciju, lai varētu radīt zināšanas. Bibliotēkas pakalpojumu vērtību nosaka tas, ka tie dod labumu visai sabiedrībai. Bibliotēka atspoguļo sociālās vērtības, kas ietekmē un ir arī atkarīgas no sabiedrības aktivitātēm, tā veido attieksmi pret kultūras vērtībām. Bibliotēkas vērtība izpaužas divos aspektos:

- o kultūras vērtība – bibliotēka kā kultūras vides sastāvdaļa;
- o komunikatīvā vērtība – bibliotēkas loma informācijas pieejamībā un izplatīšanā sociālajā vidē.

Bibliotēkas vērtība bibliotēku filozofijā tiek aplūkota no ontoloģiskās filozofijas viedokļa, akcentējot ideju, ka bibliotēka kā sociokulturāla institūcija ir civilizētas sabiedrības vērtība un tā ir vērtīborientējoša. Aksioloģijas filozofiskās teorijas izpratnē bibliotēku katalogi uzskatāmi kā sabiedrībai nozīmīgs pakalpojums un svarīga ir to izmantošanas vērtība. Līdz ar to uz katalogu veidošanu, tāpat kā uz jebkuru sociāli nozīmīgu vērtību, attiecināma atbilstība normām un prasībām. Pēc aksioloģijas filozofiskās teorijas var noteikt apmēram divdesmit vērtību veidus, bet katalogu vērtības noteikšanai visatbilstošākie ir divi:

- *patiesā vērtība* – vērtība piemīt pati par sevi;
- *izmantošanas vērtība* – palīdz veikt kādu citu izvēlētu darbību.

Šiali Ramamrita Ranganatana (*Shiyali Ramamrita Ranganathan*) pieci likumi bibliotēkzinātnē nosaka profesionālās vērtības, parāda bibliotēkas galveno misiju un vērtību saistībā ar tās sniegtajiem pakalpojumiem. Ranganatana 4.likumu "Taupi lasītāja laiku" var attiecināt uz katalogu veidošanu. Katalogizācijas kvalitāte ietekmē bibliotēkas darbību kopumā - apkalpošanas kvalitāti un pakalpojumu vērtību [111]. Viens no vadošajiem bibliotēkzinātnes

speciālistiem Maikls Gormans (*Michael Gorman*) interpretējis Ranganatana likumus atbilstoši mūsdienu bibliotēku darbībai, uzsverot katalogu nozīmi bibliotēkas vērtību sistēmā (26).

Vērtības ir divējādas — lietošanas vērtība un maiņas vērtība. Vērtības kopīgo lielumu ietekmē abu veidu vērtības - tas mainās tieši proporcionāli kvalitātei (lietošanas vērtībai), bet apgriezti proporcionāli ieguldījumiem tās radīšanā (maiņas vērtībai).

Arī bibliotēku elektroniskajiem katalogiem piemīt divējādas vērtības:

- o *maiņas vērtība* – izmaksas, cilvēkresursi un citi ieguldījumi to veidošanā, pilnveidošanā (tendence uz izmaksu samazināšanu un resursu optimizēšanu);
- o *lietošanas vērtība* – informācijas atlases un citas izmantošanas iespējas (atbilstība lietotāju prasībām, daudzveidīgu pieejas punktu un izguves iespēju nodrošināšana).

Katalogam vērtība nepiemīt no dabas un neizriet no kataloga iekšējās struktūras. Kataloga vērtība rodas tāpēc, ka tas darbojas cilvēka sabiedriskās esamības sfērā un ir kļuvis par noteiktu sociālu attiecību pārstāvi. Bibliotēkas misijas kontekstā kataloga vērtībai ir liela nozīme, jo bibliotēka kā vērtīborientējoša sociāla institūcija sniedz pakalpojumus atbilstoši sabiedrības mērķiem un vajadzībām, nodrošina informāciju un zināšanas. Katalogs sniedz informāciju, kas veicina zināšanu veidošanu. Bibliotēka ir krātuve visam, kas ir zināms – cilvēces sasniegumu un zināšanu deponitārijs. Katalogs nodrošina iespēju tajā atrast to, ko vajadzētu zināt. Kataloga vērtība ir saistīta ar darbības motivāciju, jo katalogs un tajā iekļautā informācija var sekmēt lēmuma pieņemšanu un priekšrokas došanu kādām vērtībām.

Kataloga vērtības apzināšanā svarīgi ir noteikt lietotāju vajadzības un vērtības. Tā kā vērtīborientācija lietotājiem ir atšķirīga, tad tas, kas vienam ir vērtīgs, otram var būt nevērtīgs.

Vācu psihoanalītiķis Ērihs Fromms (*Erich Fromm*) izstrādājis teoriju par cilvēka dzīves divām pamatievirzēm:

- uz esamību – *BŪT*;
- uz īpašnieciskumu - *PIEDERĒT, IZMANTOT* (25).

Šīs ievirzes izpaužas arī bibliotēku darbā un tā novērtēšanā, jo vērtību būtība ir nozīmīgumā, nevis to faktiskajā pastāvēšanā. Psihologs Oļegs Ņikiforovs (Олег Никифоров) pētījis cilvēku raksturus atbilstoši Ē.Fromma atziņām. Atbilstoši O.Ņikiforova izstrādātajai koncepcijai bibliotēku katalogus var iedalīt divās grupās:

- bibliotēka VEIDO katalogu,
- bibliotēkai IR katalogs (102).

Bibliotēkas attieksme pret katalogizāciju un kataloga izmantošanu ietekmē katalogu vērtību. Ja bibliotēkai ir ievirze uz īpašnieciskumu un tā uzskata, ka ir pietiekami, ja katalogs eksistē, tad tā vērtība nevar būt augsta. Turpretim bibliotēka, kura neapmierinās ar kataloga esamību un nemiīgi mēģina to pilnveidot, kvalitāte un izmantošanas vērtība būs augstāka.

Bibliotēku katalogu vērtību var interpretēt atbilstoši aksioloģijas filozofiskajā teorijā izvirzītajiem pieciem pamatjautājumiem (66, 580.lpp.).

1.jautājums

KĀ KATALOGS TOP PAR VĒRTĪBU?

Katalogs ar kvalitatīvi organizētu informāciju palīdz radīt zināšanas, un tas nosaka kataloga nozīmi sabiedrībā. Katalogs ir vērtība-līdzeklis. Atbilstoši idejai par vērtību dzīves pilnības izteikšanai katalogam kā sociālai vērtībai ir jādod iespēja virzīties uz labklājību. Bibliotēku katalogiem, kā jebkurai vērtībai, var būt pozitīva vai negatīva vērtība, kas galvenokārt ir atkarīga no informācijas organizēšanas kvalitātes un izmantošanas iespējām.

2.jautājums

VAI INTERESES UN NORMAS NOSAKA VĒRTĪBAS VAI OTRĀDI?

Kataloga vērtību nosaka sociālās intereses, sabiedrībā valdošās normas un katalogu atbilstība nozares standartiem, noteikumiem. Katram periodam raksturīgas citas normas un standarti, kas tiek ņemti vērā vērtības noteikšanai. Kataloga vērtība savukārt nenosaka normas un standartus, bet var ietekmēt

citus katalogu veidotājus, pieņemot augstākas vērtības katalogu kā normu, kam līdzināties.

3.jautājums

VAI VĒRTĪBA IR ATKARĪGA NO VĒRTĒTĀJA UN VĒRTĒJUMA?

Bibliotēku katalogu vērtība ir vispārnozīmīga. Jebkuram katalogam, kurš atbilst vismaz katalogu galvenajiem mērķiem, ir pozitīva vērtība. Tomēr kataloga vērtības lielumu ietekmē lietotājs kā subjekts, kas uz to tiecas, un lietotāja informācijas vajadzības. Tā kā lietotāju vērtīborientācija ir atšķirīga, tad arī katalogu vērtējums katram lietotājam var būt atšķirīgs. Atsevišķa lietotāja noteiktā vērtība var būt saistīta ar subjektīvo patiku, kas nav uzskatāma par objektīvu vērtējumu. Kataloga objektīvai novērtēšanai jāanalizē atšķirīgie lietotāju viedokļi par kataloga vērtību, ievērojot, ka lietotājs ar zemāku vērtīborientāciju varētu neadekvāti novērtēt katalogu un apmierinātību ar tā izmantošanu.

4.jautājums

VAI VĒRTĪBA IR PĀRLAICISKA VAI MAINĀS LĪDZ AR LAIKU?

Bibliotēka ir dinamiski mainīga, un mainās arī sabiedrības attieksme un vērtības. Katram laikam ir sava vērtība un atšķirīga vērtīborientācija, dodot priekšroku citam katalogu veidam un atšķirīgi ir katalogu izmantošanas mērķi. Digitālajā vidē radikāli mainījušās informācijas izguves iespējas, kas ietekmē katalogu vērtības noteikšanu. Priekšroka tiek dota jaunām funkcionālajām iespējām, kas ietekmē katalogu vērtību.

5.jautājums

VAI PASTĀV VĒRTĪBU HIERARHIJAS UN KAS TO NOSAKA?

Vērtību hierarhijā bibliotēku filozofijā augstākā vērtība ir bibliotēka, kuras vērtība pamatojas pati sevī. Katalogu izmantošanā kādai no visām vērtībām tiek dota priekšroka. To ietekmē kataloga izmantošanas mērķis un lietotāja vajadzības. Kataloga vērtības noteikšanai izmanto vairākus rādītājus – cik pazīstams ir katalogs, kāda ir lietotāju apmierinātība un citi.

Pārejā uz informāciju un zināšanām balstītu sabiedrību vērojams pavērsiens vērtīborientācijas kritēriju aspektā. Uz kvantitatīvi vērsta ekstensīvas domāšanas stereotipu vietā nāk uz kvalitatīvi vērsta intensīva garīgā dzīve. Mainās subjektīvā vērtīborientācija, dodot priekšroku citām individuālajām vērtībām. Rodas lielāka iespēja personībai aktīvi līdzdarboties uz subjektīvās pieredzes bāzes. Personu individuālās vērtības tuvinās sabiedrības vērtībām. Katalogizācijas speciālistu vērtīborientācija arvien vairāk ietekmē informācijas organizēšanas kvalitāti, līdz ar to arī kataloga un visas bibliotēkas kopīgo vērtību.

Latvijas bibliotēku automatizācijā 21.gadsimta sākumā ir sācies otrais posms, kuram raksturīgs līdzšinējās darbības novērtējums, un attīstības tendences vērsta uz kvalitatīvi. Sabiedrībā mainījušās vērtības, kas izvirza nepieciešamību novērtēt bibliotēku kvalitāti un vērtību, nosakot pilnveides virzienus atbilstoši lietotāju vajadzībām un vērtībām.

Bibliotēku informācijas sistēmas, kuras tiek izmantotas metadatu²⁸ un elektronisko katalogu veidošanā, dinamiski attīstās. Trešās paaudzes sistēmas ir saistītas ar zināšanu konstruēšanu, jo dati tiek pārveidoti strukturētā informācijā ar kontekstu.

Tehniskās civilizācijas uzplaukuma laikmetā mainījusies vērtību hierarhija, izjauktas attiecības starp patīkamām, derīgām un vitālām dzīves pamatvērtībām. Derīgās vērtības tiek nostādītas augstāk par vitālajām vērtībām. To sekmē pragmatisma filozofija un mūsdienu dzīves veids, kam raksturīgs bezdvēselisks praktisms. Lietas kļūst arvien gudrākas un varenākas, bet cilvēks, kas tās izgudrojis, top arvien niecīgāks, nenozīmīgāks, pārvēršas par riteni viņa paša radītajā mašīnā.

Bibliotēkās katalogizācijas process ir vērtību radošs process, ja informācijas strukturēšana un organizēšana tiek veikta pilnvērtīgi. Informācijas nozīme pieaug pārejā uz informācijas un zināšanu sabiedrību. Bibliotēka no informācijas sniegšanas pāriet uz zināšanu nodošanu.

²⁸ **Metadati** - dati par datiem.

1.3. Sistēmu, vērtības un ekonomikas teorijas kā pamats katalogu vērtības un kvalitātes noteikšanai

Informācijas laikmetā mainījušies informācijas organizēšanas principi, ko ietekmējuši šādi faktori:

- jaunu informācijas avotu formātu rašanās;
- digitālā revolūcija ar jauniem izaicinājumiem datu apstrādē un informācijas izplatīšanā.

Informācijas organizēšanas attīstības tendences ietekmējušas pētniecību bibliotēkzinātnē, izmantojot jaunas metodes un pamatojoties uz citām teorijām un konceptuālām nostādnēm.

Viena no mūsdienu katalogizācijas speciālistēm E.Svenoniusa atzinusi, ka mūsdienās informācijas organizēšanas attīstībā un tās pētniecībā dominē divas tendences:

- informācijas organizēšanas formalizācijas pieaugums, tās pētniecībā izmantojot matemātisko un entītijū-attiecību modelēšanu, lingvistisko konceptualizāciju, teorētisko pieņēmumu empīrisko pārbaudi;
- bibliotēku automatizācijas attīstība, lai nodrošinātu gan tradicionālās bibliogrāfiskās datu apstrādes mērķus, gan izstrādātu jaunas inteligentās meklēšanas iespējas un šajā nolūkā varētu izmantot katalogizācijas un klasifikācijas procesā apstrādāto informāciju.

Arvien vairāk datu interpretācijai bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē tiek izmantoti ekonomikas teorētiskie pamatojumi, lai novērtētu bibliogrāfiskās informācijas organizēšanu un izmantošanu. Informācijas organizēšanas intelektuālās bāzes pētījumi pamatojas uz trīs filozofiskajiem virzieniem: sistēmu filozofija, zinātnes filozofija un valodas filozofija (132, 19.-194.lpp.).

Tādējādi arī promocijas darba ietvaros veiktā Latvijas elektronisko katalogu pētījuma koncepcija un katalogu novērtēšanas principi pamatojas uz ekonomisko izpratni par:

- katalogizāciju – procesu, kurā tiek radīta informācija ar pievienoto vērtību;

- katalogu derīgumu - novērtēšanu lietotāju apmierinātības aspektā.

Ekonomikas, vērtību un sistēmas teorijas izvēlētas kā pamats pētījuma veikšanai. Katalogizācijas process atbilstoši katalogu izmantošanas vajadzībām, katalogizācijas kvalitāte un katalogu izmantošanas derīgums pēfīti vienotā sistēmā.

No **ekonomikas** teorijas aspekta lietotājiem nepieciešamā informācija uzskatāma kā prece, kurai jānodrošina iespējami pilnvērtīga izmantošana un lietotāju apmierinātība. Kataloga kā informācijas izguves sistēmas vērtības noteikšanai daļēji var piemērot cenu sistēmu, bet pilnībā nevar uzskaitīt un mērit atbilstoši ekonomikas principiem. Bibliotēkām papildus vajadzīgi arī citi mērišanas un novērtēšanas modeļi.

Periodā, kas tiek dēvēts par informācijas laikmetu, informācija ieguvusi jaunu nozīmi. Odreja Fennera (*Audrey Fenner*) atziņā uzsvēta informācijas loma: "*Agrāk panākumi pamatojās uz tādiem kritērijiem kā finanšu kontrole, fiziskie resursi, rakstīšana, pārtika, uguns un mājoklis. Šodien sekmīga darbība un panākumi ir tiem, kuri kontrolē informāciju: tās attīstību, pieeju, analīzi un izplatīšanu*" (23). Informācijas izplatīšanā vērojamas komercializācijas iezīmes - informācija var tikt pirktā un pārdota par naudu. Informācija kā prece ir kļuvusi par komercelementu.

Ir dažādi informācijas definējumi un veidi, kā mēģina to mērit un noteikt, cik tā ir laba, atbilstoša, derīga. Ekonomisti uzskata informāciju par fenomenu, kas rada jaunu informāciju un zināšanas, mazina šaubas un neziņu. Informācijas mērijumi tās novērtēšanai tiek veikti, atbalstot saikni starp pieprasījumu un piedāvājumu. 20.gadsimta beigās Džons Perijs Barlovs (*John Perry Barlow*) ir papildinājis jau agrāk ekonomistu izstrādāto informācijas ekonomikas koncepciju, pauzdams uzskatu, ka informācijas novērtēšanai nav saistības ar monetāro politiku, bet gan ar sabiedrību kopumā, un katrs lietotājs nosaka informācijas vērtību. Viņš norādīja, ka informācijai vērtība palielinās, ja tā ir pieejamāka un vairāk izplatīta pretstatā lielākai daļai preču, kuru vērtība var pieaugt, ja to

nepietiek (6). Sociologi savukārt informāciju vērtē kā publiskās lietošanas precī – precī, kas nodevēģa visiem.

Informācijas kvalitātes un vērtības noteikšana nav vienkārša, tā jāveic atbilstoši informācijas lietošanas mērķiem, ievērojot vairākus posmus informācijas dzīves ciklā. O.Fenners uzskata, ka *"Informācija iziet daudzus posmus un līmeņus, līdz tā iegūst vērtību. Vispirms tā eksistē savā pirmajā latentajā periodā, gaidot īsto paradigmu, perspektīvu un brīdi, kad tiek atpazīta tās vērtība. Tad neorganizētie dati tiek padarīti lietojami un izmantojami. Tie tiek apkopoti, organizēti, analizēti un izdarīti secinājumi no tiem. Gan informācija, gan secinājumi var tikt izplatīti. Tikai tad, ja informācija tiek uzverta un izprasta, tai ir vērtība un uz to var atsaukties"* (23). Informācijas aktuālā vērtība tiek radīta apstrādes procesā, un to iespējams noteikt tikai pēc tās izprašanas un lietošanas. Informācijai pašai par sevi nav vērtības. Informācijas kā produkta jeb rezultāta vērtība sabiedrībā tiek atzīta saistībā ar tās izmantošanas iespējām.

Vērtējot katalogus, svarīgi ir izšķirt terminus *informācija* un *informācijas pakalpojumi*. Ekonomikas teorijā informācijas vērtība tiek aplūkota kā atšķirība starp to, cik labi lietotājs veic kādu darbību, ja viņam ir vai nav informācija. Savukārt informācijas pakalpojuma vērtība jāpēta kā aptverošāks darbību un dalībnieku kopums. Saskaņā ar O.Fennera izvirzīto atziņu par informācijas dzīves cikla posmiem informācijas pakalpojuma nodrošināšanā un saņemšanā var izšķirt trīs posmus:

- informācijas izguve;
- izziņas process jeb informācijas transformācija;
- informācijas lietojums.

Ne vienmēr tiek realizēti visi posmi, jo katra pakalpojuma saņemšanai var būt atšķirīgs mērķis un katram lietotājam atšķirīga vērtīborientācija, bet jāatzīmē, ka visi posmi ir savstarpēji saistīti un katrs elements ir nozīmīgs pakalpojuma kopīgās vērtības noteikšanā (96).

Ekonomikā informācija tiek aplūkota kā patēriņa prece. Informācija var būt vērtīga un maksāt, jo informācijai apstrādes posmā tiek piešķirta pievienotā vērtība, – tas ir process, kas ir mērāms. Arī gala produkts – katalogs kā informācijas izguves sistēma - ir tirgus prece. Informācijas apkopošana, apstrāde, izplatīšana un pārvaldīšana prasa kapitālieguldījumus un cilvēku darbu.

Informācija, tieši tāpat kā citas preces, pirms tās izplatīšanas būtu jānovērtē: kāda ir tās kvalitāte, ņemot vērā, ka katrā posmā informācijai ir citi lietotāji un piegādātāji.

Bibliotēkas darbinieki, kuri veic datu apstrādi un informācijas organizēšanu, piedalās informācijas vērtības radīšanā. Dž.Barlovs uzskatījis, ka informācijas vērtība ir atkarīga no tās organizētāja un izplatītāja. Viņš definējis piecpadsmit pazīmes, kuru dēļ informācijas vērtības noteikšanu nevar veikt tāpat kā citām precēm pēc cenu teorijas. Viena no pazīmēm attiecas uz to, ka informācija var būt kā patēriņa prece individuālam lietotājam vai kā publiskā prece sabiedrībai kopumā (6).

Mūsdienās arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta datu apstrādei, lai lietotājam informācija būtu izmantojama un iespējami derīga. Tādējādi palielinās informācijas un visa kataloga lietošanas vērtība. Informācijas organizēšanas novērtēšana veicama pēc ekonomiskiem principiem, saistot ar lietotāju apmierinātību, jo ekonomika ir sociāla zinātne, kas pēta preces un to patēriņu. Uz katalogu novērtēšanu var attiecināt ekonomikas teoriju, kas nosaka, ka vērtīgu lietu radīšanā pastāv likumsakarības un to vērtības noteikšana saistīta ar izmantošanu un noderīgumu. Ekonomistu atziņas par vērtību un noderīgumu saistībā ar preču ierobežoto daudzumu uz katalogiem nav attiecināmas.

Katalogu novērtēšanā var izmantot senās Grieķijas domātāju atziņas par derīguma noteikšanu saistībā ar preces vai pakalpojuma lietošanas vērtību. Protagors (*Prōtagoras*) un Aristotelis (*Aristotelēs*) atzinuši, ka viss ir jāizvērtē no derīguma viedokļa un lietu derīgums ir salīdzināms. Grieķu domātāja Ksenofana (*Xenophanēs*) formulētajā uzskatā, ka cilvēka rīcība ir vērsta uz to, lai vairotu savu baudu, parādījās subjektīvā vērtīguma ideja. Tātad lieta pati par sevi nav bagātība, vērtību nosaka tās baudas daudzums, ko šī lieta var dot (12, 6.lpp.). Grieķu domātājiem raksturīgi, ka derīgumu un vērtību viņi balstīja uz subjektīviem priekšstatiem.

Arī Romas impērijas domātājs Aurēlijs Augustīns (*Aurelius Augustinus*) atbalstīja subjektīvās vērtības teoriju par prioritātēm, kurām piemīt individuāls raksturs. Tātad, pēc viņa domām, subjektīvais vērtējums nosaka to, kas ir labs un kas slikts. Akvīnas Toms (*Thomas Aquinas*), turpinot Aristoteļa formulēto domu par

preču vērtības divējādo dabu – lietošanas vērtību un maiņas vērtību, radīja pamatus vērtības pieprasījuma teorijai (12, 12.lpp.).

Nākamajos gadsimtos ekonomikas teorijas attīstībā iezīmējās jaunas atziņas par vērtības noteikšanu. Uz katalogu novērtēšanu var attiecināt īru ekonomista Viljama Petija (*William Petty*) 17.gs. izvirzīto sistēmiskās pieejas koncepciju par to, ka katra konkrēta problēma ir jāuzskata par viena veseluma atsevišķu daļu jeb sistēmas elementu. Šo atziņu atbalstīja arī skotu ekonomists Adams Smits (*Adam Smith*) un izstrādāja sistēmiskās pieejas koncepciju.

18.gadsimta angļu ekonomists Deivids Rikardo (*David Ricardo*) turpināja A.Smita izstrādātās sistēmas koncepcijas pilnveidošanu. Lai gan abu pētnieku teorijās bija kopīgas atziņas, tomēr dažas idejas atšķīrās. Viena no atšķirībām bija attieksme pret vērtības teorijas būtību. D.Rikardo, atšķirībā no A.Smita, uzskatīja, ka vērtību veido ne tikai ieguldītāis darbs, bet arī kapitāls jeb "netiešais" darbs. Viņš atzina, ka laiks un darbs ir būtiski faktori preces vērtības radīšanā.

Ekonomikas teorijas koncepciju par pieprasījumu var attiecināt uz bibliotēku katalogu novērtēšanu, jo svarīgi ir noteikt katalogu kā informācijas izguves sistēmas pieprasījumu. Šajā aspektā izpaužas saistība starp pieprasījumu un piedāvājumu, kas nosaka nepieciešamību vērtēt katalogu lietotāju apmierinājumu. Jāņem vērā lietotāju dažādās informācijas vajadzības, kas nosaka atšķirīgu pieprasījumu un katalogu vērtību. Katrs lietotājs atbilstoši individuālai vērtību sistēmai var izvēlēties ne tikai kādu no pieejamajiem bibliotēku veidotajiem katalogiem un dot priekšroku kādai no kataloga izmantošanas iespējām, bet informācijas meklēšanai izvēlēties arī dažādas tiešsaistes firmu datubāzes un interneta meklēšanas dienestu bezmaksas datubāzes kā alternatīvu bibliotēku katalogiem. Minētās datubāzes bieži vien piedāvā lielākas iespējas informācijas atrašanā un izgūvē nekā bibliotēku elektroniskie katalogi. Tā kā lietotāji informācijas iegūšanā nereti izvēlas mazākās piepūles ceļu, jāatzīmē, ka internets ir diezgan nozīmīgs konkurents bibliotēkai. Šajā aspektā bibliotēkām svarīgi ir kvalitatīvi organizēt informāciju tās veidotajos katalogos. Ekonomikas teorija izvirza koncepciju, ka vērtību sistēma veidojas, korelējot starp subjektīvām un vispārnozīmīgām vērtībām, starp esošām un vēlamām vajadzībām.

Bibliotēku katalogu novērtēšanā atbalstāma ekonomistu atziņa par vērtību sistēmu, kurai piemīt noteikta struktūra. Lietotāji kā tirgus dalībnieki vēlas saņemt pilnvērtīgu aktuālo informāciju, jo tā ir pamats zināšanu radīšanai. Efektīva tirgus teorijā izstrādāta pilnīgas informācijas koncepcija kā priekšnosacījums sekmīgās tirgus attiecībās. Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas izveidē Latvijā jāņem vērā, ka visiem lietotājiem jānodrošina pieeja pilnvērtīgai informācijai. Tas izvirza uzdevumu veidot kvalitatīvus katalogus ar lielāku lietošanas vērtību.

Atbilstoši ekonomikas teorijas skaidrojumiem par preces tirgus vērtību uz katalogu novērtēšanu attiecināma atziņa, ka katalogu vērtība ir atkarīga no tajos iekļautās informācijas un iespējamajiem pakalpojumiem. Svarīga ir ekonomistu koncepcija par preces publisko derīgumu (visai sabiedrībai), kolektīvo derīgumu (daļai no sabiedrības) un individuālo derīgumu (katram atsevišķam lietotājam).

Katalogu novērtēšanā izmantojamas **vērtību teorijas** atziņas. Vērtību teoriju var uzskatīt kā ekonomikas teorijas daļu, kas pēta darbu, kas ieguldīts preces radīšanā. Tā divējāda raksturs nosaka preces īpašības:

- maiņas vērtību – preces spēja tikt noteiktā proporcijā apmainītai pret citu preci;
- lietošanas vērtību – rada konkrētais darbs un tajā iemiesojas abstraktais darbs.

Ekonomikā vērtība tiek raksturota un noteikti arī principi tās mērīšanai. Ekonomikas teorijā ir dažādi vērtības skaidrojumi. A.Smīts, Kārlis Markss (*Karl Marx*) un D.Rikardo noteica darbu kā vērtības pamatavotu, uzskatot, ka preces vai pakalpojuma vērtība ir tā radīšanā ieguldītais darbs. Savukārt Fridrihs Vīzers (*Friedrich Wieser*) atzinis abus vērtības veidus – maiņas un lietošanas vērtību. Īpašu uzmanību viņš veltījis tieši lietošanas vērtībai, kas ir svarīga katalogu novērtēšanā (143; 144).

Vērtības likumā vērtības noteikšana saistīta ar darbu, kas ieguldīts noteikta veida preču ražošanā sabiedrības mērogā un vienlīdzīgās daļās iemiesojas katrā preces vienībā neatkarīgi no individuālā darba patēriņa. Vērtības lielumu nosaka sabiedriski nepieciešamais darba patēriņš.

Amerikāņu sociāli ekonomiskās teorijas pārstāvis Maikls Benedikts (*Michael Benedict*) vērtību teorijas aspektā izvirzījis savu koncepciju. Viņš uzskata, ka pozitīvā vērtība ir attiecināma uz to, kas veicina vai ietekmē izdzīvošanu un labklājību. Svarīga loma ir informācijas plūsmas kvalitātei starp cilvēkiem sociālajā vidē (9). M.Benedikts, analizējot 20.gs. 40.-50.gados izstrādāto informācijas teoriju, uzsver informācijas pieejamību no varbūtības teorijas aspekta. Viņš uzskata, ka svarīgi ir samazināt neticamības lielumu. Savukārt – ja neticamība palielinās, informācija var tikt zaudēta. M.Benedikts savu koncepciju saista ar vērtību veidiem, līmeņiem un prioritātēm atbilstoši konkrētai situācijai un informācijas vajadzībai. Šī koncepcija cieši saistīta ar katalogu novērtēšanu, jo nekvalitatīvi apstrādāti dati vai nepilnīgi organizēta informācija un izguves iespējas var radīt draudus, ka katalogā iekļautā informācija var palikt neizgūta.

Maikls J.Šapiro (*Michael J.Shapiro*) pētījis vērtību problēmas un analizējis A.Smita izvirzīto teoriju. Viņš atzīst, ka A.Smitam kā vērtību teorijas pamatlicējam ir raksturīga filozofiskā pieeja vērtībai - vērtību noteikšana ir interpretācijas process ar interpretāciju fiksēšanu, kurā svarīga loma sociālai videi un komunikācijām. Vērtību noteikšanai sabiedrībā ir jāsabalansē atšķirības starp vispārpieņemto un citu subjektīvajiem uzskatiem. M.Šapiro uzsver A.Smita gnozeoloģisko un sociālo pieeju attiecībā uz vērtību, atzīstot subjektīvo attieksmi kontekstā ar sociālo vidi. M.Šapiro atzīst, ka pastāv dažādi apmierinātības līmeņi, un uzskata, ka reālais labums jeb derīgums nav primārais. Viņš izvirza ideju, ka būtiskāk ir veicināt objektu atbilstību apmierinātībai (121).

Katalogs kā produkts un pakalpojums kopumā veido vienotu izguves sistēmu, kurā ietilpst vairāki elementi. Katalogu kvalitātes un lietošanas vērtības pētniecība veicama, tikai kopīgā sistēmā aplūkojot visus sistēmas elementus. E.Svenoniusa izvirzījusi atziņu, ka bibliogrāfiskās informācijas organizēšanas un katalogizācijas pētniecībā ir sistēmanalītiskā pieeja, "*pētījuma galveno objektu – katalogu – aplūkojot kā vienotas sistēmas rezultātu, kurā integrētas dažādas atsevišķās daļas un vienības, lai sasniegtu kopīgo mērķi*" (132, 3.lpp.).

20.gadsimta vidū Ludvigs fon Bertalenfijs (*Ludwig von Bertalanffy*) uzstājās pret zināšanu fragmentāciju un 50.gados kopā ar kibernetikas speciālistiem V.Rosu Ašbiju (*W.Ross Ashby*) un Norbertu Vīneru (*Norbert Wiener*) izstrādāja

vispārīgo sistēmu teoriju, kura koncentrējas uz sistēmas elementu struktūru un savstarpējām attiecībām. Kopējo sistēmu veido nemitīgā sadarbībā esošie elementi, katram ir savas noteiktas funkcijas. Ja kāds elements savas funkcijas neveic, tiek traucēta visas sistēmas darbība. Ja kādā elementā tiek veiktas izmaiņas, arī tās ietekmē visu sistēmu. Vispārīgā sistēmu teorija atbalsta objektu un procesu aplūkošanu vienotā kopumā, attiecinot kopīgu koncepciju uz visu sistēmu un tās objektiem. Sistēmas elementus var analizēt tikai kontekstā ar citiem elementiem, nevis atrauti no tiem, jo tos vieno savstarpējās attiecības. Lai noteiktu kādas sistēmas kopīgo kvalitāti, jāanalizē visi tajā iekļautie elementi. L. fon Bertalenfijs uzsvēra sistēmas radīšanas kopīgo mērķi pretstatā izvēles procesam, katru fenomenu aplūkodams kā daļu no vienotās sistēmas un atzīdams, ka sistēmas kopīgie principi ietekmē katra atsevišķā objekta vietu tajā. No tā izriet sistēmanalītisko principu būtība.

Katalogu novērtēšana pamatojas uz objekta izpēti kopīgā sistēmā, kur svarīgs ir ne tikai gala rezultāts - kataloga izmantošanas iespējas, bet jebkurš sistēmā iekļautais elements (datu apstrāde, katalogizētāji, bibliotēku informācijas sistēma). Č.Katers pirmais izvirzīja sistēmisko pieeju informācijas organizēšanai, ko apliecina viņa izstrādātās atziņas par kataloga funkcijām, – katrs bibliogrāfiskās informācijas elements kataloga ierakstā pilda vienu vai vairākas funkcijas un informācijas organizēšana katalogizācijas procesā notiek ar mērķi, lai katalogs kā rezultāts nodrošinātu tam izvirzītās funkcijas. Lai gan Č.Katera izstrādātā sistēmiskās pieejas koncepcija katalogu veidošanā ir pirmais, arī turpmākie 20.gadsimta pētījumi katalogizācijas teorijā turpina iesākto pieeju. Sistēmu teorijas izmantošana katalogizācijas pētījumos ir kā pamats, lai noteiktu likumsakarības starp sistēmas elementiem. Veicot katalogu novērtēšanu, tas ir īpaši svarīgi, jo katra atsevišķā elementa kvalitāte ietekmē sistēmas kvalitāti.

SECINĀJUMI

Filozofisko un teorētisko koncepciju analīze ļauj secināt, ka izveidojušies dažādi teorētiski konceptuālie modeļi par kvalitātes un vērtības noteikšanu. Bibliotēkas kā sociālas institūcijas vērtēšana veicama sociāli ekonomiskā aspektā, galveno uzmanību pievēršot pakalpojumu kvalitātei un lietotāju vajadzību apmierināšanai.

Bibliotēku katalogi ir uzskatāmi par nozīmīgu elementu informācijas sabiedrības attīstībā, jo to izmantošana informācijas izguvē lietotājiem dod iespēju gūt jaunas zināšanas un rezultātā veicināt tautas attīstību.

Promocijas darbā veiktajai Latvijas bibliotēku katalogu novērtēšanai izmantota **deduktīvā pieeja** – datu apkopošana un analīze izvirzīto hipotēžu pārbaudei veikta atbilstoši izvēlētajai filozofiskajai un teorētiskajai bāzei. Pētījums pamatojas uz *aksioloģiju* kā filozofisko teoriju par vērtībām, *ekonomikas un sistēmu teorijas* koncepcijām, kā arī *bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes* nozīmīgākajām atziņām, kas izstrādātas katalogizācijas un informācijas izguves aspektā.

Teorētiskās un filozofiskās bāzes lietojums pētījuma veikšanai attēlots tabulā (sk. **1.tabula Pētījuma koncepcijas teorētiskais pamatojums**). Katalogu kvalitātes noteikšanai pēģinātas vairākas *kategorijas un kritēriji*: datu apstrāde un tajā iesaistīto darbinieku kvalifikācija, bibliotēku informācijas sistēmas iespējas un konfigurācija, kataloga pieejamība, meklēšanas un kataloga izmantošanas iespējas. Datu vākšanā katras kategorijas izpētei izmantoti citi *objekti*: anketēšanas rezultāti, bibliotēkas informācijas sistēma, katalogs un tā ieraksti.

1.tabula Pētījuma koncepcijas teorētiskais pamatojums

	Teorija/koncepcija	Kategorija	Objekts
AKSIOLOĢIJA	Vērtīborientācija	Lietotāju apmierinātība	Anketas
	<i>Būt vai piederēt</i>	Kvalifikācija Datu apstrāde Izmantošanas iespējas	Anketas Ieraksti, Anketas Katalogs
		Lietotāju apmierinātība	Anketas
VIDĒJĀ LĪMENĀ	Sistēmu teorija	Datu apstrāde ar mērķi izgūt	Ieraksti, Anketas, Katalogs
	Ekonomikas teorija	Lietotāju apmierinātība	Anketas

	Teorija/koncepcija	Kategorija	Objekts
TEORIJAS	Vērtību teorija	Lietotāju apmierinātība	Anketas
BIBLIOTĒKZINĀTNE	Katera koncepcija	Datu apstrāde ar mērķi izgūt Krājuma atspoguļošana Meklēšana	Ieraksti, Anketas, Katalogs Ieraksti, Katalogs Ieraksti, Anketas, BIS konfigurācija
BIBLIOTĒKZINĀTNE	FRBR	Meklēšana Identificēšana Palīdzība izvēlēties Saņemšana	Ieraksti, Katalogs, Anketas Ieraksti, Katalogs, Anketas Ieraksti, Katalogs, Anketas Ieraksti, Katalogs, Anketas

Aksioloģijas atziņas izmantotas kā **teorētiski konceptuālais** pamats izpratnei par vērtību pasauli, tās struktūru un dažādu vērtību savstarpējo saistību. Katalogu novērtēšanas aspektā svarīgi ir vispārnozīmības principi vērtībām, kas ietekmē sabiedrības rīcības motivāciju, un vērtīborientācija.

Pētījums pamatojas uz vairākām *vidējā līmeņa*²⁹ teorijām. Pamatojoties uz **sistēmu teoriju**, katalogs kā informācijas izguves sistēma aplūkots sistēmiskā aspektā - visi sistēmas elementi un to kvalitāte pēfiti savstarpējā saistībā, jo tie ietekmē viens otru. Pēfitas savstarpējās attiecības un sakarības starp sistēmas elementiem.

Katalogu vērtēšanā izmantoti **ekonomikas** un **vērtību teorijas** pamatojumi. Atbalstīta atziņa par preces iespējami pilnvērtīgu izmantošanu un lietotāju apmierinātības novērtēšanu, lai noteiktu kataloga derīgumu un vērtību. Kataloga lietošanas vērtība palielinās, ja tas ir pieejamāks un vairāk izplatīts. Darbā izmantotas atziņas par lietu derīguma salīdzinājumu, vērtēšanu saistot ar

²⁹ *Middle range theories* (angļu valodā).

izmantošanas līmeņa un derīguma noteikšanu. Kvalitātes pilnveides aspektā izmantotas tirgzinību koncepcijas.

Bibliotēkzinātnes aspektā katalogi vērtēti, atbalstot **katalogizācijas teorijas** atziņas. Katalogu pamatfunkciju vērtēšanai izmantota Č.Katera koncepcija par katalogu izveides mērķiem, aplūkojot tos saistībā ar katalogu izmantošanu. Atbalstītas jaunākās mūsdienu nostādnes par funkcionālajām prasībām bibliogrāfiskajiem ierakstiem un informācijas organizēšanu digitālajā vidē, uzsverot savstarpējo attiecību principu un pilnvērtīgas datu apstrādes nozīmi katalogizācijas posmā, jo tā nodrošina kvalitatīvāku informācijas izguvi.

Bibliotēku informācijas sistēmu iespēju un sistēmbibliotekāru veiktās sistēmas parametru konfigurēšanas pētījumi pamatojas uz **informācijas zinātnes** koncepcijām par informācijas plūsmu, organizēšanu un pilnvērtīgu izguves procesu.

2. AUDITS LATVIJAS ELEKTRONISKO KATALOGU KVALITĀTES UN VĒRTĪBAS NOTEIKŠANAI

2.1. Audīta teorētiski konceptuālais pamatojums

Katalogu kvalitāti var noteikt filozofijas un ekonomikas atziņu aspektā. Filozofijas teorijas nedod vērtējumu par to, kas labāks un kas sliktāks. Turpretim ekonomikas teoriju aspektā katalogu kvalitāte aplūkojama kā produkta vai pakalpojuma īpašību un iespēju kopums, kas atbilst lietotāja vajadzībām. Tādējādi kvalitātes noteikšanai jāveic mērījumi, lai noskaidrotu kataloga atbilstību pieņemtām normām, standartiem un vajadzībām.

20.gadsimta otrajā pusē bibliotēku darbības kvalitātes mērījumiem tika pievērsta liela uzmanība un kvalitātes noteikšanai izmantotas dažādas pieejas.

Krievijas bibliotēkzinātnes speciāliste Valentīna Borodina (*В.А.Бородинна*) izteikusi atziņu, ka bibliotēku sniegtie pakalpojumi jāvērtē pēc mērķtiecīgi izvēlētiem kritērijiem un ar mērījumiem jānosaka bibliotēku darbības efektivitāte. Bibliotēku darbības novērtēšanu autore ir aplūkojusi kvalitatoloģijas³⁰ un kvalimetrijas kontekstā un uzskata, ka 60.gados zinātniskajā terminoloģijā ieviestie termini un to būtība ir attiecināmi arī uz procesu novērtēšanu un kvalitātes pētījumiem bibliotēkzinātnē (155, 47.lpp.). Kvalitātes speciālistu A.I.Subeto (*А.И.Субетто*) un V.K.Fedjukina (*В.К. Федюкин*) darbos arī uzsvēta nepieciešamība izveidot jaunu zinātnisku disciplīnu *kvalitatoloģiju*, kuras izpētes priekšmets ir dažādu objektu pazīmes, saturs, piemītošās īpašības un citas kvalitatīvās pazīmes (161; 162; 163; 165; 166; 167).

Līdzīgu koncepciju pauž G.G.Azgaļdovs (*Г.Г.Азгальдов*) un E.P.Raihmanis (*Э.П.Райхман*), uzsverot kvalimetrijas nozīmi kvalitātes pārvaldībā – mērījumu veikšana, rādītāju novērtēšana, kvalitātes noteikšana, kvalitātes pilnveides pasākumu izstrāde (154).

70.-90.gados kā nozīmīgākās varētu minēt R.N.Boltona (*R.N.Bolton*), J.H.Drjū (*J.H.Drew*) (11), M.E.Marfina (*M.E.Murfin*), G.M.Gugelčaka (*G.M.Gugelchuk*) (90), S.Edvardas (*S.Edwards*), M.Braunas (*M.Browne*) (20), F.Heberta (*F.Hebert*) (33), C.Milsona-Martulas (*C.Millson-Martula*), V.Menona (*V.Menon*) (88) nostādnes. Tajās galvenokārt tiek uzsvērti kvantitatīvo mērījumu

³⁰ **Kvalitatoloģija** - zinātne par kvalitāti (155, 47.lpp.).

loma un atziņa, ka kvalitāti ietekmējošo faktoru objektīvai novērtēšanai nepieciešami indikatori. R.Orrs (*R.Orr*) izstrādāja kritērijus, pēc kuriem vērtēt kvalitāti ietekmējošos faktoros (103).

90.gados bibliotēku pakalpojumu novērtēšanā vērojamas jaunas pieejas, kvalitātes noteikšanu saistot ar lietotāju vajadzību izpēti un apmierinātību. Tas raksturīgs C.Johansena (*C.Johannsen*), C.Abota (*C.Abbott*), F.Alena (*F.Allen*), J.Tanna (*J.Tann*), S.Jurova (*S.Jurow*), I.Vinkvorfa (*I.Winkworth*), A.Deivisa (*A.Davies*), T.Vaithola (*T.Whitehall*), I.Kirkpatrika (*I.Kirkpatrick*) konceptuālajās nostādnēs (52; 53; 1; 2; 135; 55; 145; 19; 141). Arvien vairāk iezīmējas lietotāju kā pakalpojuma saņēmēju apmierinātības analīze, lai novērtētu bibliotēku sniegto pakalpojumu kvalitāti (24). Ir dažādi uzskati un pieejas bibliotēku kvalitātes novērtēšanai. Var piekrist I.Vinkvorfa (145) un C.Abota (1) uzskatam, ka bibliotēkas pakalpojumi jāvērtē kvalitātes sistēmas aspektā, ņemot vērā lietotāju vēlmes.

Mūsdienā izpratnē par bibliotēku kvalitātes noteikšanu tiek akcentēta kvalitātes sistēmas ieviešana bibliotēkās un darbības kvalitātes vērtējums tiek saistīts ar bibliotēku stratēģiskajiem plāniem (109, 24.lpp.). Kvalitātes sistēmas vadības speciālists Džons Brokmans (*John Brockman*) ir atzinis, ka kvalitātes vadība no 20.gadsimta 80.gadu vidus ir viens no visvairāk dominējošiem vadības tematiem. Arī informācijas speciālistus nodarbina jautājums - kā (vai) kvalitātes sistēmu var (vajag) ieviest (109, xi lpp.).

Viens no nozīmīgākajiem instrumentiem, kas izstrādāts pakalpojumu kvalitātes noteikšanai dažādās vidēs, ir *SERVQUAL*, kuru attīstīja V.A.Caithams (*V.A.Zeithaml*), A.Parasuramans (*A.Parasuraman*) un L.L.Berijs (*L.L.Berry*) (152). Kvalitātes faktoru analizēšanai autori izmantojuši 22 daļu skalu, pēc kuras raksturo un analizē 5 galvenos kritērijus:

- materiāli tehniskais nodrošinājums un aprīkojums (tajā skaitā personāla resursi);
- pakalpojumu precizitāte un ticamība;
- pakalpojumu sniedzēja attieksme un gatavība palīdzēt;
- pakalpojuma drošības garantija;
- pakalpojuma sniedzēja uzmanība un rūpes par lietotāju (104; 105).

SERVQUAL modelī saskatāma līdzība ar R.Orra (103) 1973.gadā izstrādāto kritēriju kopumu. Tajā pausta atziņa par kvalitāti lietotāja izpratnē – starpība starp to kvalitāti, ko lietotājs spēj izprast, un to, ko sagaida no saņemtā pakalpojuma. Autori uzskata, ka šādai kvalitātes formulai ir cieša saistība ar lietotāju apmierinātību.

Indiešu bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes speciālists Raješs Sings (*Rajesh Singh*) savā disertācijā par Somijas zinātnisko bibliotēku darbības lietderību pauž uzskatu, ka tirgzinību kultūra ietver informācijas pakalpojumu mārketingu, pakalpojumu kvalitātes sistemātisku novērtēšanu un atbilstību lietotāju vajadzībām. Speciālists uzskata, ka šajā aspektā ir svarīgi, cik zinoši ir bibliotekāri. No tā ir atkarīga, kā tiek veikta (vai vispār tiek veikta) informācijas pakalpojumu veiktspējas novērtēšana un līdz ar to pilnveidošana. R.Sings uz bibliotēku pakalpojumu novērtēšanu attiecina komunikāciju teorijas atziņu – ir svarīgi, VAI lietotājs saņem pakalpojumu, KO saņem un KĀ pakalpojums tiek sniegts. Kvalitātes un mārketinga attiecības īpaši nozīmīgas ir pakalpojumu sistēmas pilnveidošanā. Kvalitātes jēdzienu viņš saista ar lietotāju apmierinātību, pakalpojuma kvalitāti un tā pievienoto vērtību (122).

Kvalitātes audita veikšanā izmantojama *Six Sigma* metodoloģija, kas nosaka paņēmienus un metodes, lai jebkurā procesā maksimāli attīstītu iespējas un samazinātu nepilnības (123). Lai sniegtu pakalpojumu, ir nepieciešams, pastāvīgi atkārtojot, veikt daudzas darbības un procesus. Pēc *Six Sigma* metodoloģijas kvalitātes auditā statistiski tiek analizētas dažādu procesu faktoru novirzes no vidējās vērtības. *Six Sigma* metodoloģija palīdz pilnveidot jebkuru procesu, ne tikai to novērtējot, bet konstanti pārskatot un analizējot. Lai to veiktu, *Six Sigma* metodoloģijas pamatā ir 5 posmi *DMAIC* (latviešu valodā *NNAPK*):

- **Define opportunities** – **N**oteikt iespējas;
- **Measure performance** – **N**ovērtēt veiktspēju;
- **Analyze opportunity** – **A**nalizēt iespējas;
- **Improve performance** – **P**ilnveidot veiktspēju;
- **Control performance** – **K**ontrolēt veiktspēju (123).

Six Sigma eksperti atzīst, ka nereti vieglāk ir no jauna izveidot kādu procesu, uzreiz atbalstot visas kvalitātes prasības, nekā izmainīt un uzlabot esošos procesus.

Kā atzīst Sauda Arābijas katalogizācijas speciālists un bibliotēku sistēmanalītiķis Zahirudins Kuršids (*Zahiruddin Khurshid*), pirmsākumos vispārējās kvalitātes vadība (TQM³¹) kā vadības filozofija tika attiecināta tikai uz ražošanas sfēru, bet 20.gadsimta 90.gados arī uz apkalpojošo sfēru, tajā skaitā uz bibliotēku sniegtajiem pakalpojumiem. TQM uz bibliotēku pakalpojumiem attiecināma divos aspektos:

- lietotāju vajadzību izpratne un analīze;
- pakalpojumu sistēmas atbilstība atbilstoši lietotāju vajadzībām (61).

Lietotāju vajadzības katalogu izmantošanā pētītas jau vairākos 80.-90.gadu pētījumos. Vieni no nozīmīgākajiem ir Amerikas katalogizācijas speciālista J.R.Metjū (*J.R.Matthew*) 80.gadu sākumā veiktie pētījumi, kuru rezultātā tika izstrādātas vadlīnijas katalogizācijas procesa un OPAC funkcionalitātes pilnveidošanai (83; 84; 85). Mūsdienu lietotāju vajadzības vispilnīgāk atspoguļotas *FRBR* konceptuālajā modelī (42; 126). IFLA Publisko bibliotēku sekcija ir izstrādājusi kritērijus, pēc kā vērtēt bibliotēkas pakalpojumu kvalitāti (46; 47).

Lietotāju apmierinātības pētījumos var noskaidrot, kā darbojas saikne BIBLIOTĒKAS IEGULDĪJUMS→PROCESI→LIETOTĀJA IEGUVUMS (110, 332.lpp.). Pētījumos var rasties problēma atšķirt *kvalitāti* no *apmierinātības*. Termini *kvalitāte*, *apmierinātība* un *novērtējums* nav ar vienādu nozīmi. Lietotājiem ir atšķirīga attieksme, izpratne, vērtību prioritātes, zināšanas un pieredze. Lietotāji nereti samierinās ar piedāvāto pakalpojumu, nemaz nezina par jauniem vai kvalitatīvākiem pakalpojumiem vai nespēj noteikt pakalpojuma kvalitāti. Katram lietotājam var atšķirties arī mērķis un līdz ar to kvalitāte nosakāma attiecībā pret citu mērķi, vajadzībām. Tomēr ir vispārīgie kvalitātes vērtēšanas aspekti, kas izmantojami jebkurā kvalitātes auditā.

Kvalitātei un standartiem ir cieša saistība. Standarti nosaka pamatprasības un ir izmantojami rādītāju atbilstības novērtēšanā. Standartu izstrādē tiek ņemtas vērā lietotāju vajadzības, tos neizstrādā pakalpojuma sniedzējs. Tādējādi bibliotēkas pakalpojumu kvalitātes noteikšanā nozīmīgākie ir speciālistu atzinumi par pakalpojuma atbilstību standartiem, normām, prasībām, kuras izstrādātas,

³¹ *Total Quality Management* (angļu valodā).

pamatojoties uz lietotāju vajadzību apmierināšanu. Visi mērījumi un novērtēšanas procedūras jāattiecinā uz faktoriem, kuri ietekmē lietotāju apmierinātību. Pols B. Kantors (*Paul B. Kantor*) un Tefko Saracevičs (*Tefko Saracevic*) uzsver, ka bibliotēku sniegto informācijas pakalpojumu novērtēšanā nozīmīgi ir analizēt lietotāju vajadzības un apmierinātību (120). Informācijas pakalpojumu novērtēšanā P.Kantors pamatojas uz aksioloģijas teorijas atziņām par vērtību dabu un atzīst, ka informācijas vērtība ir atšķirība starp to, kāda ir darbības kvalitāte, ja IR informācija, un kāda, ja tās NAV.

Visās kvalitātes sistēmas teorētiskajās nostādnēs dominē atziņa, ka pakalpojumu sistēmas novērtēšanā galvenā uzmanība jāpievērš procesiem. Tikai tad, ja tiek konstatēts, kuri procesi vai to posmi ir kļūdaini, iespējams izstrādāt pasākumus, lai palielinātu pakalpojumu kvalitāti. Procesu analizē nozīmīgi ir novērtēt procedūru atbilstību standartiem, protokoliem, noteikumiem un citiem normatīvajiem dokumentiem. Ne mazāk svarīga ir speciālistu kvalifikācijas novērtēšana. Audits kā bibliotēkas darbības neatkarīga vērtēšana palīdz identificēt nepilnības veiktajās procedūrās un neatbilstību standartizētajām prasībām. Audita rezultātā iespējams noteikt bibliotēkas darbības lietderīgumu. Audita veikšana ļauj noskaidrot, kāda informācija un pakalpojumi bibliotēkās līdz šim tiek nodrošināti un cik tie ir atbilstoši mūsdienu vajadzībām, noteikt uzdevumus, kas veicami informācijas organizēšanas un izmantošanas pilnveidošanai.

Kataloga kvalitāte ir atkarīga no katalogizācijas procesa. Kataloga veidošanā un izmantošanā atkārtoti tiek veiktas daudzas darbības, no kurām vairākas tiek nevajadzīgi dublētas. Katalogu audita veikšana nenozīmē tikai ierakstos iekļautās informācijas kvantitatīva uzskaitīšana, bet arī kvalitatīvā novērtēšana. Katalogu auditā jāpievērš uzmanība ierakstos iekļautās informācijas atbilstībai standartiem, jo tai ir multifunkcionāla izmantošana, kā arī katalogizācijas speciālistu kvalifikācijai.

Mērķtiecīga kvalitātes noteikšana un darbības tās palielināšanai ļauj atšķirt bibliotēku EKSIETĀJU no bibliotēkas DARITĀJAS atbilstoši O.Ņikiforova tēzei (102).

Bibliotēku katalogu auditos var iekļaut visus informācijas izguves sistēmā iesaistītos elementus:

- *produkti* - ieraksti vai ierakstu kopums katalogā;

- *procesi* - aprakstošā katalogizācija, pieejas punktu noteikšana, priekšmetošana un autoritatīvo ierakstu izveide;
- *objekti* – aprakstvienības, kuras tiek katalogizētas (parasti daļa pa izdevumu veidiem un formātiem).

Starptautiskā pieredze katalogu pētniecībā liecina, ka visvairāk pētījumu veltīti katalogiem-produktiem, analizējot to funkcionalitāti, informācijas meklēšanas iespējas un ierakstu formātus. Ir arī pētījumi, kuros analizēta pakalpojumu kvalitāte, lietotāju apmierinātība un katalogu izmantošanas iespējas, nosakot katalogu lietošanas vērtību. Maz pētījumu veltīti ieguldījumiem katalogu veidošanā un to izmaksām, nosakot un analizējot katalogu maiņas vērtību.

Krievijas projekta "Puškina bibliotēka" ietvaros ir veikts mašīnlasāmo ierakstu audits, lai noskaidrotu to kvalitāti un līdz ar to informācijas izguves procesu (160).

2003.gadā Ohaio (*Ohio*) štata skolu informācijas tīkla konsorcijs veicis kopkataloga MARC ierakstu analīzi un izstrādāti dokumenti ar metodisko palīdzību un priekšlikumiem ierakstu kvalitātes uzlabošanai un unificēšanai (49).

Džefrijs Bīals (*Jeffrey Beall*) un Karena Kafadara (*Karen Kafadar*) 2004.gadā pētījuši pareizrakstības kļūdas bibliogrāfiskajos ierakstos. Pētījums pamatojas uz OCLC *WorldCat* datubāzes izpēti, kurā noskaidrotas 100 dažāda veida raksturīgākās kļūdas. Pētījuma autori atzinuši, ka pareizrakstības kļūdas negatīvi ietekmē informācijas meklēšanu un tikai 35.8% no konstatētajām kļūdām tiek izredīgētas (7; 8). Līdzīgi atzinumi ir arī Lizas Romero (*Lisa Romero*) 1994.gadā veiktajā pētījumā par katalogu ierakstu kļūdām (114).

Britu speciālisti Ovens Mesejs (*Owen Massey*) un Anna Čapmane (*Ann Chapmann*), lai novērtētu Eseksas (*Essex*) grāfistes Anglijā bibliotēku darbības rādītājus un pilnveidotu pakalpojumus atbilstoši lietotāju vajadzībām, 2001.gadā izstrādāja katalogu auditēšanas modeli, kurā iekļāva divējādu pieeju:

- katalogs kā krājuma atspoguļotājs,
- katalogs kā ierakstu kopums ar katras aprakstvienības detalizētu raksturojumu.

Britu pētījumā pievērsta uzmanība arī ierakstu izveides metodēm (centralizētā, kooperatīvā, autonomā katalogizācija) un analizēti faktori, kas ietekmē

kopkatalogu vērtību (14; 15; 82). UKOLN centrā 1980.gadā, pamatojoties uz 1973.gadā R.Orra izstrādāto kritēriju kopumu, katalogu pētniecībai tika noteikti galvenie faktori:

- precizitāte;
- konsekvence;
- operativitāte;
- funkcionalitāte.

A.Čapmane un O.Mesejs atzinuši, ka auditā ir svarīgi nevis izmērīt vai saskaitīt tos kritērijus, kurus viegli izmērīt, bet gan mērīt un analizēt to, kas ietekmē kvalitāti. Audita veikšanai tika izstrādāta kļūdu analīzes reģistra forma, lai uzskaitītu un pēc tam analizētu iespējamās kļūdas, kas traucē pilnvērtīgu kataloga izmantošanu (*piemēram*, bibliotēku krājumiem netiek nodrošināta pilnīga pieeja, daļa krājuma vienību var netikt izmantotas). Britu speciālistu izstrādāto metodi var lietot gan monogrāfisko, gan negrāmatu materiālu (bet ne seriālizdevumu) ierakstu auditā, kā arī tā ir piemērojama visa krājuma vai tikai kādas tā daļas jebkurā periodā veidoto ierakstu novērtēšanā. Pētnieki raksturojuši galvenos rezultātus, kas iegūti izmēģinājumprojektā 2001.gadā Bāfas Universitātes (*Bath University*) bibliotēkas elektroniskā kataloga ierakstu kvalitātes auditā. Pētījuma rezultātus O.Mesejs analizējis maģistra darbā, par kuru Lofboro Universitātē (*Loughborough University*) saņēmis pētniecības balvu 2001.gadā.

B.Ramešs Babu (*B.Ramesh Babu*) un Anna O'Braiena (*Ann O'Brien*) pētījuši Lielbritānijas augstskolu bibliotēku katalogu saskarnes, kas veidoti 6 izplatītākajās informācijas sistēmās. Termins *lietotāja saskarne* pētījumā lietots plašākā nozīmē, aplūkojot visu savstarpējo komunikāciju iespēju kopumu starp sistēmu un lietotāju. Katalogu novērtēšanā iekļauts plašs kritēriju skaits – bibliogrāfiskās informācijas elementi, pieejas punkti, kodētā informācija, meklēšanas iespējas un veidi, atlases rezultāta izmantošanas iespējas un daudzi citi (5). Līdzīga pieeja ir Elfas Eihenbaumas pētījumā, lai noskaidrotu Latvijas 8 valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga kvalitāti. Arī E.Eihenbauma terminu *lietotāja saskarne* lietojusi plašākā nozīmē un veikusi kataloga novērtēšanu no vairākiem aspektiem (21).

Pētījumi, kas veikti 21.gadsimta pirmajos gados, atbalsta jaunākās vadlīnijas bibliogrāfiskās informācijas organizēšanā. Knuta Hegnas (*Knut Hegna*) un Ēvas Murtomā (*Eeva Murtomaa*) pētījums (34) Norvēģijas un Somijas

nacionālās bibliogrāfijas MARC ierakstu salīdzinājumam ar funkcionālajām prasībām bibliogrāfiskajiem ierakstiem ir guvis lielu atzinību starptautiskajā vidē. Jāatzīmē, ka šādus pētījumus ir lietderīgi veikt to bibliotēku katalogiem, kurām jau, salīdzinot ar Latvijas bibliotēkām, ir lielāka automatizācijas pieredze (piemēram, Somija, Norvēģija) un katalogu izmantošanai tiek nodrošinātas plašas iespējas. Pētījumā izteikta atziņa, ka šobrīd spēkā esošie bibliogrāfiskā apraksta standarti (ISBD grupa), katalogizācijas noteikumi (AACR) un mašīnlasāmās katalogizācijas formāti (MARC) informācijas organizēšanai tikai daļēji atbalsta bibliogrāfisko ierakstu funkcionālo prasību konceptuālo modeli. Pētījuma autori uzsver, ka modelī definētajām entitītajām (darbs, izteiksme, manifestācija, vienība) ir raksturīga sava pazīmju jeb atribūtu kopa, kas pilda dažādas funkcijas lietotāju informācijas pieprasījumos: atrast→identificēt→izvēlēties→saņemt. Analizējot MARC ierakstos organizēto informāciju, pētījuma autori pārliecinājušies, ka tā raksturo darbu un manifestāciju, reizēm arī izteiksmi. Autori atzīst, ka diemžēl daļa no šīs informācijas lietotājiem ir pieejama tikai uz ekrāna, bet nav izmantojama meklēšanā un nereti nav izmantojama tālākai apstrādei.

Katalogu vērtēšanai veltītie pētījumi citās valstīs galvenokārt veikti 20.gadsimta 90.gados. Tas izskaidrojams ar lielāku pieredzi bibliotēku automatizācijā, elektronisko katalogu veidošanā un datu apmaiņā, salīdzinājumā ar Latvijas bibliotēku pieredzi. Lai pilnveidotu līdzšinējo darbību un veidotu vienotus informācijas tīklus, nepieciešams veikt darbības iekšējo un ārējo novērtēšanu. Līdzšinējie auditi veikti, novērtējot gan katalogu kā krājuma atspoguļotāju, gan katras vienības atspoguļojumu katalogā, kurš iekļauj ziņas par visu krājumu. Šādu auditu ir lietderīgi veikt, ja bibliotēka nodrošina automatizētu izsniegšanas-saņemšanas procesu un ir izmantojama izdevumu attāla pasūtīšana/rezervēšana. Tas dod iespēju analizēt katras vienības statusu, atbilstību informācijai katalogā.

Līdzšinējos pētījumos iegūtā pieredze izmantojama turpmāko pētījumu un audita metodoloģijas noteikšanai. Tomēr jāatzīmē, ka līdzšinējie pētījumi sistēmisko pieeju datu vākšanai un katalogu analīzei atbalsta nepilnīgi. Katalogi netiek uztverti kā informācijas izguves sistēma, kurā visi objekti ir saistīti vienotā sistēmā.

Latvijas bibliotēkzinātnē katalogu kvalitāte pētīta nepietiekami. Vairāku studentu bakalaura, maģistra vai kursa darbi veltīti kāda konkrēta kataloga (57; 21) vai katalogu grupas (74; 63; 118) analīzei. Līdzšinējie pētījumi liecina, ka Latvijas katalogu saskarne un izmantošanas iespējas nepilnīgi atbalsta lietotāju informācijas vajadzības un katalogu veidotājiem ir nepieciešama kvalifikācija. Tomēr nav veikti pētījumi, kas kompleksi būtu veltīti Latvijas bibliotēku veidoto elektronisko katalogu novērtēšanai. Līdz ar to nav bijusi iespēja noteikt, vai līdzšinējie katalogu veidošanas principi un izmantošanas iespējas nodrošina informācijas un zināšanu sabiedrības veidošanos Latvijā.

Valsts vienotās bibliotēku informācijas projekta realizācijas ietvaros ekspertu grupa ir veikusi pētījumu par bibliotekāru un lietotāju apmācības vajadzībām (10). Tomēr tas nesniedz pietiekamas ziņas par katalogu veidotāju un sistēmbibliotekāru kvalifikāciju. Pēc pētījumā apkopotajiem datiem nevar iegūt informāciju, kā katalogizācijā iesaistīto darbinieku kvalifikācija spēj ietekmēt katalogu kvalitāti.

2.2. Audita metodoloģija

Lai veiktu katalogu auditu, svarīgi ir zināt, **ko** vērtēt, **kā** vērtēt un **kāpēc** vērtēt. Latvijas bibliotēku katalogu audita metodoloģijas izstrāde pamatojas uz teorētiskām koncepcijām un starptautisko pieredzi katalogu novērtēšanā, respektējot specifiskas iezīmes Latvijas situācijā.

Katalogu audita **mērķis** ir noteikts atbilstoši problēmsituācijas novēršanai:

- izpētīt un iegūt iespējami pilnīgu to katalogu raksturojumu, kuriem ir galvenā nozīme informācijas sniegšanā visā Latvijā;
- uz auditā iegūto datu pamata noteikt katalogu kvalitāti un lietošanas vērtību.

Audita metodoloģija vērsta uz to, lai savāktu un apkopotu katalogu novērtēšanai nepieciešamos datus un, analizējot tos, gūtu iespēju pārbaudīt izvirzītās hipotēzes.

Katalogu pētījuma veikšanas ģenerālkopa ir 962³² Latvijas bibliotēkas ar 75³³ elektroniskajiem attālās pieejas katalogiem. No tās pēc nozīmības subjektīvi atlasīti 16 katalogi un Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze.

Primārie dati katalogu auditam iegūti anketēšanas, novērošanas un citu metožu izmantošanas rezultātā.

Lai nedublētu veicamos uzdevumus, audita veikšanā izmantoti arī sekundārie dati no citiem pētījumiem (10; 21; 74).

Anketēšana tika veikta 4 aspektos. Atbilstoši katras aptaujas mērķim izmantota atšķirīga veida anketa (sk. Pielikumus Nr.3-6 **Aptaujas anketas**).

Lai iegūtu *kopīgos datus* par kataloga izveides principiem, ieguldītajiem resursiem, plānotajiem attīstības pasākumiem, tika analizētas atbildes uz anketas (sk. Pielikumu Nr.3 **Aptaujas anketa BIBLIOTĒKĀM**) jautājumiem. Visas pētījuma empīriskajā bāzē iekļautās bibliotēkas iesniedza aizpildītas anketas (pavisam 17 anketas).

Anketu *katalogizētājiem* (sk. Pielikumu Nr.4 **Aptaujas anketa KATALOGIZĒTĀJIEM**) aizpildīja katrs datu apstrādes procesā iekļautais darbinieks. Kopā atbildes atsūtīja 117 katalogizācijas darbinieku.

Lai noskaidrotu lietotāju apmierinātību ar katalogu izmantošanas iespējām, kā arī apzinātu lietotāju veiktās darbības kataloga izmantošanā, tika aptaujāti (sk. Pielikumu Nr.5 **Aptaujas anketa LIETOTĀJIEM**) divējādu grupu lietotāji: bibliotēku lietotāji un bibliotēku speciālisti kā katalogu lietotāji. Jāatzīmē, ka atsaucīgāki bija bibliotēku darbinieki un viņi ir arī zinošāki katalogu izmantošanā. Savukārt bibliotēku lietotāju viedokļa apzināšana bija apgrūtināta, jo lielākā daļa Latvijas lietotāju vēl nav gatavi elektronisko katalogu izmantošanā un tāpēc viņiem ir nepietiekamas zināšanas katalogu novērtēšanā. Pati galvenā problēma – ir sarežģīti apzināt attālos lietotājus, kuri katalogus izmanto ārpus bibliotēkas telpām. Pavisam atbildēja 150 respondenti, no kuriem tikai 5 ir vīrieši.

³² Dati iegūti no LR Kultūras ministrijas apkopotās statistikas uz 2005.g. 1.janvāri. Kopskaitā nav iekļautas 984 skolu bibliotēkas, jo pētījuma veikšanas periodā tās nebija sākušas veidot attālos elektroniskos katalogus.

³³ Dati uz 2006.gada 1.jūliju.

Līdz ar to var secināt, ka vērtējuma salīdzināšana pa dzimumiem nebija lietderīga.

Lai iegūtu kvalificētu bibliotēku darba speciālistu viedokli par katalogu kvalitāti, tika izvēlēti 14 eksperti, kuriem aizsūtīta aptaujas anketa (sk. Pielikumu Nr.6 **Aptaujas anketa EKSPERTIEM**). No 10 ekspertiem saņemtas aizpildītas anketas, kuras analizētas ar dažādām metodēm. Vairāki eksperti nebija varējuši sniegt atbildes uz dažiem jautājumiem. Ekspertu viedoklis ir pamats vairākiem apgalvojumiem rezultātu interpretācijā un ir ņemts vērā arī kopīgajā novērtējumā.

Datu vākšanai par katalogu pieejamību un izmantošanas iespējām izmantota **novērošanas** metode. Tika novēroti visi pētījumā iekļautie katalogi. 20 novērošanas reizēs iegūtie dati tika pierakstīti elektroniskajā tabulā (sk. Pielikumu Nr.8 **Katalogu novērošanas datumi** un Pielikumu Nr.9 **Katalogu pieejamība**). Novērošana tika veikta 5 mēnešu periodā - no 2005.gada 24.novembra līdz 2006.gada 22.aprīlim.

Auditā iegūtie un apkopotie empīriskie dati analizēti ar deskriptīvās analīzes metodēm. Rezultātu uzskatāmai atspoguļošanai visbiežāk izmantota datu **grafiskā attēlošana**, izmantojot dažāda veida diagrammas un grafikus (riņķa diagrammas datu procentuālajam sadalījumam, slokšņu diagrammas biežuma attēlošanai u.c.). Rezultātu attēlošanai izmantotas arī tabulas un skaidrojumi tekstā.

Pētījuma objektu vai kādas konkrētās pazīmes tendences raksturošanai SPSS programmā analizēts mainīgo vai konkrētu vērtību biežums kā kvantitatīvais rādītājs, kā arī izmantota pazīmju neatkarības un vidējo lielumu noteikšana – vidējais aritmētiskais³⁴ un moda³⁵.

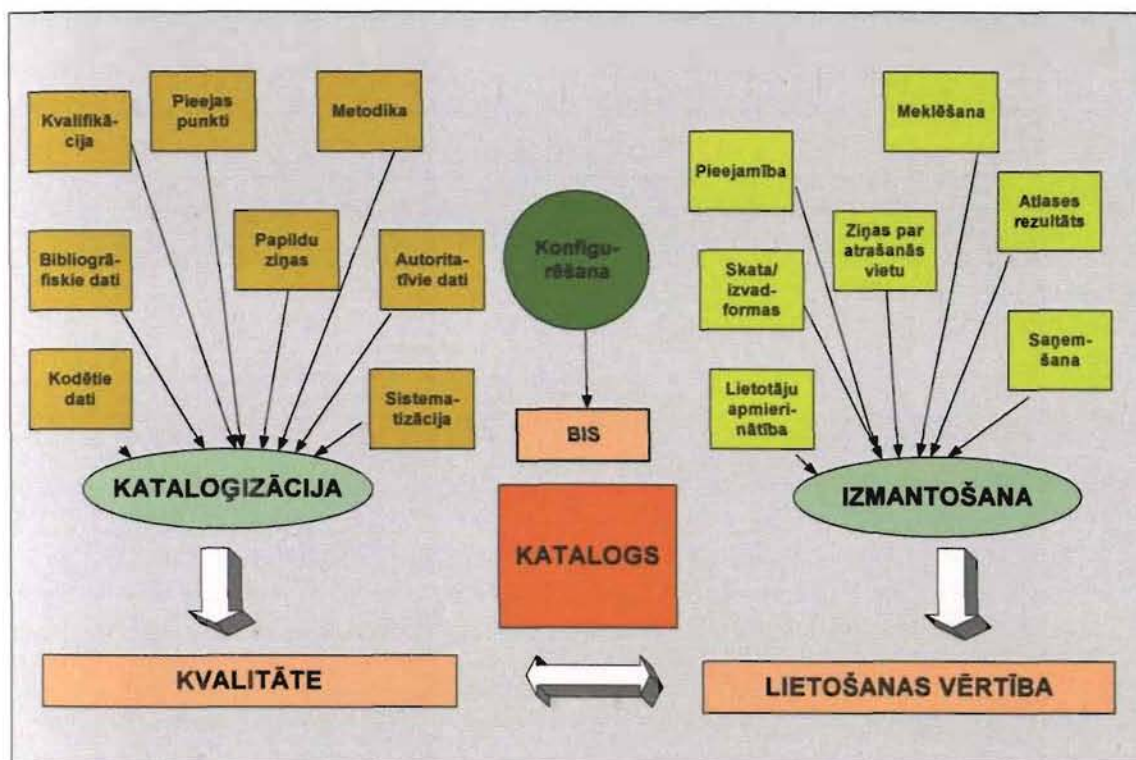
Datu vākšanas posmā katalogs uzskatīts kā kompleksa izguves sistēma – dati apkopoti par visiem nozīmīgākajiem sistēmas objektiem un to elementiem.

³⁴ **Vidējais aritmētiskais** parāda, kāda pazīmes vērtība raksturotu katru vienību, ja pazīmes absolūto lielumu sadalītu visām vienībām vienmērīgi (4, 36.lpp.).

³⁵ **Moda** ir sadalījuma rindā visbiežāk sastopamā variānte (4, 39.lpp.).

Empīriskā pētījuma mērķa sasniegšanai ir izvirzīti vairāki **uzdevumi**:

- precizēt pētījuma norobežojumu;
- noteikt pētījuma empīrisko bāzi – pēc subjektīvās atlases metodes izvēlēties tos katalogus, kuri ir nozīmīgākā daļa vienotajā bibliotēku informācijas sistēmā Latvijā (sk. Pielikumu Nr.1 **Empīriskai bāzei izvēlēto katalogu saraksts**), un noteikt aptaujas respondentu kopu;
- izstrādāt novērtēšanas kritēriju sistēmu;
- izstrādāt metodoloģiju datu vākšanai, izmantojot piemērotākās metodes;
- noteikt tehnoloģiju apkopoto datu organizēšanai, lai tie būtu izmantojami un pārskatāmi (*piemēram, ierakstu izdrukas, datu apkopošana SPSS vai Microsoft Excel tabulās*);
- veikt katalogizācijas darbinieku anketēšanu, lai noskaidrotu speciālistu zināšanas, pieredzi un bibliotēku metodoloģiju katalogu veidošanā;
- veikt lietotāju aptauju, lai noskaidrotu apmierinātību ar katalogu izmantošanu;
- veikt ekspertu aptauju, lai iegūtu ekspertu vērtējumu;
- apkopot visus pētījumā iegūtos datus, lai tos varētu analizēt;
- analizēt apkopotos datus par:
 - katalogu pieejamību;
 - katalogu ierakstos iekļautās informācijas atbilstību FRBR modeļa koncepcijai;
 - ierakstos ievadīto elementu atbilstību standartiem un citiem normatīvajiem dokumentiem;
 - izmantošanas iespējām (*atlase, izdrukas, pasūtīšana u.c.*);
- uz pētījuma rezultātu analīzes bāzes izstrādāt secinājumus par Latvijas katalogu kvalitāti un vērtību;
- izstrādāt priekšlikumus Latvijas katalogu kvalitātes uzlabošanai un vērtības palielināšanai;
- vispārināt audita rezultātus un izstrādāt teorētiski konceptuālo modeli par katalogu kvalitātes pilnveidi.

7.attēls. **Audīta veikšanas shēma.**

7.attēlā raksturota empīriskā pētījuma shēma, iekļaujot galvenos procesus un elementus, par kuriem pētījumā ir apkopoti un analizēti dati. Datu vākšana auditā atbilst izstrādātajai kvalitātes novērtēšanas sistēmai (sk. nodaļu **2.4.1. Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma**).

Auditā iespējami pilnīgi apkopoti dati par abiem nozīmīgākajiem procesiem katalogu novērtēšanai:

- katalogizācija;
- kataloga izmantošana.

Iegūtas ziņas arī par bibliotēku informācijas sistēmu, kas ietekmē abus galvenos procesus.

Audīta rezultātā datu analīze par KATALOGIZĀCIJU dod iespēju noteikt kataloga KVALITĀTI (atbilstība normām un prasībām) un IZMANTOŠANAS iespēju analīze – kataloga LIETOŠANAS VĒRTĪBU (derīgums lietotājam, izmantojamība).

KATALOGĪZĀCIJA

Anketēšanas rezultātā iegūti dati par datu apstrādes procesu pētījumā iekļautajās bibliotēkās. **Katalogizācijas** novērtēšanai iekļauti visi datu apstrādes procesi (bibliografēšana³⁶, aprakstošā katalogizācija³⁷, klasificēšana³⁸, priekšmetošana³⁹). Katalogizācijas izpētē ir apkopoti dati par katalogizācijas darbinieku **kvalifikāciju**, datu apstrādes **metodoloģiju** un procesa **organizācijas** principiem.

MARC ierakstu analīzei apzināti tie dati, kas ļauj secināt par atbilstību FRBR modelim (127). Analizēti bibliogrāfiskie dati (pieejas punkti un papildu informācija), autoritatīvie dati, tematiskie priekšmeti un klasifikācija, kā arī kodētā informācija.

Ieraksti auditam izvēlēti pēc nejaušās izlases principa, bet tomēr ievērojot dažus ietekmējošus faktorus. Bibliotēku katalogu novērtēšanai pētīti MARC ieraksti dažāda veida dokumentiem. Ziņas par katalogos atspoguļoto krājumu sadalījumu pa izdevumu veidiem iegūtas, veicot bibliotēku aptauju un apkopojot statistiskos datus. Kopumā izvēlēti 170 ieraksti, no kuriem 72% ir monogrāfisko izdevumu (grāmatu) ieraksti un 28% – citu dokumentu ieraksti (kartogrāfiskie materiāli, skaņu ieraksti, elektroniskie resursi).

Auditam izvēlēti tikai 2005.-2006.gadā izdotie izdevumi, jo nebūtu lietderīgi analizēt mašīnlasāmās datu apstrādes sākuma periodā veidotos ierakstus, kad bibliotēkām trūka pieredzes. Automatizācijas pēdējos gados vērojama

³⁶ **Bibliografēšana** – bibliotēkārās katalogizācijas process aprakstvienības detalizētai raksturošanai, lai to varētu identificēt un atšķirt no tā paša autora darbiem, vienāda nosaukuma vai priekšmeta darbiem.

³⁷ **Aprakstošā katalogizācija** - bibliotēkārās katalogizācijas daļa, kas attiecas uz aprakstvienības fizisko un bibliogrāfisko raksturojumu, nosakot personvārdus un nosaukumus kā pieejas punktus izmantošanai katalogā. Aprakstošā katalogizācija neietver priekšmetu un žanra aprakstgalvas.

³⁸ **Klasificēšana** – dokumentu apstrādes veids, kura rezultātā objekti vai jēdzieni tiek sadalīti pa loģiski strukturētām hierarhiskām klasēm un apakšklasēm atbilstoši kādai bibliotēkārājai klasifikācijas sistēmai.

³⁹ **Priekšmetošana** - vienas vai vairāku priekšmeta aprakstgalvu kā pieejas punktu piešķiršana, lai atspoguļotu aprakstvienības saturu pēc priekšmeta.

pilnvērtīgāka datu apstrāde un unificētāki principi. Katalogizācijā ir arī iespēja izmantot Latvijā adaptētos starptautiskos standartus un citus normatīvās bāzes dokumentus (ISBD grupas standarti, AACR2, īsināšanas noteikumi u.c.). Pēfīti tikai Latvijā izdotie dokumenti, jo ārzemju dokumentu ierakstus Latvijas bibliotēkas var pašas neveidot un lejupielādēt no citām ārzemju bibliotēkām, izmantojot bibliogrāfisko datu izguves protokolu Z39.50. Viens no audīta mērķiem ir novērtēt katalogizācijas procesu Latvijas bibliotēkās - kā tieši tas ietekmē katalogu izmantošanu.

BIBLIOTĒKAS INFORMĀCIJAS SISTĒMA

Kataloga izmantošanā svarīga nozīme ir **bibliotēku informācijas sistēmai**, ko izmanto, lai veidotu mašīnlasāmos ierakstus, elektronisko katalogu un nodrošinātu iespējas kataloga izmantošanai globālajā tīmeklī. Katalogu veidošanai bibliotēkas izmanto trīs sistēmas:

- ALEPH 500 (Izraēla) – 3 katalogi un Nacionālās bibliogrāfijas datubāze;
- ALISE (Latvija) - 12 katalogi;
- LIBER MEDIA (Francija) - 1 katalogs.

Pētījumā apkopoti dati tikai par būtiskām sistēmas iespējām un konfigurāciju, kas nodrošina kataloga veidošanu un izmantošanu, neaplūkojot sistēmas detalizētāk. Analizēti audītā apkoptie dati par sistēmas konfigurēšanu (*piemēram, meklēšanas kritēriju izmantošana, precīza un korekta atlase, skata fomas*).

KATALOGA IZMANTOŠANA

Auditā vienveidīgi apkopotas ziņas par katra pētījumā iekļautā kataloga izmantošanas iespējām.

Kvalitatīvas izmantošanas pirmais priekšnosacījums ir tā **pieejamība**. Auditā pētīta fiziskā pieejamība (piekļuves iespēja katalogam, spēja meklēt) un

intelektuālā pieejamība (norādes piekļuvei, vienkāršums, interaktīvās saskarnes saprotamība u.c.).

Kataloga izmantošanas novērtēšanai analizētas **meklēšanas iespējas** – datubāžu izvēle, meklēšanas kritēriji, to secība izvēlnē, meklēšanas veidi un meklējumu vēsture. Pētītas arī **atlases rezultāta izmantošanas** iespējas – pārvietošanās sarakstā, kārtošana, saites tālākai pārlūkošanai. Apkopoti dati par atlases rezultāta skata formām, izdrukām un citām izvadformām.

Auditā apkopotas ziņas par lietotājam nozīmīgām iespējām - informācijas **saņemšanu** un **ziņas par izdevumu atrašanās vietu**. Pētīti bibliotēku katalogos piedāvātie attālas pieejas pakalpojumi (ekspertmeklēšana, pasūtīšana/rezervēšana, lietotāja konta kontrole).

Lietotāju apmierinātības noskaidrošanai veikta aptauja un analizētas no 150 respondentiem saņemtās atbildes.

DATU GLABĀŠANA UN APSTRĀDE

Auditā un anketēšanā iegūtie dati sistematizēti un apkopoti pēc formālām pazīmēm. Veikts elektroniskais pieraksts tabulās, lai datus varētu analizēt. Katras datu kopas glabāšanai un apstrādei galvenokārt izmantotas statistiskās metodes (SPSS, Microsoft Excel). Katras kategorijas un tajā iekļauto elementu apkopošanai izstrādātas tabulas, iekļaujot raksturīgos mainīgos un, ja iespējams, - arī to vērtības. Pavisam kopā analizēti vairāki simti mainīgo. Piemērs SPSS elektroniskajai tabulai, kurā iekļautas ziņas par auditā vērtētajiem MARC ierakstiem, pievienots Pielikumā Nr.7 **Tabula ar mainīgajiem ierakstu analīzei**. Par katru ierakstu iekļauti 63 mainīgie ar 592 vērtībām.

Audita rezultātu statistiskās datu apstrādes metodes devušas iespēju noteikt katra pētītā elementa kvalitāti.

AUDITA REZULTĀTU VISPĀRINĀŠANA

Auditā iegūto datu analīzes un interpretācijas rezultātā izstrādāti **secinājumi** un **priekšlikumi**, attiecinot tos ne tikai uz pētījumā iekļautajiem, bet arī uz citiem Latvijas katalogiem.

Rezultātu vispārīnāšana ir pamats jauna **teorētiski konceptuālā modeļa izstrādei** par katalogu kvalitātes pilnveidi (sk. nodaļu **TEORĒTISKI KONCEPTUĀLAIS MODELIS "KATALOGA KVALITĀTE UN TĀS PILNVEIDE"**).

Veiktais audits ir pamats un ierosinājums turpmākajiem pētījumiem (sk. **2.tabula. Ierosinājumi turpmākajiem pētījumiem**).

2.tabula. **Ierosinājumi turpmākajiem pētījumiem**

Ierosinājums
Pētīt auditēto katalogu kvalitātes izmaiņu dinamiku
Pētīt auditētos katalogus, paplašinot hronoloģisko periodu un ierakstu apjomu
Veikt citu bibliotēku katalogu auditu (<i>piemēram, speciālās, augstskolu, skolu bibliotēkas</i>)
Pētīt katalogu kvalitāti centralizētās katalogizācijas kontekstā
Pētīt tikai atsevišķas bibliotēkas katalogu vai atsevišķu krājumu kolekciju
Pētīt katalogu kvalitāti pēc pārejas uz jaunu informācijas sistēmas versiju
Pētīt katalogu ierakstu atbilstību FRBR entītiju atribūtiem un attiecībām (<i>darbs, izteiksme, manifestācija, vienība</i>)
Pētīt katalogu maiņas vērtību
Pārbaudīt sakarības un attiecības starp informācijas izguves sistēmas objektiem un to elementiem
Detalizēti pētīt tikai kādu no izguves sistēmas elementiem (<i>piemēram, kļūdas MARC ierakstos un saistītās izguves problēmas</i>)
Saīdzināt Latvijas bibliotēku katalogu kvalitāti ar citu valstu bibliotēku veidotajiem (<i>Baltija, Krievija u.c.</i>)
Pētīt FRBR entītiju (<i>darbs, manifestācija, izteiksme, vienība</i>) atspoguļošanu katalogos
Pētīt kvalitāti un vērtību kopkatalogu aspektā

Turpmākajos pētījumos varētu izvirzīt un pārbaudīt jaunas hipotēzes, prognozējot, ka tiktu iegūti atšķirīgi rezultāti.

2.3. Audita rezultātu analīze

2.3.1. Katalogu kopīgais raksturojums

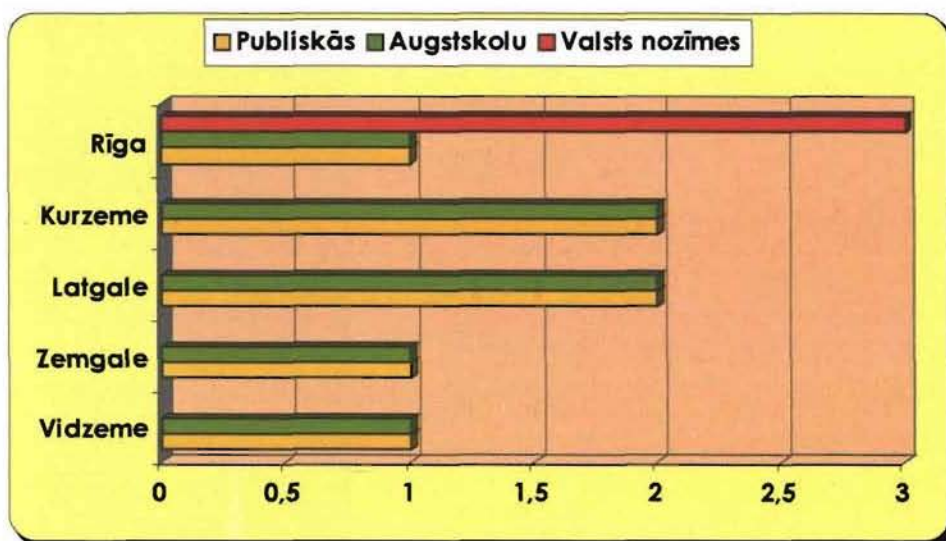
Pētījumā proporcionālā skaitā iekļauti publisko un augstskolu bibliotēku veidotie attālas pieejas katalogi, katrā reģionā izvēloties tos rajonus, kuros ir reģionālā augstskola. Auditam no katra reģiona un Rīgas izvēlēta galvenā publiskā bibliotēka un augstskolas bibliotēka kā reģiona nozīmīgākie lietotāju apkalpošanas centri.

Auditā iekļauti arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogi un Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze, ņemot vērā šo informācijas izguves sistēmu nozīmi Latvijā. Katalogi tika pētīti visos Latvijas reģionos (sk. **3.tabula Auditā iekļauto bibliotēku sadalījums pa reģioniem un veidiem**).

3.tabula
Auditā iekļauto bibliotēku sadalījums pa reģioniem un veidiem

Pilsēta	Publiskā bibliotēka	Augstskolas vai valsts nozīmes bibliotēka
Daugavpils	Latgales Centrālā bibliotēka	Daugavpils Universitātes bibliotēka
Jelgava	Jelgavas Zinātniskā bibliotēka	Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālā bibliotēka
Liepāja	Liepājas Centrālā zinātniskā bibliotēka	Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēka
Rēzekne	Rēzeknes Centrālā bibliotēka	Rēzeknes Augstskolas bibliotēka
Rīga	Rīgas Centrālā bibliotēka	Latvijas Universitātes bibliotēka
		Latvijas Akadēmiskā bibliotēka
		Latvijas Nacionālā bibliotēka
		Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliogrāfijas institūts
Valmiera	Valmieras bibliotēka	Vidzemes Augstskolas bibliotēka
Ventspils	Ventspils bibliotēka	Ventspils Augstskolas bibliotēka

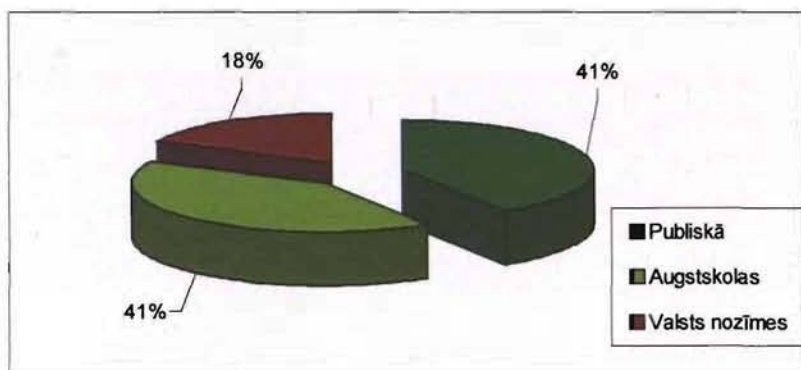
Tā kā katrā reģionā tika izvēlētas tās pilsētas, kurās ir reģionālās augstskolas, tad sadalījums pa reģioniem ir atkarīgs no reģionālo augstskolu skaita reģionā. Līdz ar to Latgalē un Kurzemē tika pēfīti 4 bibliotēku katalogi, bet Vidzemē un Zemgalē - tikai 2 katalogi. Vislielākais katalogu skaits tika izvēlēts Rīgā – Rīgas pilsētas publisko bibliotēku kopkatalogs, lielākās Rīgas augstskolas - Latvijas Universitātes - bibliotēku kopkatalogs, kā arī 2 valsts nozīmes⁴⁰ bibliotēku katalogi un Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumizdevumu datubāze (sk. 8.attēlu).

8.attēls. *Pētījumā analizēto bibliotēku dalījums pa reģioniem.*

No 16 katalogiem 7 ir publisko bibliotēku, 7 ir augstskolu bibliotēku un 2 valsts nozīmes bibliotēku katalogi (sk. 9.attēlu)

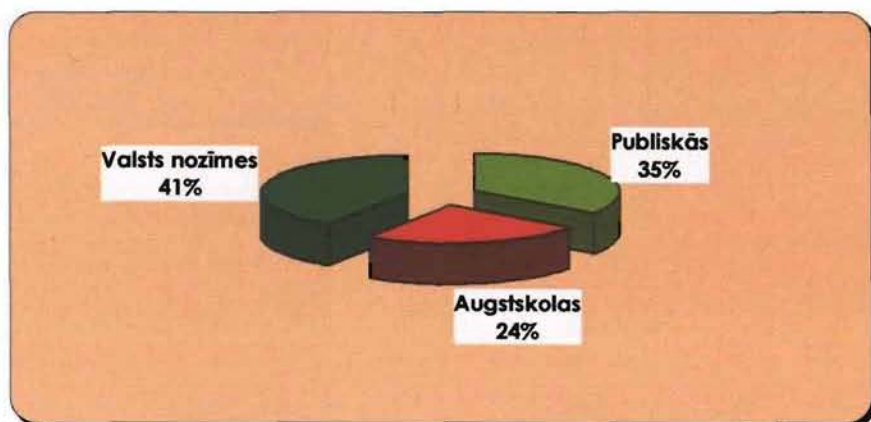
⁴⁰ Apzīmējums *Valsts nozīmes* lietots tikai Latvijas Nacionālās un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas apzīmējumā, ņemot vērā abu šo bibliotēku statusu un funkcijas. Latvijas Universitātes un Latvijas Lauksaimniecības universitātes bibliotēkas iekļautas augstskolu bibliotēku grupā, lai gan abas bibliotēkas ir akreditētas kā valsts nozīmes bibliotēkas.

9.attēls. **Pētījumā analizēto bibliotēku veidi.**

4 katalogi atspoguļo tikai konkrētās bibliotēkas krājumu, pārējie 12 tiek veidoti kā vairāku bibliotēku krājumus atspoguļojošs kopkatalogs vai kā fiziskā kopkataloga daļa, iekļaujot tajā ziņas par konkrētās bibliotēkas krājumu. Kopā visos pētījumā iekļautajos katalogos uz 2005.gada 1.decembri bija vairāk kā miljons ierakstu (1 172 422 ierakstu), kurus veidojuši 117 katalogizācijas darbinieki. Bibliotēkās katalogizācijā strādā 1-20 darbinieku. Tikai Vidzemes augstskolas un Ventspils augstskolas bibliotēkās 1 darbinieks veic kataloga ierakstu veidošanu, jo abās šajās bibliotēkās jaunieguvumu apstrāde notiek kopīgi ar publisko bibliotēku, veidojot kopkatalogu. Savukārt vairāk kā 10 darbinieki veic katalogizācijas procesus 3 lielākajās valsts nozīmes bibliotēkās – Latvijas Nacionālajā, Latvijas Akadēmiskajā un Latvijas Universitātes bibliotēkā. Vidēji bibliotēkā katalogizācijas procesos piedalās 6-7 darbinieki. Visizplatītākais skaits ir 4 darbinieki, kuru uzrādījušas 6 bibliotēkas (24% no kopīgā bibliotēku skaita).

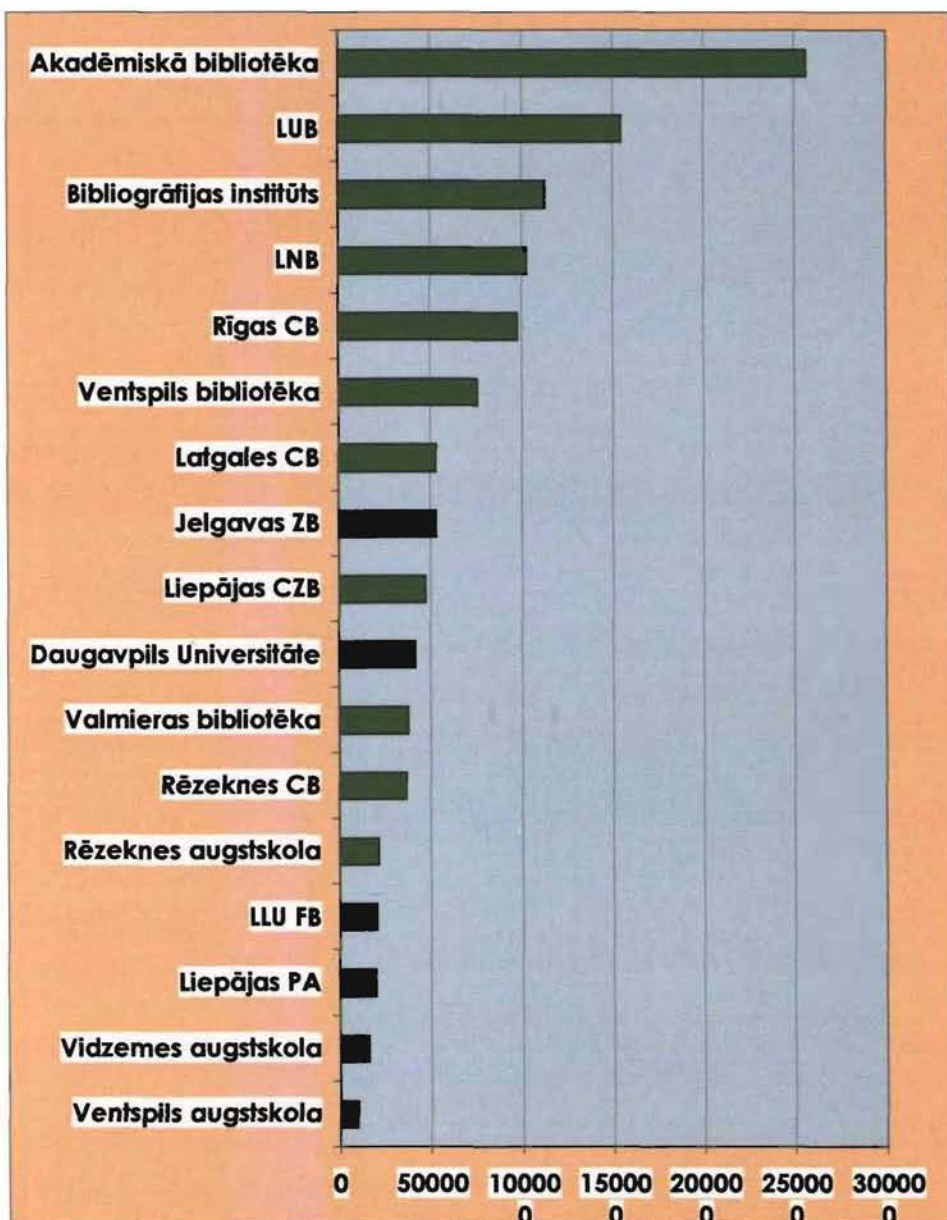
Lai gan valsts nozīmes bibliotēkas ir tikai 18% no pētījumā iekļautajām bibliotēkām, tomēr to katalogu ierakstu apjoms no kopējā sastāda 41% (sk. 10.attēlu). Tas apliecina šo katalogu nozīmību pārējo Latvijas bibliotēku katalogu izveidē un šī iemesla dēļ tās tika iekļautas pētījumā.

10.attēls. **ierakstu sadalījums pa bibliotēku veidiem.**

Vislielākais ierakstu skaits elektroniskajā katalogā ir valsts nozīmes bibliotēkās (sk. 11.attēlu). Tas izskaidrojams ar vairākiem faktoriem:

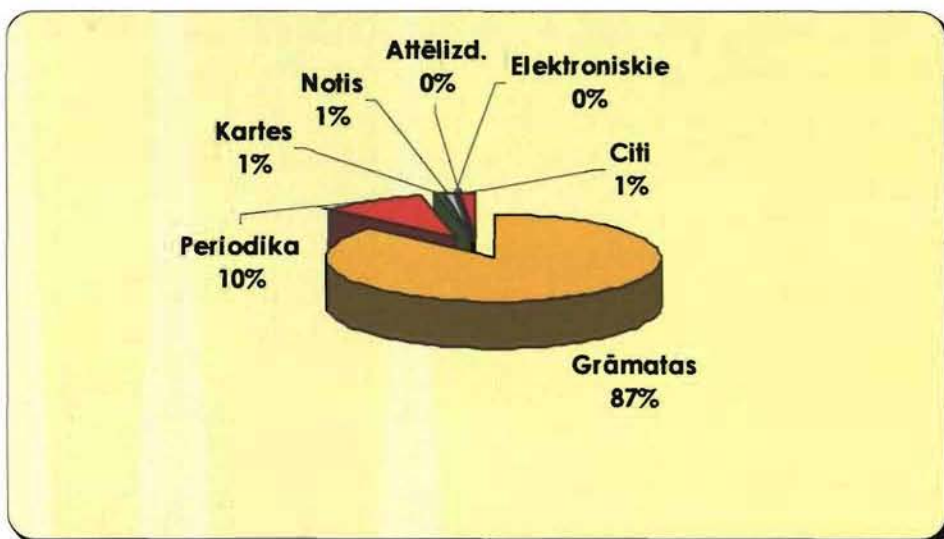
- liels bibliotēkas krājums un saņemamo izdevumu skaits;
- ilgāka pieredze kataloga veidošanā (*piemēram*, Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, LU bibliotēka);
- liels katalogizācijā iesaistīto darbinieku skaits (*piemēram*, Latvijas Akadēmiskā bibliotēka);
- specifiskas funkcijas (*piemēram*, LNB Bibliogrāfijas institūts).

11.attēls. **ierakstu skaits elektroniskajos katalogos⁴¹.**

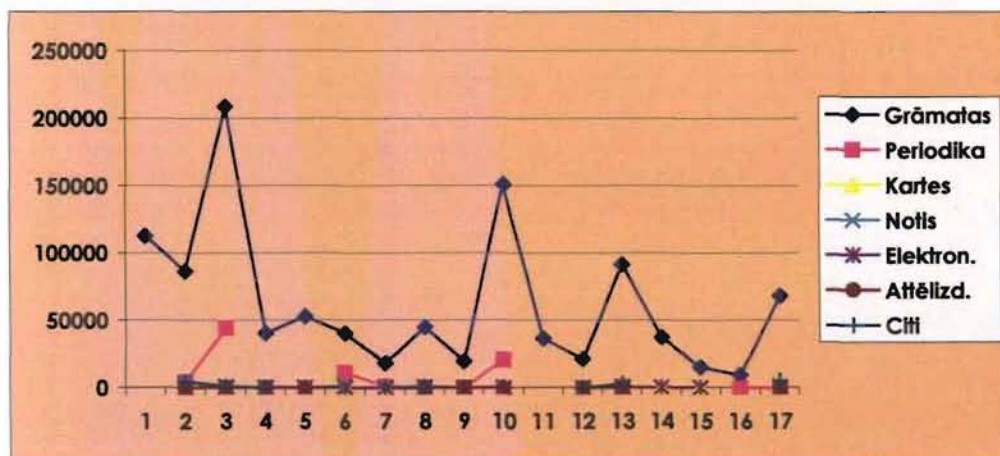
No kopējā skaita 87% sastāda grāmatu ieraksti, kas apliecina, ka visu bibliotēku krājumos visvairāk ir grāmatu (sk. 12.attēlu). 10% sastāda periodisko izdevumu ieraksti, bet pārējo veidu izdevumu ieraksti – 1% vai mazāk (*piemēram*, attēlizdevumu ieraksti – tikai 0,01%). Jāsecina, ka bibliotēku krājumos vēl nelielā skaitā tiek iekļauti elektroniskie resursi (tikai 2 869 elektronisko resursu, kas sastāda tikai 0,2% no kopējā skaita). Visvairāk elektronisko resursu ir Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā (989 ieraksti).

⁴¹ Ierakstu skaits uzrādīts atbilstoši bibliotēku speciālistu sniegtajām ziņām anketās.

12.attēls. **Kopējais ierakstu skaits procentos pa dokumentu veidiem.**

Dati par ierakstu skaitu sadalījumā pa bibliotēkām (16 katalogi un 1 bibliogrāfiskā datubāze) norāda, ka visās bibliotēkās dominē grāmatu ieraksti. Trīs bibliotēkās ir ievērojams arī periodisko izdevumu skaits, bet pārējo izdevumu veidu ieraksti sastāda mazāk kā 1% no kopējā skaita (sk. 13.attēlu).

13.attēls. **Ierakstu skaits sadalījumā pa dokumentu veidiem bibliotēkās.**

Hronoloģiski lielākā daļa elektronisko katalogu sākti veidot 20.gadsimta 90.gados, tikai 2 katalogi - 21.gadsimta pirmajos gados. Tas izskaidrojams ar vispārīgajām bibliotēku automatizācijas attīstības tendencēm – visstraujākā Latvijas bibliotēku automatizācija vērojama 90.gadu 2.pusē. Katalogu veidotāju vidējais pieredzes

ilgums ir 8 gadi, kas liecina, ka izvēlētajām bibliotēkām ir atzīstama pieredze mašīnlasāmajā katalogizācijā. Vislielākā pieredze Latvijā ir Latvijas Universitātes bibliotēkai - 14 gadi, 13 gadu pieredze ir Latvijas Akadēmiskajai bibliotēkai un Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkai, 12 gadi - Daugavpils un Latvijas Lauksaimniecības universitātes bibliotēkām.

Jo ātrāk bibliotēka sākusi veidot elektronisko katalogu, jo lielāks ir mašīnlasāmo ierakstu skaits. Dati liecina, ka bibliotēkas, kuras sākušas mašīnlasāmo katalogizāciju jau 1992.-1993.gadā, ir iekļāvušas vislielāko ierakstu skaitu. Katrā konkrētajā katalogā jāanalizē faktori, kas ietekmējuši rezultātu, bet kopīgā tendence ir vērojama.

Katras bibliotēkas izveidoto ierakstu skaits gadā svārstās no 1 300 līdz 21 000 ierakstiem, bet uz vienu katalogizētāju gadā – no 300 līdz 3 500 ierakstiem. Atšķirības izskaidrojamas ar bibliotēku krājumu dažādo apjomu, bibliotēkas statusu vai specifiskām funkcijām.

Visās bibliotēkās tiek veidoti mašīnlasāmie ieraksti bibliogrāfisko datu formātā. Diemžēl tikai Latvijas Nacionālajā bibliotēkā tiek veidoti autoritatīvie ieraksti personvārdiem, institūcijām un priekšmetiem. Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālā bibliotēka piedalās priekšmetu autoritatīvo ierakstu izveidē, izmantojot indeksēšanas un informācijas meklēšanas tēzauru lauksaimniecībā AGROVOC⁴². Ja arī citas bibliotēkas piedalītos autoritatīvo ierakstu veidošanā, tas paātrinātu šo procesu un visām Latvijas bibliotēkām būtu lielākas iespējas nosaukumu un personvārdu datu unificētā apstrādē.

Katalogizētāji pēc to atbildības un veiktajām funkcijām tika sadalīti šādās grupās:

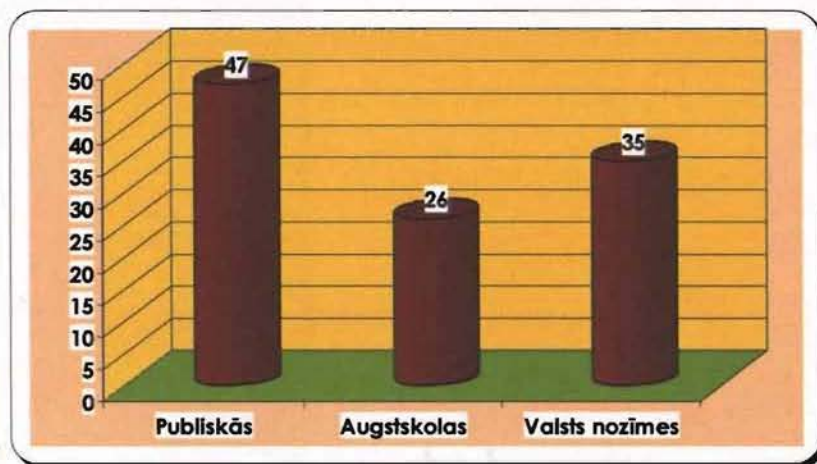
- atbildīgie kataloga redaktori;
- mašīnlasāmo ierakstu veidotāji bibliogrāfiskajā formātā;
- autoritatīvo ierakstu veidotāji;
- klasificētāji;
- priekšmetotāji.

Tomēr jāatzīmē, ka dalījums ir nosacīts, jo vairāki darbinieki piedalās dažādos procesos. Analizējot datus pa funkcionālajām grupām, jāsecina, ka no

⁴² **AGROVOC** ir daudzvalodu, strukturēts un kontrolēts tēzauris, kas izstrādāts, lai atspoguļotu lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības, pārtikas, vides un citu saistīto nozaru terminoloģiju.

visiem katalogizācijā iesaistītajiem darbiniekiem 74% veido mašīnlasāmos kataloga ierakstus MARC bibliogrāfisko datu formātā, 12% veido autoritatīvos ierakstus un 9% darbinieku nodrošina klasificēšanu.

No katalogizācijā iesaistīto darbinieku kopējā skaita lielākā daļa (47 darbinieki jeb 44%) ir nodarbināti publiskajās bibliotēkās (sk. 14.attēlu).

14.attēls. *Katalogizētāju sadalījums pa bibliotēku veidiem.*

2.3.2. Kataloģizācija

2.3.2.1. Kataloģizācijas speciālistu kvalifikācija

Datu statistiskā analīze (sk. **4.tabula Kataloģizētāju izglītība(sadalījums pa bibliotēku veidiem)**) parāda, ka vairāk kā pusei (55%) no kataloģizētājiem ir speciālā bibliotekārā izglītība – augstākā bibliotekārā izglītība, bakalaura vai maģistra grāds bibliotēzinātnē vai turpina studijas, lai iegūtu profesionālo bibliotekāro izglītību.

Jāatzīmē gan, ka 20% bibliotekāro augstāko izglītību ieguvuši līdz 1980.gadam, kas izvirza nepieciešamību pēc tālākizglītības, apgūstot mūsdienu kataloģizācijas jaunākās teorijas un koncepcijas. Pozitīvi jāatzīmē, ka 18% kataloģizētāju ir maģistra grāds bibliotēzinātnē. Visvairāk kataloģizētāju ar speciālo augstāko izglītību strādā Latvijas Universitātes bibliotēkā.

4.tabula *Katalogizētāju izglītība(sadalījums pa bibliotēku veidiem)*

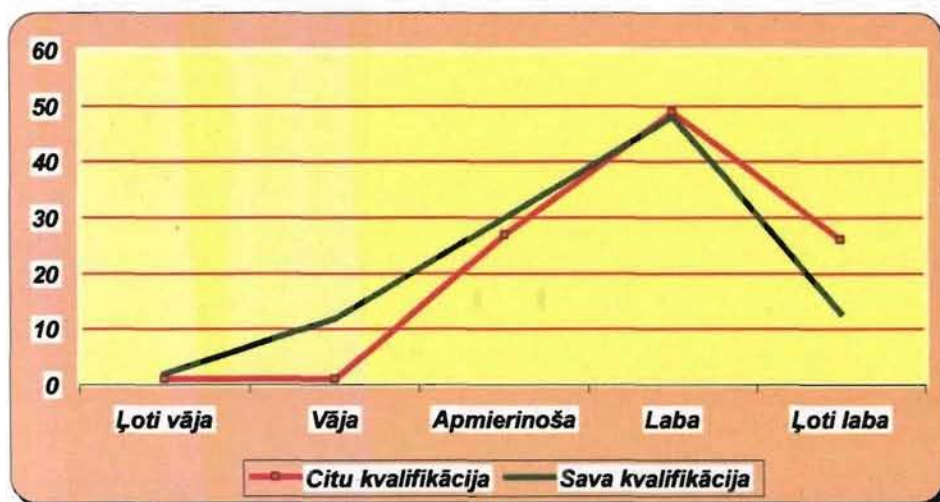
			Bibliotēkas veids			Kopā
			Publiskā	Augst- skolas	Valsts nozīmes	
Izglītība	BZIZN ⁴³ augstākā	Skaitis	9	7	6	22
		% no B-kas veida	19,1%	26,9%	17,1%	20,4%
	BZIZN bakalaurs	Skaitis	2	0	6	8
		% no B-kas veida	4,3%	,0%	17,1%	7,4%
	BZIZN maģistrs	Skaitis	9	6	4	19
		% no B-kas veida	19,1%	23,1%	11,4%	17,6%
	BZIZN bakalura programmas students	Skaitis	2	1	2	5
		% no B-kas veida	4,3%	3,8%	5,7%	4,6%
	Cita augstākā	Skaitis	5	9	15	29
		% no B-kas veida	10,6%	34,6%	42,9%	26,9%
	Vidējā speciālā	Skaitis	19	3	1	23
		% no B-kas veida	40,4%	11,5%	2,9%	21,3%
	Mācās citur	Skaitis	1	0	1	2
		% no B-kas veida	2,1%	,0%	2,9%	1,9%
KOPĀ		Skaitis	47	26	35	108
		% no B-kas veida	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

45% katalogizētājiem - nedaudz mazāk kā pusei no visiem katalogizētājiem - nav profesionālās izglītības. Vislielāko daļu (27%) šajā grupā sastāda katalogizētāji, kuriem ir cita augstākā izglītība. Katalogizētāji ar citu

⁴³ **BZIZN** – LU Bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa. Lietots pētījuma laikā spēkā esošais nosaukums (tagad *Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa*).

augstāko izglītību galvenokārt strādā valsts nozīmes bibliotēkās. Publiskajās bibliotēkās lielākā daļa katalogizētāju bez profesionālās izglītības ir ar vidējo izglītību.

Gandrīz puse katalogizētāju savu un kolēģu kvalifikāciju datu apstrādē uzskata kā pietiekami labu. 44% speciālistu tāds ir viedoklis par savām zināšanām un prasmēm katalogizācijā, 45% tā vērtē savu kolēģu kvalifikāciju datu apstrādē. Pēc datiem līnijiagrammā (sk. 15.attēlu) var secināt, ka vislielākā daļa viedokļu sakrīt, novērtējot, ka kvalifikācija ir laba.

15.attēls. *Savas un kolēģu kvalifikācijas salīdzinošais vērtējums.*

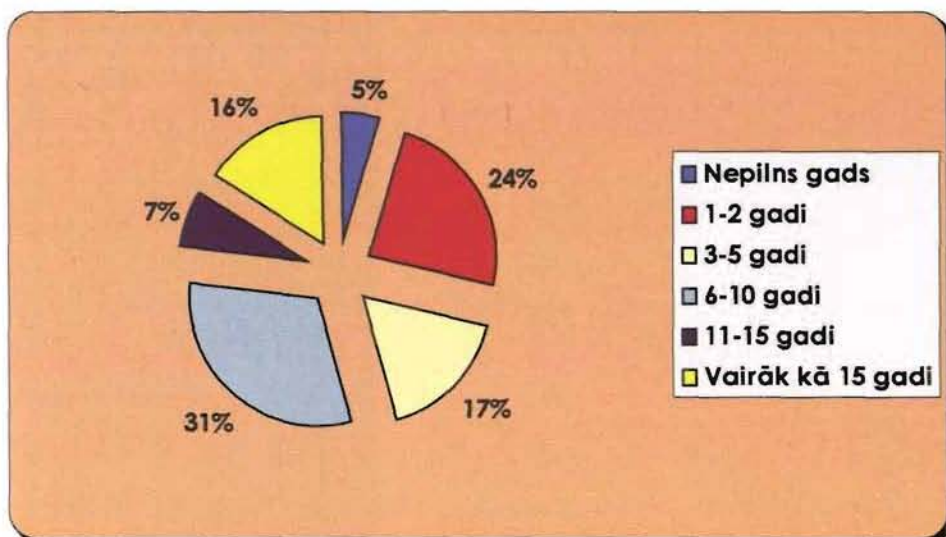
Līkne diagrammā parāda, ka katalogizētāji savas zināšanas kopumā vērtē nedaudz zemāk kā citu kolēģu. Jo zemāks kvalifikācijas vērtējums, jo tas ir lielākā skaitā minēts respondentu atbildēs, novērtējot savas zināšanas. Augstāko novērtējumu par sevi devuši tikai 12%, bet savu kolēģu kvalifikāciju - 24% novērtējuši kā ļoti labu.

Katalogizētāju izglītība (sadalījums pa bibliotēku veidiem)

Izglītības veids	Bibliotēkas veids			KOPĀ
	Publiskās bibliotēkas	Augstskolu bibliotēkas	Valsts nozīmes bibliotēkas	
Bibliotekārā augstākā	9	7	6	22
%	41	32	27	
Bibliotekārā bakalaurs	2	0	6	8
%	25	0	75	
Bibliotekārā maģistrs	9	6	4	19
%	47	32	21	
BZIZN bakalaura students	2	1	2	5
%	40	20	40	
Cita augstākā	4	8	12	24
%	17	33	50	
Vidējā speciālā	19	3	1	23
%	83	13	4	
Mācās ne-bibliotekāros	1	0	1	2
Kopā	47	26	35	
%	44	24	32	108

Analizējot katalogizētāju izglītību pa atsevišķiem bibliotēku veidiem, jāsecina, ka no visiem ar speciālo izglītību 41% strādā publiskajās bibliotēkās, 26% – augstskolu bibliotēkās un 33% – valsts nozīmes bibliotēkās.

Darbinieku pieredze katalogizācijā ir atšķirīga – no nepilna gada līdz vairāk kā 15 gadiem (sk. 16.attēlu). Jāatzīmē gan, ka pieredze mašīnlasāmajā katalogizācijā ir krietni mazāka, jo tā ir sākusies Latvijā tikai 90.gadu 2.pubsē. Ar to izskaidrojama vairākās anketās atzīmētā problēma, ka trūkst iemaņu un zināšanu tieši šajā jomā - mašīnlasāmajā katalogizācijā.

16.attēls. **Katalogizētāju pieredze.**

Kopumā lielākai daļai darbinieku ir 6-10 gadu vai mazāk kā 5 gadu pieredze. Katalogizētāju pieredze ir atšķirīga dažādās bibliotēku grupās. Publiskajās bibliotēkās dominē 6-10 gadu pieredze (49%), bet augstskolu un valsts nozīmes bibliotēkās – vairāk kā 15 gadu pieredze (35%).

Ar 99,9% varbūtību var apgalvot, ka katalogizētāja pieredze un bibliotēkas veids ir savstarpēji atkarīgas pazīmes, par ko liecina statistiskā datu analīze.

Jāatzīmē, ka katalogu veidošanas principi bieži vien pamatojas uz darbinieku praktisko pieredzi, bet nevis uz teorētiskajām zināšanām. Pieredze var atšķirties no jaunākajām datu apstrādes koncepcijām un vadlīnijām attālas pieejas katalogu veidošanai. Tas rezultātā var negatīvi ietekmēt kataloga kvalitāti. Pievienojoties B.Larsena (*Boje Larsen*) atziņai, jāatzīmē, ka kvalitātes pilnveidē svarīgāk ir veikt mērījumus kvalitātes noteikšanai, pamatojoties uz teorētiskām atziņām, nevis uz savu pieredzi (68).

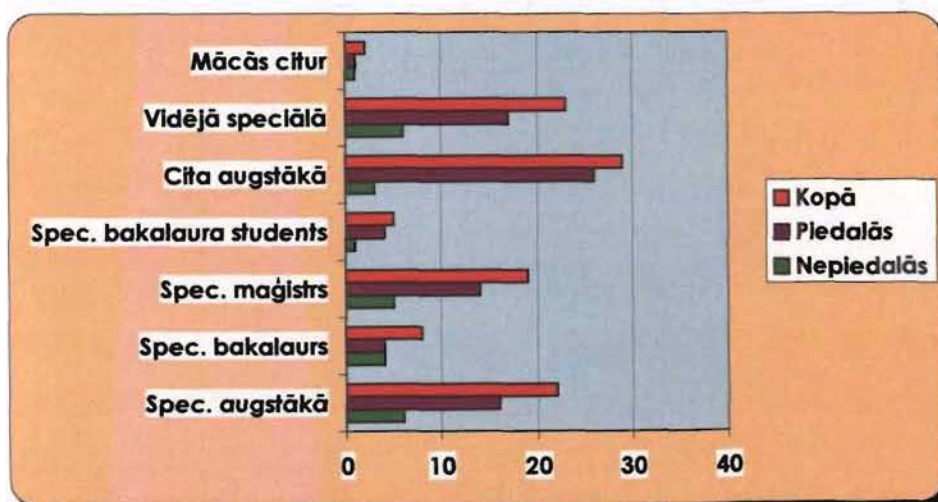
Mūsdienās kvalitatīvas katalogizācijas nodrošināšanai nepieciešama pastāvīga tālākizglītība neatkarīgi no tā, kāda ir izglītība un kad tā iegūta. 28% no respondentiem atzinuši, ka mēģina regulāri sekot bibliotēku darba novitātēm, piedaloties profesionālajos pasākumos un lasot par datu apstrādi. Tomēr problēmu gadījumā 85% konsultējas ar savas bibliotēkas kolēģiem, 46% skatās mašīnlasāmos ierakstus citu bibliotēku katalogos un vēl 25% konsultējas ar kolēģiem citās bibliotēkās.

Anketēšanā iegūtie dati par katalogizācijas speciālistu piedalīšanos dažādos tālākizglītības pasākumos liecina, ka lielākā daļa, neatkarīgi no piedalīšanās veida katalogizācijā, ir izmantojuši kādu no tālākizglītības formām un iespējām (sk. Pielikumus Nr.22-24 **Bibliotekāru tālākizglītība**). 82 katalogizācijas speciālisti jeb 76% ir piedalījušies kādā tālākizglītības pasākumā, lai celtu savu kvalifikāciju datu apstrādē.

Datu statistiskā analīze liecina, ka ieņemamais amats vai katalogizētāja veicamās funkcijas neietekmē dalību tālākizglītībā. Tomēr var apgalvot, ka pastāv cieša sakarība starp šādām pazīmēm - tālākizglītības veidu un bibliotēkas, kurā strādā katalogizētājs, veidu. Sakarību apstiprina statistiskā datu analīze.

Apkopotie dati liecina, ka katalogizētāju vēlme piedalīties tālākizglītībā nav atkarīga no pieredzes. Visās katalogizētāju dalījuma grupās lielākā daļa ir piedalījušies tālākizglītībā. Grupu ietvaros skaits procentuāli mainās robežās no 65% līdz 100%.

Tomēr 26 katalogizētāji jeb 24% no visiem 108 respondentiem nav izmantojuši nevienu no tālākizglītības iespējām.

17.attēls. **Dalība tālākizglītībā sadalījumā pa izglītības veidiem.**

Analizējot dalību tālākizglītības pasākumos, var secināt, ka aktivitāte nav atkarīga no izglītības – tālākizglītībā piedalās gan speciālisti ar maģistra grādu bibliotēkzinātnē, gan katalogizētāji, kuriem nav profesionālās izglītības (sk. 17.attēlu).

2.3.2.2. Datu apstrāde

Pētījuma dati liecina, ka **jauniegvumu apstrādi** lielākajā daļā bibliotēku veic paši katalogizētāji. Bibliotēkas nepietiekami izmanto Z39.50 protokolu vai datu eksporta/importa iespējas mašīnlasāmo ierakstu apmaiņai.

No grāmatu ierakstiem tikai 22% centralizētās katalogizācijas nolūkā ir lejupielādēti no citām autoritatīvām datubāzēm. Grāmatu ierakstu lejupielādei galvenokārt izmantota Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze, vairākos gadījumos izvēlēts Ventspils bibliotēkas veidotais kopkatalogs. Citu veidu izdevumu ieraksti netiek lejupielādēti. Tas izskaidrojams ar to, ka Nacionālās bibliogrāfijas datubāze neatspoguļo visu Latvijas iespiedprodukciju, tā ietver tikai grāmatu un turpinājumi izdevumu ierakstus.

Tas neveicina centralizētās katalogizācijas ieviešanu Latvijā – joprojām notiek katalogizācijas dublēšana, kā arī visā Latvijā joprojām vienam un tam pašam dokumentam tiek veidoti atšķirīgi ieraksti.

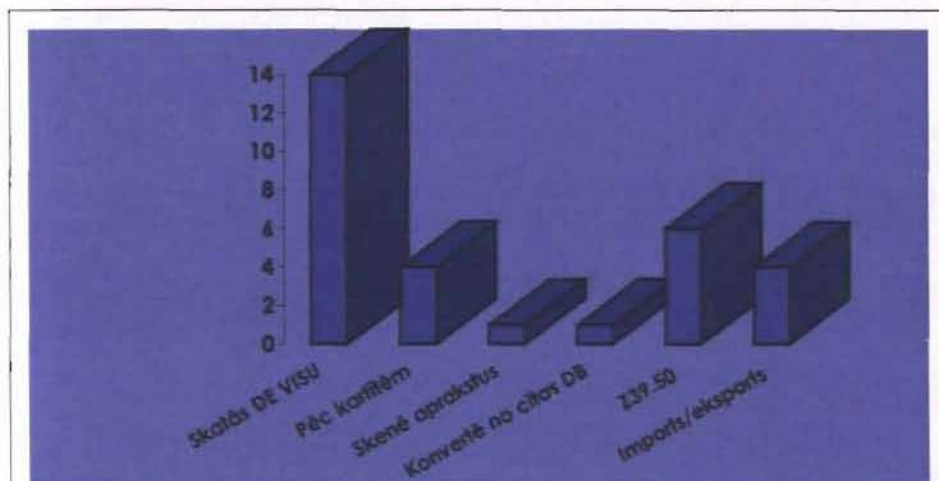
Problēmas rada arī tas, ka centralizētajai katalogizācijai izmantojamajās datubāzēs – Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē un Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā – datu apstrādē nav konsekvences. Piemēros ir vērojamas atšķirības bibliogrāfisko elementu uzrādīšanā, kā arī ir atšķirīgi UDK indeksi un priekšmeti. Lai gan mūsdienu teorijas atbalsta dažādas pieejas datu apstrādē (*piemēram, atšķirīgu klasifikācijas indeksu vai priekšmetu piešķiršana*), tomēr tās nosaka standartizētus un unificētus datu apstrādes principus, kā arī nepieciešamā tehnoloģiskā risinājuma nodrošinājumu informācijas izgūvē. Pētījumā apkopotie dati liecina, ka ierakstiem tiek piešķirti kļūdaini, neprecīzi, pārāk vispārīgi klasifikācijas indeksi un priekšmeti, kas negatīvi ietekmē tematisko meklēšanu.

Rezultātā lietotājiem ir apgrūtināts meklēšanas process. Veiksmīgas vienotās informācijas sistēmas izveidošanā svarīga loma ir centralizētās katalogizācijas ieviešanai Latvijā.

Latvijā izdoto dokumentu ierakstu apmaiņai kā galvenā bāze tiek izmantota Bibliogrāfijas institūta veidotā Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze (uzrādījušas 8 bibliotēkas), kā arī tiek izmantots valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (uzrādījušas 8 bibliotēkas) un Ventspils bibliotēkas elektroniskais katalogs (uzrādījušas 3 bibliotēkas). Visas minētās

datubāzes nodrošina Z39.50 servera atbalstu, kas dod iespējas citām bibliotēkām iekļaut ierakstus savos katalogos. Krievijas izdevumu apstrādei tiek izmantoti Krievijas bibliotēku Z39.50 serveri, ieraksti izdevumiem angļu valodā galvenokārt tiek iegūti no ASV Kongresa bibliotēkas.

Tā kā mašīnlasāmie ieraksti elektroniskajos katalogos veidoti tikai pēdējo 5-10 gadu izdevumiem, tad nepieciešama tradicionālo kataloga aprakstu konvertācija mašīnlasāmajā formātā.

18.attēls. **Retrospektīvās konversijas metode.**

Analizējot bibliotēku pieredzi **retrospektīvajā konversijā**⁴⁴, var secināt, ka elektroniskajā katalogā ir pieejama informācija tikai par 56% no visiem bibliotēku krājumiem. Procentuāli salīdzinot konversijas rezultātus, jāatzīst, ka konvertēto ierakstu daudzums svārstās no 15% līdz 100%. Visizplatītākā konversijas metode, kuru izmanto 14 bibliotēkas, ir ierakstu rekatalogizācija, skatot katru izdevumu *de visu*⁴⁵ (sk. 18.attēlu). Pozitīvi jāvērtē fakts, ka 6 bibliotēkas rekatalogizācijā izmanto bibliogrāfisko datu izguves protokola Z39.50 iespējas.

Lielākajā daļā bibliotēku netiek pievērsta uzmanība **metodisko noteikumu** izstrādei, jo tikai 5 bibliotēkās tāda ir izstrādāta (29% no visām aptaujātajām

⁴⁴ **Retrospektīvā konversija** – tradicionālās bibliogrāfiskās informācijas attēlojuma formas pārveidošana mašīnlasāmajā formā (56, 163.lpp.).

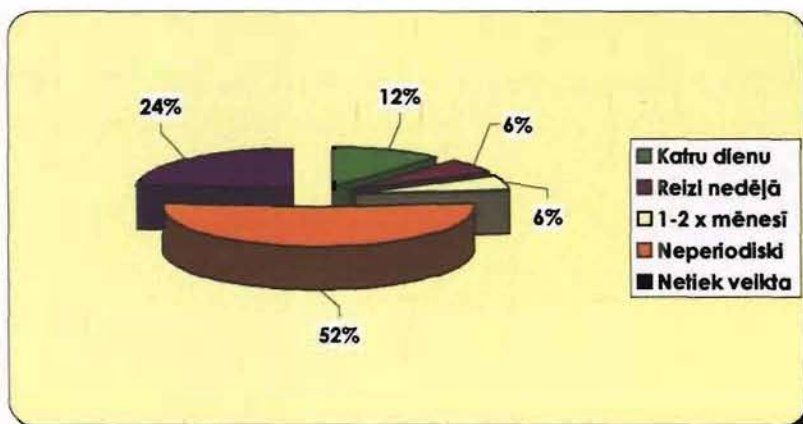
⁴⁵ **De visu** (latīņu valodā) – pašā acīm, kā aculiecinieks (133, 759.lpp.).

bibliotēkām). Vienā bibliotēkā metodiskie noteikumi tika izstrādāti 1995.gadā (t.i., pirmajā sistēmas ieviešanas gadā), bet pārējās 4 bibliotēkās tas ir veikts 2001.-2005.gadā. Metodiskie noteikumi nosaka obligāto un fakultatīvo elementu iekļaušanu ierakstos, aprakstgalvas veidošanu, klasificēšanu un priekšmetošanu. Tomēr jāatzīmē, ka 71% bibliotēku netiek pievērsta uzmanība datu apstrādes pilnveidošanai. Analizējot atbildes par lietotāju apmierinātības novērtēšanu, var secināt, ka tā netiek veikta. Līdz ar to arī lietotāju vēlmes vai priekšlikumi netiek ņemti vērā, lai izstrādātu metodiskos noteikumus katalogizācijas procesa pilnveidošanai.

Vienotās informācijas sistēmas nodrošināšanai svarīgi būtu izstrādāt vienotus katalogizācijas un indeksēšanas principus, lai visos katalogos pēc viena un tā paša ieraksta elementa varētu atrast vienveidīgi (*piemēram*, UDK indekss, priekšmets). Nozīmīgi būtu visām Latvijas bibliotēkām ievērot obligātā ziņu minimuma iekļaušanu ierakstā, turklāt pēc vienveida principiem.

Lietotāju aptaujas un ierakstu kvalitatīvās analīzes rezultāti, kā arī ekspertvērtējums liecina, ka katalogu mašīnlasāmie ieraksti ir kļūdaini un nepilnīgi. Pozitīvi jāatzīmē, ka gandrīz visas bibliotēkas mašīnlasāmos kataloga ierakstus **redīgē**, pievēršot uzmanību bibliogrāfisko datu, klasifikācijas indeksu un MARC lauku aizpildīšanai atbilstoši standartiem un citiem normatīvajiem dokumentiem. Nedaudz mazāk (7 bibliotēkas jeb 41%) mašīnlasāmajos ierakstos redīgē arī priekšmetus. Tas izskaidrojams ar pašreizējo situāciju Latvijā – nav izstrādāta vienota priekšmetošanas koncepcija un MARC autoritatīvo datu formāts priekšmetu uzrādīšanai tiek izmantots tikai 2 bibliotēkās.

Katalogu kvalitāti pazemina tas, ka tikpat kā netiek veikta kataloga kopīgā redakcija, vērtējot katru ierakstu kā kopīgās informācijas izguves sistēmas sastāvdaļu (sk. 19.attēlu).

19.attēls. *Kataloga kopīgā rediģēšana (procentos).*

52% bibliotēkās rediģēšanu veic neregulāri, bez izstrādātas sistēmas un metodikas, 24% bibliotēkās neveic nemaz. Tādējādi 76% bibliotēku regulāri un sistemātiski neveic kataloga kopīgo redakciju. Tikai 18% bibliotēkās kopīgo redakciju veic vismaz reizi nedēļā.

2.3.2.3. Mašīnlasāmo ierakstu analīze

Katalogu ierakstu detalizētai auditēšanai veikta kvalitatīvā analīze – izmantota gan kvantitatīvā (novērtēt elementu esamību ierakstos), gan kvalitatīvā (novērtēt elementu atbilstību normām) metode.

Ierakstu novērtēšanai izmantoti arī lietotāju un ekspertu atzinumi, kā arī sekundārie dati no studentu veiktajām analīzēm. Lietotāji un eksperti snieguši ierakstu vispārīgu vērtējumu. Bibliotēkzinātnes studiju bakalaura un profesionālās maģistrantūras studenti savos pētniecības darbos veikuši ierakstu detalizētu vērtēšanu.

No pētījumā iekļauto bibliotēku katalogiem tika izvēlēti 170 ieraksti: 2005.gadā izdotajiem izdevumiem - 85 ieraksti, 2006.gadā izdotajiem izdevumiem – arī 85 ieraksti (sadalījumu pa izdevumu veidiem sk. **6.tabula Analizēto ierakstu sadalījums pa izdevumu veidiem**). No analizētajiem ierakstiem 72% ir grāmatu ieraksti, jo anketēšanas datiem visās pētījumā iekļautajās bibliotēkās krājumu lielākā daļa ir grāmatas (sk. 12.attēlu). Citu izdevumu veidu ieraksti iekļauti procentuāli mazākā apjomā. Elektronisko resursu ieraksti izvēlēti nedaudz lielākā skaitā (13%), jo prognozējams šo resursu skaita dinamisks

pieaugums turpmāk. Seriālizdevumu ieraksti analizē nav iekļauti, jo tikai dažas bibliotēkas sākušas tos veidot, un līdz ar to nav iespējams analizēt kopīgās tendences šī izdevuma veida ierakstu veidošanā.

Nejausās izlases veidā izvēlēti dažādu dokumentu veidu ieraksti, lai iespējami pilnīgāk parādītu kopīgās datu apstrādes kvalitātes tendences.

6.tabula
Analizēto ierakstu sadalījums pa izdevumu veidiem

Izdevuma veids	Skaits	Procenti
Grāmata	122	72
Kartogrāfiskais materiāls	11	7
Elektroniskais resurss	22	13
Skaņu ieraksts	15	8
KOPĀ	170	

Katalogu ierakstos ir vērojamas visu veidu kļūdas vai nepilnības. Bibliotekāri, kuru bibliotēkās notiek ierakstu rediģēšana, atzinuši, ka ierakstos sastopamas dažāda veida kļūdas. Pēc bibliotekāru atzinuma visvairāk ir pareizrakstības kļūdu, kā arī trūkst papildu aprakstu vai tie ir atšķirīgi no elementiem pamatlaukā (sk. 21.attēlu). Šādas kļūdas būtiski ietekmē pieejas punktus informācijas meklēšanas procesā. Kļūdas vērojamas arī bibliogrāfisko datu uzrādīšanā – trūkst obligāto elementu, ierakstos netiek iekļauti nozīmīgi fakultatīvie elementi. Kļūdas ir indikatoru lietojumā MARC laukos.

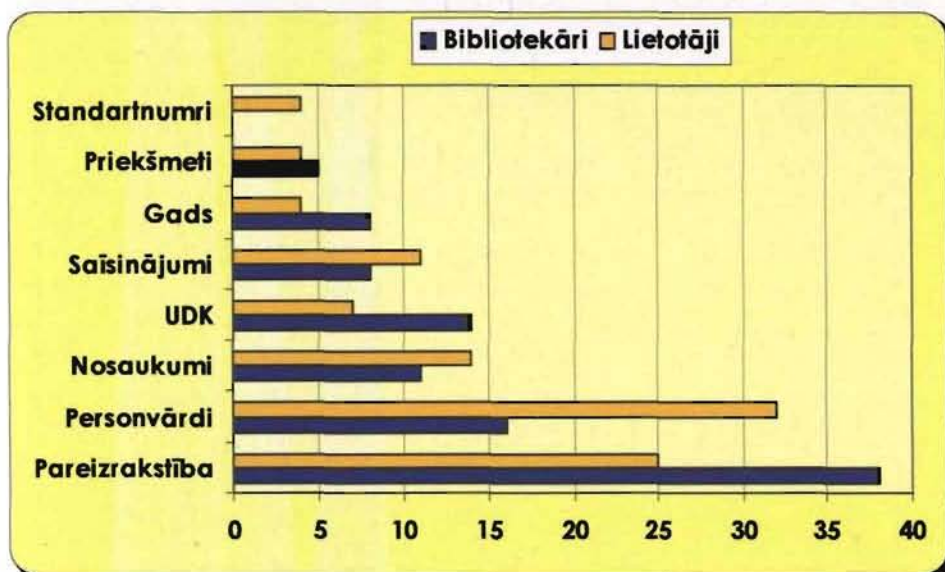
Ierakstu novērtēšana veikta 3 līmeņos:

- lasītāju un bibliotekāru-lietotāju vērtējums (sk. 20.attēlu);
- katalogizācijas speciālistu vērtējums (sk. 21.attēlu);
- autores veiktais ierakstu audits.

Aptaujas rezultāti liecina, ka katalogu ierakstos visvairāk ir pareizrakstības kļūdu, kā arī kļūdaini uzrādīti bibliogrāfiskie dati (it sevišķi autoru un nosaukumu uzrādīšanā) un klasifikācijas ziņas. To uzrādījušas visas respondentu grupas. Lietotāju un speciālistu novērtējumos vērojamas arī atšķirības.

Abu grupu lietotāju atbildēs sniegts vispārīgāks ierakstu vērtējums, atzīmētas tās kļūdas, kas pamanāmas bez profesionālajām zināšanām:

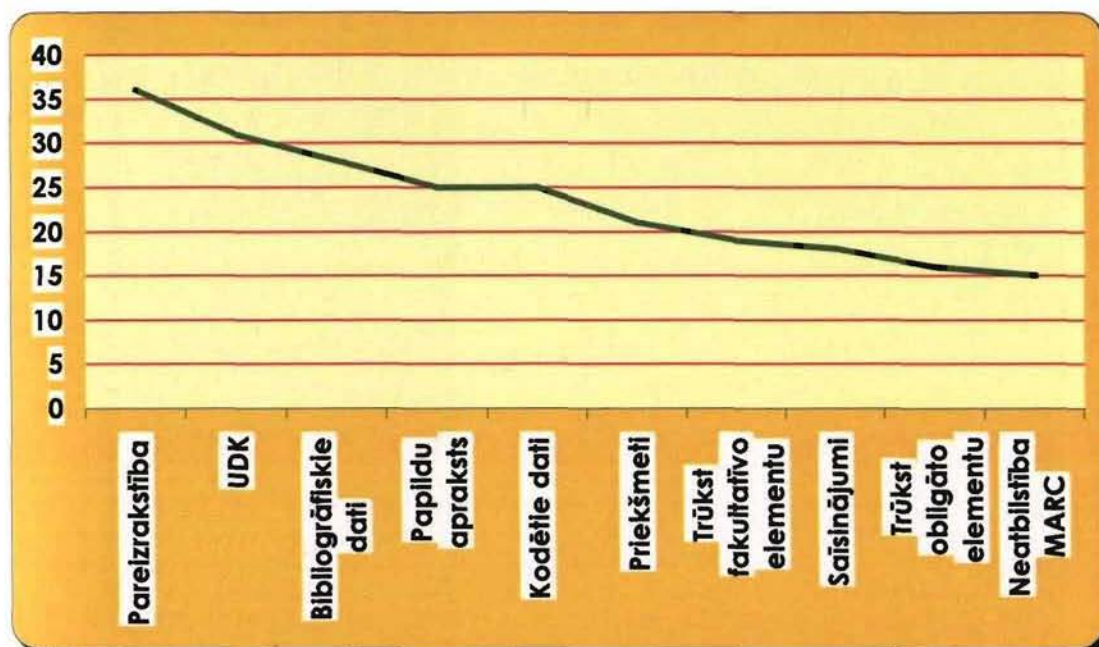
pareizrakstības kļūdas, kļūdaini bibliogrāfiskie elementi (personvārdi, nosaukumi), saīsinājumi un klasifikācijas indeksi (sk. 20.attēlu).

20.attēls. *Lietotāju un lietotāju-bibliotekāru vērtējums par kļūdām ierakstos.*

Savukārt katalogizācijas speciālisti snieguši gan vispārīgu, gan arī profesionālu vērtējumu (sk. 21.attēlu). Papildus jau lietotāju konstatētajām kļūdām bibliotekāri uzrādījuši arī citas problēmas: kļūdaini vai trūkstoši kodētie dati, papildu apraksti, fakultatīvie un obligātie apraksta elementi.

Salīdzinot visu respondentu grupu vērtējumu, var secināt, ka visvairāk ir pareizrakstības kļūdu. Kļūdaini tiek uzrādīti bibliogrāfiskie elementi (personvārdi, nosaukumi u.c.), kā arī UDK indeksi un priekšmeti. Katalogizācijas speciālisti uzrādījuši papildu aprakstu trūkumu ierakstos. Jāatzīmē, ka minētā kļūda ļoti būtiski ierobežo informācijas meklēšanas rezultātus, ja visi nepieciešamie pieejas punkti nav izveidoti. Bibliotekāri atzinuši arī, ka kļūdaini ir MARC ierakstu elementi un indikatori.

21.attēls. *Katalogizācijas speciālistu vērtējums par kļūdām ierakstos.*

Auditā apkopoto datu detalizēta vērtēšana veikta, izmantojot kvalitatīvo analīzi. Lai noteiktu katalogos iekļautās bibliogrāfiskās informācijas kvalitāti, tika izstrādāts ierakstā iekļaujamās informācijas modelis. Tas izveidots, ņemot vērā vairākus dokumentus:

- starptautiskie bibliogrāfiskā apraksta standarti (ISBD grupa);
- Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi ;
- mašīnlasāmās katalogizācijas standarti;
- FRBR modelis;
- ISBD elementu atbilstība FRBR entītijai un atribūtu attiecībām;
- Nacionālā kopkataloga veidošanas un izmantošanas kārtība (sk. Pielikumu Nr.11 **Latvijas bibliotēku kopkataloga likums**) (101).

MARC ieraksta elementi auditam izvēlēti ar mērķi, lai konstatētu datu apstrādes pilnīgumu un atbilstību informācijas izguves prasībām (sk. **7.tabula MARC ierakstu analīzē iekļautie elementi**). Elementi uzrādīti atbilstoši MARC21 un UKMARC formātu laukiem, jo no pētījumā iekļautajām 4 bibliotēkās ieraksti tiek veidoti MARC21 formātā un 12 bibliotēkās – UKMARC formātā. Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā mašīnlasāmā katalogizācija notiek MARC redaktorā,

kura datu lauki atbilst unificētajam UNIMARC formātam. Tā kā kataloga ieraksts Akadēmiskās bibliotēkas katalogā netiek atspoguļots MARC formāta skata formā, tad tabulā tas nav atspoguļots.

7.tabula
MARC ierakstu analīzē iekļautie elementi

MARC21 lauks/ apakšlauks	UKMARC lauks/ apakšlauks	Elements	FRBR funkcija
LDR/06 006 008	008	Materiāla apzīmējums	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
041	008 041	Teksta valodu kodi	ATRAST IZVĒLĒTIES
020 022 024 027	021 022 023 027	Standartnumuri	ATRAST IDENTIFICĒT
080	080	Klasifikācijas indeksi	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
1XX	1XX	Aprakstgalvas informācija (individuālais, institucionālais autors u.c.)	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
2XX	2XX	Pamatnosaukums un citi nosaukumi vai nosaukumziņas	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
245\$c 700	245\$ef 700	Pakārtotās atbildības ziņas un to papildu apraksts	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
250	250	Izdevuma ziņas	IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
25X	25X	Materiāla specifiskās ziņas (atbilstoši materiāla veidam)	IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
			ATRAST

MARC21 lauks/ apakšlauks	UKMARC lauks/ apakšlauks	Elements	FRBR funkcija
260	260	Izdošanas ziņas	IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
300	300	Fiziskais raksturojums	IZVĒLĒTIES
440	440	Sērijas ziņas	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
5XX	5XX	Piezīmes	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
856\$u Arī ārpus MARC	856\$u Arī ārpus MARC	Papildu informācija (ierakstam pievienotā informācija, attēli, saites uz pilntekstu u.c. elektroniskajiem resursiem)	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
6XX	6XX	Priekšmeti/atslēgvārdi	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
Ārpus MARC	990 991	Ziņas vienībām par atrašanās vietu	ATRAST IZVĒLĒTIES SAŅĒMT

Par ierakstiem apkopotās ziņas ir kodētas un uzrādītas SPSS elektroniskajā tabulā, lai tās varētu pēc tam statistiski analizēt un vērtēt (sk. Pielikumu Nr.7 **Tabula ar mainīgajiem ierakstu analīzei**).

Tālāk sniegta detalizēta ierakstu analīze dažādos aspektos.

Kodētā informācija un numerācija MARC ierakstos

Kataloga ierakstos iekļauj dažāda veida informāciju, kuru MARC formātā paredzēts uzrādīt kodētā vai numeratīvā formā. Daļai no šiem datiem ir svarīga nozīme kataloga izmantošanā. Informācijas meklēšanā tiek izmantota šāda kodētā informācija:

- izdevuma/materiāla veida kods;

- izdevējvalsts kods;
- izdevuma teksta valodas(-u) kods(-i);
- izdošanas gads.

Jāatzīmē, ka izdevuma/materiāla veida kods tiek izmantots arī bibliotēkas krājuma statistiskajai uzskaitēi.

Analīzes rezultāti liecina, ka kodētā informācija uzrādīta gandrīz visos ierakstos un tikai dažos tā ir kļūdaina. Izdošanas gads uzrādīts 99,4% ierakstu. Izdevējvalsts kods uzrādīts atbilstoši starptautiskajam standartam ISO 3166 (47) un nav uzrādīts 2 ierakstos. Valodas kods uzrādīts atbilstoši ISO 639 (46), tā uzrādīšanā vērojamas atšķirības abos valodas uzrādīšanai paredzētajos kodētajos laukos. Laukā 008 valodas kods nav uzrādīts tikai 3 ierakstos, bet laukā 041 – 75% ierakstu kods ir pareizs, 13% ierakstu kods nav uzrādīts, pārējos gadījumos ir kļūdaini uzrādīts vai lietoti kļūdaini indikatori.

Standartnumurs, kas ir unikāls darba identificētājs, uzrādīts lielākai daļai ierakstu (74%) un tikai vienā ierakstā numurs ievadīts kļūdaini. Jāatzīmē gan standartnumuru nepareiza uzrādīšana pašos izdevumos, kas ļoti negatīvi ietekmē ierakstu veidošanu. Katalogizētājam ne vienmēr ir zināms, ka standartnumurs ir kļūdainis, un līdz ar to MARC ierakstā tiek iekļauts kļūdainais numurs. Šī problēma traucē arī Z39.50 protokola izmantošanu katalogizācijā. Vislielākās problēmas rodas lietotājam izdevuma atrašanās un identificēšanās. Bibliotēku informācijas sistēmām vajadzētu ģenerēt paziņojumus par to, ka datubāzē jau ir ieraksts ar tādu standartnumuru un bloķēt ieraksta izveidi/lejupielādi.

Galvenie pieejas punkti (aprakstgalvas) un ieraksta obligātie elementi

Galvenais pieejas punkts ierakstā ir **aprakstgalvā**⁴⁶ iekļautais individuālais vai kolektīvais autors un citi elementi. **Individuālo autoru** uzrādīšanā kļūdas tikpat kā netika konstatētas – no 108 ierakstiem tikai 2 ierakstos autors uzrādīts kļūdaini.

Šobrīd gan atšķirīga ir katalogizācijas prakse individuālo autoru uzrādīšanā – Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā un Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē aprakstgalvā individuālais autors tiek uzrādīts valodā, kurā publicēta lielākā daļa

⁴⁶ **Aprakstgalva** – pirmais pieejas punkts ierakstam informācijas izguves sistēmā (piemēram, autora personvārds, izdevuma nosaukums, priekšmets).

autora darbu. Autora personvārda citas formas apkopotas autoritatīvo ierakstu datubāzē un tiek kontrolētas.

Pārējās Latvijas bibliotēkās aprakstgalvā autors uzrādīts tajā formā, kurā dots konkrētajā izdevumā, un autoritatīvie ieraksti pētījuma veikšanas periodā vēl nebija sākti veidot⁴⁷. Tikai 15% ierakstu personvārdiem iekļauti arī dzīves dati, kas liecina, ka lielākajā daļā ierakstu ir nepilnīga informācija par autoru un nav iespējams nepārprotami atšķirt divas personas ar vienādiem personvārdiem.

Viena kataloga ietvaros ierakstos, kas veidoti vienam un tam pašam izdevumam, vērojamas atšķirības autora personvārda uzrādīšanā. Atšķirības izskaidrojamas ar to, ka tikai daļa ierakstu ir saistīti ar autoritatīvo ierakstu datubāzi un līdz ar to nodrošināta autoritatīvo formu kontrole (sk. **8.tabula. Atšķirīgas personvārda formas Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē**). Atšķirīgās personvārda formas piemērā iezīmētas sarkanā krāsā.

8.tabula. **Atšķirīgas personvārda formas Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē**

Pirmais ieraksts	Otrais ieraksts
Volers, Roberts Džeimss. Madisonas apgabala tilti	Waller, Robert James. Madisonas apgabala tilti ; Tūkstoš lielceļu

Sistēmā ALISE veidotajos katalogos, kuros pētījuma laikā vēl nebija nodrošināta iespēja veidot autoritatīvos ierakstus, vērojama nekoncekvence personvārda oriģinālformas uzrādīšanā (sk. **9.tabula. Personvārda oriģinālformas nekoncekventa atspoguļošana Ventpils kopkataloga ierakstos**).

⁴⁷ Autoritatīvos ierakstus plānots sākt veidot 2007.gadā, kad bibliotēkās būs veikta BIS ALISE jaunākās versijas 4.0 instalēšana un sāks vienotas autoritatīvo datu sistēmas izveide Latvijā.

**9.tabula. Personvārda oriģinālformas nekonekventa atspoguļošana Ventspils
kopkataloga ierakstos**

Pirmais ieraksts	Otrais ieraksts
<p>Volers Roberts Džeimss. Madisonas apgabala tilti : [romāns] / Roberts Džeimss Volers ; no angļu val. tulk. Amanda Aizpuriete ; [māksl. Uldis Sosnovskis]. - [Rīga] : Jumava, [1995]. - 174 lpp. - (Romantiskais Romāns). - Tulk. no izd.: The Bridges Of Madison County/ Robert James Waller. ISBN 9984506916</p>	<p>Volers Roberts Džeimss. Madisonas apgabala tilti / no angļu val. tulk. Amanda Aizpuriete ; Tūkstoš lielceļu / no angļu val. tulk. Ojārs Sarma : [romāni] / Roberts Džeimss Volers ; [māksl. Vita Grasa]. - [Rīga] : Jumava, [2003]. - 316 lpp. ISBN 9984056473</p>

Piemērā vērojams, ka pirmajā ierakstā oriģinālforma ir uzrādīta, bet otrajā tās trūkst. Turklāt pirmajā ierakstā autora oriģinālformai laukā 700 nav izveidots papildu apraksts un līdz ar to meklēšana pēc šīs formas nav nodrošināta.

Institucionālo autoru uzrādīšanā vērojamas nepilnības. No 13 ierakstiem, kuros galvenā atbildība ir institucionālajam autoram, tikai vienā ierakstā tas uzrādīts aprakstgalvā. Institucionālo autoru uzrādīšanā nav konsekvences. Turklāt pagaidām reti tiek veidoti autoritatīvie ieraksti institucionālo autoru nosaukumiem.

Atbildības ziņās (lauks 245) uzrādītas gan pirmās atbildības ziņas (autori), gan nākamās atbildības ziņas (citas personas un institūcijas, kas piedalījušās izdevuma sagatavošanā). 67% ierakstu pirmās atbildības ziņas ir pareizas, 14% gadījumu tās nav atbilstošas ISBD vai AACR2 prasībām, pārējos gadījumos neatbilst MARC standartam vai ir pareizrakstības kļūdas. Nākamajās atbildības ziņās 51% ierakstu kļūdas netika konstatētas, pārējos ierakstos vērojamas pareizrakstības kļūdas, neatbilstība MARC standartam, ISBD, AACR, kā arī kļūdaini saīsinājumi.

Atbildības ziņās iekļautajiem **personvārdiem** laukā 700 jāveido **papildu apraksts**, lai radītu pieejas punktu. No analizētajiem ierakstiem apmēram pusei (54%) papildu apraksti ir pareizi, 19% ierakstu to trūkst, pārējos – kļūdaini, galvenokārt neatbilstība MARC standartam. Lielākajā daļā ierakstu papildu

apraksts uzrādīts 1-2 personvārdiem, bet atsevišķos ierakstos skaits ir lielāks – 26-35 personvārdi. Kopā personvārdiem izveidoti 340 papildu apraksti, nodrošinot pieejas punktus informācijas atlasē.

10.tabula.
Trūkstošie papildu apraksti personvārdiem.

	Ierakstu skaits	Procenti
Netrūkst	131	76
Trūkst 1 papildu apraksts	26	15
Trūkst 2 papildu apraksti	8	5
Trūkst 3 papildu apraksti	2	1
Trūkst 4 papildu apraksti	1	1
Trūkst 6 papildu apraksti	1	1
Trūkst 8 papildu apraksti	1	1
KOPĀ	170	100

No 10.tabulā attēlotajiem datiem var secināt, ka pavisam trūkst 66 papildu aprakstu. Līdz ar to informācijas meklēšanā 66 personvārdi nav izmantojami. Jāatzīmē arī atšķirības personvārda uzrādīšanā atbildības ziņās un tam pašam personvārdam veidotajā papildu aprakstā. 16 gadījumos atzīmējamas atšķirības, kas nedod iespēju pilnvērtīgi izmantot personvārda formu.

Analoģiski kā personvārdiem, arī **institucionālajiem autoriem** jāveido **papildu apraksts**, lai nodrošinātu pieejas punktu. Analizētajos ierakstos pavisam izveidoti 56 institucionālo nosaukumu papildu apraksti, bet jāatzīmē, ka 20 papildu aprakstu trūkst un 2 gadījumos ir atšķirības institucionālo nosaukumu uzrādīšanā atbildības ziņās un papildu aprakstā.

Nozīmīgs pieejas punkts ir darba **unificētais nosaukums**, pēc kura darbs ir vispazīstamākais starptautiskajā vidē un tiek kontrolēts, izmantojot autoritatīvo ierakstu datubāzi. Tā kā analīzei tika izvēlēti darbi latviešu valodā, kurus veidojuši Latvijas autori vai arī tie ir tulkojumi, tad tikai 5 no visiem analizētajiem ierakstiem uzrādīts darba unificētais nosaukums. Unificētā nosaukuma uzrādīšanā nav konsekvences – daļai ierakstu oriģinālais nosaukums uzrādīts kā unificētais, bet citiem – piezīmes laukā par tulkojumu no oriģinālā izdevuma.

Pamatnosaukums kā viens no nozīmīgākajiem ieraksta elementiem 96% ierakstu ir precīzi transkribēts no izdevuma un iekļauts ierakstā atbilstoši standartiem. Dažos ierakstos atzīmējamas pareizrakstības kļūdas, neatbilstība bibliogrāfiskā apraksta prasībām vai ir nepareizi lietoti indikatori.

Dažu izdevumu veidu bibliogrāfisko ziņu kopumā nozīmīgi ir uzrādīt **materiāla specifisko ziņu** zonas elementus atbilstoši ISBD 3.zonas noteikumiem. Visos analizētajos kartogrāfisko materiālu ierakstos ir iekļautas ziņas par mērogu, bet elektronisko resursu ierakstos tikai 36% gadījumu ir uzrādīts obligātais apraksta elements, kas detalizētāk raksturo elektroniskā resursa veidu.

Izdošanas un izgatavošanas ziņas palīdz raksturot vietu un laiku, kad izdevums izdots un izgatavots, kā arī izdevēju un izgatavotāju. Gandrīz visos analizētajos ierakstos (98%) uzrādīta izdošanas vieta, izdevējs un izdošanas gads, bet ziņas par izgatavotāju uzrādītas tikai 18% ierakstu.

Priekšmeti un klasifikācija katalogu ierakstos

Klasificēšanai visos katalogos izmanto UDK tabulas un tās indeksiem paredzēto lauku 080, bet klasificēšanas metodika ir atšķirīga. Klasificēšanā vērojamas arī atšķirības, kas radušās no subjektīvās pieejas. Rezultātā viens un tas pats izdevums vai dažādi izdevumi par vienu un to pašu tematu ir noklasificēti atšķirīgi. Problēmas rada nekonsekvence fiziskā kopkataloga gadījumā, dodot iespēju katram klasificētājam uzrādīt savu indeksu un nenodrošinot klasifikācijas kopīgo redakciju visā katalogā.

11.tabula. Atšķirīgi UDK indeksi un priekšmeti viena izdevuma ierakstos

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze		Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (1.ieraksts)		Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (jaunā izdevuma ieraksts)	
020	a 9984197654	020	a 9984197654	020	a 9984783162
08103	a 025.32(075)	080	a 025.32 x (075)	08109	a 01:006(072)
24510	a Bibliogrāfiskās norādes un atsauces : b metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa ; red. Agra Turlaja ; vāku noform. Ieva Tiltiņa.	08001	a 025.321.8 x (075)	24510	a Bibliogrāfiskās norādes metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa.
		08002	a 001.811 x (075)		
		08101	a 01:025.321.8(075)	250	a [Jauns izd.].
		08101	a 025.321.8(075)	690 4	a bibliogrāfiskais apraksts(norādes)
08109	a 01:006(072)				
450 A	a Bibliogrāfiskais apraksts		a Bibliogrāfiskās norādes un atsauces :		

v Mācību līdzekļi.	norādes un atsauces : b metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa. 650 4 a Bibliogrāfiskais apraksts v Mācību līdzekļi. 650 7 a DOCUMENTATION 2 agrovoc 650 7 a STANDARDS 2 agrovoc 690 4 a bibliogrāfiskais apraksts(norādes) v standarti	v standarti
---------------------------	---	--------------------

Piemērā atspoguļotas atšķirības viena un tā paša metodiskā līdzekļa tematiskajā apstrādē – uzrādīti atšķirīgi UDK indeksi (lauks 080) un priekšmeti (lauki 650 un 690) (sk. **11.tabula. Atšķirīgi UDK indeksi un priekšmeti viena izdevuma ierakstos**). Turklāt nevienā ierakstā nav uzrādīts pareizais priekšmets **BIBLIOGRĀFISKĀS NORĀDES**. Šāda situācija nedod iespēju izmantot tematisko meklēšanu un iegūt pieprasījumam atbilstošu rezultātu.

Katalogu ierakstos izmantotas MARC formāta priekšmetošanas iespējas, 6XX laukos iekļaujot ziņas par personām, institūcijām, ģeogrāfiskajām vietām, par kurām izdevumā atrodama informācija (sk. **12.tabula. Priekšmetu lauki ierakstos**). Visbiežāk uzrādīti personvārdi kā priekšmeti, retāk institūcijas un ģeogrāfiskie nosaukumi. Vidēji parasti 1-3 personvārdi kā priekšmeti tiek uzrādīti vienā ierakstā. Tomēr ir ieraksts, kurā sniegti 35 personvārdi, un tādējādi tas piedāvā plašas iespējas meklēšanā par izdevumā iekļautajām personām.

12.tabula. **Priekšmetu lauki ierakstos**

	Par personu	Par institūciju	Ģeogrāfiskais
Pareizs	14	2	7
Kļūdainš pēc ISBD	1		
Kļūdainš pēc MARC	1		1
Kļūdaina pareizrakstība	1		
Indikatoru kļūdas	2		
KOPĀ	19	2	8

Izdevumu tematiski vislabāk raksturo tematiskie priekšmeti, kas iekļauti MARC21 kontrolējamajā laukā 650 vai nekontrolējamajā laukā (MARC21 lauks 653, UKMARC lauks 695). Kontrolējamā lauka priekšrocība ir tā saistība ar autoritatīvo ierakstu datubāzes priekšmetiem un kontroli informācijas atlasē procesā. Šāda iespēja ir nodrošināta tikai Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā un Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāzē. No pētījumā iekļautajiem tikai 27 ierakstos ir izveidoti kontrolējamie priekšmeti. Dažos ierakstos, kurus veidojuši Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālās bibliotēkas speciālisti, uzrādīti starptautiski atzīta lauksaimniecības tēzaura AGROVOC priekšmeti.

Plaši izplatīta ir nekontrolējamo tematisko priekšmetu/atslēgvārdu uzrādīšana ierakstos, kas izskaidrojama ar to, ka 15 pētījumā iekļautajām bibliotēkām nav iespējas veidot autoritatīvos ierakstus un kontrolējamus priekšmetus saistīt ar autoritatīvo ierakstu. Tādējādi pavisam 66 ierakstos uzrādīti 108 nekontrolējamie priekšmeti, kas ir izmantojami atlasē pēc kritērija *Priekšmets/atslēgvārds*, bet nav iespējama sinonīmijas, saistīto terminu un atšķirīgo formu kontrole. Ierakstos parasti uzrādīti 1-5 tematiskie nekontrolējamie priekšmeti. Pozitīvi jāatzīmē iespēja lietotājam izvēlēties priekšmetu/atslēgvārdu no saraksta.

Papildu informācija ierakstos

Vispārīgais materiāla apzīmējums lietotājam palīdz izvēlēties izdevumu. Visu izdevumu veidu ierakstos, atskaitot elektroniskos resursus, šis elements ir fakultatīvs. No analizētajiem ierakstiem tikai 28% ir uzrādīts materiāla vispārīgais apzīmējums, turklāt tā trūkst 2 elektronisko resursu ierakstos.

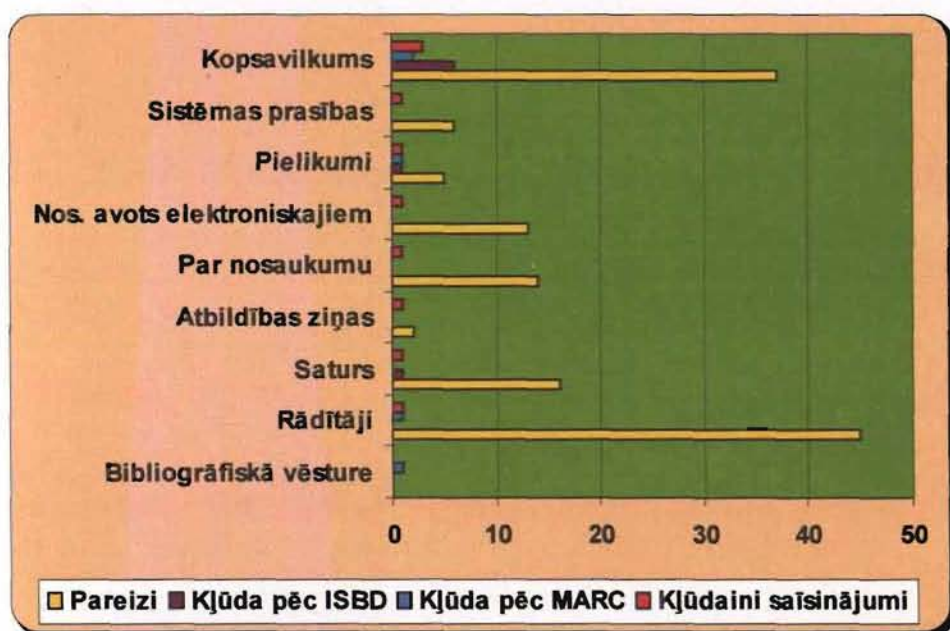
Gandrīz 60% ierakstu ir iekļautas **citas nosaukumi** , kas sniedz papildu informāciju par darba nosaukumu, adresējumu, darba veidu un citas ziņas. Jāatzīmē gan, ka vairākos ierakstos ir kļūdas vai nepilnības nosaukumiņu uzrādīšanā.

16 ierakstos ir uzrādīts **paralēlnosaukums** , kas dod iespēju meklēt arī pēc pamatnosaukuma citā valodā.

Pozitīvi vērtējama **fiziskā raksturojuma** uzrādīšana, jo gandrīz 93% ierakstu tas uzrādīts pareizi.

No visiem analizētajiem ierakstiem 27% gadījumu izdevumiem uzrādāmas **sērijas ziņas**. Dati liecina, ka 84% gadījumu sērijas ziņas iekļautas ierakstā pareizi, 16% gadījumu sērijas ziņās ir pareizrakstības, indikatoru kļūdas vai neatbilstība ISBD un MARC noteikumiem.

Katalogu ierakstos iekļautas dažāda veida **piezīmes**, kas sniedz papildu informāciju par raksturoto izdevumu (sk. 22.attēlu). Pavisam ierakstos sniegta 161 piezīme, no kurām 86% ir pareizas un sniedz papildu informāciju par izdevuma saturu, nosaukumu, pievienotajiem rādītājiem vai bibliogrāfiju un citas papildu ziņas, palīdzot lietotājiem izvēlēties atbilstošāko izdevumu. Biežāk piezīmēs sastopamās kļūdas ir saīsinājumi vai neatbilstība bibliogrāfiskā apraksta standartizētajiem noteikumiem.

22.attēls **Piezīmju veidi un daudzums ierakstos**

Visbiežāk ierakstos lietotas piezīmes par rādītājiem, bibliogrāfiju un kopsavilkumu citā, no pamatteksta atšķirīgā valodā.

Piezīmēs ietvertajai informācijai ne vienmēr ir pieeja meklēšanā. Tādos gadījumos nepieciešams elementam, pēc kura jānodrošina meklēšana, izveidot papildu aprakstu kādā no 7XX laukiem. Piemēram, ja ierakstā piezīmes laukā 505 atspoguļots saturs vai laukā 534 (UKMARC lauks 514) uzrādīts oriģinālā izdevuma nosaukums, papildu apraksta laukā 745 jāuzrāda meklēšanai nepieciešamie

nosaukumi. Papildu aprakstu veidošana ierakstos nav konsekventa un līdz ar to rada problēmas meklēšanā.

Arvien biežāk kataloga ierakstā raksturotais izdevums vai tā daļas ir pieejami elektroniskajā versijā globālajā tīmeklī vai arī ir pieejams kāds cits saistītais tīmekļa resurss, kas papildina informāciju par izdevumu (32; 98; 99). Kataloga ierakstā ir iespēja iekļaut **elektroniskā resursa unificēto vietrādi**, kas nodrošina saiti starp bibliogrāfisko datubāzes ierakstu un elektronisko resursu – darba pilntekstu vai citu saistīto resursu.

Valmieras bibliotēkas un
ViA bibliotēkas kopkatalogā

Sakārtot pēc:

Apsīšu Jēkabs. Bagāti radi [Elektroniskais resurss] / Apsīšu Jēkabs. - Rīga : LU MII Mākslīgā intelektuālās laboratorija, [b.g.]. - Nos. no tīmekļa lappuses. - Resurss aprakstīts 2002.g. - Pieejas veids: WWW. URL: <http://www.ailab.lv>. e-Resurss
Skata formas

23.attēls. Apsīšu Jēkaba "Bagāti radi" elektroniskās versijas ieraksts Valmieras integrētās bibliotēkas kopkatalogā.

Piemērā (sk. 23.attēlu) uzrādīts Apsīšu Jēkaba darba "Bagāti radi" tīmekļa versijas ieraksts. Noklikšķinot uz saites apzīmējuma, var atvērt darba pilntekstu.

Kataloga ierakstiem ir iespēja pievienot **papildu informāciju** – tekstveida paskaidrojumu, attēlus, saites uz elektroniskajiem resursiem, skaņas failus. Papildu informācijas pievienošana elektroniskā kataloga MARC ierakstam ērti izmantojama izdevumu anotēšanai, lai dotu iespēju lietotājam no kataloga ieraksta iegūt papildu informāciju par izdevumu (sk. 24.attēlu). Tas palīdz lietotājam izvēlēties meklēšanas pieprasījumam atbilstošāko izdevumu.

Bibliogrāfiskais apraksts

Ģēgere Valda. Saldumu karalis Vilhelms Ķuze / Valda Ģēgere. - Rīga : Jumava, 2006. - 151 lpp. : il.
ISBN 998438067x

Rezultātu saraksts

Eksemplāri

Vilhelms Ķuze

1875- 1941

"Strādā kā zirgs, līksmojies kā ķēniņš!" - tie bijuši saldumu rūpnieka Vilhelma Ķuzes iecienīti vārdi, kas, domājams, raksturojuši arī paša Ķuzes attieksmi pret dzīvi.
V. Ķuze - viens no vadošajiem saldumu rūpniekiem neatkarīgajā Latvijā - ražojis, eksportējis uz ārzemēm cepumus, vafeles, šokolādi, konfektes, kafiju. Viņš bija īpašnieks konditorejas preču fabrikai „V.Ķuze” un veikalu tīklam.

Lielākā daļa liecību stāsta tieši par šo Ķuzes dzīves daļu - darbu, kad savlaikus no mazotnes vecāki bērņus radinājuši pie strādāšanas līdz pat lielā rūpnieka dzīves beidzamajam laikam izsūtījumā, "ieskicējot" saldumu receptes... Nezinu, kā līksmojušies ķēniņi, bet ja tā, kā sirds kāro, tad arī Ķuze tam jāvies - ģimeniskām un kulturālām izpriecām, jo par pārmērībām viņa dzīvē vēsture klusē.

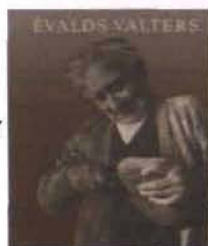
Grāmata sniedz ieskatu izcilā saldumu rūpnieka Vilhelma Ķuzes dzīves gājumā un uzņēmuma attīstībā.

1

24.attēls. **Anotācija V.Ģēģeres grāmatai par saldumu rūpnieku Vilhelmu Ķuzi**
Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogā.

Kataloga izmantošanu papildina arī MARC ierakstam pievienotais **sīktēls**⁴⁸
(piemēram, grāmatas vāks, autora fotogrāfija) (sk. 25.attēlu).

Elektroniskais katalogs 1

Sakārtot pēc:

Gribača-Valtere Vera. Ēvalds Valters, 1894-1994 / Vera Gribača-Valtere, Mudīte Šneidere. - Rīga : Jumava, 2006. - 240 lpp. : il.
ISBN 9984380564

Grāmata
Anotācija
Skata formas
Eksemplāri

[Pievienot meklējumu arožam](#)

1-1

25.attēls. **V.Gribačas-Valteres grāmatas "Ēvalds Valters" sīktēls**
Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogā.

⁴⁸ **Sīktēls** - zīmējuma vai lappuses miniatūrs grafisks attēlojums, ko izmanto, lai ātri un vienkārši pārskatītu grafikas vai datorizdevniecības datņu saturu pirms to noformēšanas (75).

Ierakstu analizē apkopotie dati liecina, ka no visiem izvēlētajiem ierakstiem tikai 8% ir izmantotas BIS piedāvātās iespējas pievienot elektroniskā resursa unificēto vietrādi, anotāciju vai digitālā attēla sīktēlu.

2.3.3. Katalogu izmantošana

2.3.3.1. Katalogu pieejamība

Bibliotēkas un tās pakalpojumu pieejamība lietotājiem mūsdienās tiek uzverta kā bibliotēkas dominējošā funkcija. Bibliotekzinātnes speciāliste Baiba Sporāne uzsver bibliotēkas ārējo sociālo funkciju – nodrošināt informācijas pieejamību (124, 197.-198.lpp.).

Pētījumā iekļautie katalogi tika novēroti 5 mēnešu laika periodā no 2005.gada 24.novembra līdz 2006.gada 22.aprīlim, analizējot katalogu pieejamību (sk. **27.attēlu**). 20 novērošanas reizēs rezultāti tika fiksēti reģistrācijas elektroniskajā tabulā (sk. Pielikumu Nr.8 **Katalogu novērošanas datumi** un Pielikumu Nr.9 **Katalogu novērošanas rezultāti**). Novērošanā galvenā uzmanība tika pievērsta katalogu fiziskai pieejamībai:

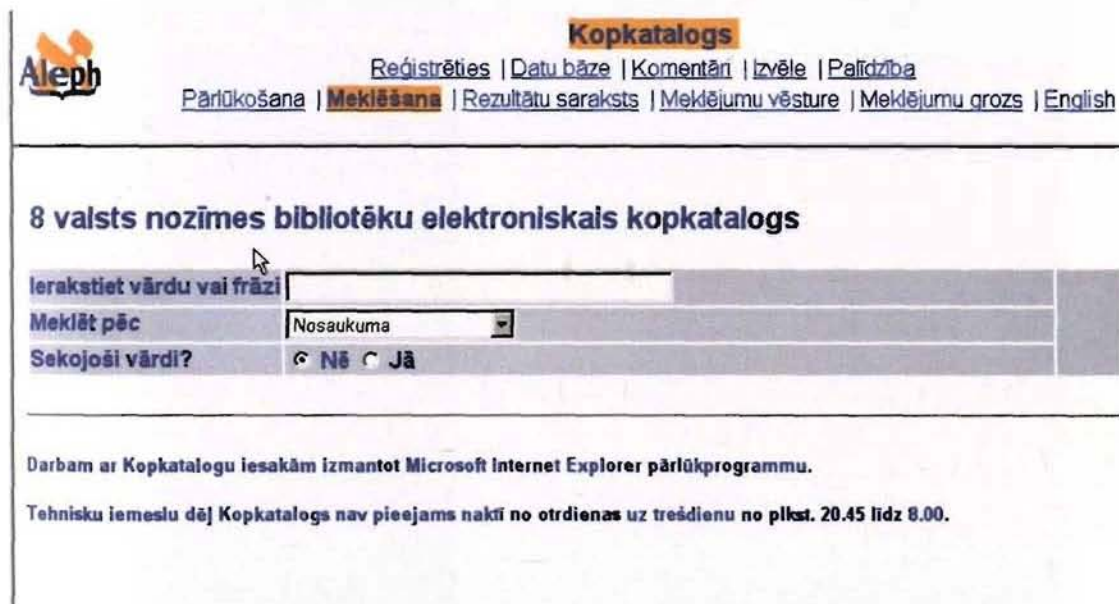
- o vai katalogam var pieslēgties;
- o vai iespējams veikt informācijas meklēšanu;
- o kāds ir meklēšanas ātrums.

Dati liecina, ka nevienā no novērošanas reizēm nav pieejami absolūti visi katalogi. Vissekmīgāk lietotāji varējuši pieslēgties 2005.gada 21.februārī, kad pieejami bijuši 16 katalogi. Lielākajā daļā gadījumu ir pieejami 15 katalogi, bet 2005.gada 31.janvārī pieeja bijusi tikai 10 katalogiem. Kopumā 17 katalogu pieejamības vidējais lielums ir 14. Tas liecina, ka vidēji tikai 82% no katalogiem ir pieejami lietotājiem.

Arī 5% no aptaujātajiem lietotājiem atzinuši, ka katalogu izmantošanu negatīvi ietekmē tehnoloģiskās un komunikāciju problēmas, kuru dēļ bieži vien katalogi nav pieejami. Piemēram, Latgales Centrālās bibliotēkas katalogam izmantots *ports*, kas lielai daļai lietotāju ir bloķēts - līdz ar to pieeja katalogam ir ierobežota. Savukārt, pētījuma laikā tikai 4 novērošanas reizēs bija iespējams meklēt Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā, lai gan piekļuve kataloga sākumlapai bija nodrošināta. Pieejamību ierobežo arī lietotāju licenču skaits

ierobežojums (piemēram, Latvijas Nacionālās bibliotēkas katalogs), tādējādi ierobežojot datu lejupielādi ar Z39.50. Sakarā ar servera zemo veikspēju apgrūtināta ir Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas kataloga izmantošana, jo meklēšana un atlasē rezultāta izmantošana notiek ļoti lēni.

Pozitīvi jāatzīmē, ka Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga sākulapā ir uzrādīta informācija ar brīdinājumu par kataloga pieejas ierobežojumu (sk. 26.attēls. **Informācija par Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga pieejas ierobežojumu.**

Kopkatalogs

[Reģistrēties](#) | [Datu bāze](#) | [Komentāri](#) | [Izvēle](#) | [Palīdzība](#)
[Pārlūkošana](#) | [Meklēšana](#) | [Rezultātu saraksts](#) | [Meklējumu vēsture](#) | [Meklējumu grozs](#) | [English](#)

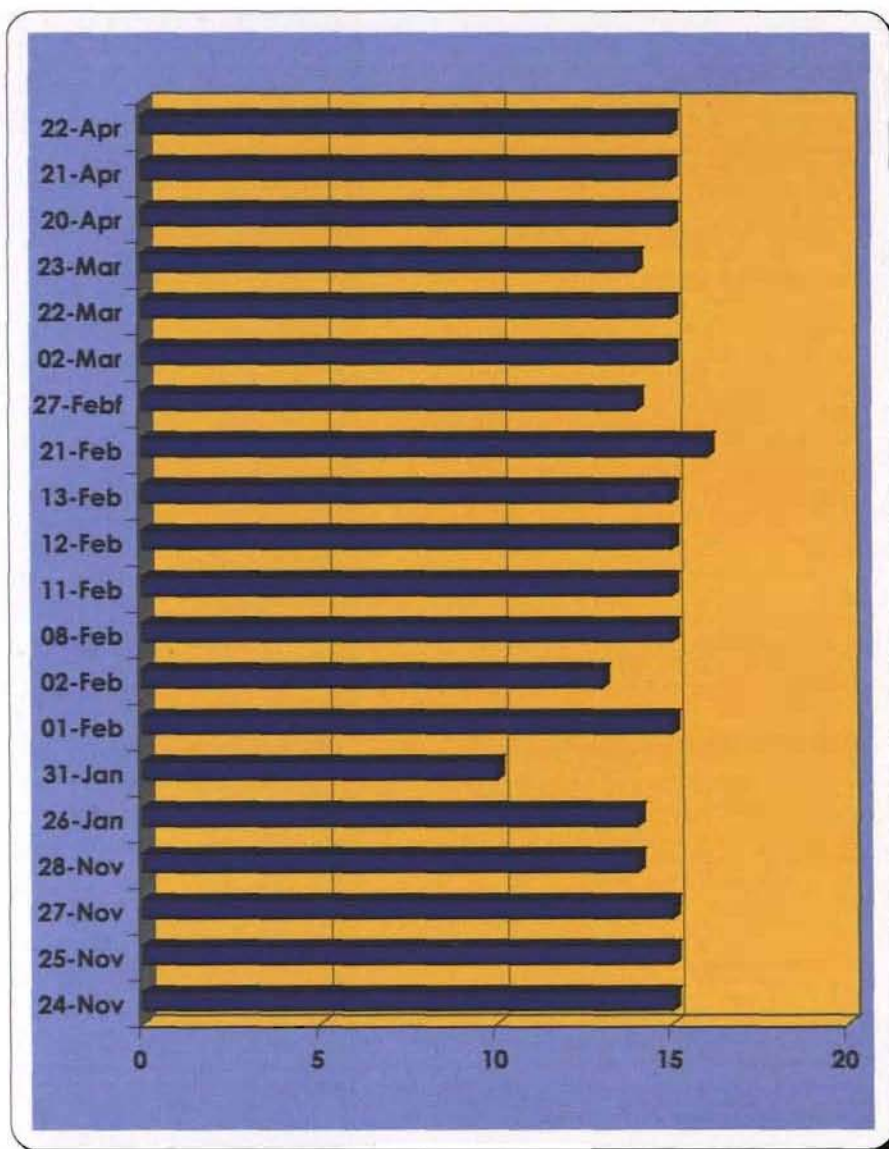
8 valsts nozīmes bibliotēku elektroniskais kopkatalogs

Ierakstiet vārdu vai frāzi	<input type="text"/>
Meklēt pēc	Nosaukuma
Sekojoši vārdi?	☐ Nē ☐ Jā

Darbam ar Kopkatalogu iesakām izmantot Microsoft Internet Explorer pārlūkprogrammu.

Tehnisku iemeslu dēļ Kopkatalogs nav pieejams naktī no otrdienas uz trešdienu no plkst. 20.45 līdz 8.00.

26.attēls. Informācija par Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga pieejas ierobežojumu.

27.attēls. **Katalogu pieejamība**

(pēc 2005.g. 24.novembra-2006.gada 22.aprīļa novērošanas datiem)

Katalogu izmantošanu ietekmē ne tikai katalogu fiziskā, bet arī intelektuālā pieejamība vai tās ierobežojumi. Kā uzskata viena no Latvijas informācijas zinātnes speciālistēm Baiba Holma, tad "fiziskā pieejamība vēl nenozīmē intelektuālo pieejamību. Informācijas lietotājiem termins *informācijas intelektuāla pieejamība* nozīmē atrastā informācijas avota saprotamību un atbilstību informācijas lietotāja zināšanām, tāpēc to var uzskatīt par vēlamo rezultātu ikvienai informācijas meklēšanas situācijai" (36, 440.lpp.). Novērtējot Latvijas lietotāju prasmes un pieredzi informācijas tehnoloģiju izmantošanā, kā arī

katalogu nepilnības, jāatzīmē, ka katalogiem piemīt ierobežota intelektuālā pieejamība. Komentējot "Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas izglītības kvalitātei programmu 2007.-2013.gadam", Viesturs Krievāns izteicis atziņu, ka jānodrošina kvalitatīva informācijpratība un datorpratības apguve (64).

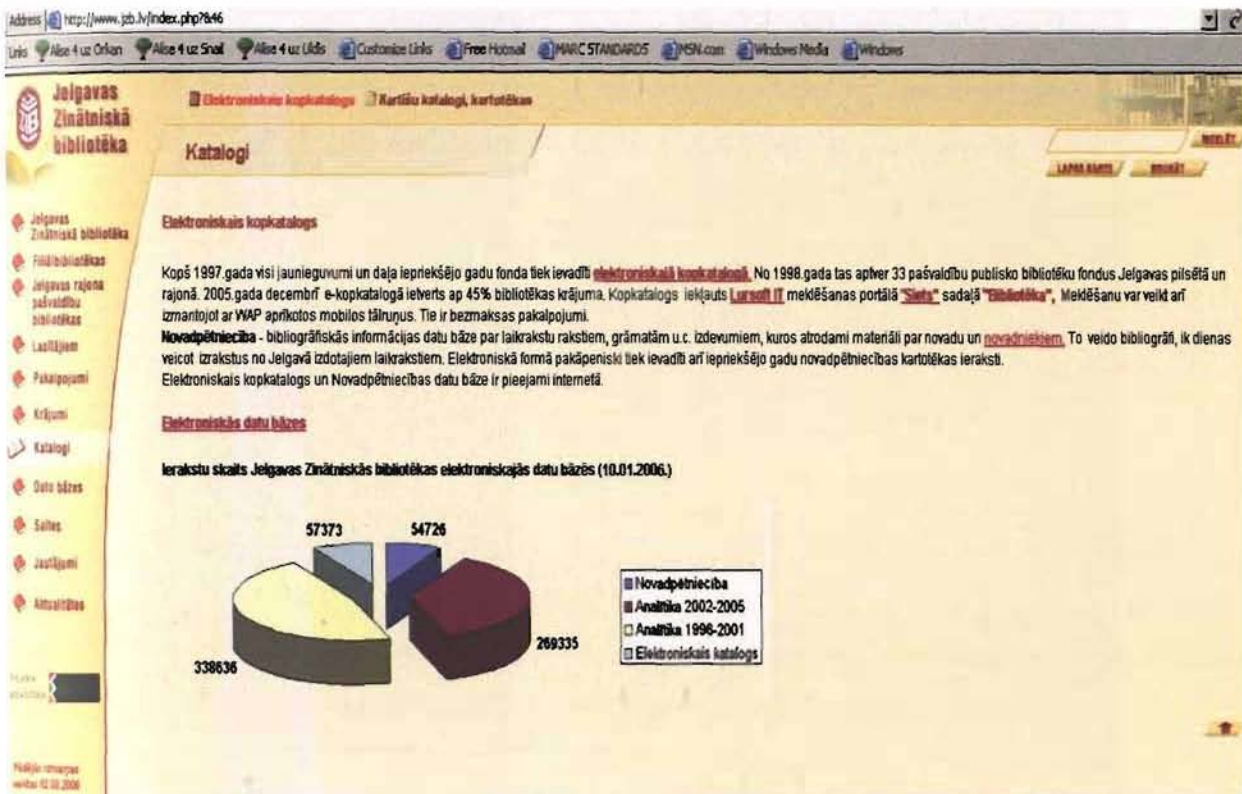
Katalogu saskarne un piedāvātās izmantošanas iespējas nereti nav draudzīgas lietotājam, ir nesaprotamas un sarežģīti izmantojamas. Kā pieejamības ierobežojumu var minēt arī nekorekto informācijas izgūvi, kas neatbilst meklēšanas pieprasījumam, nav ticams rezultāts vai lietotāja vajadzībām neadekvāta izmantošana.

Aptaujāto lietotāju galvenie pārmetumi katalogu veidotājiem ir par to, ka par katalogiem un to izmantošanas iespējām tiek sniegta nepietiekama informācija, katalogi netiek pietiekami reklamēti, bibliotēku tīmekļa vietnēs netiek sniegta saprotama palīdzība katalogu izmantošanā. 24% no aptaujātajiem lietotājiem atzinuši, ka bibliotēku speciālisti pārāk maz uzmanības pievēršusi, lai pilnveidotu katalogu pieejamību.

Bibliotēku tīmekļa vietnēs pieejamās informācijas analīze apstiprina lietotāju pārmetumus, jo lielākai daļai bibliotēku ir tikai norāde uz katalogu. Par 8 no pēfītajiem katalogiem (47%) bibliotēkas tīmekļa vietnē sniegta pilnīgāka informācija – elektroniskajā katalogā iekļauto materiālu raksturojums un hronoloģiskais periods. Svarīgi ir sniegt lietotājam informāciju, vai katalogā pieejamas ziņas tikai par vienu vai vairākiem kopkataloga bibliotēku krājumiem, par kāda perioda un kādu veidu izdevumiem iekļauti ieraksti.

Šajā ziņā pozitīvi jāatzīmē Jelgavas zinātniskā bibliotēka, kura ir sniegusi plašāku informāciju (sk. **28.attēlu**).

Elektronisko katalogu pieejamību ietekmē saskarnes valoda. Lai nodrošinātu katalogu plašāku izmantošanu Latvijā un starptautiskajā vidē, saskarnei vajadzētu būt ne tikai valsts oficiālajā valodā, bet arī krievu un angļu valodā. Visu pēfījumā iekļauto katalogu saskarne ir latviešu un angļu valodā, bet tikai 13 katalogiem arī krievu valodā. Abu nozīmīgāko informācijas resursu - Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga un Nacionālās bibliogrāfijas datubāzes – saskarne nav pieejama krievu valodā. No tā var secināt, ka krievvalodīgajiem lietotājiem katalogu pieejamība ir ierobežota. Šāda situācija neveicina sabiedrības integrāciju, jo visiem lietotājiem nepiedāvā vienādas iespējas.

28.attēls. **Informācija par katalogu Jelgavas zinātniskās bibliotēkas tīmekļa vietnē.**

Bibliotēku pārskatos automatizācija parasti tiek vērtēta no bibliotekāra viedokļa un pēc bibliotekāro procesu veikšanas, raksturojot automatizācijas un tehnoloģiju ieviešanas gaitu. Pārāk maz uzmanības tiek pievērsts tam, ko ieguvīs lietotājs. Jāatzīmē, ka tikai 3 no pēfītajiem katalogiem ir apmeklētības skaitītājs, kas ļauj bibliotēkai regulāri analizēt lietotāju pieslēgumu skaitu, biežuma sadaļījumu laika periodos.

Tā kā elektroniskie katalogi Latvijas bibliotēkās sākti veidot tikai 20.gadsimta 90.gados, tad ne visos vēl ir pieejama informācija par visu bibliotēkas krājumu. Dati liecina, ka lietotājiem elektroniskajos katalogos nav pieejama informācija par gandrīz pusi no pēfījumā iekļauto bibliotēku krājumos apkopotajiem dokumentiem, bet gandrīz nevienā bibliotēkas tīmekļa vietnē par to nav sniegta informācija. Tas maldina lietotāju, meklēšanā nesāņemot nepieciešamo informāciju vai arī saņemot neatbilstošu rezultātu. Tādējādi

lietotājam nav pieejama informācija par visu bibliotēkas krājumu - apmēram pusei krājuma ir ierobežota pieejamība.

Tikai par 5 katalogiem uzrādīta informācija, kāds ir atlasītā rezultāta atspoguļošanas ierobežojums. Līdz ar to lietotāji tiek maldināti par 12 katalogu (71%) saturu.

Pozitīvi jāatzīmē, ka visos elektroniskajos katalogos pieejama palīdzība, lai lietotājam būtu iespēja iepazīties, kā pareizi veidot meklēšanas pieprasījumu, izvēlēties meklēšanas kritēriju un ievadīt vērtību. Lielākajai daļai katalogu (15 katalogos) ir iespēja jautāt bibliotekāram vai rakstīt lietotāja komentārus par kataloga izmantošanu, aizsūtīt elektronisko vēstuli. Tomēr aptaujas dati liecina, ka lietotāji nepietiekami izmanto piedāvātās palīdzības iespējas. To var izskaidrot ar bibliotekāru kūtro attieksmi palīdzības teksta sastādīšanā.

2.3.3.2. Meklēšanas iespējas

Gandrīz visi pēfītie katalogi tiek veidoti kā fiziskie kopkatalogi vai ir pieejami virtuālajā kopkatalogā. Tas paplašina informācijas pieejamības un izguves iespējas, jo kataloga pieejamība ir plašāka – katalogs pieejams ne tikai bibliotēkas tīmekļa vietnē, bet arī iekļauts vienā vai vairākos kopkatalogos. Ventspils rajona bibliotēku kopkatalogs un Liepājas Pedagoģijas akadēmijas katalogs ir pieejami divos virtuālajos kopkatalogos – Kurzemes bibliotēku un Augstskolu un speciālo bibliotēku virtuālajā kopkatalogā. Kopkatalogs dod iespēju lietotājam meklēt informāciju plašākā informācijas laukā.

Informācijas meklēšanai 12 katalogos (70%) lietotājam ir iespēja meklēt vairākās datubāzēs vienlaikus vai izvēlēties meklēšanu tikai elektroniskajā katalogā. Tas paplašina informācijas lauku, iekļaujot arī bibliotēku veidotās analītikas, novadpētniecības, speciālo kolekciju un citu datubāžu izmantošanu.

Visos katalogos informācijas meklēšanai tiek piedāvāta gan vienkāršā, gan paplašinātā meklēšana. Jāatzīmē, ka abu veidu meklēšanas iespējas katalogos gan ir atšķirīgas. Pārliūkošana un rezultātu precizēšana tiek nodrošināta tikai 4 katalogos, bet atlases rezultāta filtrēšana ir iespējama gandrīz visos katalogos.

Tikai vienā katalogā nav iespējas izmantot meklēšanas vēsturi – viena seansa laikā sastādītos meklēšanas pieprasījumus. Ja meklēšanas procesā

lietotājam nepieciešams vēlreiz meklēt pēc iepriekš izveidotā pieprasījuma, tad nav vajadzīgs vēlreiz sastādīt pieprasījumu, jo ir iespēja izmantot meklēšanas vēsturē sistēmas saglabāto izteiksmi (sk. Pielikumu Nr.12 **Meklējumu vēstures piemēri**).

Meklēšanas kritēriji

Elektroniskajos katalogos meklēšanu var veikt, izvēloties piemērotāko no piedāvātajiem kritērijiem. Katalogu pētījuma dati liecina, ka visos aplūkotajos katalogos lietotājiem ir dota iespēja izmantot plašu kritēriju klāstu. Tomēr dažādos katalogos piedāvātās iespējas ir atšķirīgas.

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā ir iespēja izvēlēties tikai vienu no sešiem piedāvātajiem meklēšanas kritērijiem. Visos pārējos katalogos ir nodrošināti abi meklēšanas veidi – vienkāršā (iespēja izvēlēties tikai vienu kritēriju) un paplašinātā (iespēja kombinēt trīs kritērijus). Abos meklēšanas veidos piedāvāto kritēriju skaits ir robežās no 7 līdz 30 kritērijiem. Pētījumā iegūtie dati liecina, ka vienkāršajā meklēšanā vidējais kritēriju skaits ir 26, bet paplašinātajā – 23. No tā var secināt, ka vidēji vairāk kritēriju tiek piedāvāts vienkāršajā meklēšanā. Šādu situāciju nevar uzskatīt par lietderīgu, jo tieši paplašinātajā meklēšanā vajadzētu nodrošināt lielākas iespējas vai arī kritēriju daudzumam nevajadzētu atšķirties. 12 katalogos, kuri tiek veidoti sistēmā ALISE, kritēriju skaits abos meklēšanas veidos neatšķiras. 3 katalogos un Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē, kas veidoti sistēmā ALEPH 500, atšķirīgs skaits tiek piedāvāts vienkāršajā (14-20 kritēriji) un paplašinātajā (7-8 kritēriji) meklēšanā.

Pavisam kopā katalogos piedāvāti 37 meklēšanas kritēriji (sk. Pielikumu Nr.13 **Meklēšanas kritēriji bibliotēku elektroniskajos katalogos (grafiski)** un Pielikumu Nr.14 **Meklēšanas kritēriju salīdzinājums katalogos**), no kuriem daži pilda vienādu funkciju, bet to apzīmējums atšķiras. Viena un tā paša kritērija realizācija dažādos katalogos var būt atšķirīga – divi kritēriji apvienoti vienā vai katrs piedāvāts atsevišķi (piemēram, *Vārds priekšmetā* un *Priekšmets* vai viens kopējs kritērijs *Priekšmets*, kas nodrošina meklēšanu pēc abiem kritērijiem).

Dati rāda, ka visos katalogos ir izmantojami šādi kritēriji:

- autors (t.sk. arī jebkura persona, kura piedalījies izdevuma veidošanā – tulkotāji, mākslinieki, redaktori, sastādītāji u.c.);

- nosaukums;
- priekšmets;
- sērija.

Gandrīz visos katalogos (16 katalogos) izmantojami arī šādi kritēriji:

- vārds nosaukumā;
- UDK indekss;
- ISBN un ISSN;
- Izdošanas gads;
- Izdevējs;
- Visi lauki.

Analizējot datus par to, kā lietotāji veido pieprasījumu un kurus kritērijus izmanto, var secināt, ka visbiežāk izmantotie kritēriji (autors, nosaukums, visi lauki, priekšmets u.c.) katalogos tiek nodrošināti. Papildus visbiežāk izmantotajiem kritērijiem katalogos piedāvāti vairāki citi, kurus lietotāji var izmantot precīzāka atlases rezultāta iegūšanai (*piemēram*, valoda, izdošanas gads, izdevuma materiāla veids, ieraksta veids) vai arī ir lietderīgi izmantot specifiskāka pieprasījuma izveidē (*piemēram*, URL, teksts anotācijā).

Arvien lielāku nozīmi izdevumu identificēšanai starptautiskajā vidē iegūst starptautiskie standartnumuri. Ja meklēšana pēc ISBN un ISSN ir nodrošināta 16 katalogos, tad pēc ISMN tikai 12 katalogos.

Lietotājiem bieži nepieciešams sameklēt izdevumus, kuros ir informācija par kādu personu, institūciju vai apdzīvoto vietu. Diemžēl tikai 12 katalogos ir izmantojami minētie kritēriji. Pārējos 5 katalogos nav iespējams iegūt precīzu atlases rezultātu, jo nav iespējas izmantot kritēriju, pēc kura meklēšana notiek speciāli paredzētajos MARC ieraksta indeksētajos laukos (6XX lauku grupa).

Pieprasījuma ierobežošanai un precizēšanai ir lietderīgi izmantot kritērijus *Materiāla veids* (grāmata, kartogrāfiskais materiāls, skaņu ieraksts, elektroniskais resurss u.c.) un *Ieraksta veids* (ērti izmantot, ja vienā datubāzē ir dažāda veida ieraksti vai ir iespēja meklēt vienlaikus vairākās datubāzēs). Iespēja lietotājam meklēšanā izvēlēties izdevuma veidu ir nodrošināta 13 katalogos, bet meklēšana pēc ieraksta veida - 12 katalogos.

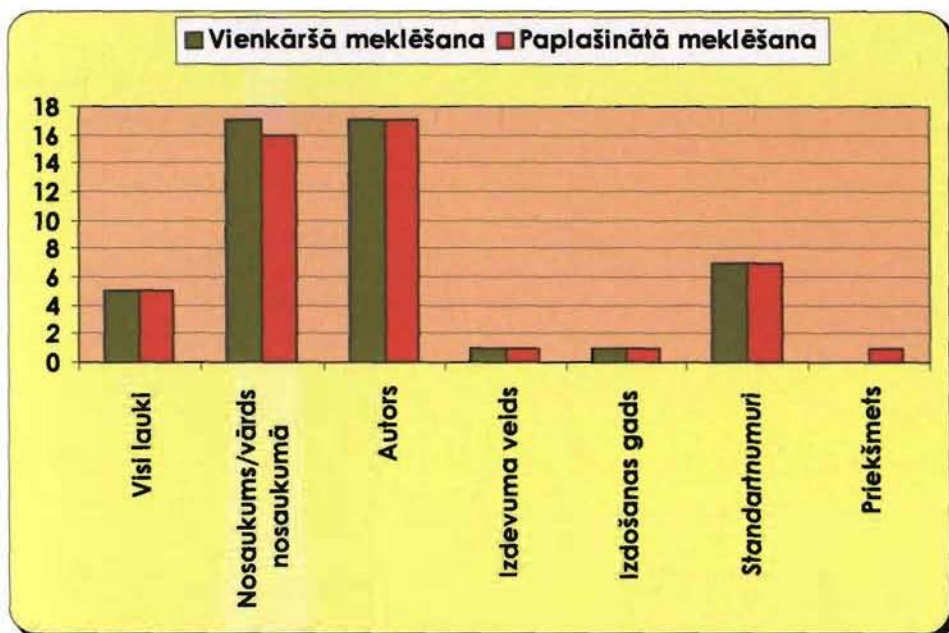
Lietotāju informēšanai par bibliotēkā saņemtajiem jaunieguvumiem 12 katalogos ir izmantojami kritēriji *Jaunami par 7 dienām*, *Jaunami par 14 dienām* un *Jaunami par n dienām*, kas dod iespēju lietotājam atlasīt bibliotēkas jaunieguvumus jebkurā laika periodā.

Tā kā attālas pieejas elektronisko katalogu izmantošana galvenokārt paredzēta attāļajiem lietotājiem, nevis bibliotekāriem, tiem jānodrošina starptautiskajās vadlīnijās noteiktās meklēšanas iespējas atbilstoši lietotāju vajadzībām. Tāpēc neizprotama ir tādu kritēriju iekļaušana publiskajā OPAC, kas nepieciešami tikai bibliotēku speciālistiem (*piemēram*, sistēmas numurs). Sistēmas konfigurēšanu, lai iekļautu meklēšanas kritērijus publiskajā OPAC, sistēmbibliotēkām vajadzētu veikt atbilstoši lietotāju vajadzībām.

Kā negatīva iezīme jāatzīmē, ka daži no piedāvātajiem kritērijiem gan ir iekļauti izvēlnē, bet ne vienmēr darbojas vai atlase nenotiek korekti (*piemēram*, *MeSH/Vārds no MESH*, *UDK satur*, *Jaunami par n dienām*).

Ja nozīmīgākie kritēriji ir iekļauti visos vai lielākajā daļā katalogu, tomēr to apzīmējumi ir atšķirīgi. Dažkārt no kritērija apzīmējuma lietotājam nav skaidrs, ko tas nodrošina (*piemēram*, *Lokālais UDK*, *Materiāla veids*, *Sistēmas numurs*). Šādos gadījumos lietotājam vajadzētu būt pieejamam skaidrojumam.

Atšķirīga ir kritēriju uzrādīšanas secība izvēlnē, vairākos katalogos tā atšķiras arī vienkāršajā un paplašinātajā meklēšanā. Tas var mulsināt lietotāju. Analizējot visus pētījumā iekļautos katalogus, var secināt, ka neatkarīgi no atšķirībām atsevišķos katalogos kopumā tomēr abos meklēšanas veidos kritēriju secībā vērojama kopēja tendence.

29.attēls. *Pirmajās trīs pozīcijās iekļautie meklēšanas kritēriji.*

Abos meklēšanas veidos pirmajās trīs pozīcijās dominē 7 kritēriji (sk. 29.attēlu). Katalogos visbiežāk kā pirmo uzrāda kritēriju *Autors* (vienkāršajā meklēšanā – 12 katalogos, paplašinātajā – 11), kā otro piedāvā kritēriju *Nosaukums* (vienkāršajā meklēšanā – 13 katalogos, paplašinātajā – 15) un kā trešo – kritēriju *Standartnumuri (ISBN/ISSN/ISMN)* (gan vienkāršajā, gan paplašinātajā meklēšanā – 7 katalogos). Vairākos katalogos kā viens no pirmajiem secībā tiek uzrādīts kritērijs *Visi lauki*.

Salīdzinot lietotāju veiktās meklēšanas kritēriju ranžēšanas rezultātus, var secināt, ka kritēriju secība katalogos lielā mērā atbilst lietotāju vajadzībām – arī lietotāji meklēšanā visbiežāk kā pirmos izvēlas šādus kritērijus: autors un nosaukums/vārds nosaukumā. Citu kritēriju izvēle ir atšķirīga lietotāju atbildēs un katalogos (turklāt katrā meklēšanas veidā).

Plašā meklēšanas kritēriju klāsta izmantošana lietotājam ne vienmēr ir ērta. To ietekmē ne tikai kritēriju apzīmējumi, kas ne vienmēr ir izprotami, bet arī tas, ka nav iespējas izvēlēties kritērijam definētās vērtības. Lietotājam ne vienmēr ir zināms, kā apzīmēta kāda valoda, izdevuma veids, nosaukts tematiskais priekšmets, kāds ir UDK indekss un citas vērtības. Izvēlnes, no kurām iespējams izvēlēties vērtības, ir nodrošinātas tikai 12 katalogos, kas tiek veidoti sistēmā ALISE.

6 kritērijiem ir iespēja atvērt atbilstošo kodifikatoru vai pašas bibliotēkas veidotu sarakstu, tajā sameklēt vajadzīgo vērtību un to izvēlēties (sk. **13.tabula Kritēriju vērtību izvēlne**).

13.tabula
Kritēriju vērtību izvēlne

Kritērijs	Izvēlnē piedāvātais kodifikators
UDK	Konkrētās bibliotēkas sistēmā iekļautās UDK tabulas
Priekšmets/atslēgvārds	Konkrētās bibliotēkas sistēmā izveidotais <i>Priekšmetu saraksts</i> un <i>Atslēgvārdu saraksts</i>
Fonds/filiāle	Konkrētās bibliotēkas sistēmā izveidotais <i>Fondu/filiāļu saraksts</i>
Valoda	Konkrētās bibliotēkas sistēmā iekļautais valodu saraksts, kas veidots uz starptautiskā valodu kodifikatora bāzes (atbilstoši standartam ISO 639 "Code for the Representation of the Names of Languages")
Materiāla apzīmējums	UKMARC formāta laukam 008 definēto vērtību saraksts (ar redakcionālajām izmaiņām, ja sistēmbibliotekārs tādas ir veicis)
Ieraksta tips	UKMARC formāta lauka 000 definēto vērtību saraksts

Sistēmā ALEPH 500 kritēriju vērtību izvēlne netiek piedāvāta, bet atlases rezultāta filtrēšanā lietotājam ir iespēja izmantot kādu no sistēmā definētajiem filtriem (sk. **30.attēlu**).

Filtrēt ierakstu kopu - Authors= "holma"

Izvēlieties filtru "ierakstu saraksta" precizēšanai.

Noklikšķiniet uz atbilstošās saites, lai definētu filtrēšanas parametrus:

- [Alfabētiskais filtrs](#)
- [Teksts](#)
- [Gads](#)
- [Ieraksti, kas izveidoti pēc konkrēta datuma](#)

Izvēlieties kādu no definētajiem filtraiem:

- [Jauni ieraksti](#)
 - [Filtrs - angļu valoda](#)
 - [Filtrs - franču valoda](#)
 - [Filtrs - krievu valoda](#)
 - [Filtrs - latviešu valoda](#)
 - [Filtrs - vācu valoda](#)
 - [Filtrs - monogrāfijas](#)
 - [Filtrs - seriālizdevumi](#)
 - [Filtrs - notis](#)
 - [Filtrs - skanu ieraksti](#)
 - [Filtrs - kartes](#)
 - [Filtrs - laikraksti](#)
 - [Filtrs - žurnāli](#)
-

30.attēls. **Filtru izvēlne Valsts nozīmes kopkataloga lietotājiem sistēmā ALEPH 500**

Katalogos, kuri veidoti sistēmā ALEPH 500, lietotājam tiek piedāvāti vairāki meklēšanas veidi: pārlietošana, vienkāršā un paplašinātā meklēšana, komandrindas meklēšana, kā arī atlases rezultāta precizēšana un filtrēšana.

Plašas iespējas konkrētās vērtības izvēlei ir sistēmā ALEPH 500 veidotajā autoritatīvo ierakstu datubāzē, bet šīs iespējas nav integrētas ar kritērija vērtības izvēlni, meklējot katalogā. Lietotāju aptaujas dati liecina, ka lielākā daļa lietotāju autoritatīvo ierakstu datubāzi nelieto, līdz ar to piedāvātās iespējas paliek neizmantotas. Par minēto problēmu liecina arī E.Eihenbaumas pētījuma dati par Valsts nozīmes kopkataloga izmantošanu (21).

Meklēšanas kritēriju izmantošanā neērtības lietotājam viena kataloga ietvaros rada atšķirīgie apzīmējumi vienam un tam pašam kritērijam, izvēloties citu meklēšanas metodi (*piemēram*, vienkāršā un paplašinātā meklēšana). Kritēriju apzīmējumu atšķirības konstatētas četros no pētījumā iekļautajiem katalogiem – vienkāršajā meklēšanā kritēriji doti locījumā (*piemēram*, *Visiem*

laukiem), jo turpina funkcijas sākuma frāzi *Meklēšana pēc*. Paplašinātajā meklēšanā kritēriju nosaukumi doti nominatīvā.

Atšķirības vērojamas arī viena un tā paša kritērija apzīmēšanā vienas bibliotēkas veidotajās datubāzēs (piemēram, kritērijs *Gads* Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē un kritērijs *Izdošanas gads* Nacionālās bibliotēkas katalogā).

2.3.3.3. Atlasītās informācijas izmantošana

Pētījumā iekļauto katalogu piedāvātās iespējas atlasītās informācijas izmantošanā kopumā vērtējamas kā līdzvērtīgas, jo visi nodrošina galvenās lietotājam nepieciešamās darbības un informāciju.

Informācijas atlasē rezultāti tiek atspoguļoti, katrā lapā uzrādot noteiktu skaitu atlasīto ierakstu. Ērta ir virzīšanās pa atlasē rezultātu nākamajās lapās vai atgriešanās atpakaļ. 12 katalogos ir iespēja nokļūt uz atlasē rezultāta pirmo vai pēdējo lapu, kas ir ērti izmantojams plaša rezultāta skatīšanai.

Lietotājam ir iespēja izvēlēties skatījuma formu, kārtot ierakstus pēc kāda no izvēlētiem kritērijiem, kā arī no atlasīto ierakstu saraksta atzīmēt vajadzīgos ierakstus.

14 katalogos atlasītajos ierakstos tiek iezīmēts simbols, vārds vai tā daļa, kas atbilst meklējamajai vērtībai. FRBR modeļi nedefinētajām lietotāja darbībām minētā iespēja lietotājam palīdz identificēt atlasē rezultāta atbilstību pieprasījumam (sk. Pielikumu Nr.15 **Vērtības iezīmēšana atlasītajos ierakstos**). Lietotājam ērtāk šo iespēju izmantot ir sistēmā ALISE veidotajos katalogos, kuros iezīmēšana ierakstos ir pirmajā atlasē rezultāta lapā. Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē šāda iespēja tiek piedāvāta, skatot ierakstu standartformā - lietotājam jāklikšķina uz ieraksta numura, lai pārvietotos uz nākamo lapu, kurā ieraksts tiek piedāvāts standartformas skatījumā.

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā atlasītos ierakstus var skatīt tikai vienā formā. Visos pārējos katalogos ierakstus var skatīt vairākās skatījuma formās:

- elementu vai standartforma;
- bibliogrāfiskais apraksts un/vai kataloga apraksts;
- MARC forma.

Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē, ja ieraksta elementi ir saistīti ar autoritatīvo ierakstu datubāzi, autoritatīvo datu kontroles mehānisms dod iespēju no standartformas izmantot personvārda un priekšmeta autoritatīvo ierakstu (sk. Pielikumu Nr.16 **Saites ieraksta skata formā**). Sistēmā ALISE veidotajos ierakstos no elementu formas ir iespēja veikt pārlūkošanu pēc vairākiem kritērijiem, kas paplašina meklēšanas iespējas (sk. Pielikumu Nr.16 **Saites ieraksta skata formā**).

Bibliogrāfiskā apraksta forma 12 katalogos tiek veidota atbilstoši starptautiskajiem bibliogrāfiskā apraksta standartiem, ievērojot zonu un elementu secību un bibliogrāfisko dalītājzīmju lietojumu. Pārējo katalogu ierakstiem bibliogrāfiskā apraksta formā netiek atspoguļoti visi bibliogrāfiskie elementi un kļūdaini tiek lietotas dalītājzīmes, kas nedod iespēju pilnvērtīgi izmantot aprakstu (sk. 31.attēlu). Piemērā vērojamas kļūdas dalītājzīmju lietošanā un ieraksta struktūrā (kļūdas iezīmētas sarkanā krāsā).

Mūze, Baiba. - Bibliogrāfiskās norādes un atsauces: Metod. līdz. / Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa. - Rīga: LU Akad. apgāds, 2005. - 133 lpp.

Bibliogr.: 117.-120. lpp. - UDK 025.32(075) + 001.811(075)

ISBN: 9984-19-765-4

Temats: tematika = 025.32 Katalogizācijas principi. Apraksts (1)

Temats: tematika = 001.811 Citāti, bibliogrāfiskās norādes

31.attēls. **Kļūdaina bibliogrāfiskā apraksta forma Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogā.**

Jāatzīmē, ka lietotāju aptaujā iegūtie dati liecina, ka bibliogrāfiskais apraksts ir visbiežāk izmantotā skata forma. Tas apliecina šīs formas nozīmīgumu.

4 katalogos bibliogrāfiskā apraksta forma kļūdaini nosaukta par *Bibliogrāfisko norādi*.

12 katalogu ierakstus var skatīt arī kataloga apraksta formā, kas tiek veidota atbilstoši gan ISBD grupas standartiem, gan Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumiem - papildus bibliogrāfiskā apraksta elementiem uzrādīta arī aprakstgalva un citi kataloga apraksta elementi.

Atlasītās informācijas kopu iespējams saglabāt datnē, izdrukāt kādā no izvēlētajiem sarakstu veidiem vai aizsūtīt pa e-pastu. Tā kā sarakstu veidošana un izdrukas integrētajā informācijas sistēmā ir saistītas ar ierakstu skatījuma formām, tad jāatzīmē, ka minētās kļūdas vai nepilnības dažādos skatījumos ietekmē arī izdruku un sarakstu kvalitāti un atbilstību standartiem vai citiem noteikumiem (sk. Pielikumu Nr. 19 **Izvadformas piemēri**). Turklāt vērojamas arī kodējuma problēmas, kas liecina, ka pa e-pastu atsūtītais bibliogrāfisko aprakstu saraksts ir jāpārveido un nav tiešā veidā tūlīt izmantojams.

Nevienā no katalogiem nav iespējams izveidot ierakstu sarakstu vai to izdrukāt bibliogrāfisko norāžu formā, atbalstot LVS ISO 690 "Dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. Saturs, forma un struktūra" (78) un LVS ISO 690-2 "Informācija un dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. 2.daļa: Elektroniskie dokumenti vai to daļas" (79). Šāda skatījuma forma būtu vajadzīga lietotājiem, lai veidotu citēto avotu vai savu publikāciju bibliogrāfisko norāžu sarakstu. Elektronisko katalogu ieraksti bibliogrāfiskā apraksta vai kataloga apraksta formā tikai daļēji ir izmantojami bibliogrāfisko norāžu veidošanā, kas lietotājiem nedod iespēju lietderīgi izmantot katalogus arī šajā aspektā.

2.3.3.4. Ziņas par izdevumu atrašanās vietu

Tā kā pētījuma veikšanas periodā 5 no empīriskajā bāzē iekļautajām bibliotēkām nebija ieviesta automatizētā izsniegšana-saņemšana un tikai viena bibliotēka bija sākusi piedāvāt lietotājiem attālo pasūtīšanu un rezervēšanu, tad auditā apkopotas un analizētas tikai tās ziņas par vienībām, kas norāda pieejamību kādā krājumā vai tā daļā. Vienības pieejamības statusu detalizētāk nebija iespējams analizēt, jo ne visos katalogos dinamiski pieejamas ziņas par izdevuma pieejamību.

Atbilstoši konceptuālajā modeļī par funkcionālajām prasībām bibliogrāfiskajiem ierakstiem definētajām lietotāja darbībām auditā tika pētītas iespējas, kā katalogos tiek nodrošināta izvēlēta dokumenta vai cita informācijas avota piekļuve, saņemšana, pasūtīšana, rezervēšana.

Lietotāja informēšanai par piekļuves veidu un informācijas resursa atrašanos vai pieejas veidu katalogu ierakstos iekļaujamas nepieciešamās ziņas. Ziņas par izdevuma vienībām un to atrašanās vietu atspoguļo bibliotēkas krājuma izvietojumu un piekļuves iespējas. Analizētie dati liecina, ka visos katalogos tiek uzrādīta izdevuma atrašanās vieta bibliotēkas krājumā un ir pieejama arī informācija par krājuma atrašanās vietu un citas ziņas (sk. 32.attēlu).

Latvijas Nacionālā bibliotēka

Arhīvs

Arhīva eksemplārs pieejams tikai gadījumos, ja tas ir vienīgais eksemplārs Latvijā un nepieciešams zinātniskajam darbam. Arhīva apmeklējums iepriekš jāsaskaņo ar personālu.	
Atrašanās vieta:	Tērbatas iela 75 Rīga, Latvija
Darba laiks:	Pirmd. - piektd. 9:00-17:00 Spodribas diena - katra mēn. pēdējā otrdiena - bibliotēka slēgta
Lasītāju apkalpošana:	Pirmdien 13:00-17:00 Ceturtdien 9:00-13:00
Tālrunis Nr.:	7295746
Mājaslapa:	http://www.lnb.lv

Drukāt

32.attēls. *Informācija par izdevuma atrašanās vietu.*

Piemērā atspoguļotas ziņas par vienības atrašanos Latvijas Nacionālās bibliotēkas Arhīvā. Tā kā Arhīva vienībām pieejamība ir ierobežota, tad šāda informācija palīdz lietotājam jau katalogā uzzināt par ierobežoto iespēju saņemt atrasto izdevumu. Lasītājam ir iespēja informāciju izdrukāt.

Jāatzīmē tikai, ka ne vienmēr krājuma atsevišķie fondi apzīmēti lietotājam saprotamā veidā.

14.tabula. Fondu apzīmējumi izdevumu atrašanās ziņās.

LLU:Mācību-lit.-nod.
LNB:Arhīvs
LNB:Galv.gr.-krātuve
LNB:Sociālo-zin.lit.las.
LPA:Fundamentāl.-bibliot.
LUB:CB-Lasītava
LUB:Centr.bibl.-krājums
LUB:Ekonomikas-bibl.
LUB:Ekonomikas-las.
RSU:Zinātn.-lit.-abon.
RTU:Būvn.un-arhit.fil.

Piemērā (sk. 14.tabula. **Fondu apzīmējumi izdevumu atrašanās ziņās.** atspoguļotajā piemērā redzamas viena un tā paša apzīmējuma (*piemēram*, Centrālā bibliotēka, Lasītava) dažādas formas kopkatalogā, kas liecina par nesaskaņotību kopkataloga dalībnieku starpā. Katalogu veidotājiem kopkataloga ietvaros būtu lietderīgāk pieņemt lietotājam skaidrus apzīmējumus un nodrošināt iespēju redzēt kodētā vai saīsinātā nosaukuma nozīmi.

Lietotājam meklēšanas un informācijas pieejas lauku paplašina elektroniskā kataloga fīmekļa vietnē iekļautās norādes uz citiem katalogiem un datubāzēm (*piemēram*, Rēzeknes rajona publisko bibliotēku kopkataloga lietotājiem dota norāde uz Latgales kultūrvēstures muzeja grāmatu katalogu).

12 katalogu veidotājiem informācijas sistēma piedāvā iespēju izmantot saišu redaktoru - kataloga sākumlapā uzrādīt saites uz nozīmīgiem informācijas resursiem, piedāvājot lietotājam plašāku informācijas meklēšanas lauku. Šo sistēmas iespēju bibliotēkas izmanto dažādi, veicinot citu meklēšanas sistēmu vai lietotāju biežāk izmantoto resursu pieejamību (sk. 15.tabula **Saites Ventspils un Liepājas kopkatalogu sākumlapā**).

Saites Ventpils un Liepājas kopkatalogu sākumlapā

Ventspils kopkatalogs	Liepājas kopkatalogs
Nacionālā bibliogrāfija (analītika)	Bibliotēkas mājaslapa
Nacionālā bibliogrāfija (monogrāfijas un turpinājumi)	Latvijas bibliotēkas – IIS ALISE EBSCO datubāzes
Latvijas bibliotēkas – IIS ALISE Augstskolu un speciālo bibliotēku kopkatalogs Valsts nozīmes zinātnisko bibliotēku kopkatalogs	LR Kultūras ministrija Valsts Kultūrkapitāla fonds V/a "Kultūras informācijas sistēmas" Latvijas Nacionālā bibliotēka Latvijas Skolu bibliotekāru asociācija Latvijas izglītības informatizācijas sistēma
Ventspils bibliotēka Ventspils portāls	Liepāja un e-Liepāja Liepājniekiem
Ventspils hronika	Krievijas bibliotēku portāls UNESCO bibliotēku portāls IFLA

Mūsdienās bibliotēkām jācenšas piedāvāt lietotājiem jaunus pakalpojumus un informācijas izguves iespējas. 6 bibliotēkas 2006.gadā ir sākušas ieviest attālās pasūtīšanas un rezervēšanas pakalpojumu, lai lietotājs varētu katalogā sameklēto informācijas avotu pasūtīt vai rezervēt gadījumā, ja visi tā eksemplāri ir izsniegti. Pakalpojuma pilnvērtīga nodrošināšana atkarīga no kataloga ierakstos iekļautās informācijas kvalitātes, organizēšanas principiem, kā arī bibliotēkas krājuma atspoguļojuma līmeņa elektroniskajā katalogā. Uz 44% no pētījumā iekļauto bibliotēku krājumiem nav attiecināmas attālās pasūtīšanas iespējas, jo nav veikta rekatalogizācija (viss bibliotēkas krājums netiek atspoguļots katalogā) un nav ieviesta automatizētā apkalpošana. Ja bibliotēka lietotājiem piedāvā attālās pasūtīšanas/rezervēšanas pakalpojumu, kamēr minētie procesi netiek nodrošināti, pakalpojuma saņemšanas brīdī lietotājam nav pieejama informācija par visu krājumu un dinamiski netiek atjaunināts izdevumu pieejamības statuss.

2.3.4. Sistēmas iespējas un parametru konfigurēšana

Sistēmbibliotekāriem ir iespēja konfigurēt bibliotēku informācijas sistēmas parametrus atbilstoši konkrētās bibliotēkas vajadzībām. Sistēmas pilnvērtīga konfigurēšana ir nozīmīgs priekšnoteikums elektronisko katalogu veiksmīgai izmantošanai – meklēšanas kritēriju pieejamība dažādām lietotāju grupām, kritēriju secība, lauku aktualizācija izmantošanai meklēšanā, atlases rezultāta skata formas un citi parametri.

Aptaujas dati liecina, ka tikai 2 bibliotēkās tiek izmantota sistēmas izstrādātāju veiktā galveno parametru sākotnējā konfigurācija. 82% no pētījuma bibliotēkām sistēmas parametru konfigurēšanu elektroniskā kataloga izmantošanai veic sistēmbibliotekāri, saskaņojot ar pārējiem bibliotēkas speciālistiem. Dažādām lietotāju grupām tiek noteikta atšķirīga meklēšanas kritēriju pieejamība, kā arī kritēriju secība izvēlnē.

Lai konfigurētu meklēšanas iespējas, svarīgi ir analizēt lietotāju vajadzības un atbilstoši tām nodrošināt katalogu kvalitatīvu izmantošanu. Aptaujas rezultāti pierādīja, ka bibliotēkas nepietiekami cenšas apzināt lietotāju vajadzības un apmierinātību. Tikai vienā bibliotēkā lietotāju vēlmes tiek uzskatītas kā prioritārais pamats sistēmas parametru konfigurēšanai.

Meklēšanu katalogos negatīvi ietekmē nepilnvērtīgi konfigurēti meklēšanas pieejas punkti, nosakot laukus un apakšlaukus, no kuriem pēc attiecīgā kritērija tiks veikta meklēšana. Par to var pārliecināties 4 katalogos. Bibliotēku elektroniskajos katalogos ir iespēja ļoti precīzi norādīt lauku vai apakšlauku, no kura jāveic meklēšana. Tas dod iespēju lietotājam iegūt precīzu meklēšanas rezultātu, ja tikai pareizi sastādīts meklēšanas pieprasījums. Ja kļūdaini ir veikta meklēšanas parametru konfigurācija, pilnvērtīgu atlases rezultātu iegūt nav iespējams. Bieži vien atlases rezultāts ir neatbilstošs pieprasījumam – pārāk plašs vai arī atrasti ieraksti, kuros meklēšanas pieprasījumā iekļautā vērtība ir meklēta no neatbilstoša lauka vai apakšlauka.

Meklēšanas eksperimenti un novērojumi liecina, ka, meklējot pēc kritērija *UDK*, 4 katalogos nav iespējams iegūt adekvātu rezultātu. Piemēram, ja tiek veidots pieprasījums *UDK=02*, lai sameklētu ierakstus par bibliotēku darbu, tad no atlasītā rezultāta tikai neliela daļa atbilst pieprasījumam. Tas izskaidrojams ar to, ka nepilnvērtīga konfigurēšana nenodrošina meklēšanu tikai no lauka 080

apakšlauka *a* (UDK indekss), bet arī no apakšlauka *x* (UDK noteicējs). Arī tad, ja meklēšanas pieprasījums ir *UDK=914*, atrod arī tos ierakstus, kuros UDK indekss ir 91(474.3-32). Tātad iekavas netika ņemtas vērā un rezultātā lietotājs iegūst arī tādus ierakstus, kuru tematika ir atšķirīga.

Ja lietotājs vēlas sameklēt ierakstus, kuros autors ir *Vīks*, tad tiek atrasti arī *Vīksnas*, *Vīksnes*, *Vīksniņa*, *Vīka* un citu autoru darbi. Līdzīga problēma ir gadījumā, ja meklē pēc autora *Dimā* - tad paralēli meklētajam atrod arī *Dimantu*. Šāds rezultāts liecina, ka precīzi atrast pēc konkrētā personvārda nav iespējams, jo nav veikta pilnvērtīga konfigurēšana.

Vairākiem kritērijiem konfigurācijā nav precīzi norobežots meklēšanas lauks, tādējādi iegūstot plašu, neatbilstošu rezultātu. Tas nenodrošina meklēšanas rezultāta atbilstību pieprasījumam. Ja tiek veidots pieprasījums *Nosaukums=Bibliotēka*, tiek iegūti ne tikai tie ieraksti, kuru nosaukumi sākas ar vārdu *Bibliotēka* vai tas ir iekļauts nosaukumā, bet gan arī ierakstus, kuros sērijas nosaukumā ir vārds *Bibliotēka*.

Ir gadījumi, kad rezultātā tiek atrasti ieraksti, kuros nevienā no MARC laukiem nav ievadīta attiecīgā vērtība.

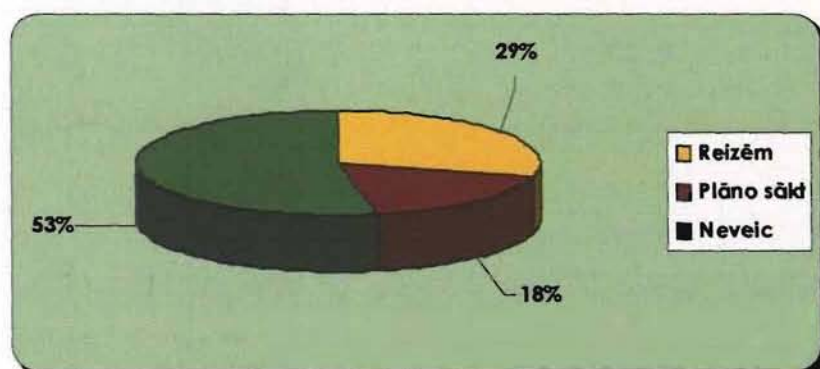
Konfigurēšana un datu apstrādes principi ir savstarpēji saistīti. Gadījumos, ja konfigurācija neparedz meklēšanu no kāda lauka (*piemēram*, *piezīmju lauki*), tad datu apstrādē tas jāņem vērā un elementam jāizveido papildu apraksts – jārada pieejas punkts. Meklēšanas mēģinājumi liecina, ka minētajai saistībai netiek pievērsta vajadzīgā uzmanība. Piemēram, ja meklēšanas pieprasījums ir *Nosaukums=Meža gulbji*, tad ne visos katalogos iespējams atrast Māras Zālītes grāmatu "Sauciet to par teātri", kurā viens no iekļautajiem darbiem ir "Meža gulbji". Lugas nosaukums MARC ierakstā gan ir uzrādīts (satura piezīmes laukā), bet atrast nav iespējams. Šajā gadījumā sistēmbibliotekāram konfigurācijā vajadzēja noteikt, ka meklēšana pēc kritērija *Nosaukums* veicama arī piezīmes satura laukā vai, ja tas nav iespējams vai nav lietderīgi, tad katalogizācijas speciālistiem jāveido papildu apraksts katram no satura piezīmē minētajiem darbiem. Šis piemērs norāda, ka sistēmas konfigurēšanas un datu apstrādes principi netiek saskaņoti.

2.3.5. Katalogi lietotāju skatījumā

Katalogu vērtības noteikšanā svarīgs ir lietotāju viedoklis. Katalogu kā vienu no nozīmīgākajiem bibliotēkas pakalpojumiem vajadzētu vērtēt atbilstoši tirgzinību un ekonomikas teorijām, apzinot, kā lietotāji ir apmierināti ar tā izmantošanu. Paši bibliotēku darbinieki katalogu vērtējuši ar "apmierinoši" vai "labi" un nav pievērsuši uzmanību lietotāju viedokļa apzināšanai. Anketēšanas rezultāti apliecina, ka tikai 29% ir mēģinājuši uzņināt lietotāju viedokli, tomēr to nevar uzskatīt kā pārdomātu un sistemātisku apmierinātības apzināšanu. Galvenokārt tā ir novērošana, individuālas sarunas un gadījuma rakstura aptauja, nevis plānveidīgs process, lai pilnveidotu un attīstītu katalogus. 53% bibliotēku nekādā veidā nekad nav veikušas lietotāju apmierinātības apzināšanu.

Aptaujas dati raksturo bibliotēku attieksmi un atbilstoši O.Ņikiforova koncepcijai (102) neieinteresētību pilnveidot savus katalogus. Rodas jautājums - vai bibliotēkai, kura tikai eksistē, vispār katalogu vajag?

Dati 33.attēlā liecina, ka 18% aptaujāto bibliotēku tomēr ir plānojušas sākt apzināt lietotāju apmierinātību un pilnveidot katalogu izmantošanu. Tas norāda uz pozitīvu tendenci, jo var prognozēt, ka apmēram puse no pētījumā iekļautajām bibliotēkām (47%) tomēr varētu drīzumā pievērst uzmanību lietotāju viedoklim.

33.attēls. **Bibliotēku plānotā pilnveide.**

Tomēr jāatzīst, ka vairāk kā puse bibliotēku neplāno katalogu pilnveidošanu (sk. 33.attēlu).

Bibliotekāri visbiežāk minējuši, ka plāno pilnveidot MARC ierakstus un celt savu kvalifikāciju (sk. **16.tabula Anketēšanas rezultāti par plānotajiem pasākumiem katalogu pilnveidei**). Plānotais ir atbilstoši lietotāju pārtmetumiem par neprecīzu meklēšanu un kļūdainiem ierakstiem.

16.tabula **Anketēšanas rezultāti par plānotajiem pasākumiem katalogu pilnveidei**

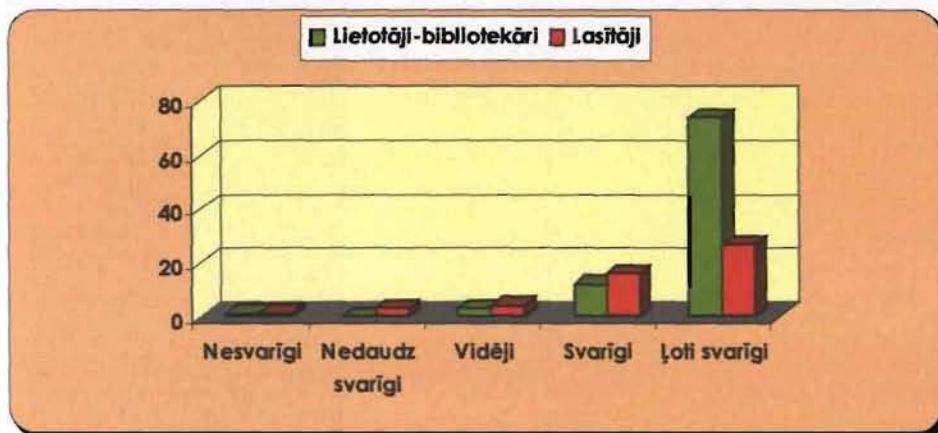
Pasākums kataloga pilnveidei	Skaits	Procenti
Katalogizētāju kvalifikācijas palielināšana	9	53
Katalogizācijas metodikas izstrāde	4	24
Kataloga un tā ierakstu analīze, rediģēšana	11	65
Lietotāju aptauja	5	29
Z39.50 protokola atbalsts datu apstrādē	4	24
BIS konfigurēšanas pilnveide	3	18
Tematiskās klasifikācijas pilnveide	1	6
Lietotāju apmācība	2	12

82% bibliotēku nav elektroniskā kataloga skaitītāja, tikai 3 bibliotēkām ir šāda iespēja. Tādējādi bibliotēkām nav iespējams analizēt lietotāju skaitu un kataloga apmeklētību, salīdzinot tradicionālā vai lokālā e-kataloga lietošanu un attālā kataloga izmantošanu.

10 bibliotēkas atzinušas, ka atsauksmes no lietotājiem vērtējamas pozitīvi – uzslava par kataloga iespējām, pateicība par bibliotēkas speciālistu sniegto palīdzību kataloga izmantošanā. Tomēr bibliotēkas arī atzīst, ka ir saņemti lietotāju pārmetumi par kataloga izmantošanas sarežģītību, kļūmēm un nepilnībām.

Lietotāju apmierinātības noteikšanai pētījuma ietvaros tika veikta lietotāju aptauja. Anketā tika iekļauti jautājumi, lai noskaidrotu lietotāju vajadzības, katalogu izmantošanas mērķus, zināšanas un prasmes katalogu izmantošanā un katalogu novērtējumu no lietotāju viedokļa. Anketas tika izplatītas visās pētījumā iekļautajās bibliotēkās elektroniskā veidā. Atpakaļ tika saņemtas 166 anketas, no kurām derīgas un analizētas ir 150. 63% anketu bija aizpildījuši bibliotēku darbinieki par savu pieredzi katalogu izmantošanā, un tikai 55 anketās jeb 37% bija atspoguļots citu lietotāju viedoklis. Tas izskaidrojams ar to, ka tikai neliela daļa

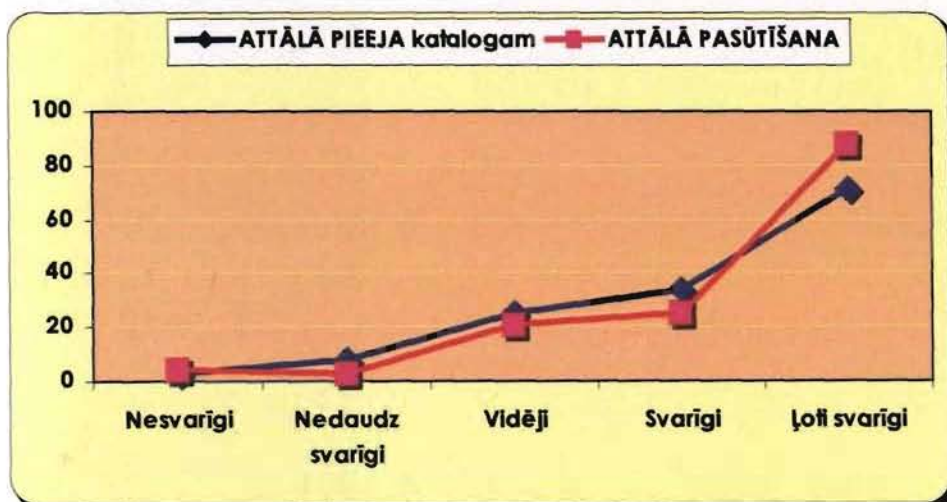
no Latvijas bibliotēku lietotājiem izmanto elektroniskos katalogus. Datu analīze liecina par to, ka lasītāju un bibliotekāru-lietotāju viedokļi par katalogu izmantošanu ir līdzīgi.

34.attēls. **Elektronisko katalogu nozīmība informācijas izguvē.**

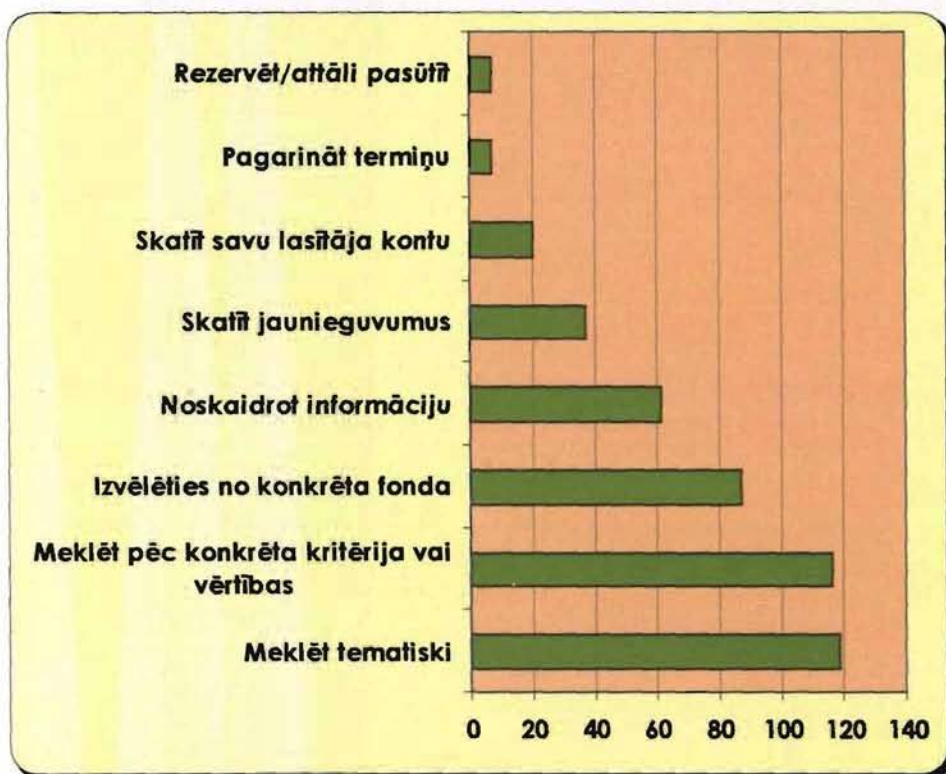
Aptaujas dati liecina, ka lielākā daļa no respondentiem (92%) atzinuši, ka elektroniskajiem katalogiem ir liela nozīme informācijas izguvē (sk. 34.attēlu). Tie lietotāji, kas izmanto katalogus, atzīst tos kā nozīmīgu informācijas avotu.

Uz jautājumu par to, cik nozīmīga ir iespēja attāļajam lietotājam izmantot katalogu interneta vidē un arī veikt izvēlēta izdevuma attālo pasūtīšanu vai rezervēšanu (iestāšanās rindā uz izdevumu, kurš nav šobrīd brīvs), lielākā daļa atbildējuši, ka tas ir svarīgi (sk. 35.attēlu).

35.attēls. **Novērtējums katalogu attāļajai izmantošanai.**

Katalogu izmantošanas mērķi ir dažādi. Galvenokārt tos izmanto mācībām, to uzrādījuši 47% respondentu. Rezultāti izskaidrojami ar to, ka aptaujā labprāt piedalījušies studenti, tādējādi rezultātus nevar attiecināt uz visiem bibliotēku lietotājiem.

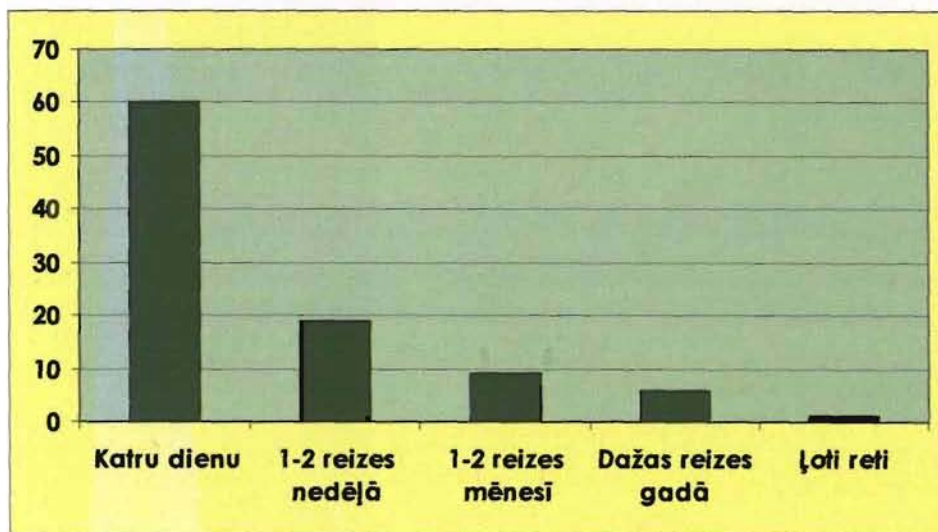

36.attēls. *Katalogu izmantošanas mērķi.*

Katalogu izmantošanā dominē meklēšana pēc konkrēta kritērija (autors, nosaukums, priekšmets u.c.), kas bieži vien sakrīt ar konkrēta izdevuma meklēšanu (sk. 36.attēlu). Dati liecina, ka lietotāji kā galveno izvirza mērķi, ko arī Č.Katers definēja katalogizācijas teorijā. Iespēja lasītājam attālas pieejas katalogā aplūkot savu kontu (izsniegumu, nodošanas termiņus u.c.) Latvijas elektroniskajos katalogos tiek piedāvāta tikai pēdējos gados un lietotāji vēl ļoti nepietiekami izmanto piedāvāto iespēju.

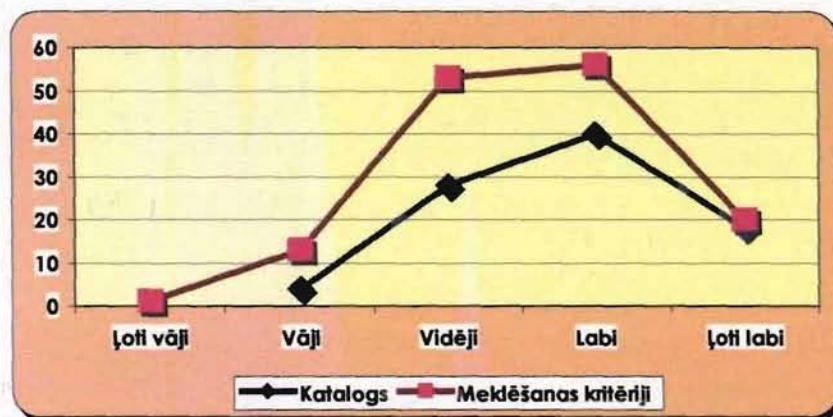
Respondentu atbildes rāda, ka visvairāk izmanto Valsts nozīmes bibliotēku katalogu, Augstskolu un speciālo bibliotēku virtuālo kopkatalogu un Kurzemes virtuālo kopkatalogu, jo tajos ir vienots pieejas punkts vairāku bibliotēku krājumiem – lielākas izredzes atrast nepieciešamo informāciju un

simultānmeklēšana ir arī operatīvāka. Ja lietotājam nepieciešams saņemt izdevumu bibliotēkā, tad priekšroka tiek dota reģiona vietējam katalogam. Tomēr rezultāti nav uzskatāmi par objektīviem, jo publisko bibliotēku lietotāji ne tik aktīvi piedalījās aptaujā. Kopumā aptaujas rezultāti parāda tendenci, ka lietotāji visbiežāk izmanto tuvākās vietējās bibliotēkas katalogu (t.sk., augstskolas, kurā studē), jo pēc informācijas izguves nepieciešama pieeja pašiem izdevumiem, vai arī izvēlas kopkatalogu, kur ir pieeja vairākām bibliotēkām.

37.attēls. **Katalogu izmantošanas biežums.**

83% respondentu atbildējuši, ka elektroniskos katalogus izmanto bieži - vairākas reizes nedēļā (sk. 37.attēlu). Izmantošanas biežums apliecina katalogu nozīmīgumu.

38.attēls. **Lietotāju prasmju pašnovērtējums par katalogu izmantošanu.**

Līnijdiagramma (sk. 38.attēlu) rāda, ka tendences ir līdzīgas - kataloga izmantošanā un meklēšanā dominē vērtējums *vidēji un labi*. Lielākā daļa lietotāju uzskata, ka viņu zināšanas par katalogu izmantošanu ir vidējas vai labas, pie kam augstāks novērtējums ir izpratnei par meklēšanas kritērijiem un to izmantošanu informācijas atlases procesā elektroniskajos katalogos. Iegūtie dati tomēr nepārliecina, jo uz jautājumu par katalogu novērtēšanu atbildi nesniedz lielākā daļa, argumentējot, ka nav pietiekamu zināšanu novērtēšanai. Tomēr 44% respondentu uzskata, ka katalogus izmantot ir vienkārši, pārējie 55% atzīst, ka to darīt ne vienmēr ir vienkārši un saprotami.

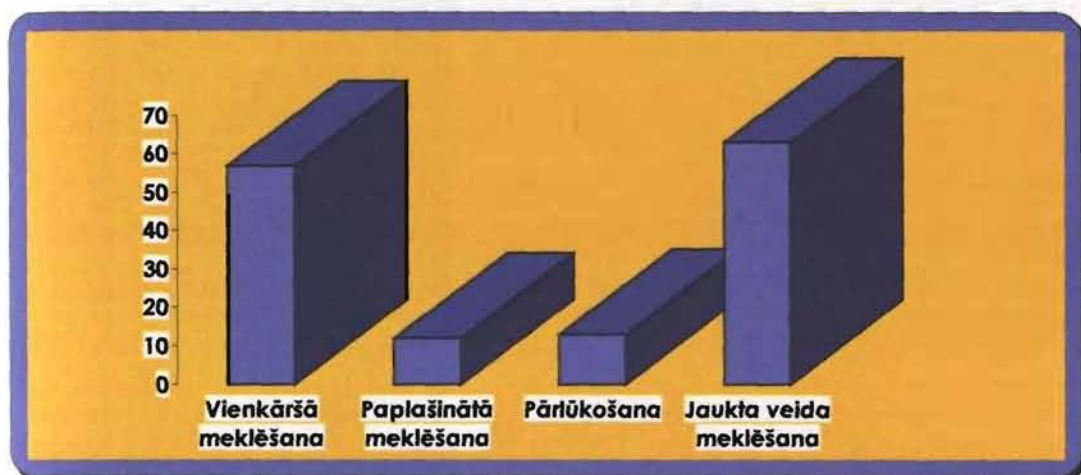
41% aptaujāto lietotāju atzinuši, ka vismaz reizēm izmanto iespēju lūgt bibliotēkas speciālistam palīdzību kataloga izmantošanā. Jāatzīmē, ka 89% no visiem, kas atzinuši bibliotēkārā palīdzību, paši ir bibliotēkas darbinieki. Bibliotekāriem tiek jautāta dažāda palīdzība (sk. 17.tabula **Lietotāju biežāk izmantotā palīdzība**).

17.tabula
Lietotāju biežāk izmantotā palīdzība

Jautājums	Skaitis (%)
Izveidot meklēšanas pieprasījumu	58
Skaidrot informāciju uz ekrāna vai atlases rezultātus	16
Skaidrot atlases rezultāta tālāko izmantošanu	18
Jaukta tipa jautājumi	7

Kopumā visi respondenti bibliotēku darbinieku palīdzību vērtējuši pozitīvi – ziņoši speciālisti un pozitīva attieksme lietotāju apkalpošanā.

Aptaujā iegūtie dati apliecina, ka visizplatītākais meklēšanas veids ir vienkāršā meklēšana (pēc viena kritērija) vai arī tiek izmantotas dažādas meklēšanas metodes atbilstoši konkrētajam meklēšanas pieprasījumam (sk. 39.attēlu).

39.attēls. **Meklēšanas veidu izmantošana.**

Atkarībā no izvēlēta meklēšanas veida lietotājs iegūst precīzāku vai mazāk precīzu rezultātu. Ja iegūtais rezultāts neapmierina vai meklēšanas pieprasījuma izveidē jau iespējams veikt precizēšanu, lietotāji izvēlas dažādas precizēšanas vai rezultāta ierobežošanas metodes (sk. **18.tabula Pieprasījuma ierobežošanas veidi**).

18.tabula

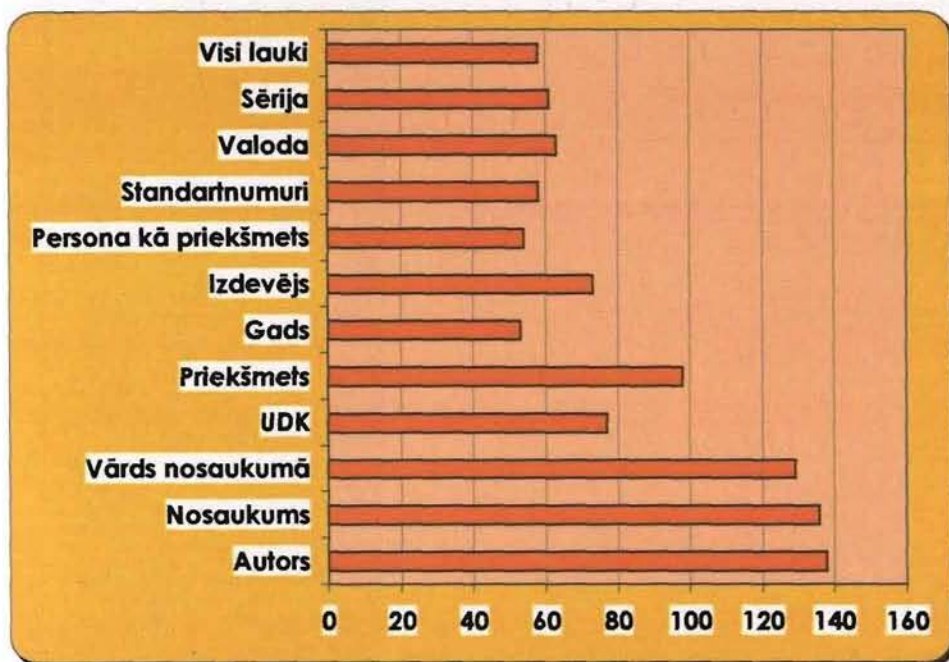
Pieprasījuma ierobežošanas veidi

Pieprasījuma ierobežošanas veids	Skaitis (%)
Jau meklēšanas pieprasījumā cenšas izvēlēties konkrēto kritēriju, kas ierobežo meklēšanas apgabalu un precizē atlases rezultātu	26
Izmanto Būla operatorus	17
Precizē/filtrē atlases rezultātu	28
Izmanto jaukta veida metodes precizēšanai	29

Aptaujas rezultāti norāda, ka visbiežāk meklēšanā tiek izmantoti šādi kritēriji:

- Autors;
- Nosaukums/atslēgvārds nosaukumā;
- Priekšmets.

Dati pilnībā sakrīt ar Č.Katera izvirzīto kataloga mērķi – nodrošināt meklēšanu pēc kāda no konkrētajiem kritērijiem: autors, nosaukums, priekšmets.

40.attēls. **Meklēšanas kritēriju izvēles secība.**

Aptaujas respondenti meklēšanas kritērijus sarindoja secībā, kā dod priekšroku meklēšanas procesā (sk. Pielikumu Nr.15 **Meklēšanas kritēriju ranžējums**). Detalizēti analīzes rezultāti par kritērijiem un to secību raksturoti nodaļā **2.3.3.2. Meklēšanas iespējas**.

Dati rāda, ka lietotāju visbiežāk izvēlētie kritēriji (autors, nosaukums/vārds nosaukumā) parasti katalogos ir pieejami kā pirmie meklēšanas kritēriji.

Mūsdienu katalogos lielas iespējas meklēšanā piedāvā autoritatīvo ierakstu datubāzes un autoritatīvo datu kontrole. Periodā, kad tika veikts katalogu audits un lietotāju aptauja, no visiem pētījumā iekļautajiem katalogiem tikai divos ir nodrošināta šāda iespēja – Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā un Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē. Tomēr arī šajos katalogos ļoti minimāli tiek izmantotas piedāvātās iespējas. Aptaujas dati liecina, ka 71% no respondentiem neizmanto autoritatīvo ierakstu datubāzi, minot tam dažādus iemeslus. Lielākā daļa respondentu 75% atzīst, ka nezina par šādu datubāzi vai neprot to izmantot. Tikai 13% atzīst, ka neizmanto tāpēc, ka izvēlētajiem katalogiem nav šādas iespējas. Savukārt 10% atzīmē, ka neapmierina datubāzes izmantošana. Aptaujas rezultāti liecina, ka autoritatīvo datu kontrole Latvijas katalogos ir jāattīsta (jānodrošina integrācija meklēšanā katalogā) un jāpopularizē tās iespējas.

Lietotājam ir svarīga ne tikai informācijas atlase, bet arī atlases rezultāta izmantošana – skatījuma formas, izdrukas, informācija par iespēju izdevumu saņemt. Lai noskaidrotu, kā lietotāji izmanto atlases rezultātus, aptaujā tika iekļauts jautājums. Aptaujas anketās sniegtās atbildes liecina par to, ka 95% respondentu pēc nepieciešamās informācijas sameklēšanas elektroniskajā katalogā dodas uz bibliotēku pēc izvēlētajiem izdevumiem. 16 respondenti uzrādījuši, ka pirms došanās uz bibliotēku atlases rezultātu izdrukā.

Atlasīto rezultātu sistēmas piedāvā izdrukāt vai skatīt dažādos skatījumos. Visvairāk lietotāju (49%) atbildējuši, ka izvēlas bibliogrāfiskā apraksta formu, un 37% izvēlas elementu formu. Tikai 9% lietotāju nepievērš nekādu uzmanību skatījuma formai, izvēloties pirmo, kurā tiek piedāvāts skatījums. Aptaujas rezultāti, kuros atspoguļojas, ka priekšroka tiek dota bibliogrāfiskā apraksta formai, rosina analizēt, cik pareizi un pilnīgi minētā forma tiek nodrošināta. Detalizētāk par skata formu izmantošanu sk. nodaļā **2.3.3.3. Atlasītās informācijas izmantošana.**

Bibliogrāfisko informāciju katalogu ierakstos lietotāji vērtējuši atšķirīgi. Vairāk kā puse (65%) atzīst, ka ierakstos ir pietiekams bibliogrāfisko ziņu kopums. Tomēr 22% norāda, ka ierakstu veidošanā, bibliogrāfisko datu uzrādīšanā, klasificēšanā un priekšmetošanā nav vienveidības. Tas traucē lietotājiem vienveidīgi meklēt informāciju visos Latvijas katalogos. Lietotāji uzrādījuši, kuri ieraksta elementi ir kļūdaini (sk. **20.attēlu**).

Diemžēl lietotāji maz izmanto un arī katalogu veidotāji nepietiekami nodrošina iespējas izmantot papildu informāciju. Tikai dažos katalogos daļai ierakstu pievienota vēl papildu informācija – teksts, digitālie attēli, saites uz elektroniskajiem resursiem vai cita informācija. No 150 respondentiem tikai 55 ir atzīmējuši, ka izmanto ierakstiem pievienoto informāciju. Saskaņā ar Č.Katera teoriju un FRBR modeli papildu informācija varētu palīdzēt lietotājam no atlasītā rezultāta izvēlēties atbilstošāko izdevumu.

Kopumā lietotāji katalogus vērtē pozitīvi, tomēr atzīst, ka katalogos vēl daudz nepilnību. Lietotāju uzrādītās katalogu nepilnības un ieteikumi katalogu pilnveidošanai detalizētāk raksturoti nodaļā **2.4.2. Pētījuma rezultātu kopsavilkums** un nodaļā **2.5. Priekšlikumi katalogu kvalitātes pilnveidošanai.**

Katalogu veidotājiem vajadzētu ņemt vērā lietotāju vērtējumu un pilnveidot katalogu izmantošanas iespējas, atceroties atziņu, ka neapmierinātība virza pasauli uz priekšu.

2.4. Katalogu kvalitātes novērtējums

2.4.1. Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma

Pētījumā iekļauto katalogu novērtēšanai tika izstrādāta sistēma, lai katalogus pēc dažādiem kritērijiem varētu novērtēt iespējami pilnīgi. Vērtēšanas sistēmā ietvertie kritēriji dod iespēju noteikt kataloga kopējo KVALITĀTI (atbilstību normatīvām prasībām) un LIETOŠANAS VĒRTĪBU (atbilstību lietotāju vajadzībām).

Novērtēšanas sistēmas struktūra veidota, pamatojoties uz respondentu atbilžu kontentanalīzes rezultātiem. Kontentanalīze izvēlēta ar mērķi aptaujā iegūtos *kvalitatīvos* datus, kas nav izsakāmi skaitliskā formā, padarīt *kvantitatīvus* – pēc jēgas sagrupēt pa kategoriju grupām un padarīt skaitliski salīdzināmus. Lai identificētu kataloga kvalitātes raksturlielumus, ar kontentanalīzes metodi tika analizētas nozares ekspertu un profesionālās maģistra studiju programmas studentu atbildes uz jautājumu par to, kas ir labs katalogs.

Kontentanalīze izvēlēta, lai atbilžu kvalitatīvajā analizē izvaiļtos no subjektivitātes un novērtēšanas sistēmas izstrādē nodrošinātu objektivitāti. Turklāt respondentu atbildēs pietiekami bieži parādās analizējamās kategorijas un tām ir redzamās nozīmes, kas dod iespēju objektīvi noteikt kritērijus un to grupas katalogu novērtēšanas sistēmai. Kā atzīst Ilze Šulmane, tad kontentanalīze dod iespēju pētīt un analizēt saturu sistemātiskā, objektīvā un kvantitatīvā veidā (134). Kategoriju minēšanas biežums un atkārtošanās citu respondentu atbildēs dod iespēju noteikt katras kritēriju grupas nozīmību katalogu novērtēšanā, piešķirot atbilstošo koeficientu novērtējuma sistēmā.

Atbilstoši A.Kroplija un M.Raščevskas dalījumam veikta *jēgas analīze* (65). No atbilžu satura tika izvēlētas jēgpilnas frāzes, ar kurām respondenti raksturojuši kataloga kvalitāti. Atbildēs pateiktajām frāzēm meklēta nozīme, kā rezultātā veidotas vispārinātākas kategorijas. Rezultātā atbilstoši vispārpieņemtām teorijām ir definēti plašāki jēdzieni. Kontentanalīzē iegūtie jēdzieni izmantoti vērtēšanas kritēriju grupu noteikšanai katalogu novērtēšanas sistēmā.

Novērtējumā ņemtas vērā kritēriju savstarpējās attiecības, kas katrai grupai piešķir atšķirīgu nozīmību. Kontentanalīzē dati apkopoti trīs daļās: satura vienības, kategorijas un jēdzieni (detalizēti sk. Pielikumu Nr.25 **Kontentanalīzes rezultātu tabula**).

Katalogu novērtēšanas sistēmā iekļautas trīs grupas ar 40 kritērijiem, kas sadalīti 12 kategorijās. Katram kritērijam noteiktas iespējamās vērtības (detalizēti sk. Pielikumu Nr.26 **Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma**). Kopsavilkums par novērtēšanas sistēmu atspoguļots tabulā (sk. **19.tabula Kopsavilkums par katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēmu**).

19.tabula **Kopsavilkums par katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēmu**

Grupa	Kategorijas	Kritēriju skaits	Maksimālais punktu skaits
KATALOGIZĀCIJA	A1 Katalogizētāju kvalifikācija	3	9
	A2 Katalogizācijas metodoloģija	1	3
	A3 Kataloga ieraksti	7	21
A grupa	KOPĀ	11	33
IZMANTOŠANA	B1 Pieejamība	5	15
	B2 Informācijas meklēšana	2	6
	B3 Atlases rezultāta izmantošana	3	9
	B4 Ziņas par izdevuma vienībām	3	9
	B5 Sistēmas parametru konfigurēšana	1	3
	B6 Pakalpojumi lietotājam	2	6
B grupa	KOPĀ	16	48
LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA	C1 Ērta un nepārtraukta pieejamība	2	6
	C2 Viegla izmantošana	7	21
	C3 Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana	4	12
C grupa	KOPĀ	13	39
	KOPĀ visās grupās	40	120

Novērtēšanas sistēmu var izmantot pilnībā, analizējot pēc visu grupu un kategoriju kritērijiem. Iespējams arī izmantot tikai kādu sistēmas sadaļu. Rezultātu novērtēšanai izstrādāta vērtēšanas skala (sk. **20.tabula Katalogu kvalitātes novērtēšanas rezultātu skala**).

20.tabula

Katalogu kvalitātes novērtēšanas rezultātu skala

Grupa	Kategorija	Punktu skaits	Vērtējums
KATALOGIZĀCIJA	A1 Katalogizētāju kvalifikācija	8-9	1.līmenis
		5-7	2.līmenis
		0-4	3.līmenis
	A2 Katalogizācijas metodoloģija	3	Pēc konkrētā kritērija līmeni nenosaka
		2 0-1	
	A3 Kataloga ieraksti	20-21	1.līmenis
15-19		2.līmenis	
0-14		3.līmenis	
A grupa	KOPĀ	26-33	1.līmenis
		16-25	2.līmenis
		0-15	3.līmenis
IZMANTOŠANA	B1 Pieejamība	13-15	1.līmenis
		8-12	2.līmenis
		0-7	3.līmenis
	B2 Informācijas meklēšana	5-6	1.līmenis
		3-4	2.līmenis
		0-2	3.līmenis
	B3 Atlases rezultāta izmantošana	8-9	1.līmenis
		5-7	2.līmenis
		0-4	3.līmenis
	B4 Ziņas par izdevuma vienībām	8-9	1.līmenis
5-7		2.līmenis	
0-4		3.līmenis	
B5 Sistēmas parametru konfigurēšana	3	1.līmenis	
	2	2.līmenis	
	0-1	3.līmenis	

Grupa	Kategorija	Punktu skaits	Vērtējums
	B6 Pakalpojumi lietotājam	5-6 3-4 0-2	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
B grupa	KOPĀ	39-48 21-38 0-20	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA	C1 Ērta un nepārtraukta pieejamība	5-6 3-4 0-2	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
	C2 Viegla izmantošana	20-21 15-19 0-14	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
	C3 Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana	11-12 7-10 0-6	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
C grupa	KOPĀ	36-39 25-35 0-24	1.līmenis 2.līmenis 3.līmenis
	KATALOGU	101-120	1.līmenis
	KOPĪGAIS NOVĒRTĒJUMS	66-100 0-65	2.līmenis 3.līmenis

Katalogu kvalitātes novērtējums dalīts trīs līmeņos. Atbilstība 1.līmeņa prasībām norāda, ka katalogam piemīt visaugstākā kvalitāte.

2.4.2. Pētījuma rezultātu kopsavilkums

Līdz šim Latvijas katalogi ir pētīti nepietiekami, nav novērtēta bibliotēku katalogu kvalitāte un lietotāju apmierinātība ar piedāvātā pakalpojuma iespējām. Katalogu novērtēšana jeb audits veikts tikai retos gadījumos, analizējot kādu konkrētu katalogu (*piemēram*, Biznesa augstskolas Turība katalogs (91), Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (21), Rīgas Centrālās bibliotēkas kopkatalogs (57)). Turklāt katrā novērtēšanā lietota atšķirīga sistēma un kritēriji.

Līdz ar to nav iespējas šī pētījuma rezultātus salīdzināt ar līdzšinējiem un noteikt izmaiņu dinamiku.

Pētījumā iekļauto katalogu novērtēšana veikta uz anketēšanā un auditā iegūto primāro datu bāzes, kā arī ņemti vērā citu pētījumu rezultāti (21; 74).

Anketēšanā viedokli katalogu novērtēšanai izteica dažādu grupu respondenti:

- atbildīgie speciālisti par katalogizāciju bibliotēkā - 17;
- katalogizētāji - 108;
- lietotāji - 150;
- eksperti - 8.

Katalogu novērtēšana vairākās kategorijās veikta ar dažādām metodēm un iegūts atšķirīgu grupu viedoklis (*piemēram*, katalogizētāju un lietotāju vērtējums; lietotāju un ekspertu viedoklis; autores veiktās kvalitatīvās analīzes rezultāti; lietotāju un ekspertu atziņas). Minētajos gadījumos rezultāti vērtējumam pēc viena un tā paša kritērija tika salīdzināti. Rezultātā iegūti dažādi viedokļi katalogu novērtēšanai. Novērtēšanā vērojama atšķirīga pieeja – katalogizētāji vērtējuši no profesionālā un lietotāji no izmantošanas aspekta. Arī ekspertu vidū vērojama atšķirīga pieeja. Tomēr rezultātu apkopojums dod iespēju veikt katalogu novērtēšanu.

2.4.2.1. Problēmas katalogu veidošanā un izmantošanā

Lai gan 32% katalogizētāju atbildējuši, ka katalogizācijā un katalogu izmantošanā problēmu nav, ekspertu vērtējums un auditā iegūto datu analīze liecina, ka Latvijas bibliotēku veidotajiem katalogiem tomēr piemīt dažādas problēmas un nepilnības. Eksperti uzrādījuši vairāk kā 40 problēmas (sk. Pielikumu Nr.28 **Latvijas katalogu problēmas (Ekspertu vērtējums)** un Pielikumu Nr.29 **Galvenās problēmas (grafiski)**).

Promocijas darba ietvaros iegūtie dati ir līdzīgi ar S.Lazdiņas pētījuma rezultātiem par reģionālo kopkatalogu kvalitāti (74, 46.lpp.). Reģionālo bibliotēku darbinieki uzrādījuši līdzīgas problēmas, kas traucē katalogu pilnvērtīgu izmantošanu. Abos pētījumos apmēram 30% respondentu uzskata, ka problēmu nav.

Katalogizētāji galveno uzmanību pievēršusi tām problēmām, kas saistītas ar datu apstrādi, mazāk analizējuši izmantošanas iespējas (sk. 21.tabula *Katalogizētāju uzrādītās problēmas*).

21.tabula
Katalogizētāju uzrādītās problēmas

			Bibliotēkas veids			Kopā
			Publiskā	Augst- skolas	Valsts nozīmes	
Problēma	Zināšanas par katalogizāciju	Skaits	7	2	7	16
		% no B-kas veida	14,9%	7,7%	20,0%	14,8%
	Prasmes MARC redaktorā	Skaits	0	2	0	2
		% no B-kas veida	,0%	7,7%	,0%	1,9%
	Nav normatīvdokumentu	Skaits	1	1	1	3
		% no B-kas veida	2,1%	3,8%	2,9%	2,8%
	Nav metodikas	Skaits	5	0	5	10
		% no B-kas veida	10,6%	,0%	14,3%	9,3%
	Neredīgē un neanalizē	Skaits	7	5	5	17
		% no B-kas veida	14,9%	19,2%	14,3%	15,7%
	Nevar tālākizglīties	Skaits	7	3	5	15
		% no B-kas veida	14,9%	11,5%	14,3%	13,9%
	Nav vienota indeksēšana	Skaits	1	0	0	1
		% no B-kas veida	2,1%	,0%	,0%	,9%
	Valstī nav vienotas metodikas	Skaits	1	0	0	1
		% no B-kas veida	2,1%	,0%	,0%	,9%

	Trūkst laika	Skaits	0	0	1	1
		% no B-kas veida	,0%	,0%	2,9%	,9%
	AGROVOC nepilnības	Skaits	0	2	1	3
		% no B-kas veida	,0%	7,7%	2,9%	2,8%
	Cita	Skaits	0	2	3	5
		% no B-kas veida	,0%	7,7%	8,6%	4,6%
	Nav problēmu	Skaits	18	9	7	34
		% no B-kas veida	38,3%	34,6%	20,0%	31,5%
KOPĀ		Skaits	47	26	35	108
		% no B-kas veida	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Lielākā daļa **ekspertu** katalogu problēmas uzrādījuši, analizējot to izmantošanas iespējas no lietotāja aspekta, kā arī ņemot vērā faktoros un procesus, kas to ietekmē (sk. Pielikumu Nr.28 **Latvijas katalogu problēmas (Ekspertu vērtējums)**).

61% no aptaujātajiem **lietotājiem** atzinuši, ka Latvijas elektronisko katalogu izmantošanas kvalitāte ir vidēja. Tomēr 29% nav apmierināti ar katalogu izmantošanas iespējām un pieejamību. Lietotāji anketās minējuši galvenās problēmas, kuru dēļ nav apmierināti ar katalogu izmantošanu (sk. **22.tabula Lietotāju minētās problēmas katalogu izmantošanā**).

22.tabula

Lietotāju minētās problēmas katalogu izmantošanā

Nr.	Problēma
1.	Katalogu un to ierakstu veidošanā nav vienveidības (vienota koncepcija, metodika)
2.	Katalogu ieraksti ir nepilnīgi, kļūdaini
3.	Ļoti atšķirīgi un nepilnīgi tiek veikta priekšmetošana un klasificēšana

Nr.	Problēma
4.	Vairākos katalogos vispār netiek veikta priekšmetošana
5.	Atlases rezultāts nav atbilstošs meklēšanas pieprasījumam
6.	Meklēšana (arī atlases rezultāta izmantošana) nav ērta un viegli izprotama
7.	Tehnoloģiskās un komunikāciju problēmas ierobežo pieejamību un izmantošanu
8.	Neatspoguļo visu krājumu, jo tikai daļa ir rekatalogizēta
9.	Kopkatalogos kļūdaini dublešu ieraksti un nav vienotas koncepcijas
10.	Katalogi veidoti, izmantojot dažādas BIS (katrai atšķirīga saskarne, izmantošanas iespējas)
11.	Nepilnīgas BIS iespējas kataloga izmantošanā (kritēriji, attālā pasūtīšana u.c.)
12.	Nepilnīgas iespējas meklēt un izmantot periodisko izdevumu ierakstus
13.	Vairākos katalogos netiek uzrādīts eksemplāra statuss un pieejamība, jo bibliotēkā nav automatizēta apkalpošana
14.	Ierakstiem nav pievienota papildu informācija (anotācija, skenēts vāks, attēli, saites u.c.)
15.	Grāmatām netiek atspoguļots satura rādītājs
16.	Ierakstam netiek pievienoti teksta fragmenti vai pilnteksts
17.	Nav pieejama izvērsta un vienkārši saprotama palīdzība

Visu grupu atziņu apkopojuma rezultātā izdarīts **kopsavilkums** par katalogu nepilnībām un galvenajām problēmām.

Katalogizācija būtiski ietekmē kataloga kvalitāti. Kataloga izmantošanas iespējas ir atkarīgas no datu apstrādes kvalitātes un pilnīguma līmeņa. Latvijas bibliotēkās katalogizācijas process tikai daļēji tiek veikts atbilstoši standartiem un citām starptautiskajām normām, to interpretācija un lietojums bibliotēkās ir atšķirīgs. Latvijā nav izstrādāta vienota metodika elektronisko katalogu veidošanai un informācijas iekļaušanai ierakstos, kā arī bibliotēkās nepietiekama uzmanība tiek pievērsta katalogizācijas metodisko noteikumu izstrādei atbilstoši konkrētās bibliotēkas vajadzībām.

Latvijā nav ieviesta vienota autoritatīvo datu sistēma. Īpaši neapmierinoša ir tematiskā apstrāde (klasificēšana, indeksēšana). Tas negatīvi ietekmē tematisko meklēšanu.

Centralizētās katalogizācijas un Z39.50 protokola iespējas bibliotēkas izmanto tikai daļēji. Tas izskaidrojams ar vairākām citām saistītām problēmām, galvenokārt ar to, ka ierakstu veidošana Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumizdevumu datubāzē nav operatīva. Rezultātā vienam un tam pašam izdevumam dažādos katalogos bibliogrāfiskie dati (pilnīgums un pareizība), klasifikācija un priekšmets ir atšķirīgi.

Nepietiekama ir katalogu kontrole un rediģēšana, kļūdu analīze netiek veikta. Netiek apzinātas lietotāju vajadzības katalogu izmantošanā un līdz ar to nav iespēju pilnveidot datu apstrādi. Katalogizācijas metodiku nepietiekami saskaņo ar meklēšanas principiem un citām izmantošanas iespējām.

Lai gan informācijas un komunikāciju tehnoloģijas piedāvā jaunas iespējas bagātināt katalogu ierakstus ar papildu informāciju, tikai dažos katalogos tās tiek izmantotas (piemēram, saites uz elektroniskajiem resursiem, digitālie attēli, anotācijas u.c.).

Bibliotēkas nepietiekami veic **lietotāju vajadzību** apzināšanu un iegūto rezultātu analīzi. Līdz ar to nav iespējams novērtēt līdzšinējo kvalitāti un plānot attīstību.

Bibliogrāfisko datu apstrādes un organizēšanas principi dinamiski attīstās un prasa jaunas zināšanas katalogizācijas speciālistiem. Daļai darbinieku, kuri veic datu apstrādi un piedalās katalogizācijā, nav pietiekamas **kvalifikācijas**. Katalogizācijā iesaistītie darbinieki paši problēmas katalogizācijā un katalogu nepilnības saista ar nepietiekamām zināšanām un prasmēm mašīnlasāmajā katalogizācijā, ierobežotām iespējām piedalīties tālākizglītbā.

Bibliotēku **informācijas sistēmas**, kuras izmantotas Latvijas bibliotēkās, elektronisko katalogu veidošanai un izmantošanai nenodrošina vienādas iespējas. Atšķirīgā katalogu saskarne, pieejamība, katalogu veidošanas un izmantošanas iespējas dažādās informācijas sistēmās ietekmē katalogu lietošanas vērtību.

Katalogu pilnvērtīga izmantošana ir atkarīga arī no **sistēmbibliotekāru** veikto procesu kvalitātes, adaptējot sistēmas darbību atbilstoši konkrētās

bibliotēkas vajadzībām. Pētījuma dati liecina, ka vairākos katalogos nav veikta korekta sistēmas parametru konfigurēšana, kas rada problēmas kataloga izmantošanā. Auditā sistēmbibliotekāru kvalifikācija netika pēfita.

2.4.2.2. Kopīgais novērtējums

Pētījuma galvenais mērķis, izmantojot empīrisko datu deskriptīvo analīzi un citas metodes, bija iegūt katalogu **kopīgo novērtējumu** (sk. **23.tabula** *Katalogu kvalitātes kopīgais novērtējums*). Vērtējums pēc vairākiem kritērijiem gan iegūts arī katram katalogam, tomēr dažās kategorijās (it īpaši pēc C grupas kritērijiem) novērtējums var nebūt pietiekami objektīvs. C grupas vērtējums izdarīts uz datu pamata, kas iegūti aptaujās un citās datu vākšanas procedūrās. Jāņem vērā, ka lietotāju atsaucība piedalīties aptaujā bija vāja un nevienlīdzīga dažādu katalogu novērtēšanā.

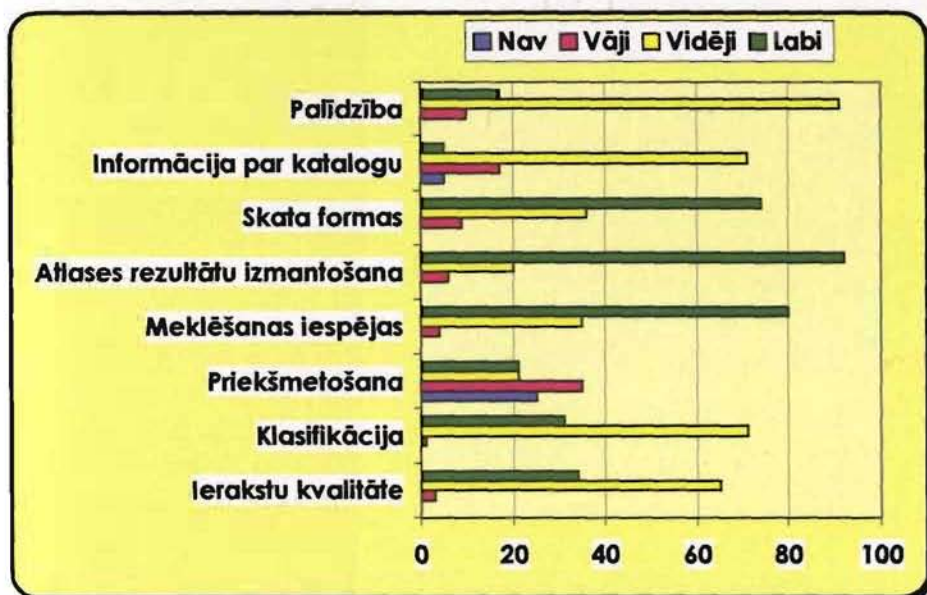
Ekspertu dotais vērtējums

Eksperti katru katalogu vērtējuši pēc 8 kritērijiem (detalizēti sk. Pielikumu Nr.30 **Katalogi ekspertu vērtējumā** un **41.attēlu**). Pēc dažiem kritērijiem ekspertiem nav bijusi iespēja detalizēti analizēt visus katalogus un līdz ar to dots vispārīgs novērtējums vai uzrādīts, ka nevar novērtēt.

Ekspertaptaujas rezultātu apkopojums liecina, ka katalogu kvalitāte kopumā vērtēta kā vidēja līmeņa. Šāds rezultāts iegūts no 48% anketu. 42% ekspertu atbilžu liecina, ka katalogu kvalitāte vērtējama kā laba. Jāatzīmē, ka vērtējums atšķiras tikai par 6%, šobrīd priekšroku dodot vidējam līmenim. Augstāku vērtējumu guvušas meklēšanas un citas katalogu izmantošanas iespējas.

Tikai 10% rezultātu liecina par zemāko novērtējumu. Viszemāk vērtēta priekšmetu/atslēgvārdu lietošana. Savukārt jāatzīmē, ka lietotāji tematisko meklēšanu atzinuši kā vienu no visbiežāk lietotajām un nozīmīgākajām.

Negatīvi vērtēta arī par katalogu pieejamā informācija lietotājiem, turklāt par dažiem katalogiem vispār nav nekādas informācijas.

41.attēls. *Ekspertaptaujā iegūtais vērtējums.*

Pēc ierakstu kvalitātes, ietverot bibliogrāfiskos un autoritatīvos datus, klasifikāciju un priekšmetus, visaugstāk novērtēts Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālās bibliotēkas veidotais katalogs – Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga daļa.

Ekspertu atzinums, ka minētā kataloga veidošanā visos aspektos piemīt konsekvence. Ierakstu kvalitāte atzinīgi novērtēta Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē (vispilnīgākie ieraksti). Pozitīvi atzīmēta iespēja veidot autoritatīvos datus Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā. Klasifikācijas augstāko novērtējumu guvis Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogs.

Meklēšanas iespējas, atlases rezultāta izmantošana un ieraksta skata formas kā labākās novērtētas Rīgas centrālās bibliotēkas, Ventspils, Rēzeknes kopkatalogos, Jelgavas Zinātniskās, Rēzeknes Augstskolas, Daugavpils Universitātes bibliotēku katalogos.

Ekspertiem aptaujā bija jāuzrāda trīs labākās bibliogrāfiskās informācijas meklēšanas sistēmas (katalogi un Nacionālās bibliogrāfijas datubāze), kā arī pamatojums izvēlei. Visbiežāk minēta ir Nacionālās bibliogrāfijas datubāze, Ventspils kopkatalogs, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālās bibliotēkas kopkataloga daļa, Latvijas Nacionālās bibliotēkas kopkataloga daļa,

Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas katalogs un Rīgas Centrālās bibliotēkas kopkatalogs. Galvenie kritēriji, pēc kuriem izdarīta izvēle, ir šādi:

1. Ierakstos iekļautās informācijas pilnīgums un korektums;
2. Krājuma atspoguļojuma apjoms un iespēja piekļūt informācijai par vairāku bibliotēku krājumiem;
3. Saskaņotība, palīdzība un informācija par meklēšanas sistēmu;
4. Meklēšana un citas izmantošanas iespējas.

No ekspertu atbildēm izriet, ka visvairāk nepilnību ir Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogam – lietotājam nedraudzīga saskaņotība, nepietiekams meklēšanas kritēriju skaits un izmantošanas iespējas (sk. Pielikumu Nr.30 **Katalogi ekspertu vērtējumā**).

Auditā iegūtais novērtējums

Audīta ietvaros katalogi tika pētīti un analizēti pēc daudziem kritērijiem, lai iegūtu iespējami pilnīgāku raksturojumu. Detalizēta analīze atspoguļota nodaļā **2.3. Audīta rezultātu analīze**. Tomēr katalogu kvalitātei dotais kopīgais novērtējums veikts tikai pēc izvēlētām raksturīgākajām pazīmēm. Novērtēšanas kritēriju atlase veikta pēc subjektīvā principa. Katalogu novērtēšanai izmantota izstrādātā novērtēšanas sistēma.

Katalogizācijas grupā vislielāko punktu skaitu ieguvusi Nacionālās bibliogrāfijas datubāze (vispilnīgākie ieraksti), kā arī Jelgavas Zinātniskās, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Lauksaimniecības universitātes Fundamentālās, Rīgas Centrālās un Ventspils bibliotēkas katalogs.

Izmantošanas iespējas visaugstāk vērtējamās Rīgas Centrālās, Valmieras integrētās bibliotēkas un Ventspils kopkatalogos.

23.tabula Katalogu kvalitātes kopīgais novērtējums

Kategorija	Kritērijs	Vērtējums	Līmenis
A grupa Katalogizācija			
	A1 Katalogizētāju kvalifikācija	2	Vidējs
	A2 Katalogizācijas metodoloģija	1	Zems
	A3 Kataloga ieraksti	1	Zems
	KOPĀ	1,3	Zems
B grupa Izmantošana			
	B1 Pieejamība	2	Vidējs
	B2 Informācijas atlase	3	Labs
	B3 Atlases rezultāta izmantošana	2	Vidējs
	B4 Ziņas par izdevuma vienībām	2	Vidējs
	B5 Sistēmas parametru konfigurēšana	1	Zems
	B6 Pakalpojumi lietotājam	2	Vidējs
	KOPĀ	2	Vidējs
C grupa Lietotāju apmierinātība			
	C1 Ērta pieejamība	1	Zems
	C2 Viegla izmantošana	1	Zems
	C3 Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana	2	Vidējs
	KOPĀ	1,3	Zems
KOPĪGAIS VĒRTĒJUMS		1,5	Vidējs

Vērtējuma apkopojums liecina, ka **Latvijas bibliotēku katalogu vērtējums kopumā atbilst VIDĒJAM līmenim, jo gandrīz pēc visiem kritērijiem vērojamas nepilnības**. Vislabākie rezultāti ir kataloga izmantošanas iespējām, bet katalogizācija un lietotāju apmierinātība vērtētas kā zemas kvalitātes. Detalizētu atspoguļojumu sk. Pielikumā Nr.32 **Katalogu kopīgais novērtējums (ar kodiem)** un Pielikumu Nr.33 **Kopīgais novērtējums**).

Pētījumā iegūto rezultātu interpretācija, izmantojot **SVID** analīzes metodi, kopsavilkuma veidā atspoguļo pēfīto katalogu stiprumu un nepilnības, katalogu attīstības iespējas, kā arī draudus, ja katalogu kvalitāte netiks uzlabota (sk. **42.attēlu**).

STIPRUMS

1. Attālā pieeja
2. Veidoti kā kopkatalogi (paplašina izmantošanu)
3. Plašs meklēšanas kritēriju klāsts
4. Pietiekams galveno pieejas punktu iekļāvums ierakstos
5. Nodrošina ATRAST
6. Iespēja datu apmaiņā izmantot Z39.50
7. Vairāki meklēšanas veidi
8. Vairākas atlasas rezultāta skata formas
9. Rezultātu kārtošana
10. Meklējumu vēsture
11. Meklējumu grozs
12. Rezultātu izguve (nosūtīšana, saglabāšana, izvadformas)
13. Eksemplāru ziņas un informācija par atrašanās vietu krājumā
14. Atrastā izdevuma saņemšanas veidi
15. Attālās pasūtīšanas/rezervēšanas iespēja
16. Attālā pieeja lietotāja kontam
17. Bibliotekāru palīdzība izmantošanā

VĀJUMS

1. Ne vienmēr nodrošināta attālā pieeja
2. Trūkst lietotājam saprotamas informācijas par iekļāvumu un izmantošanu
3. Nepilnīgas norādes piekļuvei
4. Nepilnīgi un kļūdaini ieraksti
5. Nav vienotas koncepcijas datu apstrādei
6. Vienam un tam pašam dokumentam atšķirīgs apraksts dažādos katalogos (it sevišķi datu lejupielādei izmantotajā Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē un Z39.50 serveri atbalstošajos katalogos)
7. Centralizētās katalogizācijas nodrošināšanai nav iespējas no Nacionālās bibliogrāfijas datubāzes lejupielādēt ierakstus cita veida izdevumiem (piemēram, skaņu ieraksti, elektroniskie resursi, kartogrāfiskie materiāli)
8. Nav nodrošināta vienotas autoritatīvo datu sistēmas izmantošana
9. Datu apstrādē un meklēšanas sistēmas pārvaldīšanā iesaistīto speciālistu nepietiekamā kvalifikācija
10. Neracionāla datu apstrāde (nepilnīgas centralizētās katalogizācijas iespējas, katalogizācijas dublēšana, atšķirīgs rezultāts)
11. Informācijas atlasas rezultāts ne vienmēr ir korekts un ticams
12. Pilnvērtīgi netiek izmantotas papildu informācijas iekļaušanas iespējas
13. Nepietiekama kvalitātes sistēma (vajadzību apzināšana, audits, pilnveides pasākumi)
14. Nepietiekama lietotāju apmācība
15. Nepietiekams tirgzinību pielietojums

42.attēls. *Katalogu STIPRUMS un VĀJUMS.*

IESPĒJAS

1. Jebkurā laikā un jebkurā vietā nodrošināt pastāvīgu attālo pieejamību informācijai par krājuma vienībām un to pieejamības statusu
2. Ieviest mārketinga plānošanu un kvalitātes novērtēšanu bibliotēkas pakalpojumiem (t.sk., katalogam)
3. Ieviest un piedāvāt jaunus pakalpojumus atbilstoši lietotāju vajadzībām
4. Nodrošināt visa bibliotēkas krājuma atspoguļošanu (retrospektīvā konversija) un popularizēšanu
5. Nodrošināt racionālu datu apstrādi, izmantojot centralizēto katalogizāciju un datu apmaiņu
6. Pilnveidot bibliogrāfiskās un papildu informācijas iekļaušanu mašīnlasāmajos ierakstos
7. Nodrošināt operatīvu lietotāju apkalpošanu (meklēšana, pasūtīšana/rezervēšana)
8. Izveidot vienotu informācijas pieejas punktu vairāku bibliotēku krājumiem (kopkatalogi)
9. Integrēt bibliotēkas informācijas resursus vienotajā Latvijas informācijas sistēmā (atbilstība unificētiem noteikumiem)

DRAUDI

1. Nespēja izveidot pilnībā funkcionējošu valsts vienoto bibliotēku informācijas sistēmu
2. Bibliotēkas nespēja iekļauties vienotajā informācijas sistēmā un sadarboties ar citām bibliotēkām
3. Bibliotēku nespēja konkurēt ar citām informācijas institūcijām
4. Bibliotēku nespēja veikt informācijas iestādes funkcijas
5. Nespēja lietotājiem iegūt nepieciešamo informāciju
6. Lietotāja dezinformēšana pieprasījumam neatbilstoša rezultāta saņemšanas gadījumā
7. Nespēja vienu un to pašu dokumentu pēc vienādām pazīmēm atrast dažādos katalogos
8. Pieejas ierobežošana daļai krājuma
9. Maldinātu un neapmierinātu lietotāju pārmetumi
10. Priekšroka citu informācijas ieguves veidu izvēlei
11. Ierobežotas iespējas racionālāk organizēt krājuma apstrādi un lietotāju apkalpošanu

43.attēls. *Katalogu ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS un DRAUDI*

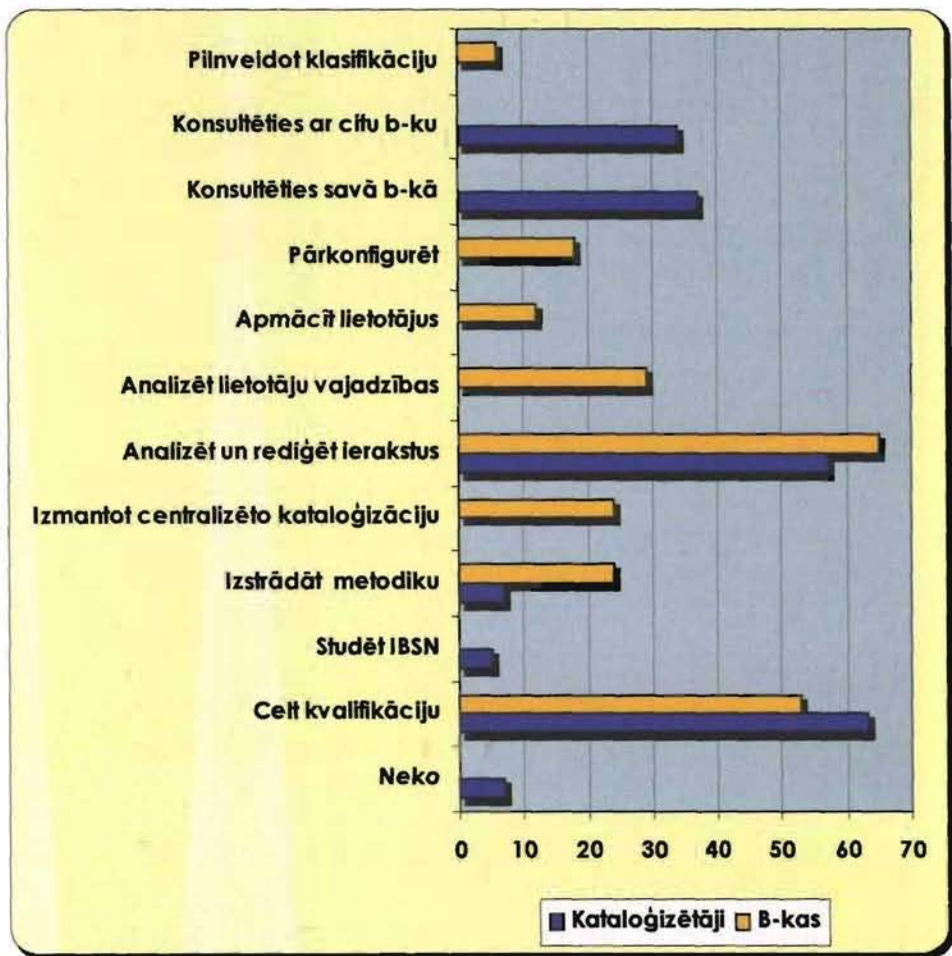
Konstatētās nepilnības izraisa draudus un nepieciešamību pilnveidot katalogu līdzšinējo kvalitāti. Šajā nolūkā uz esošā stipruma bāzes var veikt attīstību veicinošus pasākumus, papildināt katalogus ar jaunām iespējām un rezultātā paaugstināt katalogu kvalitātes līmeni.

2.5. Priekšlikumi katalogu kvalitātes pilnveidošanai

Anketēšanā no visām respondentu grupām iegūta kopīgā atziņa – **šobrīd Latvijas bibliotēku elektroniskie katalogi pilnībā neapmierina lietotāju vajadzības un ir nepieciešama katalogu pilnveidošana**. Iegūto rezultātu analīze dod iespēju izvirzīt priekšlikumus Latvijas katalogu kvalitātes paaugstināšanai.

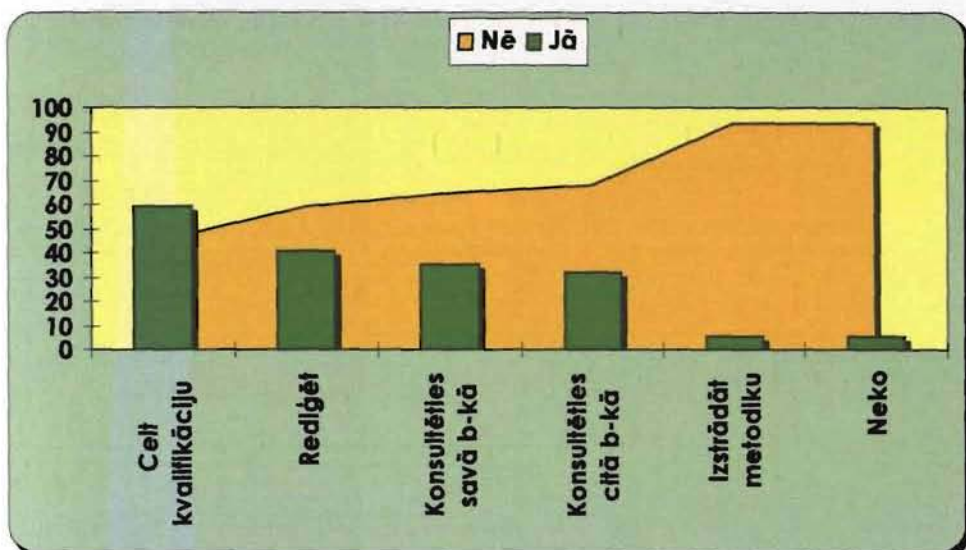
Ekspertaptauajā izteikta atziņa, ka valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas sekmīgas funkcionēšanas nodrošināšanai nepieciešams ieviest katalogu kvalitātes sistēmu – katalogu sistemātisku novērtēšanu, rezultātu analīzi, attīstības pasākumu veikšanu. Kvalitātes pilnveidošanā svarīga nozīme ir kvalificētiem speciālistiem un lietotāju apmācībai.

Anketēšanā savu viedokli par plānotajiem pasākumiem katalogu kvalitātes uzlabošanai izteikuši katalogģizētāji un arī atbildīgie par katalogģizāciju (sk. Pielikumu Nr.20 **Katalogģizētāju priekšlikumi** un Pielikumu Nr.21 **Bibliotēkās plānotie uzlabojumi**). Apkopoto rezultātu salīdzinājums liecina, ka viedokļi ir nedaudz atšķirīgi, tomēr abās grupās dominē bibliotekāru kvalifikācijas celšana, katalogu ierakstu kontrole, audīta veikšana un ierakstu rediģēšana (sk. 44.attēlu).

44.attēls. *Bibliotekāru priekšlikumi katalogu kvalitātes uzlabošanai.*

Katalogizācijas speciālisti aptaujas anketās uzrādījuši, ko paši plāno turpmāk veikt, lai uzlabotu savas bibliotēkas katalogu (sk. 45.attēlu). Vairāk kā puse katalogizētāju (59%) plāno celt kvalifikāciju, studējot bibliotēzinātni vai piedaloties tālākizglītības pasākumos. Sākt rediģēt kataloga ierakstus plāno 41% katalogizētāju. Kopumā var secināt, ka tomēr liela daļa katalogizētāju nav gatavi pilnveidot kataloga kvalitāti. Par to liecina aptaujas dati - 6% respondentu atzīst, ka neko neplāno uzlabot, kā arī vidēji 71% pasīvi atturas no pilnveides pasākumiem.

45.attēls. *Katalogizētāju plānotais katalogu kvalitātes uzlabošanai.*

Vairākus priekšlikumus Latvijas bibliotēku katalogu pilnveidošanai izteikuši arī aptaujātie lietotāji (sk. **24.tabula Lietotāju priekšlikumi katalogu pilnveidošanai**).

24.tabula *Lietotāju priekšlikumi katalogu pilnveidošanai*

Nr.	Priekšlikums
1.	Mācīt bibliotēku katalogu lietotājus un popularizēt to izmantošanas iespējas
2.	Izstrādāt vienotu koncepciju un metodiku katalogu veidošanai
3.	Vienkāršot meklēšanu un padarīt saprotamāku katalogu izmantošanu
4.	Nodrošināt visu Latvijas bibliotēku (t.sk. vietējo publisko bibliotēku) katalogu pieejamību attāļajiem lietotājiem interneta vidē
5.	Veidot pilnīgākus ierakstus (bibliogrāfiskie dati un papildu informācija)
6.	Kvalificētiem speciālistiem veikt Latvijas bibliotēku katalogu auditu
7.	Veicināt bibliotēku krājumu pilnīgu rekatalogizāciju, lai visi krājumi būtu pieejami elektroniskajos katalogos
8.	Katalogu veidošanā galvenokārt ievērot lietotāju vajadzības (ērti, vienkārši, saprotami, pilnīgas iespējas)
9.	Nodrošināt mūsdienīgas iespējas (attālā pasūtīšana, rezervēšana, pilnteksts

Nr.	Priekšlikums
	u.c.)
10.	Izveidot vienotu virtuālo kopkatalogu visām Latvijas bibliotēkām
11.	Attēlot visus atlasītos ierakstus bez ierobežojuma
12.	Nodrošināt BIS attīstību, lai būtu pieejamas jaunas iespējas katalogu izmantošanā
13.	Vienkāršot katalogu saskarni un nelietot nesaprotamus terminus
14.	Nepiedāvāt iespējas, kas nedarbojas (pasūtīšana, meklēšana vairākās datubāzēs u.c.)
15.	Veidot pilnīgāku palīdzību kataloga lietotājiem
16.	Nodrošināt nepārprotamus un vienkāršus paziņojumus un citu informāciju
17.	Pilnīgāk pārbaudīt jaunus pakalpojumus u.c. iespējas pirms piedāvāt kataloga lietotājiem

Dažādu respondentu grupu viedokļu apkopojums un audita rezultātu analīze ir devusi iespēju izstrādāt **kopīgos priekšlikumus (sk. 25.tabula Priekšlikumu kopsavilkums)**, kuru realizācija varētu sekmēt Latvijas katalogu kvalitātes paaugstināšanu un rezultātā – pilnvērtīgas valsts vienotās informācijas sistēmas izveidi. Priekšlikumi apkopoti kategorijās un grupās.

25.tabula **Priekšlikumu kopsavilkums**

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
	Vienota stratēģija	Izstrādāt vienotas informācijas meklēšanas un pieejas sistēmas stratēģiju, nosakot unificētus principus datu apstrādei, vienotas prasības informācijas pieejamībai un izmantošanai
	Lietotājiorientēta stratēģija	Izstrādāt lietotājiorientētu vienotas informācijas meklēšanas un pieejas sistēmas stratēģiju

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
STRATĒGIJA UN PĀRVALDĪBA	Vienota informācijas pieejamība	Izveidot Latvijas bibliotēku virtuālo kopkatalogu, kas no vienota pieejas punkta nodrošinātu vienveida meklēšanu visos katalogos
	Kvalitātes kontrole	Ieviest sistemātisku kvalitātes kontroli katalogiem - izveidot speciālistu grupu katalogu auditēšanai, analīzei, attīstības stratēģijas noteikšanai
	Tirgzinības	Veikt tirgzinību aktivitātes krājuma un bibliotēkas pakalpojumu (t.sk. kataloga) reklamēšanai un attīstībai
	Nepieciešamā izglītība	Paaugstināt prasības katalogizācijas darbiniekiem nepieciešamajai izglītībai un kvalifikācijai
	Profesionālā kvalifikācija	Celt bibliotekāru profesionālo kvalifikāciju katalogizācijā, indeksēšanā, informācijas sistēmu pārvaldībā
KVALIFIKĀCIJA UN IZGLĪTĪBA	Profesionālā kvalifikācija	Nodrošināt iespēju celt katalogizācijā iesaistīto darbinieku kvalifikāciju par jaunākajām vadlīnijām datu apstrādē saistībā ar informācijas izguves principiem
	Izglītošanās sistēma	Pilnveidot izglītības, tālākizglītības un profesionālās pilnveides iespējas
	Lietotāju apmācība	Sagatavot bibliotekārus-konsultantus lietotāju apmācībai katalogu izmantošanā
	Pieredzes apguve	Organizēt tālākizglītības/profesionālās pilnveides pasākumus pozitīvas pieredzes apguvei

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
PIEEJAMĪBA	Visa krājuma pieejamība	Paātrināt retrospektīvās konversijas pabeigšanu, lai visu bibliotēku krājumi pilnībā būtu pieejami elektroniskajos katalogos
	Norādes pieejai	Bibliotēku tīmekļa vietnēs izstrādāt norādes uz katalogu, lai nodrošinātu nepārprotamu pieeju
	Informācija par katalogu	Bibliotēku tīmekļa vietnēs ievietot lietotājiem saprotamu informāciju par katalogu (materiāla aptvērums, izmantošanas nosacījumi, ierobežojumi u.tml.)
	Pieslēgvietas	Attālo pieeju katalogiem organizēt, neizmantojot pieslēgvietas, kas daudziem lietotājiem var būt bloķētas un ierobežot piekļuvi
	Tehniskā infrastruktūra	Nodrošināt atbilstošu tehnisko infrastruktūru, lai kataloga attālā pieeja būtu pastāvīga
	Intelektuālā pieejamība	Nodrošināt lietotājam draudzīgu kataloga saskarni, valodas izvēli, vienkāršus izmantošanas principus, saprotamu informācijas attēlojumu, palīdzības informāciju
	Vienota apstrādes metodoloģija	Izstrādāt vienotu datu apstrādes metodoloģiju, lai nodrošinātu vienādas izguves iespējas
	Vienota autoritatīvo datu sistēma	Ieviest vienotu autoritatīvo datu sistēmu, centralizēti dodot iespēju visu katalogu veidotājiem izmantot ierakstus ar unificētajām aprakstgalvām un norādēm
	Vienota tematiskās apstrādes sistēma	Ieviest vienotu tematiskās apstrādes sistēmu, iekļaujot tajā tematisko priekšmetu un UDK

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
		tematu unificētu lietošanu visos katalogos
	Vienots MARC formāts	Visu katalogu veidošanā izmantot MARC21 formātu dažāda veida datu mašīnlasāmai apstrādei
	Ierakstu vienādošana	Likvidēt esošās un nepieļaut turpmākās atšķirības ierakstos vieniem un tiem pašiem dokumentiem dažādos katalogos (it sevišķi Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē, Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā, Ventspils kopkatalogā, kuri ir kā galvenā bāze citām bibliotēkām datu lejupielādē ar Z39.50)
	Nacionālās bibliogrāfijas operativitāte centralizētajai katalogizācijai	Nodrošināt operatīvu ierakstu veidošanu nacionālās bibliogrāfijas datubāzē, lai to varētu pilnvērtīgi izmantot kā bāzi centralizētajai katalogizācijai un citos katalogos ierakstus lejupielādēt, izmantojot Z39.50 protokola atbalstu
DATU APSTRĀDE	Atbilstība standartiem	Nodrošināt bibliogrāfiskās informācijas iekļaušanu ierakstos pilnībā atbilstoši normatīvajiem dokumentiem un izskaust pareizrakstības kļūdas
	Papildu informācija	Pilnīgāk izmantot iespēju mašīnlasāmajam ierakstam pievienot papildu informāciju (anotācijas, saites, digitālus attēlus u.tml.)
	Rediģēšana	Noteikt atbildīgo par katra kataloga kvalitāti (kontrolē, rediģēšana, atbilstība)
	Katalogu vārteja	Izveidot vienotu bibliotēku katalogu vārteju simultānai meklēšanai visos katalogos

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
MEKLĒŠANAS IESPĒJAS	Meklēšanas veidi	Visos katalogos nodrošināt vienkāršo/ paplašināto meklēšanu, precizēšanu, pārlūkošanu
	Autoritatīvo datu kontrolē	Visos katalogos meklēšanā nodrošināt autoritatīvo datu korektu kontroli
	Normēti saraksti	Nodrošināt normētu sarakstu izmantošanu precīza meklējuma iegūšanai
	Meklēšanas kritēriji un to secība	Meklēšanas kritēriju daudzumu un secību katalogā organizēt atbilstoši tā lietotāju vajadzībām
	BIS konfigurēšana	Visos katalogos sistēmbibliotekāriem veikt pilnvērtīgu sistēmas parametru konfigurēšanu, lai nodrošinātu korektu informācijas meklēšanu un rezultātu
	Kritērija vērtības izvēlne	Visos katalogos nodrošināt lietotājam izvēlni ar kritērijam atbilstošajām vērtībām (piemēram, UDK, valoda, atslēgvārds, dokumenta veids)
REZULTĀTU IZMANTOŠANA	Bibliogrāfiskā apraksta skata forma	Visos katalogos nodrošināt atlases rezultāta pieejamību bibliogrāfiskā apraksta skata formā atbilstoši standartiem
	Pārlūkošana elementu skata formā pēc izvēlētā kritērija	Visos katalogos elementu skata formā nodrošināt tālāku pārlūkošanu pēc izvēlētā elementa (saite)
	Rezultāta nosūtīšana un izdruka	Vienkāršot meklējuma rezultātu nosūtīšanu pa e-pastu vai izdrukāšanu
	Informācijas pilnīgums atlases rezultāta attēlojumā	Atlases rezultātu visos katalogos attēlot ar tik pilnīgu informāciju, lai lietotājs varētu identificēt dokumentu un plašākā sarakstā izvēlēties piemērotāko

Grupa	Kategorija	Priekšlikums
SAŅEMŠANA	Iznieguma ziņas un pieejamības statuss	Bibliotēkās ieviest automatizēto apkalpošanu, lai visos katalogos būtu pieejamas ziņas par dokumenta pieejamības statusu un tā dinamiku
	Ziņas par izdevumu vienībām	Visos katalogos pārdomāti un lietotājam saprotami uzrādīt dokumentu atrašanās vietu krājumā un pieejamību
	Attālā pasūtīšana un rezervēšana	Visu katalogu autorizētajiem lietotājiem nodrošināt dokumentu attālo pasūtīšanu un rezervēšanu
	Lietotāja konts	Visu katalogu autorizētajiem lietotājiem nodrošināt iespēju attāli pagarināt iznieguma termiņu un skatīt lietotāja kontu

Lielākā daļa no izstrādātajiem priekšlikumiem formulēti kā uzdevumi, kurus iespējams veikt ar mērķi pilnveidot Latvijas bibliotēku informācijas meklēšanas sistēmu un palielināt katra atsevišķā kataloga kvalitāti.

SECINĀJUMI

Pētījuma izvirzīto mērķu sasniegšanai tika veikts Latvijas nozīmīgāko katalogu audits, kura metodoloģijas izstrāde pamatojas uz teorētiskās bāzes studijām un līdzšinējo pētījumu pieredzes analīzi. Ņemta vērā citos pētījumos gūtā pieredze un pieeja katalogu kā nozīmīga bibliotēkas pakalpojuma izpētē.

Audita sekmīgai veikšanai noteikts pētāmo aspektu un hronoloģiskais norobežojums. Datu vākšanai un apstrādei izvēlētas dažādas metodes, lai iespējami labāk varētu izpildīt pētījuma uzdevumus.

Empīrisko datu kopums dod iespēju iegūt katalogu kvalitātes pilnīgu raksturojumu. Katalogi pētīti šādos galvenajos aspektos:

- katalogizācija kā katalogu veidošanas process un katalogizācijas speciālistu kvalifikācija;
- bibliotēku informācijas sistēmas iespējas un konfigurācija, kas ietekmē kataloga izmantošanu;
- Katalogu izmantošanas iespējas atbilstoši lietotāju vajadzībām;
- Lietotāju apmierinātība ar kataloga izmantošanu.

Lai varētu novērtēt pētījumā iekļautos katalogus, ir izstrādāta katalogu kvalitātes kritēriju sistēma. Sistēmā iekļauto kritēriju izmantošana dod iespēju veikt katalogu vispusīgu novērtēšanu.

Rezultātu analīze atbilstoši FRBR modeļī definētajām kategorijām liecina, ka **visas lietotāja vajadzību grupu pamatprasības ATRAST, IDENTIFICĒT, IZVĒLĒTIES un SAŅEMT tiek atbalstītas.**

Pēc daudzpusīgas pētījumā iekļauto katalogu analīzes var secināt, ka **katalogi nodrošina lietotāju pamatprasības informācijas izguvē un to kvalitāte atbilst VIDĒJĀ līmeņa rādītājiem.** Rezultāts izskaidrojams ar zemu kvalitāti kopējās sistēmas atsevišķos posmos – trūkst katalogu veidošanas koncepcijas, vāja tematiskā apstrāde, nepietiekama lietotāju vajadzību apzināšana un netiek nodrošināti tirgvedības pasākumi.

Pētījuma rezultāti liecina, ka izvirzītās **hipotēzes ir apstiprinājušās.**

Pētījumā konstatētās katalogu nepilnības apgrūtina vienotas informācijas sistēmas izveidi Latvijā. Bibliotēku katalogu kvalitāte nav vienāda un līdz ar to atšķirīga ir arī izmantošanas vērtība. Lai jebkuram informācijas sabiedrības loceklim būtu iespēja pilnvērtīgi izmantot katalogus un izgūt informāciju, datu apstrādi nepieciešams pilnveidot un palielināt katalogu izmantošanas iespējas.

3. TEORĒTISKI KONCEPTUĀLAIS MODELIS "KATALOGA KVALITĀTE UN TĀS PILNVEIDE"

Empīriskā pētījuma rezultātu vispārināšana ir pamats izstrādātajam teorētiski konceptuālajam modelim "Katalogu kvalitāte un tās pilnveide". Tajā aplūkota kataloga būtība, tā nozīmīgums informācijas izguvē un skaidroti jēdzieni KATALOGA KVALITĀTE un VĒRTĪBA. Kataloga kvalitāte aplūkota sistēmiskā skatījumā atbilstoši lietotāju vajadzībām. Modelī iekļautas atziņas par kataloga novērtēšanas principiem un kritērijiem, kā arī kvalitāti ietekmējošajiem faktoriem. Kataloga kvalitātes pilnveidē uzsvērti kvalitātes vadības sistēmas aspekti.

3.1. Kataloga būtība

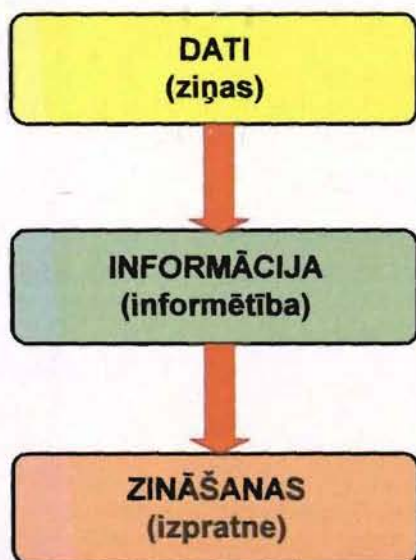
Bibliotēku piedāvātajiem pakalpojumiem ir stratēģiska loma informācijas sabiedrības attīstībā. Bibliotēku veidotie tiešsaistes katalogi kā informācijas pieejas un izguves sistēma ir viens no nozīmīgākajiem informācijas pakalpojumiem. Bibliotēkām jābūt atbildīgām par piedāvāto pakalpojumu nodrošināšanu tādā kvalitātē, kas dod iespēju lietotājiem saņemt kvalitatīvu un pieprasījumam atbilstošu informāciju jaunu zināšanu radīšanai.

Katalogs ir visaptverošs grāmatu, periodisko izdevumu un jebkura cita veida bibliotēkas krājumā esošo materiālu sistematizēts reģistrs, kas nodrošina informācijas izguvi pēc autora, nosaukuma, priekšmeta vai cita meklēšanas kritērija.

Kataloga galvenais mērķis ir nodrošināt lietotājam daudzveidīgus pieejas punktus informācijai un līdz ar to atspoguļot bibliotēkas krājumu. Mūsdienās tradicionālos katalogus nomaina tiešsaistes katalogi, kas nodrošina jaunas un pilnīgākas iespējas informācijas izguvē, izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģiju risinājumus.

Attālās pieejas tiešsaistes katalogs (OPAC) ir bibliotēkas katalogs, kurā iekļauti bibliogrāfiskie ieraksti mašīnlasāmā formātā un kurš tiek uzturēts datorsistēmā, nodrošinot nepārtrauktu interaktīvu pieeju tam no termināļiem vai tieši no darbstacijām savstarpējā komunikācijā ar centrālo datoru.

Informācijas izguves kvalitāte nosaka ne tikai lietotāju apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem, bet arī raksturo bibliotēkas vietu un nozīmi kopējā informācijas telpā. Lai bibliotēkas pilnvērtīgi nodrošinātu savu misiju un pildītu informācijas iestādei noteiktās funkcijas, tai jābūt lietotājiorientētai ar mērķi stratēģisko attīstību virzīt uz informācijas pakalpojumu pilnveidi atbilstoši lietotāju vajadzībām. Pilnvērtīga datu apstrāde un informācijas izguve ir priekšnoteikums zināšanu radīšanai - nodrošina lietotāju informētību un izpratnes radīšanu (sk. 46.attēlu).

46.attēls. **Jaunu zināšanu un izpratnes radīšanas modelis.**

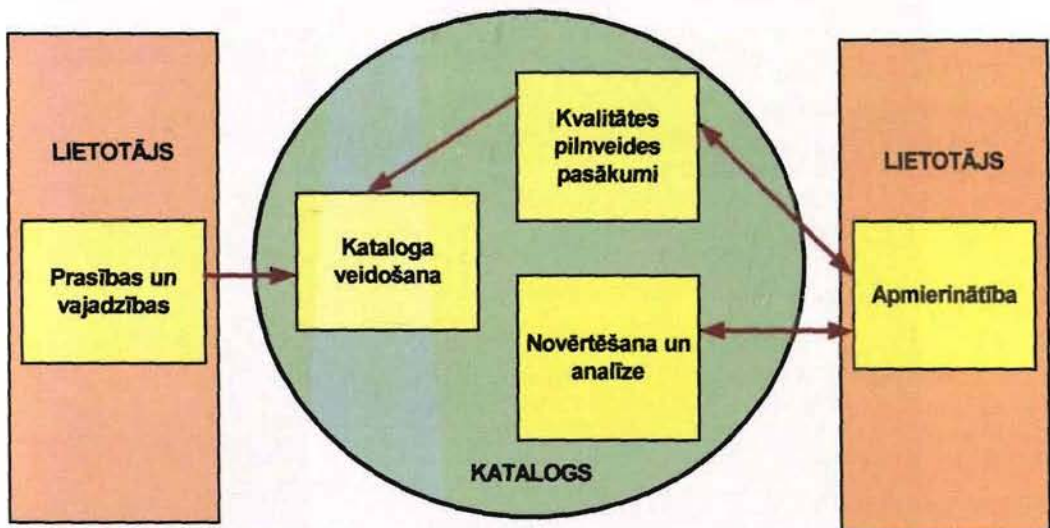
Kvalitatīva informācijas izguves sistēma nodrošina mūsdienu bibliotēkas misijas pildīšanu.

3.2. Kataloga kvalitāte un vērtība

Jebkuru produktu un pakalpojumu raksturo tam piemītošās īpašības un liecina par tā kvalitāti.

Kataloga kvalitāte ir pazīmju un īpašību kopums, kas raksturo tā atbilstību mērķim, standartizētām normām un lietotāju vajadzībām, kā arī ļauj atšķirt to no citiem atšķirīgas kvalitātes katalogiem.

Kataloga kopīgo kvalitāti ietekmē tā veidošanai, mārketingam un uzturēšanai piemītošā kvalitāte. Rezultātā kvalitāte ietekmē lietotāju apmierinātību (sk. 47.attēlu). Kvalitāti var noteikt, novērtējot, kāda ir kataloga atbilstība standartiem un citiem normatīvajiem dokumentiem, kā arī lietotāju vajadzībām.

47.attēls. **Kataloga veidošanas un pilnveides sistēma atbilstoši lietotāju vajadzībām.**

Jēdzieni **kvalitāte** un **vērtība** ir cieši saistīti.

Kataloga vērtība ir tā nozīmīgums un nodevīgums lietotājiem.

Kataloga nozīmīgumu nosaka lietotāja vajadzības. To analīze parāda lietotāju viedokli par kataloga īpašo jēgu.

Kataloga noderīgumu raksturo lietotāju apmierinātība ar kataloga izmantošanas iespējām. Kataloga lietošanas vērtību nosaka, novērtējot, vai katalogs atbilst tā mērķim un lietotāju vajadzībām.

Jāņem vērā, ka lietotāja dotais kvalitātes novērtējums veidojas no starpības starp izprasto (*jānodrošina*) un sagaidāmo (*vajadzētu nodrošināt*) kvalitāti. Līdz ar to lietotāju apmierinātību nosaka abu kvalitātes veidu starpība.

3.3. Normatīvie dokumenti kataloga veidošanai

Ir vairāki nozīmīgi dokumenti, kas nosaka kataloga veidošanas un izmantošanas principus (sk. **26.tabula Katalogu veidošanu un izmantošanu regulējošie normatīvie dokumenti**).

Normatīvie dokumenti iedalāmi trīs grupās:

√ standarti;

√ noteikumi;

√ konceptuālie dokumenti un vadlīnijas.

Normatīvajos dokumentos sniegti vispārīgi noteikumi, norādījumi vai darbību un to rezultātu raksturojums. Kvalitātes novērtēšanā svarīgi ir noteikt datu apstrādes un informācijas izguves atbilstību normatīvajām prasībām.

26.tabula **Katalogu veidošanu un izmantošanu regulējošie normatīvie dokumenti**

Dokuments	Raksturojums
	Standarti
ISBD grupas standarti un tiem atbilstošie Latvijā adaptētie izdevumi	Starptautiskie standartizētā bibliogrāfiskā apraksta veidošanas principi
ISO 639 "Code for the representation of the names of languages"	Starptautiskais valodu apzīmējumu kodifikators
ISO 2709 "Information and documentation - Format for Information Exchange"	Starptautiskais standarts informācijas apmaiņai
ISO 3166 "English country names and code elements"	Starptautiskais valstu nosaukumu kodifikators

Dokuments	Raksturojums
LVS ISO 11620 "Information and documentation. Library performance indicators"	Starptautiskie principi bibliotēku darbības uzskaitē un rādītāju novērtēšanai
ISO 23950 "Information Retrieval (Z39.50): Application Service Definition and Protocol Specification"	Starptautiskais informācijas izguves protokola standarts
MARC21 formāts	Standartizēts formāts bibliogrāfisko ierakstu un ar tiem saistītās informācijas glabāšanai, attēlošanai un apmaiņai mašīnlasāmā formā
Unicode Standard	Informācijas tehnoloģiju standarts, kurš dod iespēju pierakstīt datorizētai apstrādei piemērotā veidā tekstu visdažādākajās literārajās un zīmju valodās
	Noteikumi
AACR2: Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi	Angļu-amerikāņu noteikumi katalogu veidotājiem aprakstu veidošanā un pieejas punktu noteikšanā
<i>Latviešu valodas vārdu un vārdu savienojumu īsināšana bibliogrāfiskajā aprakstā</i>	Īsināšanas noteikumi latviešu valodā veidotajos bibliogrāfiskajos un kataloga ierakstos
RDA: Resource Description and Access	Starptautiskie noteikumi katalogu veidotājiem aprakstu veidošanā un pieejas punktu noteikšanā
	Konceptuālie dokumenti un vadlīnijas
FRANAR: Functional Requirements for Authority Records (Conceptual Model)	Starptautiskais konceptuālais modelis autoritatīvo ierakstu funkcionālajām prasībām
FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records - Final Report	Starptautiskais konceptuālais modelis bibliogrāfisko ierakstu funkcionālajām prasībām
GARE: Guidelines for Authority Records and	Starptautiskās vadlīnijas autoritatīvo

Dokuments	Raksturojums
References	ierakstu un norāžu veidošanā
Guidelines for Online Public Access Catalogs (OPAC) Displays	Starptautiskās vadlīnijas OPAC saskarnei
Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationships	Dokuments, kas ietver ISBD elementu atbilstību FRBR entītijai un atribūtu attiecībām
Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas koncepcija	Latvijas bibliotēku vienotās informācijas sistēmas darbības koncepcija

Atbilstība normatīvajiem dokumentiem dažāda statusa katalogos var atšķirties (*piemēram*, valsts nozīmes katalogā ir jānodrošina atbilstība augstākajā līmenī). Datu apstrādes standarti un katalogizācijas noteikumi nosaka prasības, lai katalogs atbilstu noteiktajam kvalitātes līmenim.

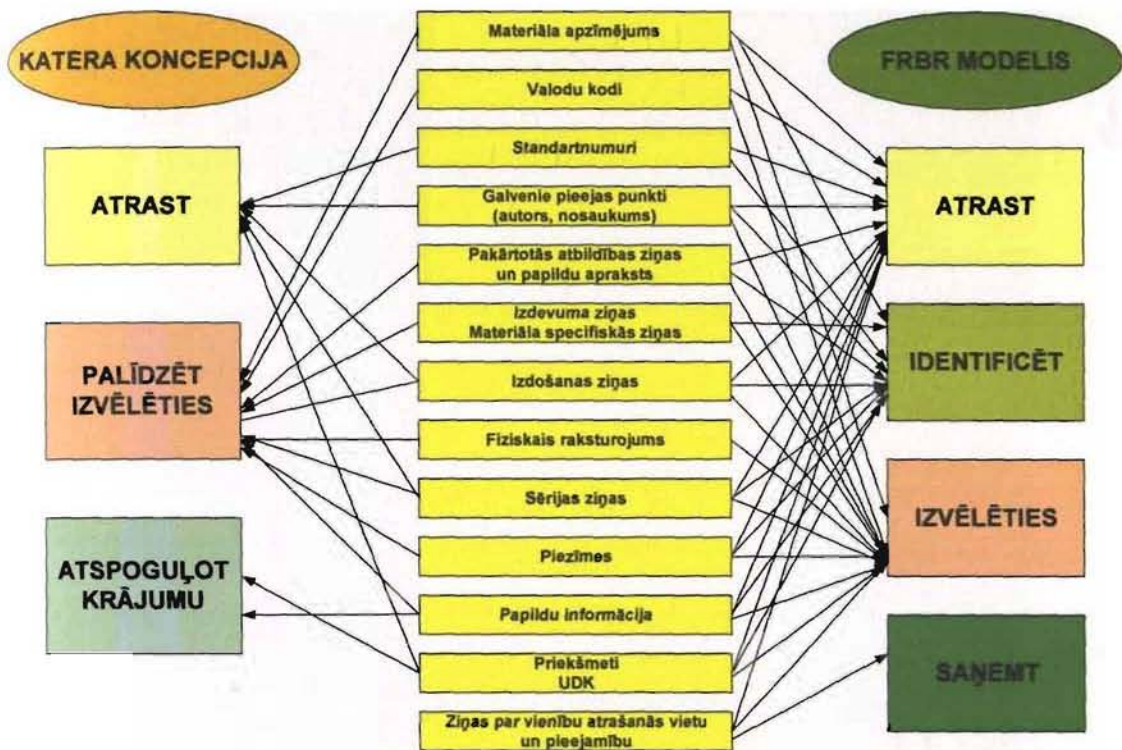
3.4. Kvalitatīvas datu apstrādes principi

Datu apstrādes kvalitāte ietekmē kataloga izmantošanas un informācijas izguves iespējas. Apstrādes principiem jābūt saskaņotiem ar lietotāju vajadzībām informācijas izguves procesā.

Pēc viena no katalogizācijas teorijas pamatlicēja Č.Katera (C.Cutter) koncepcijas kataloga galvenais mērķis ir nodrošināt šādas prasības: ATRAST→PALĪDZĒT IZVĒLĒTIES→ATSPOGUĻOT KRĀJUMU.

Pārejā uz informācijas sabiedrību ir mainījušās lietotāju informācijas vajadzības, papildinot prasības kataloga izmantošanai. Mūsdienu katalogizācijas teorijas nostādnes ir atbilstošas teorētiski konceptuālā modeļa *Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem* koncepcijai. Datu apstrādei un informācijas organizēšanai katalogā jābūt atbilstoši lietotāja mērķu nodrošināšanai informācijas izgūvē: ATRAST→IDENTIFICĒT→IZVĒLĒTIES→SAŅĒMT.

Attālās pieejas tiešsaistes kataloga ierakstos iekļautajai informācijai jānodrošina mūsdienu lietotāja vajadzības informācijas izgūvē.

48.attēls. **MARC ieraksta modelis atbilstoši Č.Katera koncepcijai un FRBR modelim**

48.attēlā atspoguļota MARC ierakstā iekļautās informācijas izmantošana izguvē, interpretējot atbilstoši Č.Katera koncepcijai un FRBR konceptuālajam modelim. Pēc shēmas var secināt, ka pilnīgākas ziņas ierakstā nodrošina plašākas iespējas informācijas izguvē. MARC ieraksta elementi var pildīt vienu vai vairākas funkcijas. Savukārt katru funkciju nodrošina vairāki ieraksta elementi.

3.5. Kataloga kvalitatīvā novērtēšana

Kataloga novērtēšanā izmantojami **kvalimetrijas principi**. Kvalitātes līmeņa noteikšanai lietojamas **statistiskās metodes**. Kataloga novērtēšana ar kvantitatīvajām un kvalitatīvajām novērtēšanas metodēm pēc dažādu kategoriju kritērijiem un iegūto rezultātu analīze ir konstruktīvs pamats bibliotēkas informācijas pakalpojumu sistēmas pilnveidei.

Kataloga kvalitātes novērtēšana ir metožu kopums, ar kuru palīdzību nosaka kataloga derīgumu, tā atbilstību kataloga mērķim, lietotāju vajadzībām un standartizētām prasībām.

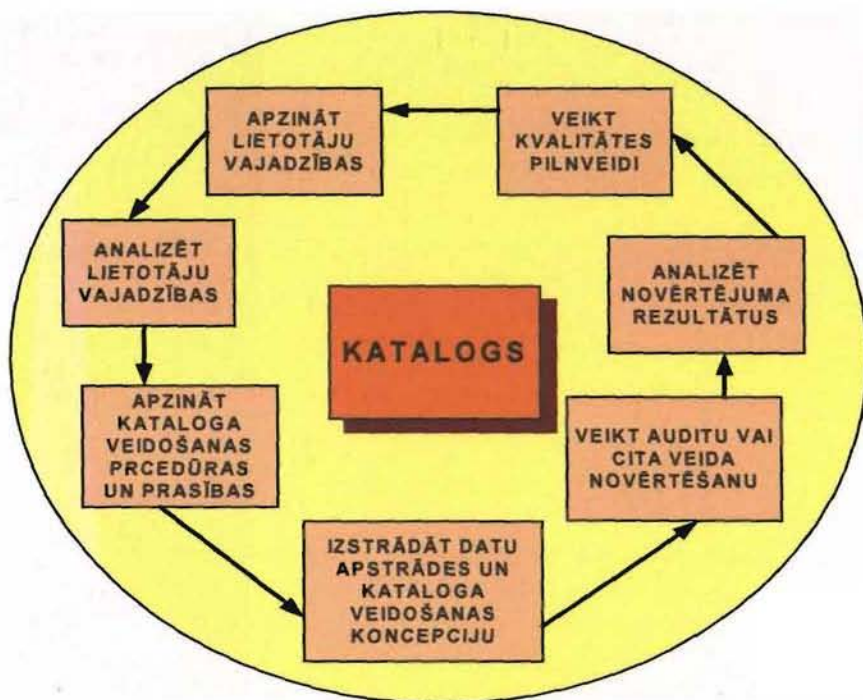
Kataloga novērtējumam jāatspoguļo kataloga kvalitāte un tā lietošanas vērtība.

Kataloga novērtēšana veicama atbilstoši **kvalitātes vadības sistēmas** principiem.

Kvalitātes vadības sistēma ir sistēma, kas nodrošina ar kvalitāti saistītu darbību vadību un kontroli bibliotēkā, kā arī procesu pastāvīgu veikšanu ar tām pašām metodēm un to regulāru kontroli.

Kvalitātes pārvaldības sistēmas ieviešanas mērķis bibliotēkā ir pilnveidot tās darbību un palielināt lietotāju apmierinātību. Kvalitātes sistēmā ietverami visi bibliotēkas darbības procesi un pakalpojumi – tie jāidentificē, jānosaka kritēriji un metodes to efektīvai veikšanai, jāanalizē, jākontrolē, jāmēra procesu veikšana un jāveic darbības to uzlabošanai. Kvalitātes sistēmā ietilpst kataloga novērtēšana jeb auditēšana un pasākumi kvalitātes attīstībai.

Kataloga kvalitātes kontroles pasākumos ietilpst vairāki posmi (sk. 49.attēlu).

49.attēls. **Kataloga kvalitātes kontroles cikls.**

Novērtēšanas pasākumi jāveic regulāri un sistemātiski, tikai tad tie dod rezultātus un nodrošina attīstību. Pilnveidi var nodrošināt **plānveidīgs novērtēšanas pasākumu cikls**, kas darbojas pastāvīgi un regulāri atkārtojas.

Kataloga lietošanas derīgumu raksturo vairākas kataloga īpašības, no kurām nozīmīgākās ir šādas:

- √ ticamība;
- √ precizitāte;
- √ operativitāte;
- √ vienkāršība.

Kvalitātes novērtēšanai nepieciešamo datu ieguvei var izvēlēties piemērotāko **metodi** – interviju, anketēšanu, novērošanu un citas. Kataloga daudzpusīgai novērtēšanai lietderīgi veikt auditu, kombinējot dažādas datu vākšanas un apstrādes metodes. Metodes izvēle ir atkarīga no novērtējuma mērķa un konkrēto situāciju ietekmējošiem apstākļiem.

Uz novērtējuma rezultātu bāzes izstrādāti **priekšlikumi** kataloga attīstībai un pilnveidei ir apliecinājums, ka novērtēšana bijusi jēgpilna. Ciklveida novērtēšanas sistēmā katrs cikls beidzas ar priekšlikumu izstrādi un ieviešanu.

Katru nākamo ciklu ievada izmainītās situācijas analīze, kas beidzas ar jauniem priekšlikumiem.

Saskaņā ar katalogu stratēģiskās attīstības principi **SVID analīze** ir piemērota novērtējuma rezultātu strukturēšanai. Tā nodrošina katalogu novērtējumu strukturēt šādās kategorijās:

- √ **Stiprums**;
- √ **Vājums**;
- √ **Iespējas**;
- √ **Draudi**.

Stiprums un **vājums** raksturo katalogu līdzšinējo un šobrīdējo kvalitāti un norāda, *KĀDS IR KATALOGS*. Savukārt **iespējas** un **draudi** attiecas uz turpmāko stratēģisko attīstību, norādot, *PAR KĀDU VĒLĒTOS UN IR IESPĒJAMS KĻŪT UN KAS VAR NOTIKT, JA NEKAS NETIKS DARĪTS SITUĀCIJAS UZLABOŠANAI*. Rezultātā SVID analīzes kategoriju loks dod iespēju izstrādāt katalogu kvalitātes attīstības stratēģiju, nosakot, kas ir jāveic, lai kvalitāti paaugstinātu.

SVID analīzes veiksmīgai izmantošanai jāievēro vairāki nosacījumi:

- √ precīzi noteikt analīzes sfēru (objektu un subjektu);
- √ noteikt hronoloģisko norobežojumu esošās situācijas analīzei un lēmumiem par attīstības stratēģiju;
- √ adekvāti novērtēt rezultātus, pieņemt reālus lēmumus, kas ir izpildāmi nepilnību pārvēršanai stiprumā vai iespējās, un izstrādāt optimālu stratēģiju draudu samazināšanai.

3.6. Kritēriji kvalitātes noteikšanai

Katalogu var raksturot ar dažādām tam piemītošām pazīmēm un īpašībām – kvalitātes raksturotājiem. Izšķir divējādus kataloga kvalitātes **kritērijus**:

- izmērāmi kritēriji (*piemēram, ierakstu skaits, meklēšanas kritēriju daudzums*);
- alternatīvi kritēriji (*piemēram, lietotāju apmierinātība*).

Katalogam raksturojošo pazīmju var būt daudz, bet ne visas ir vienlīdz nozīmīgas tā lietotājam. Vērtējums par kvalitāti veidojas no konkrētā kataloga atbilstības līmeņa lietotāja izvirzītajiem nozīmīgākajiem kritērijiem. Turklāt lietotāju

izpratne un vajadzības ir atšķirīgas. Kvalitātes noteikšanai jāvērtē arī atbilstība standartizētajām normām, prasībām un noteikumiem, kas noteikti normatīvajos dokumentos. Novērtējumam pēc dažādu kategoriju kritērijiem piemīt gan objektīvs, gan subjektīvs raksturs.

Katrā kategorijā ne visiem kritērijiem ir vienāda nozīme kvalitātes novērtēšanā. Atbilstībai pēc tādiem kritērijiem, kuri būtiski ietekmē kataloga izmantošanas iespējas, kopīgajā kvalitātes novērtējumā ir piešķirama lielāka nozīme.

Kritērijus kataloga kvalitātes noteikšanai var iedalīt trīs kategorijās (sk. **27.tabula Kritēriji kataloga kvalitātes noteikšanai**). Tas dod iespēju novērtēt katalogu šādos aspektos:

1. datu apstrādes raksturojums;
2. kataloga izmantošanas iespējas;
3. lietotāju apmierinātība.

Kritēriju kopums katrā kategorijā atspoguļo katalogam raksturīgo pazīmju kopumu. Kategorijas un tajās iekļautos kritērijus var izvēlēties atbilstoši izvirzītajam novērtēšanas mērķim – vērtēt kvalitāti katrā kategorijā atsevišķi vai visam katalogam kopumā.

Novērtējumu katrā kategorijā var ietekmēt dažādi papildu faktori (*piemēram*, lietotāju apmierinātība atkarīga no atšķirīgām lietotāju vajadzībām un kvalifikācijas).

Novērtēšana pēc pirmās un otrās kategorijas kritērijiem ir cieši saistīta, to ietekmē abu kategoriju savstarpējās attiecības. Datu apstrādes kvalitāte tieši ietekmē kataloga izmantošanas iespējas, savukārt bibliotēkas piedāvātie pakalpojumi un izmantošanas vajadzības ietekmē datu apstrādes politiku un līdz ar to kvalitāti.

Lietotāju apmierinātība vistiešākajā veidā ir atkarīga no pirmās un otrās kategorijas kvalitātes rādītājiem.

Kategorijās apkopoto kritēriju kopa nodrošina vienu vai vairākas FRBR konceptuālajā modelī noteiktās funkcijas. Līmenis, kādā FRBR funkcija tiek atbalstīta, norāda lietotājam piedāvātās kataloga izmantošanas kvalitāti.

27.tabula **Kritēriji kataloga kvalitātes noteikšanai atbilstoši FRBR**

Pirmā kategorija DATU APSTRĀDES RAKSTUROJUMS	Funkcionalitāte	FRBR funkcija
Katalogizācijas metodoloģija	Nodrošināt unificētus apstrādes principus, atbilstību normām un prasībām	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES SAŅĒMT
Kataloga ieraksti – pieejas punkti	Nodrošināt meklēšanu pēc visiem paredzētajiem meklēšanas kritērijiem	ATRAST
Kataloga ieraksti – bibliogrāfiskās ziņas	Sniegt pietiekamu bibliogrāfisko raksturojumu, lai izdevumu varētu identificēt un izvēlēties	IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
Kataloga ieraksti – papildu informācija	Sniegt papildu informāciju, lai nodrošinātu iespēju identificēt un izvēlēties	IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
Kataloga ieraksti – autoritatīvie dati	Nodrošināt vajadzīgo ziņu kopumu vienas entitijas identificēšanai neatkarīgi no tās apzīmējuma	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES
Kataloga ieraksti - indeksēšana	Nodrošināt tematisko pieeju meklēšanā un atspoguļot izdevuma saturu	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES

Otrā kategorija KATALOGA IZMANTOŠANAS IESPĒJAS	Funkcionalitāte	FRBR funkcija
Pieejamība	Nodrošināt fizisko un intelektuālo pieejamību	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES SAŅEMT
Meklēšanas iespējas	Nodrošināt vajadzīgos meklēšanas kritērijus, veidus un korektu rezultātu	ATRAST IZVĒLĒTIES
Atlases rezultāta izmantošana	Nodrošināt korektas skata formas, izvadformas un izguvi	ATRAST IDENTIFICĒT IZVĒLĒTIES SAŅEMT
Ziņas par krājuma vienībām	Sniegt saprotamu un dinamiski atjauninātu informāciju par saņemšanas iespējām	SAŅEMT
Pakalpojumi	Nodrošināt izguves un saņemšanas iespējas	SAŅEMT
Informācijas sistēmas konfigurācija	Nodrošināt korektu meklēšanu, izmantošanu un informāciju saskarnē	ATRAST IZVĒLĒTIES SAŅEMT
Trešā kategorija LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA	Tieši vērtējais kritērijs	Netieši vērtējais kritērijs
Vieglums, ērtums	Pieejamība Meklēšanas iespējas Atlases rezultāta izmantošana Ziņas par krājuma vienībām Pakalpojumi	Katalogizācijas metodoloģija Kataloga ieraksti – visas kategorijas Informācijas sistēmas konfigurācija
Ticamība, precizitāte	Kataloga ieraksti – visas kategorijas Meklēšanas iespējas Atlases rezultāta izmantošana	Katalogizācijas metodoloģija

	Ziņas par krājuma vienībām Pakalpojumi Informācijas sistēmas konfigurācija	
Lietojamība (spēja izmantot)	Kataloga ieraksti – visas kategorijas Pieejamība Meklēšanas iespējas Atlases rezultāta izmantošana Ziņas par krājuma vienībām Pakalpojumi	Informācijas sistēmas konfigurācija
Operativitāte	Kataloga ieraksti – visas kategorijas Pieejamība Meklēšanas iespējas Atlases rezultāta izmantošana Ziņas par krājuma vienībām Pakalpojumi	Katalogizācijas metodoloģija Informācijas sistēmas konfigurācija
Palīdzība	Kataloga ieraksti – visas kategorijas Pieejamība Meklēšanas iespējas Atlases rezultāta izmantošana Ziņas par krājuma vienībām Pakalpojumi Informācijas sistēmas konfigurācija	

Kritērijiem var būt atšķirīga ietekme kvalitātes noteikšanā.

Pirmajā kategorijā svarīgākā nozīme ir tiem kritērijiem, kas nodrošina pieejas punktus informācijas meklēšanā, sniedz galvenās bibliogrāfiskās ziņas un nodrošina tematisko meklēšanu.

Otrajā kategorijā nozīmīga ir pieejamība, meklēšanas iespējas un informācijas sistēmas konfigurācija.

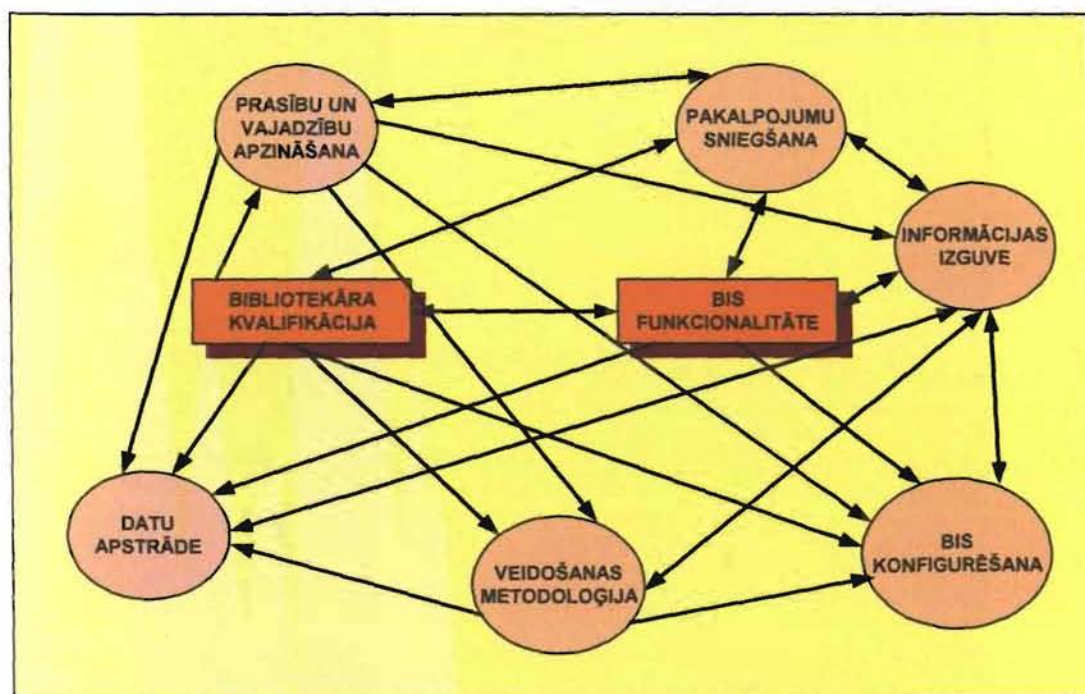
Trešajā kategorijā nozīmīgi ir visi iekļautie kritēriji. Nozīmīgums ir atkarīgs no konkrētā lietotāja vajadzībām un kataloga izmantošanas mērķa.

Pirmās un otrās kategorijas kritērijus izmanto objektīvai novērtēšanai – nosaka atbilstību normatīvām un standartizētām prasībām. Novērtējumam pēc trešās kategorijas kritērijiem piemīt arī subjektīvs raksturs, jo papildus atbilstības noteikšanai pēc standartizētām prasībām tiek vērtēta lietotāju apmierinātība. Tā pamatojas uz subjektīviem principiem - katalogam raksturīgo pazīmju atbilstība konkrētā lietotāja vajadzībām, mērķiem un izpratnei.

3.7. Sistēmiskā pieeja

Sākotnēji kvalitātes jēdzienu galvenokārt attiecināja uz galarezultāta īpašību kopumu. Mūsdienās kvalitātes izpratne ir pilnīgāka un novērtējumā tiek iekļauts arī produkta veidošanas procesa raksturojums.

Kataloga veidošanā un izmantošanā iekļauti daudzi sistēmas elementi (sk. 50.attēlu). Katrs no tiem ietekmē kataloga kvalitāti, un to ietekmes nozīmīgums ir dažāds. Kataloga kvalitātes novērtēšanai raksturīga **sistēmiskā pieeja**, vienotā sistēmā iekļaujot visus tās elementus.

50.attēls. **Kataloga veidošanā un izmantošanā iekļauto elementu sistēma.**

Kataloga kvalitātes sistēmas elementi ir savstarpējā mijiedarbībā, un **attiecības** starp sistēmas elementiem ietekmē visa kataloga kopīgo kvalitāti. Attiecības var savienot divus vai vairākus sistēmas elementus vienā virzienā, un tās var būt arī abpusējas. Starp sistēmas elementiem pastāvošās savstarpējās **sakarības** var modelēt neierobežotās variācijās (sk. **28.tabula Kvalitāti ietekmējošas sakarības starp sistēmas elementiem**).

28.tabula **Kvalitāti ietekmējošas sakarības starp sistēmas elementiem**

Datu apstrāde → Meklēšanas iespējas
Datu apstrāde → Izmantošanas iespējas
Katalogizācijas darbinieku kvalifikācija → Datu apstrāde → Meklēšanas iespējas → Izmantošanas iespējas
Katalogizācijas darbinieku kvalifikācija → Katalogizācijas metodoloģija → Datu apstrāde → Meklēšanas iespējas → Izmantošanas iespējas
Informācijas sistēmas konfigurācija → Pieejamība
Informācijas sistēmas konfigurācija → Meklēšanas iespējas → Izmantošanas iespējas
Katalogizācijas darbinieku kvalifikācija → Informācijas sistēmas konfigurācija → Pieejamība
Informācijas sistēmas konfigurācija → Izmantošanas iespējas
Informācijas sistēmas iespējas → Datu apstrāde
Informācijas sistēmas iespējas → Izmantošanas iespējas

Elementu attiecības un sakarības norāda uz tendenci ietekmēt kataloga kopīgo kvalitāti – jo kvalitatīvāks ir katrs elements, jo augstāks kopīgais novērtējums.

3.8. Kvalitāti ietekmējošie faktori

Kataloga kvalitāti var ietekmēt dažādi nosacījumi un apstākļi. Ja mainās kāds nosacījums (*piemēram*, rodas iespēja izmantot centralizēto katalogizāciju un lejupielādēt ierakstus no autoritatīvām datubāzēm), izmainās visa kataloga kvalitāte. Lai gan kataloga lietošanas vērtība ir uzskatāma kā tieši proporcionāla tās kvalitātei, tomēr to var ietekmēt dažādi faktori.

Kvalitāti ietekmējošs faktors ir būtisks un kataloga attīstībai nepieciešams nosacījums.

Atbilstoši ietekmes virzienam faktori var būt **pozitīvi** un **negatīvi**. Vienam un tam pašam katalogam dažādu faktoru ietekmē var būt atšķirīgs raksturīgo kvalitatīvo pazīmju kopums. Pozitīvu faktoru ietekmē kataloga kvalitātes līmenis ir augstāks. Kataloga novērtējuma analīzē un attīstības pasākumu izstrādē jāņem vērā ne tikai iegūtais rezultāts, bet arī tos ietekmējošie faktori. Attīstības stratēģija pamatojas uz tendenci – jo vairāk pozitīvo faktoru, jo augstāks ir kvalitātes līmenis.

Kvalitāti var ietekmēt vairāki **iekšējie** un **ārējie faktori**. Iekšējos faktoros (*piemēram*, katalogizācijas darbinieku kvalifikācija) ir iespējams izmainīt vieglāk vai pat pilnībā novērst to negatīvo ietekmi. Ārējos faktoros (*piemēram*, vienotas datu apstrādes koncepcijas trūkums valstī) bibliotēkai ir grūtāk ietekmēt un mazināt to ietekmi.

Viens no nozīmīgākajiem ietekmējošiem faktoriem ir katalogizācijas darbinieku un sistēmbibliotekāru **kvalifikācija**. No tās ir atkarīga kataloga veidošanas koncepcija, datu apstrādes metodoloģija un informācijas sistēmas konfigurācija. Bibliotekāru kvalifikācija var ietekmēt arī to, vai tiek veikta lietotāju vajadzību apzināšana un apmierinātības analīze. Zināšanas bibliotekāram dod iespēju apzināt kataloga vājumu un veikt nepieciešamos pasākumus iespējamo draudu mazināšanai.

Par ietekmējošu faktoru kvalitātes pilnveidē var uzskatīt arī tādas **bibliotekāru rakstura īpašības**, kas veicina (*piemēram*, precizitāte datu apstrādē, strukturēta domāšana) vai tieši pretēji - neveicina attīstību (*piemēram*, nevēlēšanās apgūt ko jaunu, inertums, konservatīvisms, paviršība). Tas gan ir subjektīva rakstura faktors.

Kataloga veidošanu, izmantošanu un lietotāju apmierinātību var ietekmēt bibliotēkā lietotās **informācijas sistēmas iespējas**. Ja sistēmas funkcionalitāte nav pietiekama vai kāda iemesla dēļ to bibliotēkā nav iespējams izmantot, tas negatīvi pazeminās kataloga kvalitāti. Turpretim sistēmas iespējas reizēm var palielināt kataloga izmantojamību, lai gan tā veidošanā ir bijušas nepilnības.

Kataloga kvalitāti var ietekmēt bibliotēkas **vadītāja** vai tās **dibinātāja attieksme** pret pakalpojumu sistēmas attīstību.

Darba organizācija bibliotēkā ietekmē datu apstrādes procesu un lietotāju apkalpošanu. Racionāla organizācija ir svarīgs pozitīvi ietekmējošs faktors.

Katalogu kvalitāti var ietekmēt vairāki ārējie faktori. Svarīgākais šāds faktors ir **vienotas informācijas izguves koncepcijas un unificētu datu apstrādes noteikumu** izstrāde, kā arī **metodiskās palīdzības** sniegšanas līmenis.

Datu apstrādi var ietekmēt tāds faktors kā **normatīvo dokumentu pieejamība** – vai tā ir pietiekama, vai nepieciešamie dokumenti ir izstrādāti, kāds ir pieejamo vienību skaits, vai ir adaptēti valsts valodā un tiem ir pietiekami komentāri.

Kvalitāti var ietekmēt katalogizācijas darbiniekiem un sistēmbibliotekāriem pieejamās **izglītības, tālākizglītības un profesionālās pilnveides iespējas**.

Kataloga veidošanu, pieejamību un izmantošanu būtiski ietekmē **informācijas un komunikāciju tehnoloģijas**.

3.9. Kvalitātes attīstība

Bibliotēkas stratēģiskā attīstība pamatojas uz informācijas pakalpojumu sniedzēja un tā saņēmēja savstarpējo attiecību dinamisku pilnveidi. Kataloga kvalitātes pilnveidošanā izmantojami informācijas mārketinga plānošanas principi. Pilnvērtīgi organizēta katalogu attīstības plānošana dod iespēju katalogu kvalitāti ietekmēt vairākos aspektos:

- √ informācijas izguves iespēju atbilstība tās saņēmēju vajadzībām;
- √ izgūtās informācijas precīza atbilstība pieprasījumam;
- √ informācijas saņemšana īstajā laikā un vietā.

Nepietiekami ir tikai vienreiz veikt kataloga kvalitātes noteikšanu. Nepieciešama ir **regulāra un sistemātiska kvalitātes uzraudzība** ar mērķi kataloga kvalitāti palielināt - esošo un potenciālo problēmu apzināšana, cēloņu analīze un

darbības kvalitātes pilnveidošanai. Kvalitātes uzraudzībā ietilpst arī **verificēšana** – atbilstības pārbaude un apliecinājums tam, ka noteiktās prasības ir izpildītas.

Kvalitātes nodrošināšana ir sistematizēts darbību kopums, lai novērtētu un pilnveidotu kataloga izmantošanu.

Tas ietver visu ar lietotāju vajadzībām saistīto prasību izpildi - lietotāju apmierinātības, datu apstrādes procesa un kataloga izmantošanas kvalitāti. Kataloga kvalitātes nodrošināšana veicama vairākos līmeņos dažādās kataloga veidošanas un izmantošanas stadijās.

Kataloga kvalitātes nodrošināšanai izmantojamas trīs līmeņu metodes.

Kvalitātes pārbaude nodrošina izveidotā kataloga kā produkta novērtēšanu, neveicot izmaiņas tā veidošanas procesos. Šāds kvalitātes nodrošināšanas veids dod iespēju pārbaudīt kataloga atbilstību noteiktajām prasībām, bet nenodrošina preventīvus pasākumus kataloga veidošanā, lai mazinātu trūkumus turpmākajā darbībā.

Kvalitātes vadība ir kataloga kvalitātes pārbaudē konstatēto neatbilstību un nepilnību cēloņu analīze un pasākumi, lai novērstu to turpmāko atkārtošanos. Tomēr kvalitātes vadība aptver tikai katalogam raksturīgās pazīmes un neiekļauj citus vadības faktoros, lai nodrošinātu kvalitāti.

Kvalitātes sistēma ietver visas kvalitātes vadības un nodrošināšanas darbības, lai atbalstītu visaptverošu un pilnīgu pieeju kvalitātes kontroles un atbilstības principiem. Kvalitātes sistēmas mērķis ir panākt stabilus kvalitātes rādītājus atbilstoši noteiktajām prasībām un to atbilstību lietotāju vajadzībām.

Kvalitātes vadības sistēmas uzdevums ir nodrošināt, lai kataloga veidošanas un izmantošanas process konsekventi tiktu kontrolēts. Sistēma palīdz formulēt skaidras prasības, noteikt kvalitātes politiku un lietotās procedūras. Kvalitātes sistēmā ietilpst visu saistīto procesu kontrole un darbības jebkura kvalitāti pazeminoša faktora likvidēšanai. Kvalitātes sistēmas ieviešana un

uzturēšana pamatojas uz nepārtrauktiem, plānveidīgiem un mērķtiecīgiem uzlabojumiem.

Kvalitātes sistēmā svarīga nozīme ir tirgzinību aspektiem:

- informēt par katalogu un tā izmantošanas iespējām;
- sniegt norādes un nodrošināt iespējami plašāku pieejamību katalogam;
- nodrošināt atgriezenisko saiti ar lietotājiem.

Kataloga kvalitātes attīstība ir viens no nozīmīgiem procesiem kopīgajā pasākumu kompleksā bibliotēkas veikspējas pilnveidošanai. Lietotāju apmierinātības līmenis nosaka viedokli par visu bibliotēkas darbību kopumā.

Kvalitātes sistēmas ieviešana bibliotēkā nodrošina pakalpojumu kvalitātes pilnveidi un mūsdienu bibliotēkas misijas pildīšanu. Rezultātā lietotājs operatīvi var saņemt pieprasījumam atbilstošu informāciju vajadzīgajā kvalitātē.

Nobeigums

Ekonomikas globalizācijas un tirgus konkurences apstākļos *kvalitātes* jēdziena izpratne ir īpaši nozīmīga. Mūsdienās arvien vairāk aktualizējas jautājums par informācijas kvalitāti – vienu no nozīmīgākajiem dzīves kvalitātes rādītājiem informācijas sabiedrībā. Arvien lielāku nozīmi iegūst kvalitatīvas informācijas izguve, izvirzot jaunas prasības datu apstrādei un informācijas izplatīšanai.

Izmaiņas informācijas lietotāju vajadzībās izvirza jaunus pienākumus un atbildību bibliotēkai un it īpaši kataloga veidotājiem. Arvien palielinās attālās pieejas kopkatalogu skaits, dodot lielākas iespējas saņemt jaunus pakalpojumus tīkla vidē. Mainījusies bibliotēkas misija – no informācijas stacionāras krāšanas uz tās izplatīšanu un virtuālu pieejamību, kas dod pamatu izpratnei un jaunām zināšanām. Mūsdienu bibliotēkas misija piešķir jaunu nozīmi bibliotēkas veikspējas novērtēšanā - ne tikai novērtēt kvantitatīvi, bet arvien lielāku nozīmi piešķirt kvalitatīvajām īpašībām.

Bibliotēku pakalpojumu kvalitātes novērtēšana un pilnveide ir pamats informācijas lietotāju apmierinātības palielināšanai. Informācijas izguves process un to ietekmējošo faktoru izpēte iekļaujas mūsdienu bibliotēkzinātnes pētniecības laukā. Arvien lielāku nozīmi bibliotēkzinātnes pētniecībā iegūst ekonomisko teoriju un tirgzinību pieeja.

Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju lietojums mašīnlasāmajā datu apstrādē un attālās pieejas katalogu izmantošanā dod jaunas iespējas un izvirza prasības paaugstināt darba efektivitāti un kvalitāti. Bibliotēku darbā un tās veikspējas noteikšanā arvien nozīmīgāka kļūst kvalitātes novērtēšana.

Promocijas darbs veltīts vienam no informācijas izguves sistēmas nozīmīgākajiem elementiem – attālās pieejas elektroniskajam katalogam. Pētījuma objekts aplūkots, pamatojoties uz mūsdienu bibliotēkzinātnes un citu sociālo zinātņu teoriju bāzes. Kataloga kvalitāte pētīta atbilstoši datu apstrādes jaunākajām koncepcijām, kurās kā galvenais mērķis uzsvērts kvalitatīva informācijas izguve atbilstoši lietotāju vajadzībām.

Pētījuma koncepcija pamatojas uz aksioloģijas konceptuālo teoriju, kā arī ekonomikas, sistēmu un vērtību teoriju. Pētījumā izmantota sistēmiskā pieeja, iespējami pilnīgi aptverot kataloga izveides un izmantošanas sistēmā ietvertos

sistēmas elementus. Aplūkotas savstarpējās sakarības un attiecības starp elementiem, lai noskaidrotu, kā tās ietekmē kataloga kopīgo kvalitāti.

Promocijas darba koncepcija pamatojas uz pētījuma galveno jēdzienu KVALITĀTE un VĒRTĪBA izpratni un būtības skaidrojumu. Kataloga novērtēšana veikta, nosakot atbilstību standartizētām normām, prasībām un lietotāju vajadzībām.

Latvijas bibliotēkzinātnē līdz šim katalogu veidošana un izmantošana pētīta nepietiekami. Starptautiskajā vidē lielāka uzmanība veltīta minēto procesu izpētei, tomēr katrā pētījumā ir atšķirīga koncepcija un mērķi. Periodā, kad Latvijā tiek veidota vienota bibliotēku informācijas izguves sistēma visā valstī, aktualizējas nepieciešamība pilnveidot līdzšinējo sistēmu un tās iespējas. Pilnveide iespējama tikai tad, ja tiek veikta izpēte un izstrādāti atbilstības modeļa principi.

Promocijas darbam ir vairākas novitātes, jo tas ir pirmais pētījums, kurā tik pilnīgi analizētas katalogu veidošanas un izmantošanas iespējas, kā arī izstrādāti priekšlikumi kvalitātes paaugstināšanai.

Pētījuma centrā ir izvirzīta galvenā problēma – katalogu nepilnvērtīgās izmantošanas iespējas, kuru pastiprina saistītā problēma – katalogi nav pētīti un novērtēti. Pētījuma gaitā iegūtas atbildes uz izvirzītajiem pētniecības jautājumiem.

Katalogu kvalitātes izpētei noteikti pētāmo aspektu un hronoloģijas norobežojumi, kā arī pēc subjektīvās atlases izvēlēta pētījuma empīriskā bāze.

Pētījumā izmantotas abējādas pieejas. Ar deduktīvo pieeju veikts empīriskais pētījums – atbilstoši izvēlētajai teorētiskajai bāzei veikta datu vākšana, apstrāde un analīze, izmantojot dažādas metodes. Pētījuma gaitā pārbaudītas izvirzītās hipotēzes. Ar induktīvo pieeju izstrādāti secinājumi un priekšlikumi kvalitātes pilnveidei. Rezultātu vispārīnāšana ir pamats jauna teorētiski konceptuāla modeļa izstrādei par katalogu kvalitātes pilnveidi.

Promocijas darbā izvirzīti vairāki mērķi, kuri pētījuma gaitā ir izpildīti. Audīta rezultātā ir iegūts iespējami pilnīgs Latvijas nozīmīgāko katalogu raksturojums, uz kura bāzes veikts kopīgais kvalitātes novērtējums.

Izvirzīto mērķu izpilde veikta vairākos secīgos posmos. Pētījuma mērķu sasniegšanai izvirzītie 15 uzdevumi ir izpildīti.

Pētījuma pamatā ir teoriju, koncepciju un līdzšinējo pētījumu analīze, lai radītu savu pētniecības koncepciju. Šajā nolūkā studēts plašs informācijas avotu klāsts, kas uzrādīts citēto avotu un bibliogrāfijas sarakstos. Uz literatūras studiju bāzes izstrādāta katalogu novērtēšanas kritēriju sistēma un audita metodoloģija. Katalogu mašīnlasāmo ierakstu analīzes koncepcija veidota uz mūsdienu jaunākajām datu apstrādes nostādņēm.

Audita veikšanai dati vākti, izmantojot dažādas metodes. Kā viena no galvenajām empīrisku datu vākšanas metodēm izmantota anketēšana – aptaujāti dažādu grupu respondenti, lai iegūtu iespējami pilnīgus datus. Aptaujas veikšanā aktīvi piedalījās dažādu kategoriju bibliotēku darbinieki (katalogizētāji, eksperti, bibliotekāri-lietotāji), toties apgrūtinātāk bija veikt bibliotēku lietotāju aptauju, jo attālā pieeja dod iespēju saņemt bibliotēkas pakalpojumus, nenākot uz bibliotēku. Jāatzīmē arī lietotāju vēl nepietiekamā sagatavofība tehnoloģiju izmantošanā.

Empīriskie dati iegūti arī ar citu metožu lietojumu (novērošana, testēšana, kvalitatīvā analīze u.c.).

Pētījuma gaitu apgrūtināja lielais datu apjoms, kas tika iegūts vākšanas procesā. Apkopotie dati analizēti ar dažādām datu apstrādes metodēm, kas deva iespēju sasniegt pētījuma mērķi – iegūt iespējami pilnīgu raksturojumu, lai objektīvāk varētu novērtēt katalogu kvalitāti. Plašais datu apjoms un to analīze deva iespēju izstrādāt priekšlikumu kopumu problēmsituācijas novēršanai.

Promocijas darbā sasniegti vairāki praktiskie rezultāti:

- izstrādāts kataloga ierakstos iekļaujamo ziņu kopums atbilstoši lietotāja vajadzībām informācijas izgūvē, kuru var izmantot katalogizācijas praksē;
- izstrādāta kataloga novērtēšanas kritēriju sistēma, kuru var izmantot citos pētījumos;
- uz audita rezultātu bāzes novērtēti nozīmīgākie Latvijas katalogi, dodot iespēju to veidotājiem analizēt novērtējumu;
- apzinātas galvenās problēmas katalogu veidošanā un izmantošanā, dodot iespēju ar tām iepazīties katalogu veidotājiem;

- izstrādāti priekšlikumi kvalitātes pilnveidei, kas formulēti kā uzdevumi, dodot iespēju tos ieviest praksē;
- izvirzīti vairāki temati jauniem pētījumiem, kas veicinātu pilnīgāku izpēti un situācijas uzlabošanu;
- izstrādāts teorētiski konceptuālais modelis par katalogu kvalitāti, kuru var izmantot nākamajos pētījumos, katalogizācijas darbā un mācībās.

Pētījuma rezultātā iegūtais katalogu raksturojums deva pamatu, lai konstatētu, ka **Latvijas katalogi informācijas izguvē nodrošina tikai lietotāju pamatprasības un to kvalitāte vērtējama kā vidēja līmeņa**. Galvenās problēmas, kas ietekmē katalogu kvalitāti, attiecināmas uz katalogu veidošanas procesu. Turpmāk būtu pievēršama lielāka uzmanība datu apstrādes pilnveidei, sistēmas parametru korektai konfigurēšanai, darbinieku kvalifikācijas celšanai, kā arī virknei citu pilnveides pasākumu realizēšanai. Svarīgi apzināties, ka vienreizēja novērtēšana ir tikai pirmais posms ceļā uz kvalitātes pilnveidi. Tikai regulāra kvalitātes pasākumu kompleksa īstenošana var sekmēt kvalitātes pilnveidi.

Pētījuma rezultātus tikai daļēji var salīdzināt ar citu pētījumu atziņām, jo katram pētījumam ir atšķirīgs mērķis. Tomēr jāatzīmē, ka galvenās atziņas kvalitātes novērtējumā ir līdzīgas. Latvijā, līdzīgi kā veiktajos pētījumos par Ohaio štata skolu bibliotēku kopkatalogu, Krievijas bibliotēku katalogu, Esekssas grāfistes katalogu Lielbritānijā un citos, konstatētas nepilnības datu apstrādē, kļūdaini ieraksti katalogos, nepilnīgas meklēšanas un atlases rezultāta izmantošanas iespējas, kas rezultātā traucē pilnvērtīgu informācijas izguves procesu.

Pētniecības process tika organizēts atbilstoši izvirzītajiem mērķiem ar nolūku pārbaudīt izvirzītās hipotēzes, kas pētījuma gaitā ir pierādītas.

Pirmā hipotēze - iespējami pilnīgi izstrādāta novērtēšanas sistēma un kataloga audits nodrošina iespēju noteikt kataloga lietošanas vērtību un kvalitāti – datu vākšana un analīze atbilstoši izstrādātajai sistēmai pierādīja, ka vērtēšanas kritēriju apjoms nodrošina iespēju kataloga veidošanas un izmantošanas kvalitāti

novērtēt sistēmiskā pieejā (iekļauts iespējami pilnīgs sistēmas elementu daudzums un tie analizēti, ņemot vērā savstarpējās attiecības). Rezultātā visās kritēriju grupās dažādās kritēriju kategorijās iegūts novērtējums.

Otrā hipotēze - *Latvijas bibliotēku elektronisko katalogu izveides principi tikai daļēji atbilst starptautiskajām vadlīnijām un mūsdienu teorētiskajām koncepcijām* - dati apliecina, ka katalogi tiek veidoti, atbalstot starptautisko standartu, noteikumu, vadlīniju un citu normatīvo dokumentu, kā arī jaunāko teorētiski konceptuālo modeļu (piemēram, FRBR) galvenās pamatprasības, bet tomēr to veidošanā vēl ir daudz nepilnību. Tādējādi var secināt, ka prasības tiek atbilstītas tikai daļēji.

Trešā hipotēze - *Latvijas bibliotēku elektronisko katalogu izmantošanas iespējas nepilnīgi apmierina lietotāju vajadzības* – pētījuma rezultāti apstiprina izvirzīto pieņēmumu, jo līdzšinējās katalogu iespējas atbilstoši FRBR modelim nodrošina lietotājiem tikai nepieciešamo pamatfunkcionalitāti (MEKLĒT un SAŅĒMT). IDENTIFICĒŠANA un IZVĒLE tiek nodrošināta nepilnīgi un ne visos katalogos. Katrā lietotāja darbību grupā ir nepilnības un kopumā lietotājam netiek nodrošināts pilnvērtīgs rezultāts.

Apkopojot promocijas darbā veiktā pētījuma rezultātus, var secināt, ka Latvijas katalogu kvalitāte vēl nav atbilstoša tām prasībām, kas nodrošinātu vienotās informācijas sistēmas sekmīgu izveidi un veicinātu informācijas sabiedrības attīstību Latvijā. Bibliotēku speciālistiem vajadzētu ņemt vērā atziņu, ka KVALITĀTE ir PANĀKUMU ATSLĒGA.

Citētie avoti

1. **Abbott, C.** Performance Indicators in a Quality Context. *The Law Librarian*, Nr.25(4), 1994, December, p.205-208.
2. **Allen, F.** Benchmarking: Practical Aspects for Information Professionals. *Special Libraries*, Nr.84(3), 1993, p.123-130. ISSN 0038-6723.
3. *Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi*. Izstrādāti Apvienotās rīcības komitejas AACR revīzijai vadībā; tulk. un red.: Gundega Blīgzne ... [u.c.]. Rīga : Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēmas”, 2005. [644] lpp. (dal. pag.). ISBN 9984-607-52-6.
4. **Arhipova, Irina, Bāliņa, Signe.** *Statistika ekonomikā : risinājumi ar SPSS un Microsoft Excel*. Datorzinību centrs, 2003. 350 lpp. ISBN 9984-665-19-4.
5. **Babu Ramesh, B., O'Brien, Ann.** Web OPAC Interfaces: an Overview. *The Electronic Library*, vol.18, Nr.5, Oct 2000, p.316-330. ISSN 0264-0473. Available also: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&contentId=861904>
6. **Barlow, John Perry.** The Economy of Ideas. *Wired2*, 1994, March, p.84-90, 126-129.
7. **Beall, Jeffrey.** 10 Ways to Improve Data Quality. *American Libraries*, 2005, vol. 36, issue 3, p.36-37. ISSN 0002-9769.
8. **Beall, Jeffrey, Kafadar, Karen.** The Effectiveness of Copy Cataloging at Eliminating : Typographical Errors in Shared Bibliographic Records. *LRTS*, 2005, vol. 48, issue2, p.92101.
9. **Benedikt, Michael.** *A General Theory of Value* [online] : synopsis. [cited 20-09-2006]. Available: <http://www.utexas.edu/architecture/center/GenValu/>.
10. *Bibliotēku darbinieku tālākizglītības vajadzības [tiešsaiste] : socioloģisks pētījums*. Rīga : Valsts aģentūra “Kultūras informācijas sistēmas”, 2005. [skafīts 10-10-2005]. Pieejams: http://www.kis.gov.lv/attach/BIBL_apmac.pdf.
11. **Bolton, R.N., Drew, J.H.** A Multi-stage Model of Customer's Assesment: Service Quality and Value. *Journal of Consumer Research*, Nr.17, 1991, p.375-384.
12. **Brīvers, Ivars.** *Ekonomikas teorijas vēsture biogrāfijās*. Banku augstskola. Rīga : Rasa ABC, 2001. 62 lpp. ISBN 9984-653-47-1.
13. *Cataloging Theory Resources: Core Concepts in Cataloging* [online]. University of North Dakota, [last modified: 31-12-2005] [cited 10-03-2006]. Available: <http://www.und.nodak.edu/dept/library/Departments/abc/cattheory.htm>
14. **Chapman, Ann, Massey, Owen.** A Catalogue Quality Audit Tool. *Library and Information Research News*, vol.26, Nr.82, p. 26-37. Available also: <http://wotan.liu.edu/does/data/Articles/doillinrey:2002:i:82:p:26-37.html>

15. **Chapman, Ann, Massey, Owen.** A Catalogue Quality Audit Tool. *Library Management*, 2002, vol.23, Nr.6/7, p.314-324. ISSN 0143-5124.
16. **Cunningham, Diana J., Ascher, Marie T., Brown, Helen-Ann.** *The Added Value of an Informationist at New York Medical College* : proceedings of the contributed papers session of 94th annual conference [online]. Special Libraries Association, 2003. [cited 13-04-2006].

Available: www.sla.org/division/dbio/newyork/cunningham.htm

17. **Cutter, Charles A.** *Rules for a Dictionary Catalog*. Washington, DC : Government Printing Office, 1876.
18. **Cutter, Charles A.** *Rules for a Dictionary Catalog*. 4th ed., rewritten. Washington, DC : Government Printing Office, 1904.
19. **Davies, A., Kirkpatrick, I.** To Measure Service: Ask the Library User. *Library Association Record*, Nr.96(2), 1994, February, p.88-89.
20. **Edwards, Susan, Browne, Mairead.** Quality in Information Services: Do Users and Librarians Differ in Their Expectations? *Library Information Science Research*, Nr.17, 1995, p.163-82.
21. **Eihenbauma, Elfa.** *Valsts nozīmes bibliotēku kopkataloga kvalitāte* [nepublicētais materiāls] : bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2006.
22. *Encyclopedia of Library and Information Science*. Ed. by Miriam A. Drake. Vol.1: Abs-Dec. 2nd. ed. New York; Basel : Marcel Dekker, 2003. 802 p. ISBN 0-82472-075-X.
23. **Fenner, Audrey.** Placing Value on Information [online]. *Library Philosophy and Practice*, vol.4, Nr.2 (Spring 2002). [cited 13-08-2005]. ISSN 1522-0222. Available: <http://libr.uni.edu:2000/LPP/fenner.html>
24. *Focus Groups* [online] : [bibliography for a focus group study to inspect users satisfaction]. Maintained by Karen Fischer. [cited 10-01-2006]. Available: <http://library.ups.edu/kfischer/FG19>
25. **Fromms, Ēriks.** *Mīlestības māksla*. No angļu val. tulk. Baiba Jansone. Rīga : Jumava, 2005. 132, [3] lpp. ISBN 9984-056-69-4.
26. **Gorman, Michael.** *Our Enduring Values: Librarianship in the 21st Century*. Chicago, IL : ALA, 2000. ix, 188 p. ISBN 0-838-907-85-7.
27. **Gudele, Ina.** *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006.-2013.gadam* [nepublicētais materiāls]. 26.04.2006. Elektroniskās prezentācijas izdrukā.
28. *Guidelines for Authority Records and References* [online]. Revised by the IFLA Working Group on GARE Revision. 2nd ed. München : K.G. Saur, 2001 [cited 05-03-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf>

29. **Hagler, Ronald.** *The Bibliographic Record and Information Technology*. 3rd ed. Chicago : American Library Association, 1997. xvi, 394 p. : ill. ISBN 0-838-9070-75.
30. **Hagler, Ronald.** *The Consequences of Integration*. In: *The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. San Diego : Academic Press, 1989. 241 p. ISBN 0-12-678210-5.
31. **Hakala, Juha.** *Description and Accesibility of Documents - New Challenge* : [report]. **No: Latvijas Nacionālā bibliotēka.** *Nacionālā bibliogrāfija: no rakstītā līdz digitālajam* : starptaut. konf., 2002.g. 12.-13.sept. = *The National bibliography: from print to the digital age* : International conference, September 12-13, 2002. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2002, p.109.
32. **Harmsen, Bernd.** *Adding Value to Web-OPACs. The Electronic Library*, vol.18, Nr.2, Apr. 2000, p. 109–113. ISSN 0264-0473. Available also: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&contentId=861890>
33. **Hebert, F.** *Service Quality: an Unobtrusive Investigation of Interlibrary Loan in Large Public Libraries Canada.* *Library and Information Research*, Nr.16, 1994, p.3-21.
34. **Hegna, Knut, Murtomaa, Eeva.** *Data Mining MARC to Find: FRBR?* [online]. 2002. [cited 12-04-2005]. Available: <http://folk.uio.no/knuthe/dok/frbr/datamining.pdf>.
35. **Henczel, Susan.** *The Information Audit : A Practical Guide*. München : Saur, 2001. 272 p. ISBN 3-598-24367-7.
36. **Holma, Baiba.** *Daži informācijas intelektuālās pieejamības aspekti globālās informācijas telpas kontekstā.* **No: Sociālo un politisko pētījumu institūts (SPPI), Stratēģiskās analīzes komisija.** *Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas* : starptaut. konf. ziņojumi, Rīga, 2005.g. 9.-12.nov. [Rīga] : LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 440.-452.lpp. ISBN 9984-783-86-3.
37. *IFLA/UNESCO Public Libraries Manifesto* [online]. 1994. [cited 20-04-2005]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm>
38. **Indriksone, Antra.** *Bibliogrāfiskā informācija bibliotēku katalogu ierakstos: vēsturiskā attīstība un nākotnes tendences* [nepublicētais materiāls] : maģistra darbs. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2004. 90 lp.
39. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *Cataloguing Section - FRBR Review Group: Activity Report, 2004-2005*. [IFLA, 2005]. [cited 30-11-2005]. Available: http://www.ifla.org/VII/s13/wqfrbr/FRBRRG_ActivityReport_2004-05.pdf.
40. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *Cataloguing Section - FRBR Review Group: Minutes of the Meetings, Oslo, august, 2005* [online]. [IFLA, 2005].

[cited 30-11-2005]. Available: http://www.ifla.org/VII/s13/wgfrbr/FRBRRG_MeetingReport_20050818.pdf.

41. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *Cataloguing Section – Strategic Plan, 2005-2007* [online]. [IFLA, 2005]. [cited 30-11-2005]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s13/annual/sp13.htm>
42. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records - Final Report* [online]. [B.v. : IFLA, b.g.]. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr1.htm>.
43. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *Guidelines for Online Public Access Catalogs (OPAC) Displays* [online]. 2003. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s13/guide/opacguide03.pdf>
44. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *IFLA Cataloguing Principles: Steps towards an International Cataloguing Code, 2. Report from the 2nd Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Buenos Aires, Argentina 2004.* Ed. by Barbara B. Tilleff, Ana Lupe Cristán. München : Saur, 2005, 227 p. IFLA Series on Bibliographic Control; vol. 28. ISBN 3-598-24277-8.
45. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *International Standard Bibliographic Description (ISBD): draft* [online] : consolidated ed. 2006. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/ISBD-consolidated-July2006.pdf#search=%22ISBD%20consolidated%22>
46. **International Federation of Library Associations (IFLA).** *The Public Library Service: IFLA/UNESCO guidelines for Development.* Prepared by working group chaired by Philip Gill on behalf of the Section of Public Libraries. München : K.G.Saur, 2001. xvi, 116 p. IFLA Publications; 97. ISBN 3-598-21827-3. Available also: <http://www.ifla.org/VII/s8/news/pg01.htm>.
47. **International Federation of Library Associations (IFLA).** **Public Libraries Section.** *Meeting Users Needs* [online] : a checklist for best practice. 2005. [cited 02-09-2006]. Available: http://www.ifla.org/VII/s8/proj/Meeting_User_Needs-Checklist.pdf
48. **International Federation of Library Associations (IFLA).** **UBCIM Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR).** *Functional Requirements for Authority Records: A Conceptual Model.* Draft 2005-06-15. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/d4/FANAR-Conceptual-M-draft-e.pdf>
49. **The Information Network for Ohio Schools.** *INFOhio Cataloging Guidelines* [online]. 2003. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.infohio.org/UC/MARCdocsRev.html>

Content: Guidelines for Matching MARC Records; Guidelines for Evaluating MARC Records; Guidelines for Enhancing MARC Records; Guidelines for Derived Cataloging.

50. ISO 639. Code for the Representation of the Names of Languages [online]. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.oasis-open.org/cover/iso639a.html>.
51. ISO 3166 English Country Names and Code Elements [online]. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.iso.org/iso/en/prods-services/iso3166ma/02iso-3166-code-lists/list-en1.html>.
52. **Johannsen, C.** Can the ISO Standards on Quality Management be Useful to Libraries, and How? : Paper Presented at the Open Session on Quality and Quality Management in Libraries, IFLA Conference, Barcelona, Spain, 22-27 August 1993. *INSPEL*, vol. 28, Nr.2, 1994, p. 227-239. ISSN 0019-0217. CODEN INPLBI.
53. **Johannsen, C.** The Use of Quality Control Principles and Methods in Library and Information Science Theory and Practice. *Libri*, Nr.42(4), 1992, Oct./Dec., p.283-293.
54. **Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloguing Rules.** *RDA: Resource Description and Access* [online] : [draft]. [cited 02-09-2006]. Available: <http://www.collectionscanada.ca/jsc/rda.html>. Last updated: 20 June 2006.
55. **Jurow, S., Barnard, S.B.** *Integrating TQM in a library setting*. Howarth Press, 1993.
56. **Kalniņa, Iveta.** *Bibliotēkas uzzīņu aparāta retrospektīvā konversija. No: Bibliotēka un sabiedrība*. 3.sēj. Z.Eglītes red. Latvijas Universitātes raksti; 646.sēj. Rīga : Latvijas Universitāte, 2002, 162.-175.lpp. ISSN 1407-2157.
57. **Kalķe, Ineta.** *Rīgas Centrālās bibliotēkas kopkataloga kvalitāte [nepublicētais materiāls] : kursa darbs*. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2006.
58. **Kapitonova, Marlēna.** *Kopkatalogs kā elektroniskās informācijas pakalpojums Latvijas bibliotēkās [nepublicētais materiāls] : maģistra darbs*. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2005. 78 lp.
59. **Karnītis, Edvins.** *Informācijas sabiedrība - Latvijas iespējas un uzdrošināšanās*. Red. Dzintra Dāvidsone ; māksl. Mārtiņš Krūklis. Rīga : Pētergailis, 2004. 208 lpp. : diagr., sh., tab. Bibliogr. norādes parindēs. ISBN 9984-33-074-5.
60. **Keenan, Stella, Johnson, Colin.** *Concise Dictionary of Library and Information Science*. 2nd ed. London : Chippenham, 2000.
61. **Khurshid, Zahiruddin.** The Application of TQM in Cataloguing. *Library Management*, vol.18, Nr.6, Sept. 1997, p. 274-279. ISSN 0143-5124. Available also:

<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&contentId=858855>

62. *Kopenhāgenas deklarācija* [tiešsaiste] : Kopenhāgenas konference "Publiskās bibliotēkas un informācijas sabiedrība" 1999.gada 14.-15.oktobrī. 1999. [skatīts 20-04-2006]. Available: <http://www.km.gov.lv/UI/Main.asp?id=10104>
63. **Korsaka, Ilze.** *Novadpētniecības datubāžu kvalitāte* [nepublicētais materiāls] : [maģistra darbs]. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2005.
64. **Krievāns, Viesturs.** *Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei (IKTIK) programma 2007.-2013.gadam* [nepublicētais materiāls]. 02.08.2006. Elektroniskās prezentācijas izdruka.
65. **Kropļijs, Artūrs, Raščevska, Malgožata.** *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs.* Rīga : RaKa, 2004. ISBN 9984-15-616-8.
66. **Kūle, Maija, Kūlis, Rihards.** *Filosofija.* Zin. rec. Pēteris Laizāns. [Rīga] : Burtnieks, 1996. 653 lpp. ISBN 9984-9129-6-5.
67. *Kvalitātes nodrošināšanas metodes* [tiešsaiste]. Latvijas standarts. [skatīts 02-09-2006]. Pieejams: <http://www.lvs.lv/lv/edu/quality/chapter2.htm>
68. **Larsen, Boje.** "One Measurement is Better than 1,000 Opinions": is it? : [Best Paper Award in Subtheme *Quality & Techniques*, 5th International Conference on ISO 9000 and TQM, Singapore, April 2000. *Managerial Auditing Journal*, 2001, vol.16, Nr.2, p.63-68.
69. **Lasmane, Skaidrīte.** *Informācijas ētika Latvijā* [tiešsaiste] : [ziņojums zin. konf. "Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas" sekcijā „Informācijas vide un tās ietekme uz identitāti un kopienu”]. *Universitātes Avīze*, 16.nov., 2005. Pieejams: <http://www.lu.lv/lai/raksts/zinatne/119/>
70. **Lasmane, S., Milts, A., Rubenis, A.** *Ētika* : [jautājumi, risinājumi, atzinumi]. 3.izd. Rīga : Zvaigzne ABC, 1995. 252, [2] lpp. ISBN 9984-560-65-1.
71. *Latviešu valodas vārdnīca: A-Ž.* Rīga : Avots, 1987. 883 lpp. Pieejama arī fimeklī: <http://ai1.mij.lu.lv/vardnica.htm>.
72. *Latviešu valodas vārdu un vārdu savienojumu īsināšana bibliogrāfiskajā aprakstā.* Bibl. darba un bibliogrāfijas standartizācijas tehniskā komiteja; darba grupas vad. Baiba Mūze. Rīga : Latvijas Nacionālā bibl., 2002. 17 lpp.
73. *Latvijas Zinātņu nozaru un apakšnozaru anotācijas* [tiešsaiste]. [skatīts 12-12-2005]. Pieejams: <http://www.lzp.lv/latv/nozares.htm>.

74. **Lazdiņa, Skaidrīte.** *Elektronisko reģionālo kopkatalogu kvalitāte* [nepublicētais materiāls] : maģistra darbs. Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2006. 93 lp.
75. *Lielā terminu vārdnīca: datortermini* [tiešsaiste]. [skatīts 31-08-2006]. Latvijas Zinātņu akadēmija. Pieejams: <http://www.termini.lv/index.php?term=s%C4%ABkt%C4%93ls&lang=LV&exact=on>
76. **Liepiņa, Gita.** Informācijas brīvība un atbildība par tās kvalitāti [tiešsaiste] : [par zin. konf. "Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas" sekcijas „Informācijas vide un tās ietekme uz identitāti un kopienas” darbu]. *Universitātes Avīze*, 16.nov., 2005. Pieejams: <http://www.lu.lv/laikraksts/zinatne/119/>
77. **Lubetzky, Seymour.** *Seymour Lubetzky: Writings on the Classical Art of Cataloging.* Comp. and ed. by Elaine Svenonius, Dorothy McGarry. Englewood, Colo. : Libraries Unlimited, 2001. xxi, 443 p. : ill. Includes bibliographical references and index. ISBN 1-563-089-327.
- Content: Cataloging Rules and Principles; Code of Cataloging Rules; Principles of Cataloging; Periodical articles etc.
78. *LVS ISO 690 Dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. Saturs, forma un struktūra.* Rīga : VSIA "Latvijas Standarts", 2001. 34 lpp.
79. *LVS ISO 690-2 Informācija un dokumentācija. Bibliogrāfiskās norādes. 2.daļa: Elektroniskie dokumenti vai to daļas.* Rīga : VSIA "Latvijas Standarts", 2001. 32 lpp.
80. *LVS ISO 5127 Informācija un dokumentācija. Vārdnīca.* Rīga : VSIA "Latvijas Standarts", 2004. 160 lpp.
81. *LVS ISO 11620 Informācija un dokumentācija. Bibliotēku darbības rādītāji.* Rīga : VSIA Latvijas standarts, 2001. 127 lpp.
82. **Massey, Owen.** *Auditing Catalogue Quality by Random Sampling* [online] : MA Dissertation. Loughborough : Department of Library and Information Science at Loughborough University, 2000. [cited 02-09-2006]. Available: <http://owen.massey.net/dissertation/>.
83. **Matthews, J.R.** *The Impact of Online Catalogs.* New York, NY. : Neal-Schuman Publishers, 1986.
84. **Matthews, Joseph R.** *Public Access to Online Catalogs.* 2nd ed. New York : Neal-Schuman Publishers, ©1985. ix, 497 p. : ill. ISBN 0-91821-289-8. Library automation planning guides series ; Nr.1.
85. **Matthews, J.R., Lawrence, G.S., Ferguson, D.K.** (eds). *Using Online Catalogs: A Nationwide Survey.* New York, NY : Neal-Schuman Publishers, 1983.

86. **Matthews, Joe.** *The Value of Information in Library Catalogs* [online] : [firmas EOSi (ASV, Kalifornija) Biznesa attīstības vicedirektora raksts]. [Special libraries Association, 2000]. [cited 20-07-2006]. Available: http://www.findarticles.com/cf_0/m0FEW/7_4/64694218/print.html
87. **Miller, Dick R., Clarke, Kevin S.** *Putting XML to Work in the Library : tools for improving access and management.* Chicago : American Library Association, 2003.
88. **Millson-Martula, C., Menon, V.** Customer Expectations: Concepts and Realty for Academic Library Services. *College and Research Libraries*, Nr.6(1), 1995, p.33-47.
89. *Multicultural Communities Guidelines for Library Services* [online]. 2nd revised ed. 1998. [cited 28-11-2005]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s32/pub/guide-e.htm>.
90. **Murfin, M.E., Gugelchuk, G.M.** Development of Testing of a Reference Transaction Assessment Instrument. *College and Research Libraries*, Nr.48, 1987, p. 314-338.
91. **Mūze, Baiba.** *Biznesa augstskolas Turība elektroniskā kataloga problēmas un attīstības iespējas* [nepublicētais materiāls] : audita rezultātu kopsavilkums. Rīga, 1999.
92. **Mūze, Baiba.** *Elektroniskie katalogi bibliotēku kvalitātes sistēmas kontekstā* [tiešsaiste] : [prezentācija Latvijas Universitātes 3.filoloģijas doktorantu konferencē "Teksti un konteksti", 2004.g. 21.maijā]. [skatīts 28-11-2005]. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/UI/main.asp?id=16202>.
93. **Mūze, Baiba.** *Elektronisko katalogu kvalitātes vērtēšanas kritēriji* [elektroniskā prezentācija] : [prezentācija Latvijas Universitātes 64.konferencē 2006.g. 14.februārī]. Rīga, 2006.
94. **Mūze, Baiba.** Informācijas apstrādes standartizācija. **No:** *Bibliotēka un sabiedrība*; Nr.3. Latvijas Universitātes raksti. 646.sēj. Rīga : Latvijas Universitāte, 2002, 144.-161.lpp. Kopsavilkums angļu val. ISBN 9984-783-46-4, ISSN 1407-2157.
95. **Mūze, Baiba.** Informācijas kvalitatīva organizēšana bibliotēku elektroniskajos katalogos. Rec. Līga Krūmiņa, Baiba Holma. **No:** *Bibliotēkzinātne. Bibliotēka un sabiedrība = Library Science. Library and Society.* Latvijas Universitātes raksti. 699.sēj. Rīga : Latvijas Universitāte, 2006, 230.-247.lpp. Kopsavilkums angļu val. ISBN 9984-783-46-4, ISSN 1407-2157.
96. **Mūze, Baiba.** Jauni izaicinājumi Latvijas bibliotēku attālajiem elektroniskajiem katalogiem. **No:** *Platforma: LU filoloģijas, mākslas (teātra un mūzikas) zinātnes un bibliotēkzinātnes doktorantu rakstu krāj.* Rīga : Zinātne, [2004]. 221.-[229.]lpp. ISBN 9984-767-24-8.
97. **Mūze, Baiba.** *Kvalitātes sistēma* [tiešsaiste]. Rīga, 2004. [skatīts 02-09-2006]. Pieejams: <http://www.isalise.lv/isalise/zinas%20nr4.pdf>

98. **Mūze, Baiba.** *Metadati [elektroniskā prezentācija]*. Rīga, 2003.
99. **Mūze, Baiba.** Union Catalogue Quality Control and Evaluation in Public Libraries. Bibliographic references: p.174. *In: Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development : Proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting : May 2-3, 2005, Liepāja, Latvia.* Rīga : National Library of Latvia, 2005, p.169-174. ISBN 9984-607-65-8.
100. **Mūze, Baiba, Pakalna, Daina, Kalniņa, Iveta.** *Bibliogrāfisko norāžu un atsauču sistēma : metodiskais līdzeklis.* Ar Valsts valodas aģentūras atbalstu. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2005. 136 lpp. ISBN 9984-19-765-4.
101. *Nacionālā kopkataloga veidošanas un izmantošanas kārtība : LR Ministru Kabineta Noteikumi Nr. 356 (2001.08.07) : spēkā no 2001.08.11.* *Latvijas Vēstnesis*, Nr.117, 2001, 8.okt. Pieejams arī: <http://www.km.gov.lv/UI/main.asp?id=11022>.
102. **Nikiforovs, Oļegs.** Sociālie raksturi mūsdienu dzīvē : Ēriha Fromma mīlestības teorija mūsdienās. *Psiholoģijas Pasaule*, Nr.4, 2003, 22.-26.lpp. ISSN 1691-0435.
103. **Orr, R.** Measuring the Goodness of Library Services: a General Framework for Considering Quantitative Measures. *Journal of Documentation*, Nr.29(3), 1973, p.313-332.
104. **Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., Berry, L.L.** A Conceptual Model of Service Quality and its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, Nr.49 (Fall), 1985, p.41-50.
105. **Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., Berry, L.L.** SERVQUAL: A Multiple Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, Nr.64(1), 1988, p.12-40.
106. **Poll, Roswitha.** *Assessing the Quality of Library Websites [electronic presentation]*. Münster, 2005. 23 slides.
107. **Poll, Roswitha.** *Measuring the Impact of New Library Services [online]*. IFLA, 2005. [cited 20-08-2006]. Available: <http://www.ifla.org/IV/ifla71/papers/081e-Poll.pdf>.
108. **Poll, Roswitha.** Measuring Impact and Outcome of Libraries. *Performance Measurement and Metrics*, 2003, vol. 4, Nr.1, p.5-12. ISSN 1467-8047.
109. *Quality Management and Benchmarking in the Information Sector : Results of Recent Research.* John Brockman (ed.), Philip Brooks, Peter Brophy etc. London etc. : Bowker Saur, 1997. xvi, 432 p. ISBN 1-85739-189-6.
110. *Quality - Statistics and performance evaluation [in libraries] [online]*. [cited 25-08-2006]. Available: <http://www.iso.org/iso/en/stdsdevelopment/tc/tclist/TechnicalCommitteeDetailPage.TechnicalCommitteeDetail?COMMID=1792>

111. **Ranganathan, Shiyali Ramamrita.** *The Five Laws of Library Science*. Ed. 2, reprinted with minor amendments. Bombay : Asia Pub. House, 1963. 449 p. Ranganathan series in library science; Nr12.
112. **Ranganathan, Shiyali Ramamrita.** *Heading and Canons*. Madras [India] : S.Wiswanathan, 1955.
113. **Ranganathan, Shiyali Ramamrita.** *Library Catalogue: Fundamentals and Procedure*. London : G. Blunt, 1950.
114. **Romero, Lisa.** An Analysis of Entry-level Cataloging Errors. *Journal of Education for Library & Information Science*, 1994, Summer, vol. 35, Issue 3, p.210. ISSN 0748-5786.
115. **Rowley, Jennifer.** *Information Marketing*. Aldershot : Ashgate, 2001. 196 p. ISBN 0-566-08222-5.
116. **Rowley, Jennifer.** Information Marketing: Seven Questions. *Library Management*, 2003, vol.24, Nr.1/2, p.13-19. ISSN 0143-5124.
117. **Rowley, Jennifer, Farrow, John.** *Organizing Knowledge: an Introduction to Managing Access to Information*. 3rd ed. Aldershot : Gower, 2000. 404 p. ISBN 0-566-08047-8.
118. **Rozenberga, Dace.** *Bibliogrāfiskās informācijas veidošana un to ietekmējošie faktori skolu bibliotēkās* [nepublicētais materiāls] : [bakalaura darbs]. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa; darba vad. Baiba Mūze; rec. Baiba Holma. Rīga, 2006. 96 lp.
119. **Rozenštrauks, Ivars.** *Integrēta valsts informācijas sistēma IVIS* [nepublicētais materiāls]. 26.04.2006. Elektroniskās prezentācijas izdrukā.
120. **Saracevic, Tefko, Kantor, Paul B.** Studying the Value of Library Information Services. *JASIS [Journal of the American Society for Information Science]*, vol.48, Nr.6, June. Available also: www.asis.org/Publications/JASIS/v48n0697.html.
121. **Shapiro, Michael J.** *Reading "Adam Smith": Desire, History and Value*. London : SAGE Publications, 1999. Modernity and political thought ; vol.4. ISBN 0-8039-4584-1.
122. **Singh, Rajesh.** *Marketing Culture of Finnish Research Libraries : an analysis of marketing attitude, knowledge and behavior* : [dissertation]. Abo : Abo Akademi University Press, 2005. 285 p. ISBN 951-765-282-8.
123. *Six Sigma Definition - What Is Six Sigma?* [online] : [Tutorial on quality audit]. [cited 10-01-2006]. Available: <http://sixsigmatutorial.com/Six-Sigma/Six-Sigma-Tutorial.aspx?ref=aw&qclid=Cln3-4uSwllCFUqxQgodLhu3Aw>
124. **Sporāne, Baiba.** Bibliotēkas informacionālās telpas un lietotājvides saskarsme. **No: Sociālo un politisko pētījumu institūts (SPPI), Stratēģiskās analīzes komisija. Robežu**

- paplašināšana: identitātes un kopienas* : starptaut. konf. ziņojumi, Rīga, 2005.g. 9.-12.nov. [Rīga] : LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 409.-427.lpp. ISBN 9984-783-86-3.
125. *Standartizācijas likums* [tiešsaiste] (pieņemts 1998.g. 28.okt.). Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2004. [skatīts 29-08-2006]. Pieejams: www.likumi.lv/doc.php?id=50425.
126. **Starptautiskā bibliotēku asociāciju federācija (IFLA)**. *FRBR: Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem* [tiešsaiste] : gala ziņojums. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2005. [skatīts 10-12-2005]. Pieejams: <http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/FRBR.pdf>.
127. **Starptautiskā bibliotēku asociāciju federācija (IFLA)**. *ISBD elementu atbilstība FRBR entītijai un atribūtu attiecībām* [tiešsaiste]. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2005. [skatīts 10-09-2005]. Pieejams: http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/ISBD_to_FRBR.pdf.
128. *Statement of Principles Adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961*. Annotated ed. With commentary and examples by Eva Verona. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971.
129. **Svenonius, Elaine** (ed.). *Bibliographic Control*. *In: Academic Libraries: research perspectives*. Chicago : American Library Association, 1990, p. 8-66.
130. **Svenonius, Elaine** (ed.). *Bibliographic Entities and their Uses*. *In: IFLA UBCIM Programme and the IFLA Division of bibliographic control: seminar on bibliographic records proceedings of the seminar held in Stockholm, August 15-16, 1990*. Munich : Saur, 1992, p.18.
131. **Svenonius, Elaine** (ed.). *The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. San Diego : Academic Press, 1989. 241 p. ISBN 0-12-678210-5.
132. **Svenonius, Elaine**. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge : Massachusetts Institute of Technology, 2000. Digital libraries and electronic publishing. 255 p. ISBN 0-262-19433-3.
133. *Svešvārdu vārdnīca* : ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papild. 2.izd. Rīga : Liesma, 1978. 771 lpp.
134. **Šulmane, Ilze**. *Masu komunikācijas kontentanalīze*. *No: Latvijas mediju analīze : daudzveidība*, 3. Red. S.Kruks. Rīga : Latvijas Universitātes Komunikācijas studiju nod., 2001, 7.-10.lpp. ISBN 9984-66-172-5. Pieejams arī: <http://www.lu.lv/szf/faili/Kontentanalize.doc>
135. **Tann, J.** *Dimensions of Quality in a Library Setting*. *In: Quality management: towards BS5750*. Stamford, Lincs : CPI, 1993.
136. **Taylor, Arlene G.** *Organization of Information*. 2nd ed. Westport : Libraries Unlimited, 2004. 418 p. : ill. ISBN 1-56308-969-6.

137. **Taylor, Arlene G.** *Wynar's Introduction to Cataloging and Classification*. With assistance of David P. Miller. 9th ed. Englewood, Colorado; Libraries Unlimited, 2000. XV, 552 p. : ill. Library and information science text series. ISBN 1-56308-857-6 (pbk), ISBN 1-56308-494-5.
138. **Tillet, Barbara B.** A Taxonomy of Bibliographic Relationships. *Library Resources and Technical Services*, 1991, vol.5, Nr.2, p.150-158.
139. **Tillet, Barbara B.** Future Cataloging Rules and Catalog Records. *In: Origins, Content, and Future of AACR2*. Chicago : American Library Association, 1992.
140. **Weaver, Samuel C., Weston, J.F.** A Unifying Theory of Value Based Management. *Finance*. Anderson Graduate School of Management, University of California, Los Angeles. 2003, paper 4'03. 42 p.
141. **Whitehall, T.** Quality in Library and Information Services: a review. *Library Management*, Nr.13(5), 1992, p.23-25. ISSN 0143-5124.
142. **Wiederkehr, Robert R.V.** *Alternatives for Future Library Catalogs : a cost model : final report of the library catalog cost model project*. Prepared for the Association of Research Libraries. Rockville, Md. : King Research, 1980. vi, 109, [69] p. : ill.
143. **Wieser, Friedrich.** The Austrian School and the Theory of Value. *The Economic Journal*, vol.1, 1891.
144. **Wieser, Friedrich.** The Theory of Value: a Reply to Professor Macvane. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* II, 1891-1892, p.600-628.
145. **Winkworth, I.** Performance Indicators and Quality Assurance. *Aslib Information*, Nr.21(6), 1993, June, p.250-251.
146. **Woodall, Tony.** Conceptualising 'Value for the Customer' : an attributional, structural and dispositional analysis. *Academy of Marketing Science Review*, vol.2003, Nr.12. Available also: www.amsreview.org/articles/woodall12-2003.pdf.
147. **Wynar, Bohdan S.** *Introduction to Cataloging and Classification*. 8th ed. Englewood, CO : Libraries Unlimited, 1992. xvii, 633 p. : il., tab. Library science text series. ISBN 0-8728-796-74 (pbk). ISBN 0-8728-781-12 (cloth).
148. **Yee, Martha M.** *Guidelines for OPAC Displays* [online] : [report on the 65th IFLA General conference]. [cited 15-07-2006]. Available: <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/098-131e.htm>.
149. **Yee, Martha M.** One Catalog or no Catalog? *ALCTS Newsletter*, vol.10, Nr.4, 1999.
150. **Yee, Martha M.** What is a Work? *Cataloging and Classification Quarterly*, 1994, vol.19, Nr.1, p.9-28; vol.19, Nr.2, p.5-22; vol.20, Nr.1, p.25-46. ISSN 0163-9374.
151. **Yee, Martha M., Shafford Layne, Sara.** *Improving Online Public Access*. Chicago ; London : American Library Association, 1998. xv, 220, [1] p. : tab. Bibliogr.: p.209-

http://www.alastore.ala.org/SiteSolution.taf?sn=catalog2&pn=product_detail&op=389. ISBN 0-838-907-30-X.

152. **Zeithaml, V.A., Parasuraman, A., Berry, L.L.** *Delivering Quality Service: Balancing Customer Perceptions and Expectations*. New York : Free Press, 1990.
153. *Ziņojums par starptautiskajiem katalogizācijas principiem [tiešsaiste]: projekts atbalstīts IFLA Starptautisko katalogizācijas noteikumu ekspertu sanāksmē (IME-ICC) : Frankfurte (Vācija), 2003.g. Tulk. Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2005. [skatīts 20-01-2006].* Pieejams: http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/starpt_kat_principi.htm
154. **Азгальдов, Г.Г., Райхман, Э.П.** *О квалиметрии*. Москва : Издательство стандартов, 1973. 172 с.
155. **Бородина, В.А.** *Квалитология и квалиметрия библиотечного общения [tiešsaiste]. [skatīts 20-08-2006].* Pieejams: http://ellib.gpntb.ru/ntb/2005/10/ntb_10_5_2005.htm.
156. **Воцеховский, С.И.** *Философия качества*. Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, 2003. 64 с.
157. **Дубровина, Людмила Александровна.** *Модернизация библиотек на основе менеджмента качества [tiešsaiste]. [skatīts 15-08-2006].* Pieejams: www.evarussia.ru/upload/doklad/doklad_986.doc
158. **Каленов, Н.Е.** *Электронные каталоги библиотек с точки зрения пользователя : [Krievijas Dabaszinātņu bibliotēkas (Maskava, Krievija) speciālista referāts 9.Starptaut. konf. "Bibliotēkas mainīgajā pasaulē" Sudakā (Krimas Autonomā republika) 2002.g. 8.-16.jūn.]. В кн.: Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире новые технологии и новые формы сотрудничества. Москва : Издательство ГПНТБ России, 2002, с.553-558.*
159. **Масевич, А.Ц., Захаров, В.П.** *Качество информационного продукта автоматизированных библиотечных систем [tiešsaiste]. Научные и технические библиотеки. [skatīts 20-08-2006].* Pieejams: www.gpntb.ru/win/ntb/ntb97/1/f1_08.html
160. **Мегапроект "Пушкинская библиотека" [tiešsaiste]. [skatīts 15-04-2006].** Pieejams: <http://www.unn.ru/library/pushkin.htm>.
161. **Субетто, А.И.** *Квалитология образования*. Санкт-Петербург– Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 220 с.
162. **Субетто, А.И.** *Очерки теории качества (авторская ретроспекция)*. Санкт-Петербург; Кострома, 2002. 108 с.

163. **Субетто, А.И.** Стратегия развития качества высшей школы России в XXI веке. **В кн.:** *Управление качеством высшего образования: теория, методология, организация, практика.* Санкт-Петербург; Кострома, 2005. Т. 1, с. 20-31.
164. **Швец, Валерий Ефимович.** Рефлексный менеджмент качества (РМК) – принципы, стратегия, методы и эффективность. *Kvalitāte*, Nr.6, 2004, 45.-49.lpp.
165. **Федюкин, В.К.** Квалитология – новая фундаментальная наука об онтологии качества. **В кн.:** *Управление качеством: проблемы, исследования, опыт.* Сб. науч. тр. Вып.1. Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, 2001, с.4–8.
166. **Федюкин, В.К.** О создании учебной дисциплины "квалитология" [tiešsaiste]. [skatīts 14-08-2006]. Pieejams:
<http://www.quality21.ru/index.php?module=subjects&func=viewpage&pageid=300>
167. **Федюкин, В.К.** Основы квалитологии. Изд. 2-е, перераб. и доп. Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, 2002. 112 с.

Bibliogrāfija

1. *Adapting Marketing to Libraries in a Changing and World-wide Environment* : papers presented at the 63rd IFLA Conference, Copenhagen, Sept. 1997 München : K.G. Saur, 2000. 89 p. IFLA publications, ISSN 0344-6891; Nr.89. ISBN 3-598-218-11-7.
2. **Aluri, Rao.** Improving Reference Service: The Case for Using a Continuous Quality Improvement Method. *RQ* 33, 1993, p.220–221, 232.
3. **Aploka, Ināra.** *Kvalitātes vadības sistēmas starptautiskais un Latvijas nacionālais standarts LVS EN ISO 901:2000 "Kvalitātes vadības sistēma. Prasības": tā darbība, problēmas, ieguvumi Rīgas Stradiņa universitātes bibliotēkā* : [elektroniskā prezentācija Latvijas Akadēmisko bibliotēku asociācijas seminārā 2006.g. 17.aug.]. Rīga, 2006. [skatīts 20-08-2006]. Pieejams: http://www.lataba.lv/index.php?page=48&action=article&article_id=19
4. **Ashton, Jan.** Development of the British Library's OPAC 97: the Value of a User-centred Approach. *Program (ASLIB)*, 1998, vol.32, p.1-24.
5. **Attig, John.** Descriptive Cataloging Rules and Machine-readable Record Structures: some directions for parallel development. *In: The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. Ed. by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989, p.29-40.
6. **Ayers, F. H.** Time for Change : A New Approach to Cataloguing Concepts. *Cataloging & Classification Quarterly*, vol.28, Nr.2, 1999, p.3-16.
7. **Banku augstskola.** *Konkurētspēja un kvalitātes vadības problēmas = Competitiveness and Quality Management Problems* : starptautiska zinātniska konference 2000.gada 27.oktobrī : ziņojumu krājums. Rīga : Banku augstskola, 2000. 231 lpp. ISBN 9984-606-76-7.
8. **Berg, B.L.** *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. 4th ed. Boston : Allyn and Bacon, 2001.
9. **Berlot, J.C., McClure, C.R., and Ryan, J.** *Statistics and Performance Measures for Public Library Networked Services*. Chicago, IL : American Library Association, 2001. ISBN 0-8389-0796-2.
10. **Berlot, John Carlo.** *Panel on Measuring the Value of Library Services* [online]. Baltimore, 1996. [cited 11-08-2006]. Available: <http://www.nclis.gov/libraries/foru96-2.html>
11. **Boekhorst, P.** Measuring Quality : the IFLA Guidelines for Performance measurement in academic libraries. *IFLA Journal*, Nr.21 (4), 1995, p.278-281.

12. **Borgman, Christine.** Why are Online Catalogs Still Hard to Use? *Journal of American Society for Information Science*, vol. 47, Nr.6, 1996, p.493-503.
13. **Brinkley, Monica.** *Performance Measurement and Quality Management for the Hybrid Library an Update on the EQUINOX Project* [online]. [cited 01-09-2006]. Available: <http://www.exploit-lib.org/issue7/equinox>.
14. **British Columbia Archives.** *About Information Management*. Victoria, BC : British Columbia Archives, 2002. Available also: <http://www.bcarchives.gov.bc.ca/infomgmt/infomgmt.htm>.
15. **Bouthiller, France, Shearer, Katheleen.** Understanding Knowledge Management and Information Management: the need for an empirical perspective. *Information Research*, vol.8 Nr.1, Oct. 2002.
16. **Bowman, Stephen, Davey, Ford, Turner, Christopher.** *A Comparative Study of the Impact of Online Public Access Catalogues on the Information Gathering and Utilisation Habits of Differing User Groups*. [London] : British Library Research and Development Department, 1991. British Library research & development reports ; 6095. Includes bibliographical references (p. 39-56).
17. **British Library.** *Measuring Our Value* [online] : results of an independent economic impact study commissioned by the British Library to measure the Library's direct and indirect value to the UK economy. [cited 20-07-2006]. Available: <http://www.bl.uk/pdf/measuring.pdf>.
18. **Bryson, Jo.** *Measuring the Performance of Libraries in the Knowledge Economy and Society*. *Australian Academic & Research Libraries*, 2001, vol.32, Nr.4.
19. **Bunge, Charles A.** Factors Related to Output Measures for Reference Services in Public Libraries: Data from Thirty-Six Libraries. *Public Libraries* 29, 1990, p.43-44.
20. **Calvert, P.J.** International Variations in Measuring Customer Expectations. *Library Trends*, 49(4), 2001, p. 732-757.
21. **Carbone, P.** The Committee Draft of International Standard ISO CD 11620 on Library Performance Indicators. *IFLA Journal*, 21(4), 1995, p.274-277.
22. **Carpenter, Michael, Svenonius, Elaine** (ed.). *Foundations of Cataloging: a Sourcebook*. Littleton, Colo. : Libraries Unlimited, 1985.
23. **CAT-ASSESS** : Introduction to the **CAT-ASSESS**: the catalogue audit tool. [online]. Bath : UKOLN, 2002. [cited 10-08-2006]. Available: <http://www.ukoln.ac.uk/bib-man/projects/cat-assess/ref-02>.
24. **Childers, Thomas.** The Quality of Reference: Still Moot after 20 Years. *Journal of Academic Librarianship*, Nr.13, 1987, p.73-74.

25. **Chu, Felix T.** Social Aspects of information. *Library Philosophy and Practice*, 2003, vol.5, Nr.2 (spring). ISSN 1522-0222.
26. **Clack, Mary Elizabeth.** The Role of Training in the Reorganization of Cataloging Services. *Library Acquisitions*. 1995, Nr.9 (Winter), p.439-444.
27. **Cox, M.** *Library Marketing Research Trends – a Survey: 1988-1999* [online]. [cited 2001-12-02]. Available: www.clmc.org/Research.
28. **Crawford, Walt.** *Patron Access : issues for online catalogs*. Boston, Mass. : G.K. Hall, ©1987. xi, 259 p. ISBN 0-816-118-50-7. Professional librarian series.
29. **Crawford, Walt, Gorman, Michael.** *Five New Laws of Library Science* [online]. American Library Association, 1997 May 20 [cited 20-07-2006]. Available: http://www.ala.org/editions/samplers/sampler_crawford_gorman.html
30. **Daniel, E.** *Marketing information services* [online]. [cited 15-08-2006]. Available: <https://ils.unc.edu/daniel/237/descSp00.html>.
31. **Delsey, Tom.** The Library Catalogue in the Networked Environment [online]. *In: Proceedings Conference on Bibliographic Control for the New Millennium*, Washington, 2000. [cited 15-06-2006]. Available: <http://dlist.sir.arizona.edu/583/01/delsey%5Fpaper.html>.
32. **Delsey, Tom.** Standards for Descriptive Cataloging: Two Perspectives on the Past Twenty Years. *In: The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. Ed. by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989.
33. **Dewey, John.** *Theory of Valuation*. *In: Later Works*, Chicago : The University of Chicago Press, 1939.
34. **Dziemidok, Bohdan.** Ingarden's Theory of Values and the Evaluation of the Work of Art. *On the Aesthetics of Roman Ingarden*, (eds.) B.Dziemidok, P.McCormick. Boston : Academic Publishers, 1989.
35. **Ede, Stuart.** Cataloguing in the Digital Age. *Liber Quarterly*, Nr.11 2001, p.360-371. ISSN 1435-5205.
36. **Ellison, J.** *Marketing of Information Services* [online]. [cited 2002-03-24]. Available: www.sils.buffalo.edu/faculty/ellison/Syllabi/531/531_home.html.
37. **Eversberg, Bernhard.** *On the Theory of Library and Search Engines* [online] : supplementing the talk on "Principles and Goals of Cataloging", German Librarians' Annual Conference Augsburg 2002. [cited 17-03-2006]. Available: <http://www.allegro-c.de/formate/tlcse.htm>.
38. **EQUINOX: Library Performance Measurement and Quality Management System** : 27th November 1998 - 26th November 2000. [online]. [cited 10-08-2006]. Available: <http://equinox.dcu.ie/index.html>

39. **Fabian, K.** International and National Cataloguing Rules: Current Situation and Prospects for Development German Cataloguing Practice and Developments in RAK [online]. [cited 11-04-2006]. Available: http://www.rsl.ru/eng/e_newl-715.htm.
40. **Fayen, Emily Gallup.** *The Online Catalog : improving public access to library materials.* White Plains, N.Y. : Knowledge Industry Publications, ©1983. iv, 148 p. : ill. ISBN 0-867-290-544. Professional librarian series. Includes index. Bibliography: p.141-144.
41. **Feather, John.** *The Information Society: a Study of Continuity and Change.* 4th ed. London : Facet Publ., 2004. xx, 220 p. ISBN 1-85604-497-1.
42. **Feldman, Susan.** The Key to Online Catalogs that Work? Testing: One, Two, Three. *Computers in Libraries*, 1999, vol. 19, Issue 5, p.16-20. ISSN 1041-7915.
43. **Fidel, Raya.** Qualitative Methods in Information Retrieval Research. *Library and Information Science Research*, 1993, Nr.15, p.222-231.
44. **Forands, Ilgvars.** *Stratēģija. Kvalitāte : analīze, plānošana, vadība.* Rīga : Latvijas Izglītības fonds, 2000. 253 lpp. : il., tab. ISBN 9984-543-67-6.
45. **Giappiconi, Thierry.** Public Online Access and Management of Documentary Resources - a New Role for Authority Files from National Bibliographic Agencies in Local Catalogs : the experience of the Fresnes Public Library, presented at the 1998 IFLA Conference. *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 26, Nr. 4, 1999, p.33-42.
46. **Giese, Joan L., Cote, Joseph A.** *Defining Consumer Satisfaction* [online]. *Academy of Marketing Science Review*. Nr.1, 2000. [cited 03-06-2006]. Available: www.amsreview.org/articles/giese01-2000.pdf.
47. *Glossary of Marketing definition – Section on management and marketing.* 1998. [cited 21-09-2005]. Available: www.ifla.org/VII/s34/pubs/glossary.htm.
48. **Gorman, Michael.** Cataloging and the New Technologies. *In: The Nature and Future of the Catalog* : proceedings of the ALA's Information Science and Automation Division's 1975 and 1977 Institutes on the catalog. Phoenix : Oryx Press, 1979.
49. **Gorman, Michael.** The Corruption of Cataloging. *Library Journal*, vol.120, Nr.15, 1995, p.32-33.
50. **Harmon, Joseph C.** The Death of Quality Cataloging: Does it Make a Difference for Library Users? *Academic Librarianship*, 1996, vol. 22, Issue 4, p.306-308. ISSN 0099-1333.
51. **Heany, Michel.** *An Analytical Model of Collections and their Catalogues.* 3rd revised issue. Oxford, 2000.

52. **Heany, M.** Object-oriented Cataloging. *Information Technology and Libraries*, vol.14, Nr.3, 1995, p.135-153.
53. **Hemmasi, Harriette, Miller, David, Lasater, Mary Charles.** Access to Form Data in Online Catalogs [online]. Ed. by Arlene G. Taylor. *ALCTS Newsletter Online*, Nr.10 (4), 1999. Available: http://www.ala.org/alcts/alcts_news/v10n4/formdat2.html.
54. **Hernon, P.** Determination of Sample Size and Selection of the Sample: Concepts, General Sources, and Software. *College & Research Libraries*, 1994, vol.55, Nr.2, p. 171-180.
55. **Henczel, S.** The information Audit as a First Step Towards Effective Knowledge Management. *Information Outlook*, 2000, 5(6), p.48-62.
56. **Herzinger, S.** What is the Future for Cataloging? *Nebraska Library Association Quarterly*, 1994, vol.25, Nr.2, p.40-46.
57. **Hickey, Thomas B., Edward T. O'Neill, Jenny Toves.** Experiments with the IFLA Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR). *D-Lib Magazine*, 2002, Nr. 8/9.
58. **Hildreth, Charles R.** Accounting for User's Inflated Assessments of On-line Catalogue Search Performance and Usefulness : an experimental study. *Information Research*, 2001, Nr.6. Available also: <http://InformationR.net/ir/6-2/paper101.html>.
59. *Information Services in an Electronic Environment*. Ed. by Gary Eugene Gorman. London : Library Association Publishing, 2001. xxiii, 376 p. International yearbook of library and information management ; 2001/2002.
60. *ISO 9000 Kvalitātes pārvaldības sistēmas – Pamatprincipi un vārdnīca*. Rīga : VSIA Latvijas standarts, 2000.
61. **Joe, Ryan.** Library Statistics & Measures [online]. *Information Resources for Information Professionals*. [cited 20-08-2006]. Available: <http://web.syr.edu/~jryan/infopro/stats.html>
62. **Jurjāne, Edīte.** *Kvalitātes sistēma augstskolas bibliotēkā* [nepublicētais materiāls] : [maģistra darbs]. Banku augstskola; zin. vad. Baiba Mūze. Rīga, 2005.
63. **Jurjāne, Edīte.** *Kvalitātes sistēma automatizētā akadēmiskā bibliotēkā* [nepublicētais materiāls] : [elektroniskā prezentācija]. Rīga, 2005.
64. **Jurow, Susan, Barnard, Susan B.** (eds.). *Integrating Total Quality Management in a Library Setting*. New York : Haworth Press, 1993.
65. **Kiger, J.E., Wise, K.** Attribute Sampling: a Library Management Tool. *College & Research Libraries*, 1993, vol.54, Nr.6, p. 537-549.

66. **Kiger, J.E., Wise, K.** Auditing an Academic Library Book Collection. *The Journal of Academic Librarianship*, 1996, vol.22, Nr.4, p.267-272.
67. **Klobas, J.E.** Information Services for New Millenium Organizations: Librarians and Knowledge Management. *In: Raitt, D.* (ed.). *Libraries for the New Millenium: implications for managers*. London : Library Association, 1997, p.39-64.
68. **Kyrillidou, Martha, Heath, Fred M.** (eds.). Measuring Service Quality. *Library Trends*, vol.49, Nr.4, 2001. Available also: http://alexia.lis.uiuc.edu/puboff/catalog/trends/49_4abs.html.
69. **Kvalitāte = Quality** : žurnāls par kvalitāti un kvalitātes vadīšanu. Latvijas Kvalitātes asociācija ; galv. red. v.i. Maija Anspoka. Rīga : Latvijas Kvalitātes asociācija, [19XX-]. Iznāk reizi divos mēnešos. ISSN 1407-7671 .
70. **Kvalitātes vadības sistēma**. Rīga : Biznesa Partneri, 2002.
 1.daļa: KVS pamati. 112 lpp. ISBN 9984-595-49-8.
 2.daļa: ISO 9001:2000 prasību skaidrojums. Zygon Baltic Consulting Latvija. 2003. 176 lpp. ISBN 9984-595-49-8.
 3.daļa: KVS iekšējais audits. Zygon Baltic Consulting Latvija. 2004. 80 lpp. ISBN 9984-96106-0.
71. **Kwai-Sang Chin, Kit-Fai Pun, Leung, W.M., Lau, Henry.** A Quality Function Deployment Approach for Improving Technical Library and Information Services : a case study. *Library Management*, 2001, vol.22, Nr.4/5, p.195-204. ISSN 0143-5124.
72. **Latvijas Kvalitātes asociācija** [tiešsaiste]. Rīga : EIRONET, 2003. [skatīts 14-08-2006]. Pieejams: <http://www.lka.lv/>
73. **Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs.** *Kvalitātes pārvaldība un kvalitātes sistēmas elementi*. Rīga : Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs, 1997. Latvijas standarts.
 1.daļa Norādījumi : Eiropas standarts : LVS EN ISO 9004-1:1994. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 23 lpp. Bibliogr.: 23.lpp. Teksts angļu val.
 2.daļa Norādījumi pakalpojumiem : Eiropas standarts : LVS EN ISO 9004-2:1991. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 18 lpp. Bibliogr.: 18.lpp. Teksts angļu val.
 3.daļa Norādījumi apstrādātiem materiāliem : starptautiskais standarts : LVS ISO 9004-3:1993. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 21 lpp. Bibliogr.: 21.lpp. Teksts angļu val.
 4.daļa Norādījumi kvalitātes uzlabošanai : Starptautiskais standarts : LVS ISO 9004-4:1993. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 25 lpp. Bibliogr.: 25.lpp. Teksts angļu val.

74. **Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs.** *Kvalitātes pārvaldības un nodrošināšanas standarti.* Rīga : Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs, 1997. Latvijas standarts.
- 1.daļa Izvēles un lietošanas norādījumu : Eiropas standarts : LVS EN ISO 9000-1:1994. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 18 lp. Bibliogr.: 18.lp. Teksts angļu val.
- 2.daļa Vispārīgie ISO 9001, ISO 9002 un ISO 9003 lietošanas norādījumi : Starptautiskais standarts : LVS ISO 9000-2:1997. Grupa 03.120. Datums 19.02.1997. 32 lp. Bibliogr.: 32.lpp. Teksts angļu val.
75. **Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, Latvijas Zinātņu akadēmijas Serifikācijas centrs.** *Kvalitātes sistēmu ieviešana uzņēmumos.* Rīga : KIF "Biznesa komplekss", 2000. 80 lpp. Kvalitātes nodrošināšanas nacionālā programma. ISBN 9984-672-28-X.
76. **Layne, Sara Shafford.** *Integration and the Objectives of the Catalog.* *In: The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging.* Ed. by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989.
77. **Lepik, Aira.** *The Meaning of Marketing for Information specialists.* *In: BOBCATSSS 2002 : 10th International BOBCATSSS Symposium on Library and Information Science Hum@n Beings and Information Specialists : proceedings.* Portorož (Slovenia), 2002.
78. **Library and Information Commission of United Kingdom.** *Library and Information Commission. Report 1995–1997* [online]. Library and Information Commission, 1995. Last updated on 1st April 1999. [cited 23-12-2005]. Available: http://www.mla.gov.uk/information/legacy/lic_pubs/policyreports/annual9597.html.
79. **LVS EN ISO 9001 Kvalitātes vadības sistēmas.** *Prasības.* Rīga : VSIA Latvijas Standarts, 2001. 33 lpp.
80. **Mann, Thomas.** *Cataloging Quality, LC Priorities, and Models of the Library's Future.* Washington, D.C. : Cataloging Forum, 1991.
81. *Marketing Library Services : A "how-to" marketing tool written specifically for librarians* [online] [cited 18-12-2005]. Available: www.infotoday.com/mls/mls.htm.
82. **McRee, Elrod J.** *Cataloguer's Role in Catalogue Construction - A Modest Proposal* [online]. [cited 29-12-2005]. Available: <http://www.slc.bc.ca/mac/catcon.htm>.
83. **Mendelsohn, Jennifer.** *Perspectives on Quality of Reference Service in an Academic Library: A Qualitative Study* [online]. *Reference and User Services Quarterly,* 1999. [cited 25-11-2005]. Available:

<http://www.ala.org/ala/rusa/rusapubs/rusa/specialfeatures/rspawardwinning/1999/1999.htm>.

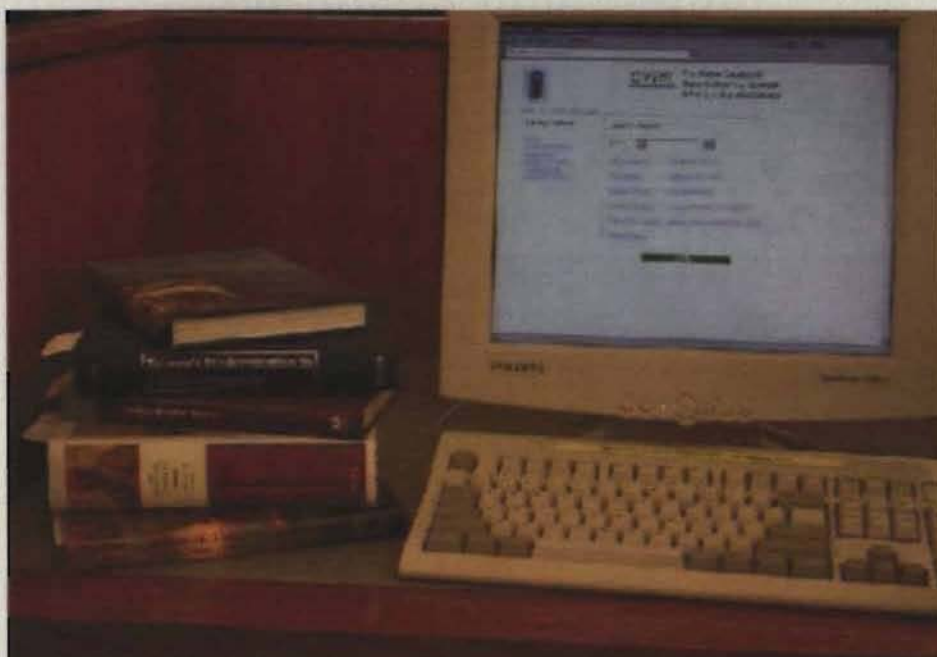
84. **Meyer, Richard W.** The Cataloger's Future: a Director's View. *Cataloging & Classification Quarterly*, 1997, Nr.24, p.195-204.
85. **Moen, William E.** *The 21st Century Library* [electronic presentation]. Bath, 2001. 48 slides.
86. **Morgan, Eric Lease.** *Catalogs of the Future. Computers in Libraries*, 1999, Nr.9, p.38-39.
87. **Morris, A., Hawkins, M., Sumsion, J.** *The Economic Value of Public Libraries*. London : Re:source (The Council for Museums, Archives and Libraries), 2000. ISBN 1-902-3945-18.
88. **Morrison, Heather G.** Online Catalogue Research and the Verbal Protocol Method. *Library Hi Tech*, 1999, vol.17, Nr.2, p.197-206. ISSN 0737-8831.
89. **Murtomaa, Eeva.** The Net is Revolutionizing cataloguing. *International Cataloguing and Bibliographic Control*, vol.28 Nr.4, Oct./Dec. 1999, p.97-99.
90. **Muze, Baiba.** Creation of Information Resources in the Libraries of Latvia [online] = Создание информационных ресурсов в библиотеках Латвии = Створення інформаційних ресурсів у бібліотеках Латвії : [referāts IX Starptautiskajā konferencē Krim-2002 "Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества"]. 2002. [skatīts 05-07-2006]. Anotācija krievu un ukraiņu val. Pieejams: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2002/trud/sec12/Doc1.HTML>.
91. **Mūze, Baiba.** Bibliotēku elektroniskie katalogi: vērtība un kvalitāte : [ziņojuma tēzes]. LU 61.konferences Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes sekcijas sēde : 2003.g. 11.februārī : tēzes. Rīga : Latvijas Universitāte, 2001. [8.-10.]lpp.
92. **Mūze, Baiba.** *Datu veidi un to konversija: iespējas un problēmas* [nepublicētais materiāls] : [ziņojums starptaut. konf. "Datu konversija: problēmas, iespējas, risinājumi" 2006.g. 7.aprīlī]. 2006.
93. **Mūze, Baiba.** Digitālais izaicinājums un bibliotēkas. *E-pasaule*, Nr.11, 2003, nov., 20.-21.lpp.
94. **Mūze, Baiba.** Informācijas apstrādes standartizācija. **No: Latvijas Universitāte. Zinātniskie raksti.** Rīga : Latvijas Universitāte, 2002. Bibliotēka un sabiedrība; 3.[rakstu krāj.]. 646.sēj.: 144.-[161.]lpp.
95. **Mūze, Baiba.** Informācijas resursi bibliotēkā: jaunas iespējas to izveidē un izmantošanā : [ziņojuma tēzes]. LU 59.konferences Bibliotēkzinātnes un

- informācijas zinātnes sekcijas sēde* : 2001.g. 31.janv. : tēzes. Rīga : Latvijas Universitāte, 2001. [8.-10.]lpp.
96. **Mūze, Baiba.** Jauni izaicinājumi Latvijas bibliotēku attālajiem elektroniskajiem katalogiem = New Challenges to the Remote Electronic Catalogues of Libraries in Latvia. **No:** *Platforma-2* : Latvijas Universitātes filoloģijas, mākslas (teātra un mūzikas) zinātnes un bibliotēkzinātnes doktorantu rakstu krājums. [Rīga] : Zinātne, [2004]. 221.-229.lpp.
97. **Mūze, Baiba.** Mašīnlasāmā katalogizācija: ierakstu struktūra un evolūcija. **No:** *Platforma* : Latvijas Universitātes filoloģijas, mākslas (teātra un mūzikas) zinātnes un bibliotēkzinātnes doktorantu rakstu krājums. Rīga : Zinātne, 2003. 144.-[151.]lpp.
98. **Mūze, Baiba.** Nacionālās bibliogrāfijas nozīme Latvijas publiskajās bibliotēkās = The Role of National Bibliography in the Public Libraries of Latvia : [referāts]. **No:** *Nacionālā bibliogrāfija: no rakstītā līdz digitālajam* : starptaut. konf., atzīmējot 75.gadskārtu kopš Latvijā uzsākts regulārs darbs nacionālās bibliogrāfijas veidošanā un IFLAs dibināšanas 75.gadadienu, Rīga 2002.g. 12.-13.sept. [Rīga : Latvijas Nacionālā bibl.], 2002. 82.-86.lpp.
99. **Mūze, Baiba.** Skolas bibliotēka vienotajā bibliotēku informācijas sistēmā. **No:** *Izglītības iestādes bibliotekāra rokasgrāmata*. Aizkraukle : Mācību centrs "Valence", 2006, Nr.2, apr./jūn., 7.-12.lpp.
100. **Norman, G.** Marketing Library and Information Services : An annotated guide to recent trends and developments. *Reference Services Review*, 17(1), p.43-64.
101. On the Effectiveness of Quality Management System audits. I.A.Beckmerhagen, H.P.Berg, S.V.Karapetrovic, W.O.Willborn. *The TQM Magazine*, 2004, vol.16, Nr.1, p.14-25. ISSN 0954-478X.
102. **O'Neill, Edward T., Vizin-Goetz, Diane.** Bibliographic Relationships: Implications for the Function of the Catalog. **In:** *The Foundations of Descriptive Cataloging*. Ed. by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989.
103. **Ovrelveit, John Arne.** Auditing and Awards for Service Quality. *International Journal of Service Industry Management*, 1993, vol.4, Nr.2, p.74-84: ISSN 0956-4233.
104. **Peters, Thomas A.** *The Online Catalog* : a critical examination of public use. Jefferson, N.C. : McFarland & Co., ©1991. xiv, 266 p. : ill. Includes bibliographical references (p. 247-259) and index. ISBN 0899506003.
105. **Pildavs, Jānis.** *Kvalitātes vadīšanas teorijas pamati*. Rīga : Kamene, 2002. 56 lpp. ISBN 9984-636-83-6.

106. De **Sáez, Eileen Elliott**. *Marketing Concepts for Libraries and Information Services*. London : Facet Publishing, 2002. xvi, 224 p. ISBN 1-856-044-262.
107. **Soules, Aline**. The Deterioration of Quality Cataloging. *Library Journal*, 1983, Nr.1, p.27-29.
108. **Sporāne, Baiba**. *Informācijas sabiedrības teorijas aspekti*. Rīga : Latvijas Universitāte, 2002. 160 lpp. ISBN 9984-725-26-X.
109. **St. Clair, Guy**. *Total Quality Management in Information Services*. London [etc.] : Bowker-Saur, 2000 (repr.). xxv, 261 p. : ill., tab. Information services management. ISBN 1-85739-039-3.
110. **Steinhagen, Elizabeth N., Sharon, A. Moynahan**. Catalogers Must Change! Surviving Between a Rock and a Hard Place. *Cataloging & Classification Quarterly*, 1998, Nr.26/3, p.3-20.
111. **Sīvensone, Džaneta**. *Bibliotēku un informācijas pārvaldība : angļu-latviešu un latviešu-angļu terminu skaidrojošā vārdnīca*. Zvaigzne ABC, [2001]. 243 lpp.
112. **Tennant, Roy**. 21st Century Cataloging. *Library Journal*, 1998, Nr.123/7, p.30-31.
113. *Unicode Character Database* [online]. [cited 13-04-2006]. Available: <http://www.unicode.org/press/pr-ucd5.0.html>
114. Universālais pakalpojums [tiešsaiste] : 2.nodaļa. **No:** *Nacionālā programma "Informātika"*. [Rīga : b.i., b.g.]. [skatīts 20-09-2005]. Pieejams: <http://www3.acadlib.lv/greydoc/nacionala%5Fprogramma%5Finformatika/2%2Dnod.doc>
115. Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma [tiešsaiste] : Sistēmas darbības koncepcija. Versija 2.0 (VVBIS.SDK. V2.00.12.2000). Rīga : BO VSIA "Bibliotēku informācijas tīklu konsorcijs", 2000. [skatīts 20-09-2005]. Pieejams: <http://www3.acadlib.lv/greydoc/valsts%5Fvienota%5Fbiblioteku%5Finformacijas%5Fsistema/vvbis36.doc>.
116. **Weber, Sh**. *Marketing Library and Information Services* [online] [cited 2002-01-25]. Available: www.shef.ac.uk/sheila/marketing.
117. **Weingand, Darlene E**. *Marketing/Planning Library and Information Services*. 2nd ed. xii, 187 p. Englewood (Colorado) : Libraries Unlimited, 1999. ISBN 1-563-0861-23.
118. **Wilson, Patrick**. The Catalog as Access Mechanism : background concepts. *Library Resources and Technical Services*, vol. 27, Nr.1, 1983, p.4-18.
119. *USEFUL LINKS* : Related to Statistics and Evaluation, Prepared by the Statistics and Evaluation Section [online].

- [International Federation of Library Associations and Institutions]. [cited 14-08-2006]. Available: <http://www.ifla.org/VII/s22/statlinks.htm>.
120. **Valm, T.** Library – Gateway to Information Society: Library Strategy and Reality in Estonia. *In: Libraries in Knowledge-based Society : Proceedings of the 3rd Nordic-Baltic Library Meeting.* October 25-26, 2001, p.8-10. Tallinn : Estonian Librarians Association.
121. **Xu, Hong.** The Impact of Automation on Job Requirements and Qualifications for Catalogers and Reference Librarians in Academic Libraries. *Library Resources & Technical Services*, 1996, Nr.40/1, p.9-31.
122. **Воройский, Ф.С., Острая, С.А.** Информационные ресурсы АРБИКОНа — пора подумать об их качестве [tiešsaiste]. [skatīts 10-08-2006]. Pieejams: <http://66.249.93.104/search?q=cache:sEuZ3cCfiwJ:www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/doc/345.pdf+ARBICON+think+about&hl=lv&gl=lv&ct=cln&cd=1>.
123. **Дрешер, Ю.Н., Атланова, Т.А.** Система управления качеством в библиотечно-информационном производстве [tiešsaiste]. [skatīts 10-08-2006]. Pieejams: http://ellib.gpntb.ru/ntb/2005/12/ntb_12_1_2005.htm.
124. **Дубровина, Людмила Александровна.** Модернизация библиотек на основе менеджмента качества [tiešsaiste]. [skatīts 10-08-2006]. Pieejams: www.evarussia.ru/upload/doklad/doklad_986.doc
125. **Мотылев, В.М.** Методологические основы количественного изучения явлений в библиотековедческих исследованиях. *Методы исследований в библиотечной теории и практике.* Ленинград : ЛГИК, 1991, с. 50-59.
126. **Нечипоренко, В.П., Шрайберг, Я.Л.** Новые направления в развитии государственной информационной политики и системы научно-технической информации на современном этапе [tiešsaiste]. **В кн.:** *Электронные библиотеки, 2001, Т.4, вып. 1.* Pieejams arī: http://www.gsnti-norms.ru/norms/norms/0top.htm#pubs/elbib_0101.htm.

PIELIKUMI

***"No rokrakstā veidotām karītēm, līdz drukātām karītēm un
līdz pat tiešsaistes publiskajiem katalogiem (OPAC) –
KATALOGS
vienmēr ir bijis bibliotēkas sirds"***

Juha Hakala

(31. 109.lpp.)

Audita empīriskā bāze

IZGUVES SISTĒMA	PIEEJAS ADRESE
Valsts nozīmes datubāze	
Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze	http://195.13.129.13:8080/ALEPH/9B2BFRE8P6T7SSHMKLAGHD1ARQ3BKGNCNEHHTGQMYF77G44CCE-00526/file/start-0
Valsts nozīmes katalogi	
Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogs	http://www.acadlib.lv/el-katal.htm
Latvijas Nacionālās bibliotēkas katalogs	http://195.13.129.13:8080/ALEPH/16E83TEL31XQ79F3MJ888IGPDKRHJ779NAM1LJ9MC7XG6IHR5-00453/file/start-0
Augstskolu bibliotēku katalogi	
Daugavpils Universitātes bibliotēkas katalogs	http://85.254.196.19/Alise/alise3i.asp
Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālās bibliotēkas (Jelgava)	http://195.13.129.13:8080/ALEPH/NGKCBHSL5ALTSSI8QHV32MYRXVSTQGEQXPH6PDJ6P6VEEY9YME-00934/file/start-0
Latvijas Universitātes bibliotēkas katalogs (Rīga)	http://195.13.129.13:8080/ALEPH/NGKCBHSL5ALTSSI8QHV32MYRXVSTQGEQXPH6PDJ6P6VEEY9YME-00474/file/start-0
Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogs	http://195.114.43.112/alise/alise3i.asp?opty=1

IZGUVES SISTĒMA	PIEEJAS ADRESE
Rēzeknes augstskolas bibliotēkas katalogs	http://85.254.193.17/Alise/alise3i.asp
Ventspils augstskolas bibliotēkas katalogs (Ventspils rajona kopkataloga daļa)	http://katalogs.biblioteka.ventspils.lv/alise/alise3i.asp?opty=1
Vidzemes augstskolas bibliotēkas katalogs (Valmieras integrētās bibliotēkas kopkataloga daļa)	http://abuls.va.lv/Alise/alise3i.asp
Pašvaldību publisko bibliotēku katalogi	
Jelgavas rajona publisko bibliotēku kopkatalogs	http://alise.jzb.lv/alise/alise3i.asp
Latgales Centrālās bibliotēkas veidotais Daugavpils pilsētas pašvaldības bibliotēku kopkatalogs	http://www.lcb.lv:70/alise/alise3i.asp
Liepājas rajona publisko bibliotēku kopkatalogs	http://159.148.202.245/Alise/alise3i.asp
Rēzeknes rajona publisko bibliotēku kopkatalogs	http://194.8.1.52/Alise/alise3i.asp
Rīgas pilsētas publisko bibliotēku kopkatalogs	http://194.8.1.52/Alise/alise3i.asp
Valmieras rajona kopkatalogs (Valmieras integrētās bibliotēkas kopkataloga daļa)	http://abuls.va.lv/Alise/alise3i.asp
Ventspils rajona publisko bibliotēku kopkatalogs	http://e-katalogs.vczb.lv/alise/bibl.htm

**Galveno bibliotēkzinātnes teoriju un atziņu
HRONOLOĢIJA
par katalogiem un katalogizāciju**

1850	A.Panici (<i>A.Panizzi</i>) izvirzītie informācijas organizēšanas principi bibliotēku katalogos
1853	Č.Džueta (<i>C.Jewet</i>) izstrādātā katalogizācijas filozofija, akcentējot centralizētu apstrādi un standartizāciju
1876	Č.Katera (<i>C.Cutter</i>) filozofija par lietotāju vajadzību apmierināšanu, atzīstot, ka katalogizētājs veido ne tikai katalogu, bet izguves sistēmu
1901	Vispārēja atziņa par standartizācijas un kopīgu katalogizācijas noteikumu nepieciešamību
1904	Č.Katera (<i>C.Cutter</i>) definētās kataloga funkcijas, nosakot kataloga veidošanas filozofiju
1908	AACR kā pirmo standartizēto katalogizācijas noteikumu izstrāde, kas precīzi nosaka bibliogrāfisko datu organizēšanu jebkura veida informācijas objektiem (avotiem)
1940	S.Lubecka (<i>S.Lubetzky</i>) izstrādātā teorija un filozofija katalogu racionālākai veidošanai
1961	Parīzes principi katalogizācijai, lai nodrošinātu starptautisko sadarbību
1966	MARC kā pirmā strukturētā formāta izstrāde bibliogrāfisko datu organizēšanai katalogā
1967	AACR 1.izdevums Ziemeļamerikai un Lielbritānijai
1969	Kopenhāgenas Rezolūcija par starptautisko standartu izstrādi bibliogrāfisko aprakstu struktūrai un saturam
1978	AACR 2.izdevums
1970tie	ISBD grupas standartu izstrāde un AACR pilnveidošana
1980tie	Atziņa par MARC formāta izmantošanu kataloga datubāzes funkciju nodrošināšanai
1988	Revidētais AACR2R
1990tie	Koncepcijas par katalogu attīstību, nodrošinot to izmantošanu

	interneta vidē un atbilstoši informācijas avotu dinamiskai attīstībai
1992	Lēmums par FRBR pētījuma veikšanu
1992	Bogdana S.Vinara (Bohdan S. Wynar) koncepcija par katalogizācijas un klasifikācijas mūsdienu izpratni
1996	FRBR publiskā apspriešana
1997	FRBR prezentācija
2003	Starptautisko katalogizācijas noteikumu projekts (Draft Statement of International Cataloguing Principles as approved by IME ICC)
2004	IFLA katalogizācijas principi (IFLA Cataloguing Principles: Steps towards an International Cataloguing Code, 2)
2004	Izstrādāts AACR3 1.nodaļas projekts
2005	Funkcionālās prasības autoritatīvajiem ierakstiem (IFLA UBCIM Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). <i>Functional Requirements for Authority Records: A Conceptual Model. Draft</i>)
2005	Sākta jauno starptautisko katalogizācijas noteikumu "RDA: Resource Description and Access" izstrāde
2006	Konsolidētā ISBD izdevuma projekts (IFLA. <i>International Standard Bibliographic Description (ISBD): draft</i>)
2008	Plānots publicēt "RDA: Resource Description and Access"

Aptaujas anketa BIBLIOTĒKĀM par katalogu veidošanu

Šī anketa veidota, lai apzinātu, kā lietotāji izmanto bibliotēku elektroniskos katalogus un novērtētu lietotāju apmierinātību ar katalogu izmantošanas iespējām. Anketēšanas rezultāti tiks izmantoti priekšlikumu izstrādei promocijas darba "Katalogu kvalitāte un vērtība" ietvaros.

Lūdzu jūs atbildēt uz anketā dotajiem jautājumiem. Ja kādā jautājumā atbalstāt vairākas atbildes, atzīmējiet visas atbilstošās!

_____ bibliotēka

1. Cik un kādi dokumenti ir reģistrēti jūsu bibliotēkas katalogā?

Grāmatas	_____
Periodiskie izdevumi	_____
Kartogrāfiskie materiāli	_____
Nošizdevumi	_____
Elektroniskie resursi	_____
Attēlizdevumi	_____
Citi	_____

2. Cik ierakstu ir katalogā? (kopkataloga gadījumā – jūsu bibliotēkas veidotie ieraksti)

3. No kura gada sākāt veidot elektronisko katalogu? _____

4. Cik darbinieku piedalās bibliogrāfisko ierakstu veidošanā (t.sk. klasificēšanā, priekšmetošanā)? _____

5. Vai veidojat autoritatīvos ierakstus un cik darbinieku piedalās to veidošanā?

[] Personām - _____ darbinieki
 [] Institūcijām - _____ darbinieki
 [] Priekšmetiem - _____ darbinieki
 [] Sērijām - _____ darbinieki

6. Apmēram cik liela daļa no krājuma ir rekatalogizēta?

[] 25%
 [] 30%
 [] 50%
 [] 75%
 [] 100%
 [] Nav sāкта

7. Kādu metodi esat izvēlējušies rekatalogizācijai?

[] Katru izdevumu skatāmies *de visu* un aprakstām
 [] Ierakstus veidojam pēc kataloga karfītēm
 [] Skenējam aprakstus un konvertējam MARC formātā
 [] Konvertējam aprakstus no citas datubāzes un formāta
 [] Izmantojam Z39.50 protokolu, lai iegūtu ierakstus no _____ bibliotēkas(ām)
 [] Izmantojam datu eksportu/importu, lai iegūtu ierakstus no _____ bibliotēkas(ām)
 [] Cita metode (_____)

Neveicam rekatalogizāciju

8. Kā veicat jaunieguvumu apstrādi?

Ierakstus veidojam paši

Izmantojam Z39.50 protokolu, lai iegūtu ierakstus no

_____ bibliotēkas(ām)

Izmantojam datu eksportu/importu, lai iegūtu ierakstus no

_____ bibliotēkas(ām)

Cita metode (_____)

9. Vai ir izstrādāti metodiskie noteikumi vai citi dokumenti ierakstu veidošanai jūsu bibliotēkā (vai kopkatalogā)?

_____gadā

Regulāri tiek pilnveidoti

Nav izstrādāti

10. Ko nosaka metodiskie noteikumi?

Obligātos elementus

Fakultatīvos elementus, kuri jāiekļauj ierakstā

Īsināšanas principus

Aprakstgalvas (galvenā pieejas punkta) veidošanas principus

Pieejas punktu radīšanu meklēšanai (papildapraksti)

Klasificēšanas principus

Priekšmetošanas principus

Nav izstrādāti

11. Vai kataloga ieraksti tiek rediģēti?

Bibliogrāfiskie dati

Klasifikācija

Priekšmeti

MARC ierakstā iekļautā cita informācija (papildapraksti, kodētie lauki u.c.)

12. Cik regulāri tiek veikta kataloga pārbaude kopumā (ierakstu pārskatīšana, testēšana, integritātes testi u.c.)?

Katru dienu

Reizi nedēļā

1-2 reizes mēnesī

1-2 reizes gadā

Neperiodiski

Netiek veikta

13. Kādas ir visbiežāk sastopamās kļūdas ierakstos?

Nav uzrādīts kāds obligātais bibliogrāfisko datu elements

Kļūdaini kāds bibliogrāfisko datu elements

Nav iekļauti kādi fakultatīvie elementi, kas būtu vajadzīgi

Kļūdaina klasifikācija

Nav uzrādīts klasifikācijas indekss

Nav uzrādīts priekšmets

Kļūdaini priekšmeti

Nav izveidots papildapraksts

Kļūdaini papildapraksts (atšķiras no tā paša elementa pamatlaukā)

Nav aizpildīts kodētais lauks

Kļūdaini kodētais lauks

Kļūdaini saīsinājumi

MARC lauki/apakšlauki aizpildīti neatbilstoši MARC standartam

- Kļūdaini indikatori
- Pareizrakstības kļūdas
- Katalogs netiek pārskatīts un rediģēts

14. Kas veic informācijas sistēmas konfigurēšanu, lai nodrošinātu informācijas atlasī elektroniskajā katalogā?

- Sistēmbibliotekārs
- Izmantojam sistēmas izstrādātāju piedāvāto sākotnējo konfigurāciju
- _____

15. Vai jūsu bibliotēkas katalogam ir apmeklētāju skaitītājs?

- Jā (vidēji dienā apmeklē _____ lietotāju)
- Nē
- _____

16. Vai sistēmas konfigurēšanas principi tiek saskaņoti?

- Nosaka sistēmbibliotekārs, informējot un dodot ierosinājumus katalogizētājiem, kā turpmāk apstrādāt datus
- Nosaka katalogizētāji
- Nosaka darbinieki, kas meklē informāciju vai palīdz lietotājiem meklēt
- Savstarpēji saskaņo katalogizētāji, sistēmbibliotekārs un citi ar meklēšanu saistīti darbinieki
- Nosaka lietotāju vēlmes
- Saskaņošana nenotiek
- _____
- Konfigurēšana netiek veikta

17. Vai veicat lietotāju aptauju par apmierinātību ar kataloga izmantošanas iespējām?

- Regulāri veicam
- Reizēm aptaujājam
- Plānojam sākt aptauju
- Neesam veikuši

18. Vai esat saņēmuši no lietotājiem atsauksmes par katalogu?

- Izteikuši uzslavu par kataloga izmantošanas iespējām
- Pateikušies par speciālistu palīdzību kataloga izmantošanā
- Izteikuši neapmierinātību par kataloga izmantošanu
- Pārmetumi par kļūdām kataloga ierakstos
- Pārmetumi par meklēšanas iespēju konfigurēšanu sistēmā, kas negatīvi ietekmē meklēšanas iespējas
- Neesam saņēmuši

19. Kā paši vērtējat sava kataloga (kopkataloga) kvalitāti un izmantošanas iespējas?

- Ļoti vāji Ļoti labi

20. Ko jūs uzskatāt par galveno problēmu, kas traucē pilnvērtīgi izmantot jūsu bibliotēkas katalogu?

- Datu apstrāde nav pilnvērtīga
- Katalogizētājiem nav pietiekamas zināšanas katalogizācijā
- Katalogizētājiem nav pietiekamas zināšanas MARC redaktorā
- Katalogizētājiem nav pietiekamas zināšanas sistēmas izmantošanā
- Katalogizētājiem nav iespēju piedalīties tālākizglībības pasākumos par datu apstrādi
- Nav izstrādāta metodika
- Netiek veikta rediģēšana un kļūdu analīze

- Nav iespējas izmantot centralizēto katalogizāciju un veikt datu apmaiņu
- Sistēma ierobežo iespējas kataloga izmantošanā
- Netiek veikta pilnvērtīga sistēmas konfigurēšana, negatīvi ietekmējot meklēšanu
- Netiek ņemtas vērā lietotāju vēlmēs
- _____

21. Ko plānojat veikt, lai uzlabotu sava kataloga kvalitāti un izmantošanas iespējas?

- Paaugstināt katalogizācijas darbinieku zināšanas
- Izstrādāt kataloga ierakstu veidošanas metodiku
- Regulāri testēt kataloga ierakstus un izmantošanas iespējas, analizēt kļūmes
- Periodiski aptaujāt lietotājus, lai noskaidrotu viņu apmierinātību
- Turpmāk izmantot centralizētās katalogizācijas iespējas (Z39.50 protokola atbalsts)
- Pilnveidot sistēmas konfigurēšanu un meklēšanas iespējas
- _____

**Paldies, ka veltījāt savu laiku, lai aizpildītu šo anketu.
Patelcos par atsaucību!
Promocijas darba autore Baiba Mūze**

Aptaujas anketa KATALOĢIZĒTĀJIEM par piedalīšanos kataloga veidošanā

Šī anketa veidota, lai apzinātu, kā lietotāji izmanto bibliotēku elektroniskos katalogus un novērtētu lietotāju apmierinātību ar katalogu izmantošanas iespējām. Anketēšanas rezultāti tiks izmantoti priekšlikumu izstrādei promocijas darba "Katalogu kvalitāte un vērtība" ietvaros.

Lūdzu jūs atbildēt uz anketā dotajiem jautājumiem. Ja kādā jautājumā atbalstāt vairākas atbildes, atzīmējiet visas atbilstošās!

bibliotēka

1. Jūsu līdzdalība kataloga veidošanā
 - Galvenais redaktors / atbildīgais par katalogu
 - Veidoju kataloga bibliogrāfiskos ierakstus
 - Veidoju autoritatīvos ierakstus _____
(norādīt veidu)
 - Klasificēju
 - _____

2. Jūsu izglītība
 - Augstākā izglītība LU BZIZN _____ gadā
 - Bakalaura grāds LU BZIZN _____ gadā
 - Maģistra grāds LU BZIZN _____ gadā
 - Studēju LU BZIZN bakalaura studiju programmā
 - Studēju LU BZIZN maģistra studiju programmā
 - Studēju LU BZIZN profesionālo maģistru studiju programmā
 - Studēju doktorantūrā
 - Cita augstākā izglītība _____ .gadā

_____ (precizēt mācību iestādi, specialitāti)

 - Vidējā speciālā/pirmā līmeņa augstākā bibliotekārā izglītība _____ .gadā
 - Cita izglītība _____ .gadā

_____ (precizēt mācību iestādi, specialitāti)

 - _____

3. Kādos tālākizglītības pasākumos (kursi, semināri, konferences, pieredzes apmaiņas vizītes citās bibliotēkās u.c.) 2003.-2005.g. esat piedalījusies, kas saistīti ar bibliogrāfisko datu apstrādi (bibliogrāfiskā aprakstīšana, katalogizācija, mašīnlasāmā datu apstrāde, klasificēšana, priekšmetošana)?

4. Kāda ir jūsu pieredze datu apstrādē?
 - Nepilns gads
 - 1-2 gadi
 - 3-5 gadi
 - 6-10 gadi
 - 11-15 gadi
 - vairāk kā 15 gadi

5. Kā vērtējat jūsu bibliotēkas datu apstrādes darbinieku zināšanas atbilstoši mūsdienu prasībām un novitātēm?

Ļoti vājas [] [] [] [] [] [] [] [] Ļoti labas

6. Kā vērtējat savas zināšanas datu apstrādē atbilstoši mūsdienu prasībām un novitātēm?

Ļoti vājas [] [] [] [] [] [] [] [] Ļoti labas

7. Kā gūstat jaunu informāciju vai kā rīkojaties, ja rodas problēma ieraksta veidošanā?

[] Regulāri lasu jaunāko literatūru par katalogizāciju un nerodas problēmas ierakstu veidošanā

[] Konsultējos ar savas bibliotēkas kolēģiem

[] Konsultējos ar _____ bibliotēkas speciālistiem

[] Izmantoju _____ bibliotēkas katalogu, lai precizētu informāciju

[] Nepievēršu uzmanību jaunumiem katalogizācijā

[] Nepievēršu uzmanību ierakstu pareizībai, jo neatliek laiks

[] Nepievēršu uzmanību problēmām, jo atbildīgais redaktors veiks precizēšanu un redakciju

[] _____

8. Ko jūs uzskatāt par galveno problēmu, kas jums personīgi traucē pilnvērtīgi veikt katalogizāciju?

[] Nepietiekamas zināšanas datu apstrādē

[] Nepietiekamas prasmes MARC redaktora izmantošanā

[] Nav pieejami normatīvie dokumenti (standarti, noteikumi u.c.)

[] Bibliotēkā nav izstrādāta vienota metodika

[] Netiek veikta ierakstu rediģēšana un kļūdu analīze

[] Nav, ar ko konsultēties ikdienas darbā

[] Tālākizglītības iespējas ierobežotas

[] Nav problēmu, kas ietekmē katalogizāciju

[] _____

9. Ko plānojat uzlabot savā darbā?

[] Paaugstināt zināšanas katalogizācijā, patstāvīgi izmantojot profesionālo literatūru

[] Izstrādāt kataloga ierakstu veidošanas metodiku

[] Regulāri testēt savus izveidotus kataloga ierakstus, analizēt kļūmes un rediģēt

[] Vairāk konsultēties ar kolēģiem mūsu bibliotēkā

[] Vairāk konsultēties ar citu bibliotēku speciālistiem

[] Sākt studijas LU bakalaura programmā

[] Sākt studijas LU maģistra programmā

[] Neplānoju neko mainīt

[] _____

10. Kā vērtējat citu Latvijas bibliotēku katalogus?

Ļoti vāji [] [] [] [] [] [] [] [] Ļoti labi

11. Kuram no citu bibliotēku veidotajiem katalogiem dodat priekšroku (vispilnīgākais un vispareizākais ieraksts), lai importētu ierakstu savā katalogā?

12. Kuram no citu bibliotēku veidotajiem katalogiem dodat priekšroku, lai precizētu kāda bibliogrāfiskā elementa lietošanu un veidotu ierakstu savā katalogā?

13. Kuram no citu bibliotēku veidotajiem katalogiem dodat priekšroku, lai precizētu klasifikācijas indeksu kādam izdevumam un veidotu ierakstu savā katalogā?

14. Kādas ir visbiežāk sastopamās kļūdas citu bibliotēku veidoto katalogu ierakstos?

- Nav uzrādīts kāds obligātais bibliogrāfisko datu elements
- Kļūdaini kāds bibliogrāfisko datu elements
- Nav iekļauti kādi fakultatīvie elementi, kas būtu vajadzīgi
- Kļūdaina klasifikācija
- Nav uzrādīts klasifikācijas indekss
- Nav uzrādīts priekšmets
- Kļūdaini priekšmeti
- Nav izveidots papildapraksts
- Kļūdaini papildapraksti (atšķiras no tā paša elementa pamatlaukā)
- Nav aizpildīts kodētais lauks
- Kļūdaini kodētais lauks
- Kļūdaini saīsinājumi
- MARC lauki/apakšlauki aizpildīti neatbilstoši MARC standartam
- Kļūdaini indikatori
- Pareizrakstības kļūdas

15. Vai izmantojat ierakstu veidošanā citu bibliotēku veidoto katalogu ierakstus?

- Vienmēr mēģinu vispirms meklēt un izmantot izveidoto ierakstu
- Tikai reizēm izmantoju
- Necenšos izmantot, jo neapmierina ierakstu kvalitāte
- Necenšos izmantot, jo neapmierina katalogizēšanas temps (nav operatīvi)
- Nav iespējas izmantot Z39.50 klientu
- Neprotu izmantot Z39.50 klientu

16. Ko Jūs ieteiktu pilnveidot katalogos, lai tos varētu pilnvērtīgāk izmantot citi bibliotēku speciālisti?

Paldies, ka veltījāt savu laiku, lai aizpildītu šo anketu.

Pateicos par atsaucību!

Promocijas darba autore Baiba Mūze

Aptaujas anketa LIETOTĀJIEM par katalogu izmantošanu

Šī anketa veidota, lai apzinātu, kā lietotāji izmanto bibliotēku elektroniskos katalogus un novērtētu lietotāju apmierinātību ar katalogu izmantošanas iespējām. Anketēšanas rezultāti tiks izmantoti priekšlikumu izstrādei promocijas darba "Katalogu kvalitāte un vērtība" ietvaros.

Lūdzu jūs atbildēt uz anketā dotajiem jautājumiem. Ja kādā jautājumā atbalstāt vairākas atbildes, atzīmējiet visas atbilstošās!

1. Kā vērtējat bibliotēku elektronisko katalogu nozīmību informācijas iegūšanā?

Nesvaīga [] [] [] [] [] [] [] [] ļoti svāīga

2. Kādam mērķim visbiežāk izmantojat elektroniskos katalogus?

[] Mācībām

[] Konkrēta izdevuma meklēšanai

[] Informācijas par kādu tematu meklēšanai

[] Aplūkot savu lasītāja informāciju (izsniegumi, termiņi u.c.)

[] _____

[] _____

3. Kurus katalogus esat kādreiz izmantojis?

[] Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs

[] Nacionālās bibliogrāfijas datubāze (monogrāfijas, turpinājumi izdevumi)

[] Latvijas Universitātes bibliotēkas katalogs (kopkataloga daļa)

[] Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogs

[] Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas veidotā vārteja

(Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs+Akadēmiskās bibliotēkas katalogs)

[] Rīgas Ekonomikas augstskolas bibliotēkas katalogs

[] Ventspils bibliotēkas katalogs

[] Akadēmisko un speciālo bibliotēku virtuālais kopkatalogs

[] Kurzemes virtuālais kopkatalogs

[] Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkas katalogs

[] Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas katalogs

[] Rīgas Centrālās bibliotēkas katalogs

[] Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas katalogs

[] Latvijas Lauksaimniecības universitātes bibliotēkas katalogs (kopkataloga daļa)

[] Valmieras integrētās bibliotēkas katalogs

[] Rēzeknes augstskolas bibliotēkas katalogs

[] Rēzeknes pilsētas centrālās bibliotēkas katalogs

[] Latgales Centrālās bibliotēkas katalogs (Daugavpils pilsētas kopkatalogs)

[] Daugavpils Universitātes bibliotēkas katalogs

[] _____

4. Kuru katalogu izmantojat visbiežāk? Kāpēc?

[] _____

[] _____

5. Cik bieži izmantojat bibliotēku elektroniskos katalogus?

[] Katru dienu

[] 1-2 reizes nedēļā

[] 1-2 reizes mēnesī

[] Dažas reizes gadā

6. Kā vērtējat savas zināšanas un prasmes elektronisko katalogu izmantošanā?
Ļoti vāji [] [] [] [] [] [] [] Ļoti labi
7. Vai katalogu izmantošana, jūsuprāt, ir vienkārša?
[] Ļoti vienkārša un saprotama
[] Ne vienmēr viss ir saprotams
[] Sarežģīta
[] _____
8. Vai izmantojat bibliotēkas speciālistu palīdzību kataloga izmantošanai?
[] Gandrīz vienmēr
[] Ļoti bieži
[] Reizēm
[] Gandrīz nekad
[] Nekad
[] Izmantoju iespēju "Jautā bibliotekāram", lai aizsūtītu savu jautājumu
[] _____
9. Kā vērtējat bibliotēku speciālistu palīdzību katalogu izmantošanā?
[] Ļoti zinoši speciālisti
[] Apmierina speciālistu zināšanas
[] Ļoti atsaucīga un izpalīdzīga attieksme
[] Samērā atsaucīga un izpalīdzīga attieksme
[] Nav pietiekamas zināšanas
[] Neapmierina attieksme un apkalpošanas kultūra
[] _____
[] Nevaru vērtēt, jo nekad neesmu izmantojis
10. Kādos gadījumos meklējat speciālista palīdzību?
[] Sameklēt vajadzīgo informāciju (izveidot meklēšanas pieprasījumu)
[] Paskaidrot informāciju, kas redzama uz ekrāna
[] Paskaidrot iespējas sameklētās informācijas izmantošanā
[] _____
11. Kāpēc izmantojat elektroniskos katalogus?
[] Sameklēt konkrētu izdevumu pēc kāda zināma kritērija
[] Meklēt informāciju par kādu tematu
[] Apskatīt bibliotēkā saņemtos jaunieguvumus
[] Izvēlēties no bibliotēkas krājuma vajadzīgo literatūru
[] Noskaidrot kādu ziņu vai datus
[] Izvēlēties no bibliotēkas krājuma vajadzīgo literatūru
[] Apskatīt savus izsniegumus un termiņus
[] Pagarināt izsnieguma termiņu
[] _____
12. Kā vērtējat attālas pieejas iespēju bibliotēku elektroniskajiem katalogiem?
Nesvarīga [] [] [] [] [] [] [] Ļoti svarīga
13. Kā vērtējat iespēju attāli pasūtīt/rezervēt izvēlēto izdevumu?
Nesvarīga [] [] [] [] [] [] [] Ļoti svarīga
14. Vai izmantojat iespēju attāli pasūtīt/rezervēt izvēlēto izdevumu?
[] Pasūtu _____ bibliotēkā izdevumus, lai ātrāk varu tos saņemt

- Gadījumos, kad jāprecizē priekšmets
- Katalogam(-iem), kuru(-us) izmantoju visbiežāk, nav autoritatīvo ierakstu datubāzes
- Nezinu, ko nozīmē šāda datubāze
- Zinu par šādu datubāzi, bet neprotu to izmantot
- Zinu par šādu datubāzi, bet izmantošana neapmierina

20. Kā izmantojat katalogā veiktās meklēšanas rezultātu?

- Pārlicinos, ka izvēlētās bibliotēkas krājumā tāds izdevums ir, un dodos uz turieni
- Pārlicinos, ka izvēlētais izdevums ir pieejams, un dodos uz bibliotēku saņemt
- Pārlicinos, ka izvēlētais izdevums ir pieejams, un pasūtu to attāli
- Atlases rezultātu izdrukāju
- Atlases rezultātu aizsūtu sev pa e-pastu
- _____
- _____

21. Kuru no ieraksta skata formām visbiežāk izmantojiet?

- Standarta/elementu forma
- Bibliogrāfiskā apraksta / kataloga kartītes forma
- MARC forma
- Izvēlos pirmo formu, kurā ieraksts tiek parādīts
- Nepievēršu nekādu uzmanību skata formai

22. Vai pamanījāt kādas kļūdas katalogu ierakstos?

- Nepareizi uzrādīti personvārdi (autori un citas personas)
- Kļūdaini nosaukumi
- Nepareizi UDK indeksi
- Nepareizi priekšmeti
- Kļūdaini izdošanas gadi
- Pareizrakstības ("drukas") kļūdas
- Kļūdaini standartnumuri
- Kļūdaini saīsinājumi
- _____
- _____
- Nepievēršu nekādu uzmanību
- Nevaru vērtēt, jo nepārzinu, kā pareizi jāveido ieraksti

23. Kā vērtējat bibliogrāfisko informāciju katalogu ierakstos?

- Pilnīgi iekļauti gan obligātie, gan fakultatīvie elementi
- Pilnīgi iekļauti tikai obligātie elementi
- Ne visi obligātie elementi uzrādīti
- Ziņas viena kataloga ierakstos netiek uzrādītas pēc vienveidīgiem principiem
- Ziņas dažādu kataloga ierakstos tiek uzrādītas atšķirīgi un traucē vienveidīgu meklēšanu
- _____
- _____
- Nepievēršu nekādu uzmanību
- Nevaru vērtēt, jo nepārzinu, kā pareizi jāveido ieraksti

24. Kā vērtējat bibliogrāfisko informāciju Latvijas bibliotēku veidotajos katalogu ierakstos?

Ļoti vāji Ļoti labi

25. Kā vērtējat bibliogrāfiskajiem ierakstiem pievienotās papildu informācijas izmantošanu?

Izmantoju pievienoto tekstuālo papildu informāciju par grāmatu

Izmantoju saites no kataloga ierakstiem uz elektroniskajiem resursiem

Izmantoju attēlus, kas pievienoti ierakstiem

Izmantoju skaņas failus, kas pievienoti ierakstiem

Neesmu nekad izmantojusi

Izmantoju katalogu(-us), kuros nav šādu iespēju

26. Kā kopumā vērtējat Latvijas bibliotēku veidoto katalogu izmantošanas iespējas?

Ļoti vāji Ļoti labi

27. Kādas galvenās nepilnības vai problēmas Latvijas bibliotēkās veidotajos elektroniskajos katalogos variet nosaukt?

28. Ko jūs ieteiktu, lai uzlabotu Latvijas bibliotēkās veidoto elektronisko katalogu izmantošanu?

Aptaujas anketa EKSPERTIEM

Šī anketa veidota, lai apzinātu EKSPERTU viedokli par bibliotēku elektronisko katalogu izmantošanas iespējām.
Anketēšanas rezultāti tiks izmantoti promocijas darbā "Katalogu kvalitāte un vērtība".

Lūdzu Jūs atbildēt uz anketā dotajiem jautājumiem.

1. Jūsprāt, LABS katalogs ir tad, ja _____

2. Kuru no Latvijas bibliotēkās veidotajiem elektroniskajiem katalogiem (vai kāda kopkataloga daļu) vērtējat kā viskvalitatīvāko?

Vieta	Katalogs	Kāpēc?
1.vieta		
2.vieta		
3.vieta		

3. Kādas iespējas gribētu, lai arī Latvijas bibliotēku elektroniskie katalogi nodrošinātu, kuras esat izmantojusi ārzemju datubāzēs vai par tām zināt citādi?

4. Jūsprāt, SLIKTS katalogs ir tad, ja _____

Katalogs/ vērtējums	1. Ierakstu kvalitāte	2. Klasifikācija	3. Priekšmetošana	4. Meklēšanas iespējas	5. Atlasītā rezultāta izmantošana	6. Skata formas	7. Palīdzības informācija	8. Informācija par katalogu (ko letver, ierobežojumi u.c.)	9. Veldošanas operatīvitate
6. LLU bibliotēka									
7. Jelgavas ZB									
8. Liepājas PA bibliotēka									
9. Liepājas CZB									
10. Rēzeknes augstskola									
11. Rēzeknes pilsētas CB									
12. Daugavpils Universitātes bibliotēka									
13. Latgales CB									
14. Vidzemes augstskolas bibliotēka									
15. Valmieras bibliotēka									
16. Ventspils augstskolas bibliotēka									
17. Ventspils bibliotēka									

8. Citi komentāri par Latvijas elektroniskajiem katalogiem

Tabula ar mainīgajiem ierakstu analīzei

j_0	Bibliotēka	j_26	300 fiziskais raksturojums
j_00	Bibliotēkas veids	j_27	440 sērija
j_01	Veidošanas gads	j_28	503 bibliogrāfiskā vēsture
j_02	Izdevuma veids	j_29	504 rādītāji
j_03	Veidošanas metode	j_30	505 saturs
j_1	008 gads	j_31	508 atbildības ziņas
j_2	008 valsts	j_32	514 nosaukums
j_3	008 valoda	j_32a	514 ER nosaukumam
j_4	021 ISBN	j_33	525 pielikumi
j_5	Cits standartnumurs	j_33a	537 sistēmas prasības
j_6	041 valoda	j_34	5XX citas piezīmes
j_7	080 UDK	j_35	600 persona kā SUBJEKTS
j_8	100a	j_36	610 iestāde kā SUBJEKTS
j_9	100h	j_37	650 kontrolējamais SUBJEKTS
j_10	100r	j_38	651 vietvārds kā SUBJEKTS
j_11	110	j_39	653/695 nekontrolējamais SUBJEKTS
j_12	240 unificētais	j_40	AGROVOC
j_13	245a nosaukums	j_41	700 aizpildījums
j_14	245z VMA	j_42	700 lauku skaits
j_15	245b anotācija	j_43	700 trūkstošo skaits
j_16	245k paralēlais nosaukums	j_44	700 atšķirības
j_17	245e pirmās atbildības ziņas	j_45	710 aizpildījums
j_18	245e nākamās atbildības ziņas	j_46	710 skaits
j_19	250 izdevuma ziņas	j_47	710 trūkstošo skaits
j_20	256 mērogs	j_48	710 atšķirības
j_21	258 ER veids	j_49	745 aizpildījums
j_22	260a vieta	j_50	745 skaits
j_23	260b izdevējs	j_51	745 trūkstošo skaits
j_24	260c gads	j_52	856 URL
j_25	260 iespiešanas ziņas	j_53	Plaukta šifras esamība
		j_54	Plaukta šifras pareizība
		j_55	Autorzīme

Katalogu novērošanas datumi

Novērošanas datumi	
2005.gads	
1	24.11.2005
2	25.11.2005
3	27.11.2005
4	28.11.2005
2006.gads	
5	26.01.2006
6	31.01.2006
7	01.02.2006
8	02.02.2006
9	08.02.2006
10	11.02.2006
11	12.02.2006
12	13.02.2006
13	21.02.2006
14	27.02.2006
15	02.03.2006
16	22.03.2006
17	23.03.2006
18	20.04.2006
19	21.04.2006
20	22.04.2006

Katalogu pieejamība (novērošanas dati)

Katalogs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Vidējais ātrums	Ātruma apzīmējumi		
1.katalogs	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	0	Nedarbojas
2.katalogs	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	Ļoti lēni
3.katalogs	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	2	Lēni
4.katalogs	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	Vidēji
5.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	4	Ātri
6.katalogs	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	5	Ļoti ātri
7.katalogs	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3		
8.katalogs	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1		
9.katalogs	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
10.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
11.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
12.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
13.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
14.katalogs	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
15.katalogs	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
16.katalogs	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
17.katalogs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5		
PIEEJAMĪBA VIDĒJI	15	15	15	14	14	10	15	13	15	15	15	15	16	14	15	15	14	15	15	15	4			

Atšķirības MARC ierakstos vienam un tam pašam izdevumam

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze		Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (1.ieraksts)		Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (jaunā izdevuma ieraksts)	
020	a 9984197654	020	a 9984197654	020	a 9984783162
08103	a 025.32(075)	080	a 025.32 x (075)	08109	a 01:006(072)
1001	a Mūze, Baiba.	08001	a 025.321.8 x (075)	1001	a Mūze, Baiba.
24510	a Bibliogrāfiskās norādes un atsauces : b metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa ; red. Agra Turlaja ; vāku noform. Ieva Tiliņa.	08002	a 001.811 x (075)	24510	a Bibliogrāfiskās norādes un atsauces : b metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa.
260	a Rīga : b LU Akadēmiskais apgāds, c 2005 e (Rēzekne : f SIA "Latgales druka").	08101	a 01:025.321.8(075)	250	a [Jauns izd.].
300	a 133 lpp. : b tab. : c 21 cm.	08101	a 025.321.8(075)	260	a Rīga : b LU Akadēmiskais apgāds, c 2005.
504	a Bibliogr.: 117.-120.lpp.	08109	a 01:006(072)	300	a 133 lpp. : c 21 cm.
5050	a Saturā nod.: Priekšvārds / Baiba Mūze. 1. Bibliogrāfisko norāžu un atsauču sistēma. 2. Bibliogrāfisko norāžu struktūra. 3. Bibliogrāfisko norāžu veidošana. 4. Bibliogrāfisko norāžu saraksta kārtojums un	1001	a Mūze, Baiba.	504	a Bibliogr.: 115.-120. lpp.
		24510	a Bibliogrāfiskās norādes un atsauces : b metodiskais līdzeklis / c Baiba Mūze, Daina Pakalna, Iveta Kalniņa.	690 4	a bibliogrāfiskais apraksts(norādes) v standarti
		260	a Rīga : b LU Akadēmiskais apgāds, c 2005.	7001	a Pakalna, Daina.
		300	a 133 lpp. : c 21 cm.	7001	a Kalniņa, Iveta.
		504	a Bibliogr.: 115.-120. lpp.		
		650 4	a Bibliogrāfiskais apraksts v Mācību līdzekļi.		
		650 7	a DOCUMENTATION 2 agrovoc		
		650 7	a STANDARDS 2 agrovoc		

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze	Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (1.leraksts)	Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (Jaunā izdevuma leraksts)
<p>noformējums. 5. Atsauces tekstā. 6. Bibliogrāfisko norāžu saistība ar atsaucēm tekstā. Izmantotie avoti. Pieļikumi: Nr.1. Bibliogrāfisko norāžu piemēri ; Nr.2. Bibliogrāfisko norāžu sarakstu piemēri.</p>	<p>690 4 a bibliogrāfiskais apraksts(norādes) v standarti</p> <p>7001 a Pakalna, Daina.</p> <p>7001 a Kalniņa, Iveta.</p> <p>908 a Mūze, Baiba.</p>	
<p>520 a Metodiskais līdzeklis adresēts autoriem, redaktoriem, studentiem, kā arī interesentiem bibliogrāfisko norāžu un atsauču sistēmas veldošanai atbilstoši starptautiskajiem standartiem LVS ISO 690 un LVS ISO 690-2. Izdevuma skaidrojumu daļā un pielikumā doti piemēri, kas palīdz izprast standartizētos noteikumus.</p>		
<p>650 4 a Bibliogrāfiskais apraksts v Mācību līdzekļi.</p>		
<p>7001 a Pakalna, Daina</p>		
<p>7001 a Kalniņa, Iveta</p>		
<p>7001 a Turlaja, Agra e red.</p>		
<p>7001 a Tiiliņa, Ieva, e noform.</p>		

Latvijas bibliotēku kopkataloga likums 4.nodaļa

4. Bibliogrāfisko ziņu apjoms par iespieddarbiem vai citiem dokumentiem, ko Latvijas Nacionālajai bibliotēkai sniedz visas akreditētās bibliotēkas, ir šāds:

4.1. ja ir zināms standarta (alternatīvais) numurs:

- 4.1.1. Starptautiskais grāmatas standartnumurs – ISBN;
- 4.1.2. Starptautiskais standarta seriālizdevuma numurs – ISSN;
- 4.1.3. Starptautiskais standarta mūzikas ieraksta kods – ISRC;
- 4.1.4. Starptautiskais standarta nošu numurs – ISMN;

4.2. ja nav zināms standarta (alternatīvais) numurs:

- 4.2.1. autors;
- 4.2.2. pamatnosaukums;
- 4.2.3. vispārīgais materiāla apzīmējums;
- 4.2.4. izdevuma ziņas;
- 4.2.5. izdošanas (izplatīšanas) vieta;
- 4.2.6. izdevējs (izplatītājs);
- 4.2.7. izdošanas (izplatīšanas) datējums;
- 4.2.8. izdevuma izdošanas valoda;
- 4.2.9. izdevējvalsts;
- 4.2.10. Universālās decimālās klasifikācijas indekss.

Meklējumu vēstures piemēri

Valsts nozīmes kopkatalogs

Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumzdevumu datu bāze

[Datu bāze](#) | [Komentāri](#) | [Izvēle](#) | [Palīdzība](#) | [Ex Libris](#)
[Pārīkošana](#) | [Meklēšana](#) | [Rezultātu saraksts](#) | [Meklējumu vēsture](#) | [Meklējumu grozs](#) | [English](#)

Meklēšanas vēsture

	Datu bāze	Pieprasījums	Izrakstu skaits
☐	NB monogr., turpin.	W-authors= (Waller)	4
☐	NB monogr., turpin.	Words= (Waller)	4
☐	NB monogr., turpin.	Words= (bridges)	10
☐	NB monogr., turpin.	Words= (kulturvēsturiskais)	8
☐	NB monogr., turpin.	Words= (karogs)	213
☐	NB monogr., turpin.	Words= (meza gubij)	23
☐	Kopkatalogs	Words= (meza gubij)	16
☐	Kopkatalogs	Words= (biblioteka)	2402

Generāts: © 2005 Dr. Uģis Līcis

Kurzemes virtuālais kopkatalogs

LV EN RU

[Meklēšana datubāzē](#) | [Lietotāja informācija](#)
[Vienkāršā meklēšana](#) | [Paplašinātā meklēšana](#)

Elektroniskais katalogs

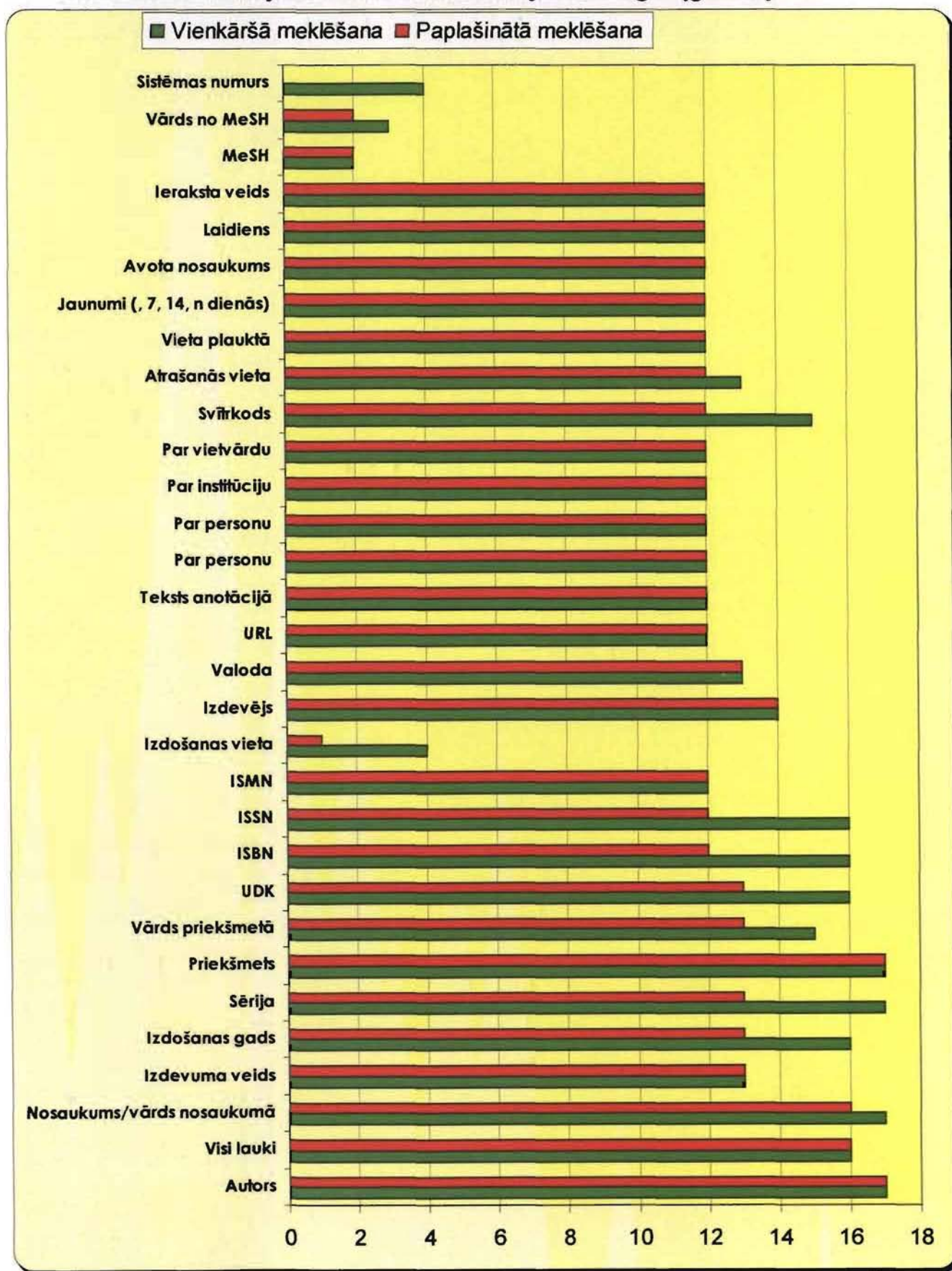
ANALĪTIKA
 NOVADPĒTNIECĪBA
 VENTSPĒLIS BRĪVIKA

Meklējumu vēsture

Nr.	Laiks	Izteikums	Skaits	Katalogu veids
1.	11:24:52	Autors = Lembergs	4	Lokālie
2.	11:25:07	Autors = Lembergs	4	Lokālie
3.	11:25:20	Autors = heroga	1	Lokālie
4.	11:25:36	Nosaukums = heroga	10	Lokālie
5.	11:26:07	Izdavējis = arons	771	Lokālie
6.	11:26:39	Izdošanas gads = 2006	800	Lokālie

Nacionālā bibliogrāfija (anālītiķi)
 Nacionālā bibliogrāfija (monogrāfijas un turpinājumi)
 Latvijas bibliotēku TIS ALICE
 Apraksts un aprakstu bibliotēku kopkatalogs
 Valsts reģistrs sīkprātīgu bibliotēku kopkatalogs
 Ventpils bibliotēka
 Ventpils portāls
 Ventpils lapa

Meklēšanas kritēriji bibliotēku elektroniskajos katalogos (grafiski)

Pielikums Nr.14

Meklēšanas kritēriji pētījumā iekļautajos elektroniskajos katalogos

Tikai VIENKĀRŠAJĀ	
PAPLAŠINĀTĀJĀ	
Vienādi ABĀS	

Veids/ katalogs	Vienk. skaits	ADV skaits	Autors	Vārds autorā	Nosaukums	Vārds nosaukumā	UDK	UDK satur	Lokālais UDK	Priekšmets	Vārds priekšmetā	ISBN	ISSN	ISMN	Gads	Sērija	Izdoš. vieta	Izdevējs	Vārds izdevējā	Visi lauki	Valoda	URL	Teksts anotācijā	600	610	651	Sys Nr	Svītrokods	Šifra/ Fonds/ filiāle	Plaukta indekss	MESH	Vārds no MESH	Jau- numi par 7 d.	Jau- numi par 14 d.	Jau- numi par n d.	Avota nosaukums	Lai- diens	Ierak- sta tips	Mate- riāla apzī- mē- jums	Piezīmes par kritēriju apzīmē- jumu	Secība BASE	Secība ADV					
Nacionālās bibliogrāfijas DB	14	8	1		1		1		1	1		1	1		1	1	1	1		1	1						1															Visi; NO; AU	Visi; SUBJ; AU				
LNB	20	7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							1	1		1	1													Vārds NO; AU	Vārds NO; AU		
LAB	7	7	1		1	1				1						1		1																										Mate- riāla veids; Vārds NO; AU	Mate- riāla veids; Vārds NO; AU		
LUB	20	7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							1	1		1	1													BASE ir locījumā, ADV nav, ir atšķirības	NO; Vārds no NO; AU	Vārds NO; NO; AU	
Rīgas CB	30	30	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	AU; NO; Gads	AU; NO; Gads	
Daugavpils Universitāte	30	30	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	AU; NO; Visi	AU; NO; Visi	
Latgales CB	30	30	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	AU; NO; ISBN/ ISSN/ ISMN	AU; NO; ISBN/ ISSN/ ISMN	
Jelgavas rajona kopkatalogs	30	30	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	AU; NO; ISBN/ ISSN/ ISMN	AU; NO; ISBN/ISSN/ ISMN

**Meklēšanas kritēriju ranžējums
(pēc lietotāju aptaujas)**

	1.vieta	2.vieta	3.vieta	4.vieta	5.vieta	6.vieta	7.vieta	8.vieta	9.vieta	10.vieta	11.vieta	12.vieta	Kopā	
Autors	61	43	22	7	5								138	1.vieta
Nosaukums	38	59	24	9	3	3							136	2.vieta
Vārds nosaukumā	32	25	49	10	8	2	2		1				129	3.vieta
Priekšmets	16	6	16	29	12	13	4		1			1	98	4.vieta
UDK	1	6	10	19	14	5	11	4	1	2	1	3	77	5.vieta
Izdevējs		1	5	10	10	9	12	8	8	5	4	1	73	6.vieta
Valoda	1		3	5	6	7	6	10	9	8	6	2	63	7.vieta
Sērija	1		1	3	7	2	5	8	7	12	10	5	61	8.vieta
Standartnumuri	2	1		3	4	1	6	9	10	9	9	4	58	9.-10.vieta
Visi lauki	9	3	3	11	8	8	1	2	5	3	5		58	9.-10.vieta
Persona kā priekšmets			5	7	11	14	7	5	1	3	1		54	11.vieta
Gads		2	1	5	9	9	7	9	8	1	1	1	53	12.vieta

Vērtības iezīmēšana atlasītajos ierakstos

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze		Kurzemes virtuālais kopkatalogs	
 <p>Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datu bāze</p> <p>Datubāze Komentāri Izvēle Pašizvēle Ex Libris</p> <p>Pārdošana Meklēšana Rezultātu saraksts Meldījumu vēsture Meldījumu grozs English</p>		<p>Elektroniskais katalogs 10</p> <p>Sakrītēt pāci: Autors + Nosaukums (A - Z)</p>	
<p>ISBN: 9782747050</p> <p>Autors: Bilner-Wroblewska, Anna</p> <p>Nosaukums: Latvijas arheoloģiskās senlietu Polijas krātuvē = Zabytki Lotewskie w zbiorach Polskich / Anna Bilner-Wroblewska, Jānis Cigis, Amis Rādiņš, saderība Ewa Bokinec, Radosław Herman, Marzena Przybyła, Romualda Uziembo, Tomasz Wichman, Marek Zalewski, Inga Želera, Monika Zuberek; tulkojums: Anna Bilner-Wroblewska, Wojciech Brzezinski, Amis Rādiņš, Roberts Šelīška, Anna Miškina; priekšvārds sarakstījis Amis Rādiņš, Wojciech Brzezinski; zīmējumi: Aiga Mbulē, Dzintra Zemīte, Wiesława Gwarysiak, I. eszyńska, Lidia Kobylńska, Agnieszka Dzedzic, Marek Kancierz, Bartłomiej Karch, Ewa Księżkiewicz, Grazyna Nowakowska, Anna Potoczny, Dorota Torczyńska; foto: Ināra Bīnede (Kuniga), Bolesłavs Brežo, Amis Rādiņš, Eviņa Šņora, Jūns Urtāns, Wladislavs Urtāns, Anna Bilner-Wroblewska, Radosław Herman, Andrej Ring, Marzena Przybyła; vāka noformējumam izmantoti senlietu zīmējumi no Z. Glöckera 1881 gada raksta par Vilakas (Marianhausen) izrakumiem.</p> <p>Izdošanas ziņas: Rīga: Państwowe Muzeum Archeologiczne; Latvijas Nacionālais Vēstures muzejs, 2005 (NLM.S.)</p> <p>Aploms: 263 lpp., il., ģim., faks., tab., k., 30 cm</p> <p>Sērija: Latvijas kultūrvēsturiskais mantojums ārpus krātuvēs Nr 2, Arheoloģija</p> <p>Piezīme: Bibliogr., 259-263 lpp.</p> <p>Piezīme: Paral. latviešu, polj. val.</p> <p>Piezīme: Priekšv. paral. latviešu, polj., angļu val.</p> <p>Papildapraksts: Cigis, Jānis</p> <p>Papildapraksts: Rādiņš, Amis, 1951.</p> <p>Papildapraksts: Bokinec, Ewa</p> <p>Papildapraksts: Herman, Radosław</p> <p>Papildapraksts: Przybyła, Marzena</p> <p>Papildapraksts: Uziembo, Romualda</p>	<p>Nacionālā bibliogrāfija (anotācija)</p> <p>Nacionālā bibliogrāfija (monogrāfijas un turpinājumi izdevumi)</p> <p>Latvijas bibliotēkas - IT Alio</p> <p>Augstskolu un speciālo bibliotēku kopkatalogs</p> <p>Valsts nozīmes zinātnisko bibliotēku kopkatalogs</p> <p>Vēstures bibliotēka</p> <p>Vēstures portāls</p> <p>Vēstures krātuvē</p> <p>IT Alio</p>	<p>Alēns Marsels. Lielhercoga dimants : romāns / Marsels Alēns, Pjērs Suvestrs ; no franču val. tulk. E. Feldmanis. - Rīga : Avīze, 1991. - 103 lpp. - (Fantomass ; 5.). ISBN 5899650524</p> <p>Anē Klods. Erchercoga Rūdolfa mīlas traģēdija ; Anāna : romāni / Klods Anē ; no franču val. tulk. L. Skalbe un Kārlis Freinbergs ; māksl. Agnis Liepiņš. - Rīga : [Grāmata], 1994. - 238 lpp. - Darbi sagat. pēc 1931. g. izd. ISBN 9984509117</p> <p>Janševskis Kārlis. Hercogs un Kursas meitane : vēsturisks romāns no Kurzemes hercoga Jēkaba laikiem / Kārlis Janševskis ; B.Gudriņš priekšv. - Rīga : Zinātne, 1993. - 426 lpp. ISBN 5796609620</p> <p>Juškeviča J. Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē / J. Juškeviča ; autora priekšvārds. - Rīga : Valstspapīru spiestuve, 1992. - 671 lpp. : il. + 2 kartes.</p> <p>Kadiķis Rihardo. "Hercoga Jēkaba" adiseja : dokumentāls stāsts / Rihardo Kadiķis. - Rīga : Liesma, 1976. - 92 lpp. - (Stāsti par vēsturi).</p> <p>Sobkova Helena. Saņāns Katrīna : [Kurzemes hercoga Pētera Bīrona meitas dzīvesstāsts] / Helena Sobkova ; no bēhu val. tulk. Jānis Krastiņš ; Mārites Jakovļevas pēcv. un koment. - Rīga : Zinātne, 1999. - 389 lpp. : il., portr. - Avoti un izmantotā literatūra: 345.-247. lpp. - Piel.: Bīronu dzimtas ģenealoģija. ISBN 5796612395</p> <p>Zābers Jānis. Zvaigznes ceļš [Skaņu ieraksts]. - Rīga : Mikrofona Ieraksti, 2002. - 1 skaņu disks. - Nos. no diska.</p> <p>Zalsters Arturs Eizēns. Hercoga Jēkaba burinieki : senie kuģi un Hercoga Jēkaba laiku dokumentos lasāmās liecības par kuģu būvi Ventspilī / Arturs Eizēns Zalsters ; māksl. Elza Vanadzīpa ; Aivara Lemberga iev. ; priekšv. aut. Aleksandrs Kapusts. - [Rīga] : AGB, [2002]. - 158 lpp. : il. ISBN 998466337X</p> <p>Latvijas vēstures institūta žurnāls / red. A.Tentelis. - Rīga : Latvijas Vēstures instbūta izdevums, 1937. Nr.3. - 321.-480. lpp. : portr.</p> <p>Mūzikas literatūras tēmas [Skaņu ieraksts] : Romanbļi II: J.Brāms, Dž. Verdi, R.Vāgners, Z.Bizē, Š.Guno / Izdevējs - Andris Balodis ; Sastādītājs Roberts Liede, Valdis Bernhofs. Ilze Runka, Ilma Grauzdīpa. - [B.v.] : Ekspresstudija, 200x. - 1 skaņu disks (74'36). - Nos. no diska.</p>	<p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Skaņu ieraksts Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Grāmata Skaņa formas Eksemplāri</p> <p>Skaņu ieraksts Skaņa formas Eksemplāri</p>

Saites ieraksta skata formā

Nacionālās bibliogrāfijas datubāze

Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumiem datu bāze

[Datubāze](#) | [Komentāri](#) | [Izvēle](#) | [Palīdzība](#) | [ExLibris](#)
[Pārīkošana](#) | [Meklēšana](#) | [Rezultātu saraksts](#) | [Meklējumu vēsture](#) | [Meklējumu grozs](#) | [English](#)

[Meklēt](#) | [Izvēle](#) | [Ataist](#) | [Lai redzētu](#) | [Drukāt ap.](#) | [Atpakaļ](#)

Formāta izvēle: Standarta Bk, nerāde MARC laukus

Ieraksts 2 no 8 [Iepriekšējais](#) [Nākamais](#)

Monogr. ier. nr. 000024947

ISBN [ISBN 9984948544](#)

Autors [Ciglis, Jānis.](#)

Nosaukums [Ludzas Odokotņa kapulauka katalogs / Jānis Ciglis, Arnis Radinš : priekšv. aut. Arnis Radinš. Ainas Aikšnes-Aikšnites zīm. - Vladimira Sizova veiks.](#)

Izdošanas zīgas [Rīga : Latvijas Vēstures muzejs, 2002 \(Rīga : SIA "NIPONT"\).](#)

Apjoms 251 lpp. : il., sh., 29 cm.

Sērja [Latvijas kultūrvēsturiskais mantojums ārzemju krātuvēs Nr.1, Atneoloģija](#)

Piezīme Bibliogr. 233.-250.lpp.

Piezīme Teksts latviešu, krievu val.

Papildapraksts [Radinš, Arnis. 1951- aut. priekšv.](#)

Papildapraksts [Romanovs, J.](#)

Papildapraksts [Sizova, V. aut. māksl.](#)

Papildapraksts [Balodis, E.](#)

Papildapraksts [Štepiņš, P.](#)

Papildapraksts [Aikšne-Aikšnīte, Aina. māksl.](#)

Kurzemes virtuālais kopkatalogs

Kurzemes virtuālais kopkatalogs

[Meklēt šīs datubāzes](#) | [Lietotāja informācija](#)
[Vispārīgā meklēšana](#) | [Paplašinātā meklēšana](#)
[Populārums](#) | [Rezultātu saraksts](#) | [Apraksts](#) | [Izskatīt](#) | [Printēt](#)

Bibliogrāfiskais apraksts | Elementu forma | **UEMARC forma** | **MARC 21 forma**

Elementu forma

AUTORS	Alfons Marsels
NOSAUKUMS	Lielhercoga dimants romāns Marsels Alfons, Pjērs Suvestrs no franču val. tulk. E. Feldmanis
	Rīga
IZDEVĒJS/GADS	Aizka 1991
APJOMS	103 lpp.
SĒRIJA	Fantomags 5.
CITI AUTORI	Suvestrs, Pjērs Feldmanis, E. tulk.
PLAUKTS	fr.
ISBN	5-89965-052-4
FONDA KODS	3.F(1); AB(1); K(1); PIL(1); POP(1); PUZ(1); TAR(1); UGA(1); USM(1); VAR(1); ZIR(1); ZLE(1); ZUR(1); 2.F(1); 5.F(1)
UDK INDEKSS	821.133.1

[Rezultātu saraksts](#)

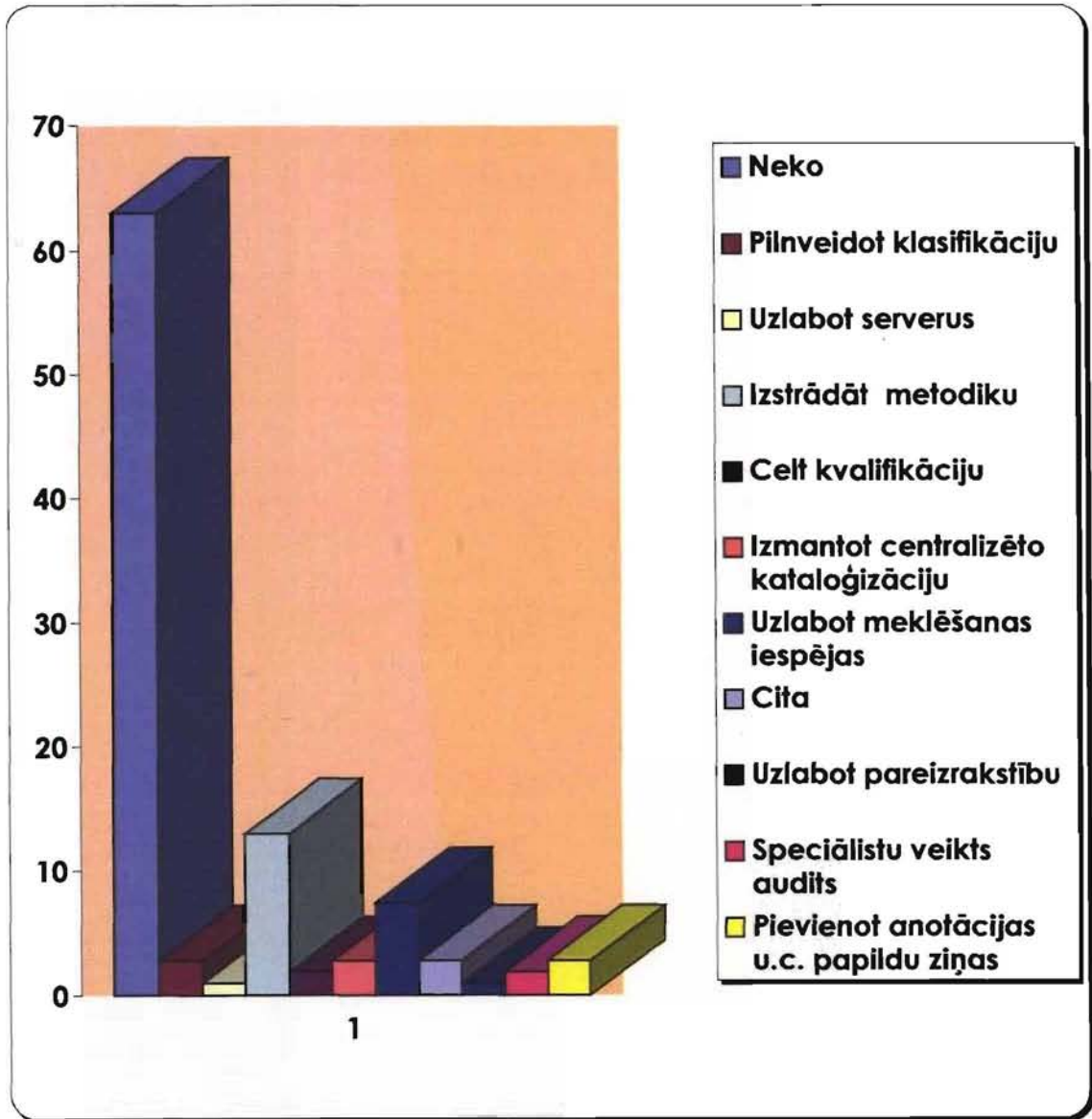
Izskatīt ↔ ↻

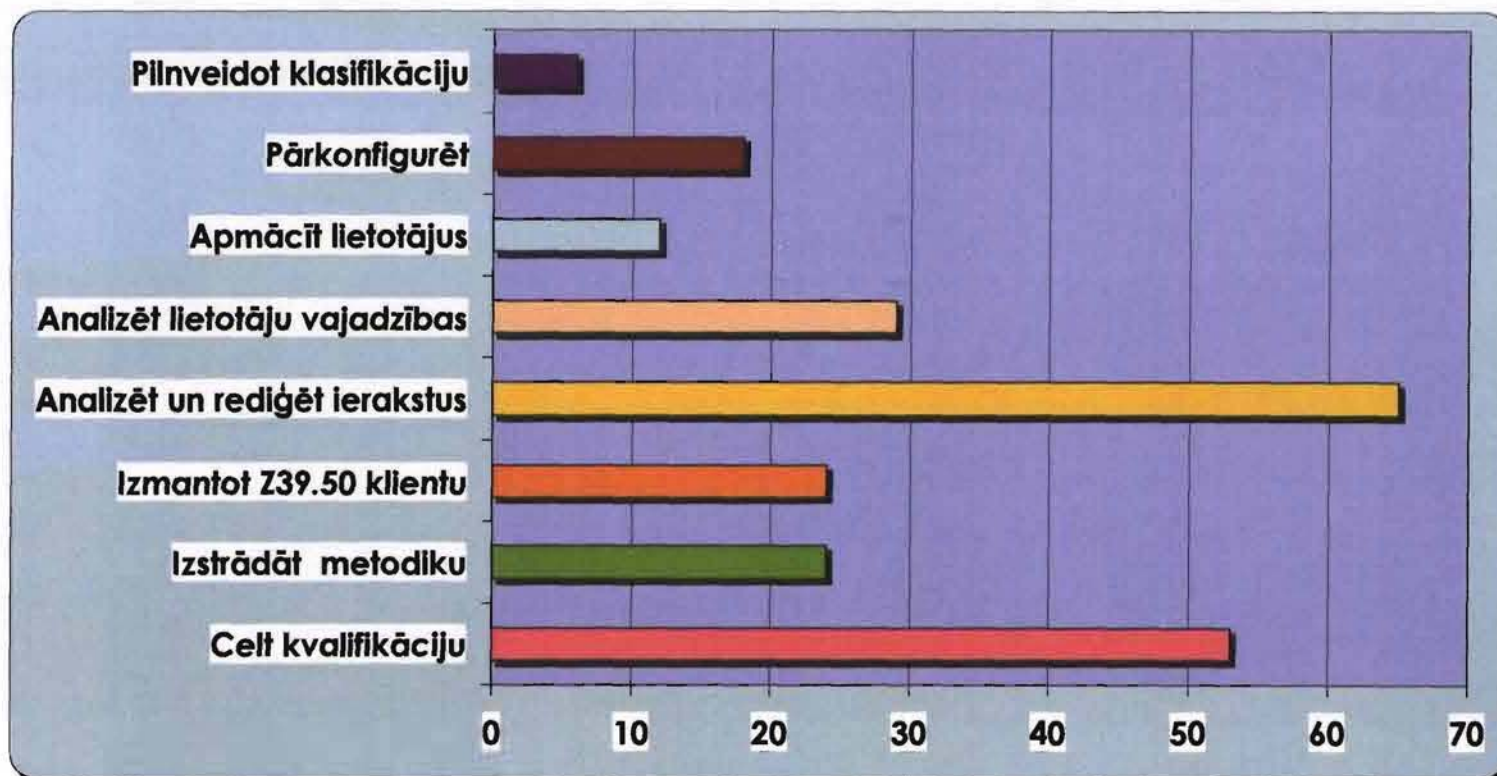
Rādīt bibliotēkai

Izdevumu atrašanās vietas atspoguļojums katalogos

Rīgas Centrālās bibliotēkas kopkatalogs					Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs
Eksemplāri					2001 <u>LNB:Arhīvs</u> <u>LNB:Galv.gr.-krātuve</u> <u>LNB:Letonika</u> <u>LNB:Personālais-abonem.</u> <u>LNB:Sociālo-zin.lit.las.</u> <u>LUB:CB-Daillit.-nod.</u> <u>LUB:Izgl.zin.&psihol.-bibl.</u> <u>LUB:SZF-bibliot.</u> <u>RSU:Informācijas-centrs</u> <u>RSU:Zinātn.-lit.-abon.</u> <u>RTU:Centr.bibl.</u>
Atrašanās vieta	Skaitis	Pieejamība	Adrese	Pasūtīšana	
Centrālā bibliotēka	2	Plauktā	Brīvības iela 49/53, Rīga, tālr.7037126	☒ Pasūtīt	
Centrālā bibliotēka	2	Izdota lasītājam uz mājām	Brīvības iela 49/53, Rīga, tālr.7037126	Pēc 03.11.2006	
Centrālā bibliotēka	1	Lasītavā	Brīvības iela 49/53, Rīga, tālr.7037126		
Filiālbibliotēka "Kurzeme"	2	Plauktā	Zolitūdes iela 30 , tālr. 7419629		
Torpakalna filiālbibliotēka	2	Plauktā	Indriķu iela 8a, Rīga, tālr. 7089676		
Filiālbibliotēka "Rēzna"	2	Plauktā	Lomonosova iela 14, Rīga, tālr.7144927		
Čiekurkalna filiālbibliotēka	1	Plauktā	Čiekurkalna 1.garā līnija 64, Rīga, tālr.7368844		
Filiālbibliotēka "Avots"	2	Plauktā	Stabu iela 64, Rīga, tālr.7311904		
Ziemeļblāzmas filiālbibliotēka	2	Plauktā	Ziemeļblāzmas iela 36, Rīga, tālr.7340879		
Pārdaugavas filiālbibliotēka	2	Plauktā	Nometņu iela 8a, Rīga, tālr.7612017		
Hanzas filiālbibliotēka	2	Plauktā	Eksporta iela 6, Rīga, tālr.7323049		

Katalogizētāju priekšlikumi
(procentuāli)

**Bibliotēkās plānotie uzlabojumi
(procentuāli)**

**Katalogizētāju piedalīšanās tālākizglībības pasākumos
(kopumā)**

		Spec. augstākā	Spec. bakalaura	Spec. maģistrs	Spec. bakalaura students	Cita augstākā	Vidējā speciālā	Cita augstākā citur	Mācās	Kopīgais skaits (spec. izgl.)	Kopīgais skaits (nespec. izgl.)	Kopā
ALISE kursi	Skaits	14	2	5	2	6	15	1	1	23	23	46
	% no visiem											40
KIS kursi	Skaits	1	2	9	2	13	2	1	0	14	16	30
	% no visiem	5	25	47	40	54	9	20	0			26
Cits tālākizglībības veids	Skaits	2	1	8	0	15	8	3	0			37
	% no visiem	9	13	42	0	63	35	60	0			33
LNB mācību centrs	Skaits	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1
	% no visiem											1

Dalība tālākizglībībā pa katalogizētāju grupām

		Dalība tālākizglībībā	Dalība tālākizglībībā	Kopā
		Nē	Jā	
Atbildīgais redaktors	Skaitis	0	5	5
	% no kopīgā skaita, kas piedalās	0	6	5
Katalogizētājs	Skaitis	23	57	80
	% no kopīgā skaita, kas piedalās	88	70	74
Autoritatīvo literatūras veidotājs	Skaitis	2	10	12
	% no kopīgā skaita, kas piedalās	8	12	11
Klasificētājs	Skaitis	1	9	10
	% no kopīgā skaita, kas piedalās	4	11	9
Priekšmetotājs	Skaitis	0	1	1
	% no kopīgā skaita, kas piedalās	0	1	1
KOPĀ	Skaitis	26	82	108

Tālākizglītība pa pieredzes grupām

		Pieredze							Kopā
		Nepilns gads	1-2 gadi	3-5 gadi	6-10 gadi	11-15 gadi	Valrāk kā 15 gadi	Nav uzrādīta	
Nepiedalās	Skaitis	1	9	0	8	2	5	1	26
	<i>% katras pieredzes grupas ietvaros</i>	20	35	0	24	25	29	100	24
Piedalās	Skaitis	4	17	18	25	6	12	0	82
	<i>% katras pieredzes grupas ietvaros</i>	80	65	100	76	75	71	0	76
	Skaitis kopā	5	26	18	33	8	17	1	108

Kontentanalīzes rezultātu tabula
Ekspertu atbilžu uz jautājumu Kas ir labs katalogs kontentanalīze

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Orientēts uz lietotāja vajadzībām un paradumiem (informācijas organizācija, meklēšanas kritēriji un paņēmieni, informācijas atainojums)	Kataloga funkcionalitātē un veidošanas filozofijā akcentētas lietotāja vajadzības	FILOZOFIJA
Pamatā jāvadās no lietotāja vajadzību viedokļa, nevis bibliotekāra		
Katalogs "veidots ar mīlestību"		
Kataloga konsekvence visos līmeņos	Konsekvence	
Kopīga koncepcija bibliotēku sadarbībai meklēšanas sistēmas veidošanā (it sevišķi kopkatalogos)	Vienota koncepcija par Latvijas virtuālo kopkatalogu	MENEDŽMENTS
Bibliotēkām skaidri vienoties par procesu sadalīšanu (ko kura b-ka darīs)		
Vienotība katalogu veidošanā (standarti, klasifikācija, priekšmeti)		
	Vienota autoritatīvo datu sistēma Latvijā	
	Vienota UDK latviešu valodā visos katalogos	
Pietiekamas mārketinga aktivitātes krājuma satura reklamēšanai	Mārketings	
Katalogs tiek popularizēts		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Nodrošināta kataloga kvalitātes kontrole	Audīts, redīgēšana un attīstība	
Bibliotekāri pilnvērtīgi izmanto BIS iespējas konfigurēšanā	Korekta sistēmas konfigurēšana	
Lietotāji tiek apmācīti izmantot katalogu	Lietotāju apmācība	
Lietotāju attieksmes un viņu vēlmes jākontrolē	Lietotāju vajadzību un apmierinātības analīze	
Pieredzes apmaiņa starp bibliotēkām par kataloga veidošanu – ko labāk, ko nevajag	Pieredzes apmaiņa	
Bibliotekāriem jāseko līdzi visiem jauninājumiem IKT sfērā, lai zinātu, ko var gribēt	Bibliotekāru kvalifikācija	
Bibliotekāriem jāsastrādājas ar BIS izstrādātājiem, lai panāktu tādu katalogu, kāds vajadzīgs lietotājiem	Kooperācija ar sistēmas izstrādātājiem	
Veidots atbilstoši standartiem un pēc vienotiem katalogizācijas noteikumiem	Standartizēta un unificēta datu apstrāde	KATALOĢIZĀCIJA
<i>Stingri ievērots MARC formāta standarts</i>		
Kvalitatīva un kontrolēta informācija		
Korekta datu ievadīšana		
Datu apstrāde ar pievienoto vērtību katalogam		
Datu apstrādē ņemt vērā meklēšanas kritējus un BIS iespējas		
Nodrošinātas apstrādes un meklēšanas korektas attiecības	Apstrādes principi	

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Tiek apstrādāti visu veidu izdevumi (arī skaņu ieraksti, elektroniskie resursi, video u.c.), kas ir bibliotēkā	Kataloga pilnīgums	
Elektroniskajā katalogā atspoguļots viss krājums (veikta retrokonversija)		
Kvalificēti katalogizētāji veic katalogizāciju	Katalogizētāju kvalifikācija	
Personām uzraudzīta to funkcija izdevuma sagatavošanā	Bibliogrāfiskās ziņas	
Pilnīga informācija ierakstā, lai būtu iespēja identificēt un izvēlēties		
Bibliotekāri pilnvērtīgi izmanto BIS iespējas datu ievadīšanai, lai paplašinātu pieeju kataloga informācijai	Papildu Informācija	
Ierakstiem papildu informācija pievienota papildu informācija (bildes, anotācijas)		
Rakstu krājumi u.tml. izdevumi tiek apstrādāti analītiski vai atklāts saturs	Krājuma satura atspoguļošana	
Pilnīgi ieraksti (arī fakultatīvie elementi) – piezīmes, papildapraksti		
Nodrošina lietotāju ar pilnu informāciju par bibliotēkas izdevumiem		
Operatīva izdevumu apstrāde	Operatīvitate	

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Jābūt kādam atbildīgam par katalogu (analīze, rediģēšana, metodika)	Datu apstrādes kontrole	
Kvalitatīva autoritatīvo datu ievadīšana un kontrole	Autoritatīvo datu kontrole	
Unificēta priekšmetošana	Pilnvērtīga Indeksēšana un tematiskā apstrāde	
Labi priekšmetots		
Plašs priekšmetu/atslēgvārdu klāsts		
Ir pieejams aktivizēts priekšmetu saraksts		
Ieraksti tiek klasificēti un indeksēti		
Autorzīmju datubāze	Vērtību izvēle datu apstrādē no sarakstiem/kodifikatoriem	
Datu apmaiņa iespējama	Datu apmaiņa	
Datu apstrāde spēj nodrošināt adekvātu apmaiņu		
Darbojas centralizētā katalogizācija		
Var atrast nepieciešamo informāciju	Korekti ievadīti dati un atbilstoša sistēmas konfigurācija	MEKLĒŠANA
Iegūtā informācija ir atbilstoša meklējumam (kvalitāte, ko nodrošina autoritatīvā kontrole un tematiskās meklēšanas iespējamība)		
Precīza meklēšana		
Precīza atlase pēc izvēlētā parametra (konfigurēšana)		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Atlase pēc personas ir iespējama, ievērojot personas funkciju izdevuma tapšanā (autors, sastādītājs, redaktors u.c.)		
Iespēja meklēšanā nodalīt meklēšanu pēc personas kā autora un darbus par viņu		
Meklēšanas rezultātu precizitāte		
Pēc meklēšanas rezultāta iespējams identificēt konkrēto izdevumu		
Iespēja meklēt pēc visdažādākajiem aspektiem un precīzi		
Meklēšana ātra un precīza		
Katram kritērijam pretī konkrēti lauki ar datiem		
Nodrošina lietotājam visplašākās kontrolētas meklēšanas iespējas (arī loģiskās un tematiskās)	Meklēšanas principi un iespējas	MEKLĒŠANA
Kopējā tekstā vizuāli izdalīts meklēšanas pieprasījums		
Iespēja uzreiz precizēt pieprasījumu pēc materiāla veida		
Iespēja meklēt pēc lietotājam saprotamiem atslēgvārdiem		
Iespēja meklēt rezultātos, tos sašaurinot ar noteiktu kritēriju		
Iespēja precizēt rezultātu		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Pieejami nepieciešamie meklēšanas kritēriji		
Iespēja atslēgvārdus izvēlēties no saraksta		
Meklēšana ir vienkārša un loģiska		
Pieejama palīdzība meklēšanā		
Plašs kritēriju klāsts		
Kritēriji nosaukti saprotamā veidā		
Daudzveidīgas meklēšanas iespējas		
Daudzveidīga tematiskā meklēšana		
Meklēšanas izvēlnē atspoguļoti tie kritēriji, pēc kuriem var kaut ko atlasīt		
Meklēšanā iespēja izvēlēties vērtību no saraksta (piemēram, priekšmets, UDK, valoda u.c.)		
Iespēja izvēlēties kodētās vērtības		
Vairāku veidu meklēšana		
Pieejama meklējumu vēsture		
Bibliotēkas mājaslapā izveidotas meklējumu saites (meklēšanas izteiksmes sagatavotas)	Meklēšanas principi un iespējas	MEKLĒŠANA
Vizuālā meklēšana meklēšanai pēc priekšmeta (redzams, kā viens jēdziens saistīts ar otru, lai varētu vieglāk izvēlēties atslēgvārdu meklēšanai; kā arī netieši apgūt jaunas zināšanas par kādu jēdzienu, nozari)		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Priekšmetu pārlūkošanas iespēja, lai atvieglotu tematisko meklēšanu		
Iespēja pārlūkot katalogu pēc vairākiem kritērijiem		
Z39.50 vārteja (vai cits modernāks mehānisms), lai varētu ar vienu pieprasījumu veikt <i>simultānmeklēšanu</i> visos Latvijas katalogos		
Daudzveidīgi pieejas punkti		
Vienādi meklēšanas principi visos katalogos		
No vienas saskarnes pieeja ne tikai katalogam, bet arī citiem informācijas resursiem		
No vienas saskarnes iespēja meklēt dažādu bibliotēku informācijas resursos		
Meklēšanā korekti nodrošināta autoritatīvā kontrole		
Vienas entitijas dažādu formu apvienošana un kontrole		
Precīza atlase pēc izvēlētā parametra, nodrošinot autoritatīvo kontroli (personvārds, nosaukums, priekšmets)	Korekta autoritatīvo datu kontrole	MEKLĒŠANA
Precīza atlase pēc izvēlētā parametra, nodrošinot semantisko kontroli (nosaukums, priekšmets)		
Autoritatīvo datu kontrole darbojas korekti		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Lietotājam draudzīga saskarne	Ērta un viegla izmantošana	MEKLĒŠANA
Lietotājam ir viegli orientēties		
Lietotājam pieejams kataloga kā kolekcijas apraksts, kurā norādīts laika aptvērums, īpašas iespējas, kā arī nepilnības		
Nodrošina pieeju arī pilnajiem tekstiem		
Pāris vārdu gari ne-bibliotekāram saprotami paskaidrojumi pie "pogām" un saitēm ar iespēju tos atslēgt		
Draudzīga saskarne		
Netraucējošs un nenogurdinošs dizains		
Vienkārša, ne pārāk gara palīdzība		
Atbilst praktiskām lietotāja prasībām		
Izmantota lietotājam uzreiz saprotama, nespēcificiska leksika		
Kataloga sākumlapā lietotājam saprotama informācija par katalogu		
Patīkama saskarne		
Sasaistīti vairāklīmeņu apraksti	PAPILDU IESPĒJAS	IZMANTOŠANA
Apraksti ietver arī izdevumu saturus , anotācijas u.tml.		
Pieklūve pašiem digitalizētajiem materiāliem		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Kataloga ierakstam pievienots sīktēls		
Pielāgojumi vājredzīgajiem un cilvēkiem ar krāsu redzes traucējumiem		
Ne-pārlūkprogrammas-specifisks interfeiss		
Rezultāta datu organizācija		
Jautā bibliotēkām, čats ar bibliotekāru		
Iespēja elektroniski pasūtīt/rezervēt		
Bibliotēkas mājaslapā saites uz kataloga saturu (tematiski, pēc personām utt.)		
Saites no ieraksta elementiem	REZULTĀTA IZMANTOŠANA	IZMANTOŠANA
Kataloga kartītes skata forma un iespēja to izprintēt (mazliet vecmodīgi, taču pierasti)		
Piedāvā vairākas rezultātu skata formas		
Piedāvā sakārtošanas iespējas		
Pieļauve pilnajiem tekstiem (dokumentiem)		
Saites uz līdzīgiem dokumentiem (pēc priekšmeta u.c.)		
Saites uz citiem katalogiem		
Piedāvā rezultātu saglabāšanas iespējas		
Grāmatas (dokumenta) vāka bilde pie ieraksta (noder atpazīšanai vai arī ieinteresēšanai)		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Meklēšanas rezultātu sarakstā jau ir skaidrība, vai rezultāts atbilst meklējumiem		
Iespēja sakārtot rezultātu sarakstu		
Iespēja skatīt dažādās formās		
Iespēja pārvietoties pa sarakstu		
Iespēja izmantot saites uz "radniecīgiem" ierakstiem (priekšmets, UDK, autors, izdevējs)		
Meklējumu grozs		
Iespēja izdrukāt&aizsūtīt pa e-pastu		
Sameklētajos ierakstos dati tiek piedāvāti kā saites: autori, sērijas, izdevēji, klasifikācijas indeksi, priekšmetu rubrikas		
Skata formās pietiekama informācija par sameklēto izdevumu (atkarīgs gan no konfigurācijas, gan ievadīto datu apjoma)		
Iespēja sazināties ar bibliotekāru		
Iegūtais rezultāts ir pārskatāms		
web-pieeja katalogiem organizēta, neizmantojot portus, kas daudziem galalietotājiem ir bloķēti	FIZISKĀ PIEEJAMĪBA	PIEEJAMĪBA
Nodrošināt korektu pieslēgšanos, novēršot attiecīgās tehniskās un komunikāciju problēmas		
Pieejams 24 h diennaktī		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Pieejamības nepārtrauktība		
Ātrdarbība		
No vienas saskarnes iespēja meklēt dažādu bibliotēku informācijas resursos	PIEEJAMĪBAS PILNĪGUMS	PIEEJAMĪBA
No vienas saskarnes pieeja ne tikai katalogam, bet arī citiem informācijas resursiem		
Piedalīšanās vairākos kopkatalogos		
Saprotama norāde bibliotēkas mājaslapā par katalogu	INTELEKTUĀLĀ PIEEJAMĪBA	PIEEJAMĪBA
Saskarnes loģiskums (dizains, teksta un komandu izvietojums u.c.)		
Saskarnes atbilstība noteiktai lietotāju grupai (bērni u.c.)		
Lietotājs tiek informēts par kataloga saturu un izmantošanas iespējām		
Lietotājs var saprast to, kas redzams uz ekrāna (ko ir izdarījis, ko var darīt)		
Nodrošina lietotāju ar pilnu un saprotamu informāciju par bibliotēkas izdevumiem pieejamas eksemplāru ziņas (eksemplāru skaits, kurā filiālē/fondā un plauktā)		
Dinamiski pieejama informācija, vai izdevums pieejams (brīvie eksemplāri, izsnieguma termiņi u.c.)		

Satura vienības	Jēdziens	Kategorija
Skaidra eksemplāru pieejamības informācija		
Ērti un vienkārši atlases rezultātus saprast, lai izdevumu saņemtu, nosūtītu informāciju pa e-pastu vai izdrukātu	IZGUVES REZULTĀTS UN LIETOTĀJA KONTS	SAŅEMŠANA
Lietotājam pieejams savs rēķins, kurā var apskatīties saņemtos izdevumus, pagarināt termiņu		
Plašs dokumentu tipu skaits un plašs valodu skaits	KRĀJUMA IETVĒRUMS	KRĀJUMA ATSPUGUĻOŠANA
Pilnīgs apjoms		
Veidots kopā ar citām bibliotēkām kā kopkatalogs		
Lietotājam pieejama informācija par to, ko katalogs ietver (kāda veida materiālus; vai viss krājums atspoguļots)		
Atspoguļo visu krājumu		
Izstrādātājiem jāseko līdzi visiem jauninājumiem IKT sfērā	SISTĒMAS KONFIGURĀCIJA UN FUNKCIONALITĀTE	BIBLIOTĒKU INFORMĀCIJAS SISTĒMA
Izstrādātājiem jāsastrādājas ar bibliotekāriem		
Pareiza, pārdomāta BIS		
Konfigurācija		
Konfigurēt atbilstoši tam, ko nodrošina BIS (kritēriji)		
Maksimāli izmantotas BIS iespējas		

Katalogu kvalitātes novērtēšanas sistēma

		1.līmenis		2.līmenis		3.līmenis	
		Min	Max	Min	Max	Min	Max
KATALOGIZĀCIJA	<i>Katalogizētāju kvalifikācija</i>	0	4	5	7	8	9
	<i>Katalogizācijas metodoloģija</i>	0	1	2	2	3	3
	<i>Kataloga ieraksti</i>	0	14	15	19	20	21
	A grupa	0	15	16	25	26	33
IZMANTOŠANA	<i>Pieejamība</i>	0	7	8	12	13	15
	<i>Informācijas atlase</i>	0	2	3	4	5	6
	<i>Atlases kopas izmantošana</i>	0	4	5	7	8	9
	<i>Ziņas par izdevuma vienībām</i>	0	4	5	7	8	9
	<i>Sistēmas parametru konfigurēšana</i>	0	1	2	2	3	3
	<i>Pakalpojumi lietotājam</i>	0	2	3	4	5	6
	B grupa	0	20	21	38	39	48
LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA	<i>Ērta pieejamība</i>	0	2	3	4	5	6
	<i>Viegla izmantošana</i>	0	14	15	19	20	21
	<i>Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana</i>	0	6	7	10	11	12
	C grupa	0	24	25	35	36	39
KOPĪGAIS VĒRTĒJUMS		0	65	66	100	101	120

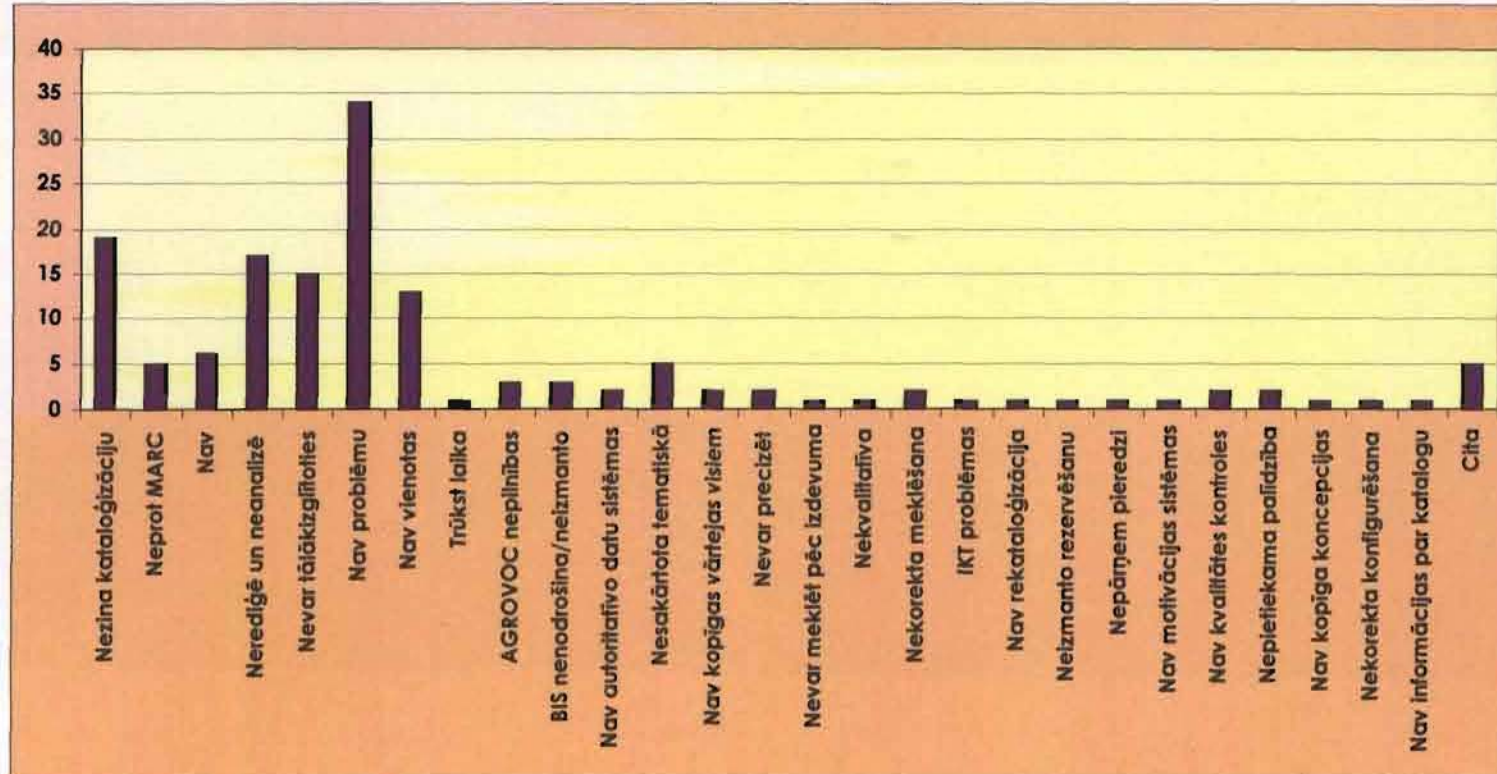
				Kritēriju skaits	Max kopā sadaļā	Max kopā grupā
KATALOGIZĀCIJA A grupa	<i>Katalogizētāju kvalifikācija</i>	Izglītība	A-KVA-1	3	9	
		Tālākizglītība	A-KVA-2			
		Pieredze	A-KVA-3			
	<i>Katalogizācijas metodoloģija</i>	Pasu izstradata metodika	A-MET-1	1	3	
	<i>Kataloga ieraksti</i>	Kodētā informācija	A-IER-1	7	21	33
		Galvenie pieejas punkti	A-IER-2			
		Papildu pieejas punkti	A-IER-3			
		Bibliogrāfiskais raksturojums	A-IER-4			
		Autoritatīvie dati	A-IER-5			
		Klasifikācija	A-IER-6			
Priekšmeti		A-IER-7				
IZMANTOŠANA B grupa	<i>Pieejamība</i>	Fiziskā pieejamība	B-PIE-1	5	15	
		Intelektuālā pieejamība	B-PIE-2			
		Servera darbība	B-PIE-3			
		Informācija par katalogu	B-PIE-4			
		Saskarnes valoda	B-PIE-5			
	<i>Informācijas atlase</i>	Kritēriji	B-ATL-1	2	6	
		Meklēšanas veidi	B-ATL-2			
	<i>Atlases kopas izmantošana</i>	Skatījuma formas Kārtošana Izvadformas	B-KOP-1	3	9	
			B-KOP-2			
			B-KOP-3			
	<i>Eksemplāru ziņu informācija</i>	Eksemplāru ziņas Atrašanās vieta Pieejas statuss	B-EKS-1	3	9	
			B-EKS-2			
			B-EKS-3			
<i>Sistēmas parametru konfigurēšana</i>	Meklēšanas kritēriji	B-KON-1	1	3		
<i>Pakalpojumi lietotājam</i>	Grozis Pasūtīšana/ rezervēšana	B-SER-1	2	6	48	
		B-SER-2				
						81 A+B kopā
LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA C grupa	<i>Ērta pieejamība</i>	Norāde uz katalogu Informācija par katalogu	C-PIE-1	2	6	
			C-PIE-2			
	<i>Viegla izmantošana</i>	Draudzīga saskarne Palīdzības informācija izmantošanā Bibliotekāru palīdzība Saprotama informācija uz ekrāna Saprotami apzīmētas eksemplāru ziņas un saņemšana	C-IZM-1	7	21	
			C-IZM-2			
			C-IZM-3			
			C-IZM-4			
			C-IZM-5			
	<i>Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana</i>	Krājuma kvantitatīvais atspoguļojums Veidošanas operatīvitate	C-IZM-6	7	21	
			C-IZM-7			
	<i>Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana</i>	Saprotami kritēriju apzīmējumi Kritēriju secības atbilstība vajadzībām Plašas un saprotamas meklēšanas iespējas Ērta atlases rezultātu izmantošana	C-MEK-1	4	12	39
C-MEK-2						
C-MEK-3						
C-MEK-4						
						120 viss kopā

Latvijas katalogu problēmas (Ekspertu vērtējums)

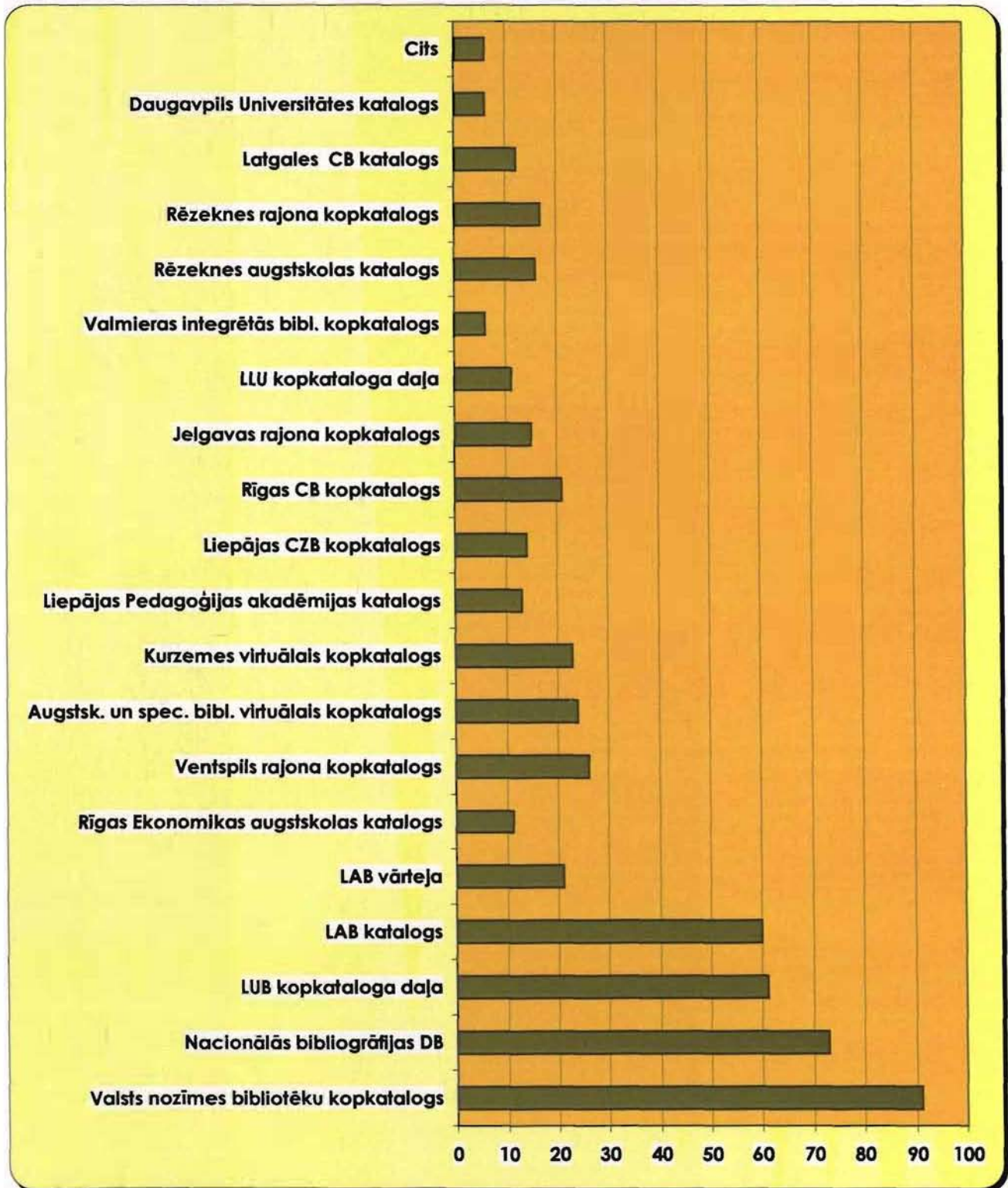
Nr.	Problēma
VIENOTA STRATĒGIJA UN PĀRVALDĪBA	
1.	Nav viens kopējs bibliotēku portāls, kas nodrošinātu meklēšanu visos Latvijas katalogos
2.	Nepietiekamas mārketinga aktivitātes krājuma un bibliotēkas pakalpojumu (t.sk. kataloga) reklamēšanai
3.	Algu maksā vienādu - strādā labi vai slikti. Faktiski motivācijas trūkums un nav kvalitātes kontrole
4.	Nepietiekama kvalitātes kontrole
5.	Bibliotēku vadītāju nepietiekamā uzmanība bibliotēkas darbības kvalitātes jautājumiem
KVALIFIKĀCIJA	
6.	Nevienāda katalogizētāju profesionālā kvalifikācija
7.	Bibliotekāriem trūkst zināšanu katalogizācijā un indeksēšanā
8.	Lietotājiem nav pietiekama kvalifikācija
9.	Bibliotekāru iespējamā nesagatavotība priekšmetošanas realizācijai, varbūt kadru trūkums, motivācijas trūkums
10.	Citu kolēģu sasniegumu radoša neizmantošana
11.	Katalogizētāju kvalifikācija un nepieciešamo zināšanu trūkums (īpaši priekšmetošanā)
12.	Nepilnības bibliotekārājā izglībībā, nespēja operatīvi iekļaut programmās nepieciešamās izmaiņas. Notiek bibliotekāru apmācība, gatavojot darbam tikai ar vienu sistēmu
PIEEJAMĪBA	
13.	Nav pieejams viss bibliotēkas krājums, jo ne visi bibliotēku katalogi ir retrokonvertēti
14.	Nekvalitatīva iebūvētā Palīdzības informācija ALEPH bibliotēkās (izņemot LLU, kas ievietoja papildinfo savā mājaslapā)
15.	ALISEs bibliotēkas nepapildina ar konkrētās bibliotēkas info sistēmā iebūvēto palīdzību. Te gan, manuprāt, vienīgais iemesls ir nevēlēšanās
16.	Bibliotēku mājaslapās praktiski nav info par bibliotēkas EK. Šajā punktā "izceļas" Daugapils Universitātes bibliotēka: DU fimekļa vietas sākumlapā nav pat saites uz bibliotēku, bet bibliotēkas lappusē ir tikai kontaktinformācija! Arī Latvijas internetā kopumā ir maz informācijas par šībrīža iespējam izmantot bibliotēku elektroniskos katalogus
DATU APSTRĀDE	
17.	Visos katalogos netiek nodrošināta autoritatīvo datu veidošana
18.	Nav vienotu katalogizācijas noteikumu
19.	Netiek izmantots viens MARC formāts
20.	Vairumā gadījumu nav atslēgvārdu - ne UDK, ne MeSH, ne priekšmeti tos neaizvieto
21.	Nepietiekams krājuma satura atsegums ar priekšmetošanu
22.	Nacionālās bibliogrāfijas datubāzē, kurā ir vispilnīgākie ieraksti, neatspoguļo visus izdevumus (tikai grāmatas un turpinājumsresursus). Līdz ar to nav, no kurienes paņemt ierakstus CD, skaņu ierakstiem, kartogrāfiskajiem u.c. izdevumiem
23.	Dažādi MARC apraksta standarti un katalogizācijas noteikumi

Nr.	Problēma
24.	Nav koordinācijas ierakstu veidošanas "operativitātē" – tāpēc nepietiekoši tiek izmantotas Z39.50 iespējas. Rezultātā viena un tā paša izdevuma apraksts izskatās dažādi. Saprotu, ka šī problēma veidojas no garas virknes "problēmiņu" – un bieži vien šķiet, ka tā ir nevis ķēde, bet apburtais loks. Bet lietotājs – gaida Gaismaspili?
25.	Nacionālās bibliogrāfijas DB netiek veidota operatīvi. Līdz ar to nevar paņemt ierakstu tad, kad bibliotēkā jāapstrādā
26.	Nav vienotības klasificēšanā un Indeksēšanā – nedz UDK tabulās / Priekšmetu rubriku sarakstā, nedz politikā, nedz metodikā. Turklāt – nevienā līmenī: nedz vienās bibliotēkas (LNB) datubāzēs, nedz rajonu bibliotēkās, nedz augstskolu bibliotēkās
27.	Nacionālās bibliogrāfijas datubāze nenodrošina ierakstu veidošanas operativitāti (nav iespējama centralizētā katalogizācija, izmantojot Z39.50)
MEKLĒŠANAS IESPĒJAS	
28.	Visos katalogos netiek nodrošināta autoritatīvā kontrole
29.	Netiek izmantotas visas tematiskās un loģiskās meklēšanas iespējas
30.	Nav viens kopējs bibliotēku portāls, kas nodrošinātu meklēšanu visos Latvijas katalogos
31.	Vienotas bibliotēku katalogu vārtejas trūkums ar <i>google-book</i> stila meklēšanu
32.	Visur nav iespējama meklējuma precizēšana
33.	Nav ātras meklējuma atlases pēc materiāla veida
34.	Bieži netiek lietoti normēti saraksti, piem., norādot personas atbildības attiecības - "izd.", "sast." u.c.
35.	Nav vienotas meklēšanas mašīnas
REZULTĀTU IZMANTOŠANA	
36.	Nosaukumi katalogiem, datubāzēm, darbībām, 'pogām' ir nesaprotami lietotājam
37.	Jāveic vairāki soļi, lai visus meklējuma rezultātus nosūtītu pa e-pastu vai izdrukātu
38.	Lietotāji nepazīna katalogu iespējas un nav vienkārši izmantot
39.	Valsts nozīmes Kopkataloga daļās – nav iespējams redzēt tikai konkrētās bibliotēkas datus
SANĒMŠANA	
40.	Elektroniskā izsnieguma uzskaites un rezervēšanas iespēju maza izmantošana bibliotēkās
INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJU TEHNOLOĢIJU IZMANTOŠANA	
41.	web-pieeja katalogiem organizēta, izmantojot portus, kas daudziem galalietotājiem ir bloķēti
42.	Nepietiekama BIS sadarbība un nespēja operatīvi ieviest nepieciešamās izmaiņas sistēmās
43.	Nepietiekami tiek izmantotas ALEPH un ALISE iespējas – nedz konfigurēšanā, nedz datu ievadē, nedz datu apmaiņā. Iemesls: nezināšana, nevēlēšanās (nav motivācijas?) un arī "nesapratne" (nevis neizpratne ☺)

Galvenās problēmas (grafiski)
(Katalogizētāju un ekspertu vērtējums)

Katalogu izmantošana (aptaujas rezultāti)

Katalogi ekspertu vērtējumā

		Katalogs																		Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils		
Ierakstu kvalitāte	Nevaru novērtēt	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	5	2	2	2	2	32	
	Vāji	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	3	
	Vidēji	3	1	6	6	5	3	3	4	4	4	5	4	1	4	4	4	4	65	
	Labi	4	4	0	1	1	4	3	2	2	2	1	0	2	2	2	2	2	34	
		Katalogs																		Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils		
Klasifi- kācija	Nevaru novērtēt	1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	5	2	2	2	2	31	
	Vāji	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
	Vidēji	4	3	3	3	5	1	5	5	5	5	5	5	2	5	5	5	5	71	
	Labi	2	3	4	4	1	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	31	
		Katalogs																		Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils		
Priekš- meto- šana	Nevaru novērtēt	0	0	1	3	2	1	2	2	2	2	2	2	5	2	2	2	2	32	
	Vāji	2	2	3	1	2	1	1	4	3	1	2	2	1	3	3	2	2	35	
	Vidēji	4	3	1	3	0	1	2	0	0	2	1	0	0	0	0	2	2	21	
	Labi	2	1	1	1	3	5	1	1	0	2	2	0	0	0	0	1	1	21	
	Nav	0	0	2	0	1	0	2	1	3	1	1	4	2	3	3	1	1	25	

		Katalogs																	Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils	
Meklē- šanas Iespējas	Nevaru novērtēt	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	15
	Vāji	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Vidēji	3	2	4	3	1	3	1	2	2	2	1	2	1	3	3	1	1	35
	Labi	5	3	1	5	6	5	6	5	5	5	6	5	3	4	4	6	6	80

		Katalogs																	Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils	
Atlases rezultāta Izmanto- šana	Nevaru novērtēt	0	0	0	0	2	0	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	16
	Vāji	0	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
	Vidēji	3	1	3	3	0	3	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	20
	Labi	5	4	0	5	6	5	6	6	6	7	6	7	3	6	6	7	7	92

		Katalogs																	Kopā
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils	
Skata formas	Nevaru novērtēt	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	15
	Vāji	1	1	5	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
	Vidēji	4	3	1	4	1	4	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	2	36
	Labi	3	2	2	3	6	3	5	5	5	6	6	5	3	5	5	5	5	74

		Katalogs																	
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	RēA	Rē z CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils	Kopā
Informācija par katalogu	Nevaru novērtēt	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	3	3	5	2	2	3	3	36
	Vāji	1	1	3	1	1	2	0	1	0	1	0	0	2	1	1	1	1	17
	Vidēji	6	4	3	5	4	5	5	5	4	5	4	4	1	4	4	4	4	71
	Labi	0	0	1	1	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	5
	Nav	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	5
		Katalogs																	
		EKK	LBI	LAB	LUB	RCB	LLU	Jelgava	LPA	Liepājas CZB	ReA	Re CB	DU	LCB	ViA	Valmiera	VeA	Ventspils	Kopā
Palīdzība	Nevaru novērtēt	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	15
	Vāji	2	2	2	2	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10
	Vidēji	6	3	2	6	5	6	6	6	5	6	6	6	4	6	6	6	6	91
	Labi	0	0	4	0	2	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	17

KOPSAVILKUMS

Kritērijs/ Vērtējums	Ierakstu kvalitāte	Klasifikācija	Priekšmētošana	Meklēšanas iespējas	Atlases rezultāta izmantošana	Skata formas	Info par katalogu	Palīdzība	KOPĀ	Procentos
Vāji	3	1	35	4	6	9	17	10	85	10
Vidēji	65	71	21	35	20	36	71	91	410	48
Labi	34	31	21	80	92	74	5	17	354	42
Nav			25				5		30	

Katalogu kopīgais novērtējums

(ar kodiem)

			Kods	Novērtējums	Punkti	Līmenis
	Katalogizētāju kvalifikācija	Izglītība	A-KVA-1	2	5	Vidējs
		Tālākizglītība	A-KVA-2	1		
		Pieredze	A-KVA-3	2		
	Katalogizācijas metodoloģija	Pašu izstrādāta metodika	A-MET-1	1	1	Zems
KATALOGIZĀCIJA		Kodētā informācija	A-IER-1	3	12	Zems
	Kataloga	Galvenie pieejas punkti	A-IER-2	2		
A grupa	Ieraksti	Papildu pieejas punkti	A-IER-3	2		
		Bibliogrāfiskais raksturojums	A-IER-4	2		
		Autoritatīvie dati	A-IER-5	1		
		Klasifikācija	A-IER-6	1		
		Priekšmeti	A-IER-7	1		
					18	Zems

	Pieejamība	Fiziskā pieejamība	B-PIE-1	2	8	
		Intelektuālā pieejamība	B-PIE-2	1		
		Servera darbība	B-PIE-3	2		
		Informācija par katalogu	B-PIE-4	1		
		Saskarnes valoda	B-PIE-5	2		
	Informācijas atlase	Kritēriji	B-ATL-1	2	5	
		Meklēšanas veidi	B-ATL-2	3		
IZMANTOŠANA	Atlases kopas izmantošana	Skatījuma formas	B-KOP-1	1	5	
		Kārtošana	B-KOP-2	3		
		Izvadformas	B-KOP-3	1		
B grupa	Ziņas par izdevuma vienībām	Ziņas par izdevuma vienībām	B-EKS-1	2	6	
		Atrašanās vieta	B-EKS-2	3		
		Pieejas statuss	B-EKS-3	1		
	Sistēmas parametru konfigurēšana	Meklēšanas kritēriji	B-KON-1	1	1	
	Pakalpojumi lietotājam	Grozis	B-SER-1	3	4	
		Pasūtīšana/ rezervēšana	B-SER-2	1		
					29	Vidējs

Kopīgais novērtējums

				Novērtējums	Punkti	Līmenis
KATALOGIZĀCIJA A grupa	<i>Katalogizētāju kvalifikācija</i>	Izglītība	A-KVA-1	2	5	Vidējs
		Tālākizglītība	A-KVA-2	1		
		Pieredze	A-KVA-3	2		
	<i>Katalogizācijas metodoloģija</i>	Pašu izstrādāta metodika	A-MET-1	1	1	Zems
	<i>Kataloga ieraksti</i>	Kodētā informācija	A-IER-1	3	12	Zems
		Galvenie pieejas punkti	A-IER-2	2		
		Papildu pieejas punkti	A-IER-3	2		
		Bibliogrāfiskais raksturojums	A-IER-4	2		
		Autoritatīvie dati	A-IER-5	1		
		Klasifikācija	A-IER-6	1		
		Priekšmeti	A-IER-7	1		
					18	Zems
	<i>Pieejamība</i>	Fiziskā pieejamība	B-PIE-1	2	8	
Intelektuālā pieejamība		B-PIE-2	1			

IZMANTOŠANA B grupa		Servera darbspēja	B-PIE-3	2		
		Informācija par katalogu	B-PIE-4	1		
		Saskarnes valoda	B-PIE-5	2		
	Informācijas atlase	Kritēriji	B-ATL-1	2		
		Meklēšanas veidi	B-ATL-2	3	5	
	Atlases kopas izmantošana	Skatījuma formas	B-KOP-1	1		
		Kārtošana	B-KOP-2	3		
		Izvadformas	B-KOP-3	1	5	
	Eksemplāru ziņu informācija	Eksemplāru ziņas	B-EKS-1	2		
		Atrašanās vieta	B-EKS-2	3		
		Pieejas statuss	B-EKS-3	1	6	
	Sistēmas parametru konfigurēšana	Meklēšanas kritēriji	B-KON-1	1	1	
	Pakalpojumi lietotājam	Grozis	B-SER-1	3		
		Pasūtīšana/ rezervēšana	B-SER-2	1	4	
				29	Vidējs	

LIETOTĀJU APMIERINĀTĪBA C grupa	Ērta pieejamība	Norāde uz katalogu	C-PIE-1	1	2	
		Informācija par katalogu	C-PIE-2	1		
	Viegla izmantošana	Draudzīga saskarne	C-IZM-1	2	14	
		Palīdzības informācija izmantošanā	C-IZM-2	2		
		Bibliotekāru palīdzība	C-IZM-3	3		
		Saprotama informācija uz ekrāna	C-IZM-4	2		
		Saprotami apzīmētas eksemplāru ziņas un saņemšana	C-IZM-5	2		
		Krājuma kvantitatīvais atspoguļojums	C-IZM-6	1		
		Veidošanas operativitāte	C-IZM-7	2		
		Saprotami kritēriju apzīmējumi	C-MEK-1	2		
		Kritēriju secības atbilstība vajadzībām	C-MEK-2	2		
		Kvalitatīva meklēšana un rezultātu izmantošana	Plašas un saprotamas meklēšanas iespējas	C-MEK-3		2
	Ērta atlases rezultātu izmantošana		C-MEK-4	1	7	
						23

KOPĀ 70 Vidējs